

studia

NAD RODZINĄ

półrocznik

Rok XXIV

2020/1-2 (55-56)

X-lecie Wydziału Studiów nad Rodziną UKSW

studia NAD RODZINĄ

półrocznik

Rok XXIV

2020/1-2 (55-56)

X-lecie Wydziału Studiów nad Rodziną UKSW

Redaktorzy tematyczni:

ks. dr Wojciech Kućko

ks. prof. dr hab. Mieczysław Ozorowski

Warszawa 2020

Wydawnictwo Naukowe
Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego

UNIWERSYTET KARDYNAŁA STEFANA WYSZYŃSKIEGO WYDZIAŁ STUDIÓW NAD RODZINĄ

Rada Naukowa

prof. dr hab. ARNDT BÜSSING – Universität Witten/Herdecke, Niemcy; prof. Th dr LADISLAV CSONTOS SI, PhD – Trnavska Univerzita, Słowacja; prof. dr hab. DETLEV DORMEYER – Technische Universität, Dortmund, Niemcy; prof. dr hab. MARKUS EHAM – Katholische Universität Eichstätt-Ingolstadt, Niemcy; prof. dr hab. BOGUSLAVAS GRUZEVSIS – Uniwersytet Wileński, Litwa; ks. prof. dr hab. RICHARD HARTMANN – Theologische Fakultät, Fulda, Niemcy; prof. dr hab. STEPHAN KAMPOWSKI – Pontificio Istituto Giovanni Paolo II, Rzym, Włochy; prof. dr hab. UTO MEIER – Katholische Universität Eichstätt-Ingolstadt, Niemcy; ks. prof. dr hab. CHRISTOPH GREGOR MÜLLER – Theologische Fakultät, Fulda, Niemcy; ks. prof. dr hab. MIECZYSLAW OZOROWSKI – UKSW, Warszawa, Polska; ks. prof. dr hab. CORNELIUS ROTH – Theologische Fakultät, Fulda, Niemcy; ks. prof. dr hab. KAZIMIERZ RYNKIEWICZ – Ludwig Maximilian Universität Monachium, Niemcy; prof. dr HORST SEIDL – Universität Wien, Austria; ks. prof. dr hab. ADAM SKRECZKO – UKSW, Warszawa, Polska; prof. doc. JUDr. MAREK ŠMID, PhD – Trnavska Univerzita, Słowacja; ks. dr hab. STANISŁAW BIAŁY, prof. UKSW, Warszawa, Polska; ks. dr hab. ANDRZEJ NAJDA, prof. UKSW, Warszawa, Polska; ks. dr hab. STANISŁAW STRĘKOWSKI, prof. UKSW, Warszawa, Polska; dr AGNIESZKA REGULSKA – UKSW, Warszawa, Polska; Ph. dr MARTIN ŠARKAN PhD – Trnavska Univerzita, Słowacja

Zespół redakcyjny

Redaktor naczelny – ks. prof. dr hab. ANDRZEJ JACEK NAJDA

Zastępca redaktora naczelnego – dr hab. AGNIESZKA REGULSKA, prof. UKSW

Sekretarz – ks. dr WOJCIECH KUĆKO

Sekretarz, redaktor statystyczny – ks. dr DARIUSZ TUŁOWIECKI

Członkowie redakcji – dr LESZEK BULLER, dr hab. PIOTR TOMASZ NOWAKOWSKI, prof. uczelni,
dr KATARZYNA STANKIEWICZ

Redaktorzy językowi – dr MAŁGORZATA FRĄCKIEWICZ (redaktor języka polskiego), mgr MIROŚLAWA MAJDAN (redaktor języka angielskiego), prof. dr KATHRIN MAIER (redaktor języka niemieckiego), mgr DANUTA ANTOSZEWICZ-WOJTASZEK (redaktor języków: francuskiego i włoskiego)

Adres redakcji

Wydział Studiów nad Rodziną, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
ul. Wóycickiego 1/3, bud. 23, pok. 215, 01-938 Warszawa
tel.: +48 22 561 90 47, e-mail: snr@uksw.edu.pl
www.snr.wsr.uksw.edu.pl

ISSN 1429-2416

eISSN 2720-5665

Projekt typograficzny i skład

MACIEJ FALIŃSKI

Druk i oprawa

VOLUMINA.PL Daniel Krzanowski, ul. ks. Witolda 7-9, 71-063 Szczecin

Spis treści

Wstęp. X-lecie Wydziału Studiów nad Rodziną UKSW • 7

I. ARTYKUŁY NAUKOWE. X-LECIE WYDZIAŁU STUDIÓW NAD RODZINĄ UKSW

ks. Mieczysław Ozorowski

Historia i prezentacja Wydziału Studiów nad Rodziną UKSW w Warszawie (2010-2020) • 11

ks. Mieczysław Ozorowski

Wybrany dorobek naukowy pracowników Wydziału Studiów nad Rodziną • 23

ks. Wojciech Kućko

Prace magisterskie przygotowane i obronione na Wydziale Studiów nad Rodziną UKSW w Warszawie w latach 2011-2020 – prezentacja i analiza problemowa • 47

Marek Kulesza

Międzynarodowe projekty badawczo-rozwojowe na Wydziale Studiów nad Rodziną (2013-2021) • 75

ks. Czesław Rychlicki

Świętość małżeństwa i rodziny • 87

ks. Adam Skreczko

Pedagogizacja rodziców wyrazem troski o dobro dziecka • 99

II. SPRAWOZDANIA I RECENZJE

ks. Wojciech Kućko

Jan Polák, *Bellezza in vendita. Chirurgia estetica tra storia, antropologia ed etica*, Edizioni Sant'Antonio, Beau Bassin 2018, ss. 503. • 115

ks. Wojciech Kućko

Jan Polák, *Toccamenti proibiti. Aspetti antropologici ed etici della masturbazione*, Edizioni Sant'Antonio, Beau Bassin 2018, ss. 131. • 119

ks. Wojciech Kućko

Lino Ciccone, *Trudne spotkania w konfesjonale. Trzydzieści problemów sumienia*, tłum. Krzysztof Stopa, Wydawnictwo Serafin, Kraków 2019, ss. 209. • 123

Sandra Kruszewska, Klaudia Smyk

Nauki o rodzinie w strukturze uniwersyteckiej – między tradycją a współczesnością.
Rozmowa z ks. prof. Mieczysławem Ozorowskim, byłym Dziekanem Wydziału Studiów
nad Rodziną UKSW • **125**

Informacje dla autorów • **129**

Contents

Introduction – 10th anniversary of the Faculty of Family Studies of UKSW • 7

I. SCIENTIFIC ARTICLES. 10TH ANNIVERSARY OF THE FACULTY OF FAMILY STUDIES OF UKSW

Fr. Mieczysław Ozorowski

History and presentation of the Faculty of Family Studies at UKSW in Warsaw (2010-2020) • 11

Fr. Mieczysław Ozorowski

Selected academic achievements of the employees of the Faculty of Family Studies • 23

Fr. Wojciech Kućko

Master's theses prepared and defended at the Faculty of Family Studies at the Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw in 2011-2020 – presentation and problem analysis • 47

Marek Kulesza

International research and development projects at the Faculty of Family Studies (2013-2021) • 75

Fr. Czesław Rychlicki

The sanctity of marriage and family • 87

Fr. Adam Skreczko

Parents' pedagogy as an expression of concern for the child's well-being • 99

II. REPORTS AND REVIEWS

Fr. Wojciech Kućko

Jan Polák, *Bellezza in vendita. Chirurgia estetica tra storia, antropologia ed etica*, Edizioni Sant'Antonio, Beau Bassin 2018, ss. 503. • 115

Fr. Wojciech Kućko

Jan Polák, *Toccamenti proibiti. Aspetti antropologici ed etici della masturbazione*, Edizioni Sant'Antonio, Beau Bassin 2018, ss. 131. • 119

Fr. Wojciech Kućko

Lino Ciccone, *Trudne spotkania w konfesjonale. Trzydzieści problemów sumienia*, tłum. Krzysztof Stopa, Wydawnictwo Serafin, Kraków 2019, ss. 209. • 123

Sandra Kruszewska, Klaudia Smyk

Family studies in the university structure – between tradition and modernity. Interview with Fr. Prof. Mieczysław Ozorowski, former Dean of the Faculty of Family Studies of UKSW • **125**

Information for authors • **129**

24 (2020) nr 1-2 (55-56), s. 7-9

DOI <https://doi.org/10.21697/snr.2020.55-56.1-2.1>

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY-ND 4.0 International) license. <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0>

ks. Wojciech Kućko

<https://orcid.org/0000-0003-4271-8478>

Wydział Studiów nad Rodziną UKSW w Warszawie

e-mail: w.kucko@uksw.edu.pl

ks. Mieczysław Ozorowski

<https://orcid.org/0000-0001-6081-0134>

Wydział Studiów nad Rodziną UKSW w Warszawie

e-mail: m.ozorowski@uksw.edu.pl

Wstęp. X-lecie Wydziału Studiów nad Rodziną UKSW

Introduction – 10th anniversary of the Faculty of Family Studies of UKSW

W 2020 r., naznaczonym pandemią koronawirusa i licznymi trudnościami w różnych sferach życia społecznego, gospodarczego, religijnego i politycznego, minęło 10 lat od powstania samodzielnego Wydziału Studiów nad Rodziną w strukturach Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Na podstawie Uchwały Senatu UKSW oraz Dekretu Kongregacji Wychowania Katolickiego z dn. 29 kwietnia 2010 r. zapoczątkowano nowy rozdział badawczej troski o małżeństwa i rodziny, powołując do życia pierwszy tego typu wydział w Polsce. W tym samym 2020 r. minęło również 45 lat istnienia różnych jednostek naukowych, w tym Instytutu Studiów nad Rodziną, które w powiązaniu z Akademią Teologii Katolickiej w Warszawie prowadziły interdyscyplinarną działalność badawczą i dydaktyczną w zakresie promocji małżeństwa i rodziny oraz obrony życia człowieka od poczęcia do naturalnej śmierci. Ogromne zasługi w tej dziedzinie położył abp prof. Kazimierz Majdański, wytaczając tory polskiemu obszarom badań w nurcie odnowy Soboru Watykańskiego II i wierności Magisterium Kościoła katolickiego, szczególnie w czasach św. Jana Pawła II, nazywanego „papieżem rodziny”. Charakterystycznym i ważnym rysem tych poszukiwań pozostaje ich charakter interdyscyplinarny, znajdujący swoje potwierdzenie w działalności założonego w 1981 r. Papieskiego Instytutu Jana Pawła II dla Studiów nad Małżeństwem i Rodziną w strukturach Papieskiego Uniwersytetu Laterańskiego (od 2017 r. jest to Papieski Instytut Teologiczny Jana Pawła II dla Nauk o Małżeństwie i Rodzinie).

Wydział Studiów nad Rodziną przygotowuje absolwentów do pracy w różnych sferach pomocy socjalnej, w placówkach oświatowych i wychowawczo-opiekuńczych. Daje to możliwość wykonywania zawodów, związanych z pracą z rodziną, jak np. asystent rodziny, opiekun osoby starszej, w strukturach administracji gminnej, powiatowej i wojewódzkiej, w poradniach małżeńskich i rodzinnych, jak również jako społeczny kurator sądowy. Ważnym aspektem studiów jest także przygotowanie do dalszej interdyscyplinarnej pracy badawczej nad małżeństwem i rodziną,

a także wskazanie szerokiego spektrum zainteresowań i horyzontów myślowych, opartych na solidnych fundamentach filozofii realistycznej, światopoglądu chrześcijańskiego i kulturze prawnej cywilizacji łaćnińskiej.

Niniejszy numer czasopisma „Studia nad Rodziną” jest poświęcony refleksji nad dziedzictwem badawczym i dydaktycznym Wydziału Studiów nad Rodziną, a zwłaszcza nad okresem ostatnich dziesięciu lat jego istnienia (2010-2020). Zawarto w nim artykuły i inne teksty, ukazujące bogactwo studiów i działalności osób, tworzących Wydział: pracowników badawczo-dydaktycznych oraz studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych.

Ks. prof. Mieczysław Ozorowski, pierwszy dziekan nowo utworzonego Wydziału Studiów nad Rodziną, w otwierającym numer tekście przedstawił historię i działalność tej instytucji badawczo-dydaktycznej. Wskazał w nim ważne punkty historycznych korzeni Wydziału, powiązanego ściśle z Instytutem Studiów nad Rodziną w strukturach Akademii Teologii Katolickiej. W dalszej części zaprezentował losy bazy lokalowej, przedstawił założenia i cele dydaktyki w Wydziale, formy opieki nad studentami, kadre Wydziału i sposoby zarządzania oraz różne formy współpracy w Polsce i za granicą.

W kolejnym artykule, zatytułowanym *Wybrany dorobek naukowy pracowników Wydziału Studiów nad Rodziną*, ks. prof. Ozorowski przeanalizował działalność naukową wybranych pracowników Wydziału, prezentując najbardziej znaczące osiągnięcia i obszary poszukiwań. Przygotowany według istniejących wcześniej w Wydziale katedr pozwala przekonać się, jak wielki jest wkład Wydziału w interdyscyplinarny tok rozwoju nauk o rodzinie w Polsce.

Dorobek badawczy studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych został przedstawiony przez ks. dr. Wojciecha Kućkę w artykule *Prace magisterskie przygotowane i obronione na Wydziale Studiów nad Rodziną UKSW w Warszawie w latach 2011-2020*. We wskazanym okresie w Wydziale zostało obronionych łącznie 899 prac dyplomowych (428 prac licencjackich oraz 471 prac magisterskich). Dokonany przez autora przegląd zawiera wykaz wszystkich obronionych prac magisterskich oraz opis głównych pól badawczych w sześciu obszarach: filozofii; nauk medycznych i nauk o rodzinie; pedagogiki; psychologii; katolickiej nauki społecznej i socjologii; teologii, bioetyki teologicznej i duszpasterstwa rodzin. Artykuł może być cenną pomocą dla promotorów i studentów w określaniu nowych tematów i hipotez prac dyplomowych.

Dopełnieniem bogatego obrazu interdyscyplinarności badań Wydziału jest zwięzły opis działalności międzynarodowej, dokonany przez dr. Marka Witolda Kuleszę w artykule przeglądowym *Międzynarodowe projekty badawczo-rozwojowe na Wydziale Studiów nad Rodziną (2013-2021)*. Kooperacja międzynarodowa pozwoliła wielu pracownikom Wydziału na współtworzenie sieci powiązań w kraju i za granicą, dzięki której możliwe było wdrażanie badań w różne sfery gospodarki.

Dwa kolejne teksty naukowe są pogłębieniem i aktualizacją obecnych badań w obszarze nauk o rodzinie. Ks. prof. Czesław Rychlicki w artykule *Świętość małżeństwa i rodziny* podkreślił, że punktem wyjścia w tej kwestii powinno być zagadnienie powszechnego powołania do świętości jako daru Bożej miłości skierowanym do wszystkich wyznawców Chrystusa. W szczególny sposób różnicowanie dróg do świętości uwidacznia się w małżeństwie, które może być widzialnym znakiem miłości Chrystusa do Jego Kościoła. Podjęte analizy wskazują na podwójny wymiar małżeństwa: naturalny i transcendentny.

W tekście *Pedagogizacja rodziców wyrazem troski o dobro dziecka* ks. prof. Adam Skreczko przyjrzał się procesowi wychowania, w którym ważną rolę odgrywa pedagogizacja rodziców. Różny poziom ich rozwoju kulturalnego, religijnego, moralnego i intelektualnego wymaga uświadomienia owych różnic, jak również podjęcia działań, które by zmniejszały wynikające z nich

niedogodności. Kluczowym zagadnieniem jest bowiem troska o dobro dziecka, czemu należy podporządkować rozumne działania wychowawcze.

Tę część numeru zamykają teksty w dziale *Sprawozdania i recenzje*. Dwie studentki Wydziału Studiów nad Rodziną przeprowadziły wywiad z pierwszym dziekanem tegoż Wydziału, ks. prof. Mieczysławem Ozorowskim na temat obecności nauk o rodzinie w strukturze uniwersyteckiej oraz wyzwaniach i trudnościach interdyscyplinarnych badań nad małżeństwem i rodziną w Polsce.

Należy żywić nadzieję, że przekazany do rąk Czytelników numer „Studiów nad Rodziną” ukazujący dziedzictwo pierwszej dekady jego samodzielnego istnienia w strukturach UKSW będzie inspiracją dla wielu adeptów badań nad małżeństwem i rodziną w Polsce oraz zachęci do dalszego tworzenia dziedzictwa nauk o rodzinie. Zostaną w ten sposób wprowadzone w życie postanowienia Konstytucji apostolskiej *Veritatis gaudium* papieża Franciszka z 2017 r., popierającej pogłębione studia nad rozumieniem Objawienia chrześcijańskiego, jak i poszukiwania nowych form ewangelizacji świata, także w dziedzinie studiów nad małżeństwem i rodziną.

24 (2020) nr 1-2 (55-56), s. 11-21

DOI <https://doi.org/10.21697/snr.2020.55-56.1-2.2>

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY-ND 4.0 International) license. <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0>

ks. Mieczysław Ozorowski

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6081-0134>

Wydział Studiów nad Rodziną UKSW w Warszawie

e-mail: m.ozorowski@uksw.edu.pl

Historia i prezentacja Wydziału Studiów nad Rodziną UKSW w Warszawie (2010-2020)

History and presentation of the Faculty of Family Studies at UKSW in Warsaw (2010-2020)

ABSTRAKT: Celem artykułu jest przedstawienie historii i działalności Wydziału Studiów nad Rodziną UKSW w Warszawie w latach 2010-2020, a więc okres dziesięciu lat istnienia tego Wydziału jako odrębnej instytucji w ramach uniwersytetu. Najpierw omówiono historię Instytutu Studiów nad Rodziną, powołanego w ramach Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie, będącego źródłem pochodzenia przyszłego Wydziału. W dalszej części tekstu zaprezentowano kolejne losy bazy lokalowej, przedstawiono założenia i cele dydaktyki w Wydziale, omówiono formy opieki nad studentami oraz kadrę Wydziału i sposoby zarządzania oraz różne formy współpracy z otoczeniem gospodarczym i ośrodkami naukowymi w Polsce i za granicą.

SŁOWA KLUCZOWE: badania naukowe, historia, małżeństwo, nauki o rodzinie, rodzina, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa, Wydział Studiów nad Rodziną

ABSTRACT: The aim of the article is to present the history and activities of the Faculty of Studies on the UKSW Family in Warsaw in 2010-2020, i.e. the ten years of the existence of this Faculty as a separate institution within the university. First, the history of the Institute of Family Studies, established within the Academy of Catholic Theology in Warsaw, which is the source of the future Faculty, is discussed. The next part of the text presents the subsequent history of the premises, presents the assumptions and goals of teaching at the Faculty, discusses the forms of care for students and the Faculty's staff and management methods, as well as various forms of cooperation with the economic environment and research centers in Poland and abroad.

KEYWORDS: research, history, marriage, family studies, family, Cardinal Stefan Wyszyński University, Warsaw, Faculty of Family Studies.

Wstęp

29 kwietnia 2010 r. Kongregacja Wychowania Katolickiego wydała dekret erygujący Wydział Studiów nad Rodziną UKSW w Warszawie. Powstał on na bazie Instytutu Studiów nad Rodziną, który był częścią Wydziału Teologicznego UKSW. Dnia 24 czerwca 2010 r. Senat UKSW w Warszawie podjął uchwałę o utworzeniu w/w Wydziału. Tak rozpoczyna się historia naszego wydziału.

Wydział jest kontynuatorem pionierskiej jednostki naukowo-dydaktycznej, jaką był Instytut Studiów nad Rodziną, założony przez abpa prof. Kazimierza Majdańskiego. Osobiste zaangażowanie Arcybiskupa sprawiło, że Minister Sylwester Kaliski w dniu 29 kwietnia 1975 r. wydał pozwolenie na utworzenie Zakładu Teologii Praktycznej na Wydziale Teologicznym Akademii

Teologii Katolickiej, który w 1980 r. został przekształcony w Instytut Studiów nad Rodziną, decyzją tegoż Ministra z dnia 1 kwietnia 1980 r.¹

1. Instytut Studiów nad Rodziną jako źródło pochodzenia Wydziału

Inicjatywa powołania do życia Instytutu Studiów nad Rodziną w ramach Akademii Teologii Katolickiej spotkała się z wyraźnym poparciem ówczesnego Wielkiego Kanclerza Akademii Teologii Katolickiej Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Prymasa Tysiąclecia. W latach 1988-1999, Instytut Studiów nad Rodziną był pozawydziałową samodzielną jednostką organizacyjną, działającą w strukturze Akademii Teologii Katolickiej na prawach wydziału. Instytut Studiów nad Rodziną stanowił pionierską i oryginalną inicjatywę naukową, przy czym w podstawowym założeniu Instytut był interdyscyplinarny, uwzględniający w swojej strukturze zespół tych nauk, których przedmiotem badań i nauczania jest rodzina. Instytut Studiów nad Rodziną prowadził studia na kierunku *nauki o rodzinie* na poziomie studiów licencjackich oraz studiów magisterskich. Studia prowadzone były w systemie stacjonarnym i niestacjonarnym. W Instytucie działało również Podyplomowe Studium Nauk o Rodzinie².

W dotychczasowym okresie działalności Instytutu Studiów nad Rodziną podjęta inicjatywa znalazła wielokrotnie wyrażone osobiste uznanie papieża Jana Pawła II oraz Stolicy Apostolskiej. Poprzez swoją interdyscyplinarną działalność naukową i dydaktyczną Instytut Studiów nad Rodziną doprowadził do utworzenia w Polsce nowego kierunku studiów *nauki o rodzinie*, zatwierdzonego przed Radę Główną Szkolnictwa Wyższego 12 stycznia 1995 r. Aprobując przekształcenie Akademii Teologii Katolickiej w Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Kongregacja Wychowania Katolickiego w piśmie z dn. 13 marca 1999 r., a następnie w dekrete z 28 września 1999 r. wyraźnie zazaczyła, iż Instytut Studiów nad Rodziną w obecnej chwili w celu zachowania kościelnego charakteru powinien być przyłączony do Wydziału Teologicznego, lecz już jako erygowany w zarodku (*ad instar facultatis*) kolejny wydział kościelny w UKSW. Te zalecenia sprawiły, że J.M. Ksiądz Rektor prof. dr hab. Roman Bartnicki umieścił sprawę przekształcenia Instytutu Studiów nad Rodziną w podstawową jednostkę organizacyjną UKSW w Strategii rozwoju Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego na lata 2003-2020.

W ramach Wydziału Teologicznego UKSW Instytut posiadał daleko posuniętą autonomię. Dziekan Wydziału przekazał Dyrektorowi Instytutu niektóre ze swoich kompetencji, zwłaszcza związanych ze sprawami personalnymi, finansowymi i tokiem studiów. Podobne rozszerzone uprawnienia posiadała Rada Instytutu. W roku 2007, za wieloletnią interdyscyplinarną pracę naukową i dydaktyczną, zrodzoną z głębokiej troski o człowieka, została przyznana Instytutowi Studiów nad Rodziną Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego prestiżowa nagroda TOTUS

1 L. dz. DU-5-014-21/80 Dz. Urz. nr 10. Zarządzenie nr 38, par. 9-10.

2 W całym artykule przywołano dane z Dziekanatu Wydziału Studiów nad Rodziną oraz niniejsze opracowania: *W służbie godności małżeństwa i rodziny. 10-lecie Instytutu Studiów nad Rodziną ATK*, Łomianki 1985; K. Majdański (red.), *Piętnastolecie Instytutu Studiów nad Rodziną*, Łomianki-Szczecin 1990; D. Bazyłuk i in. (red.), *Dwadzieścia lat Nauk o Rodzinie. Obchody XX-lecia Instytutu Studiów nad Rodziną ATK w Łomiankach (=Twenty years of family sciences)*, Warszawa 1995; M. Ozorowski, *Sprawozdanie w uroczystości jubileuszu XX-lecia Instytutu Studiów nad Rodziną ATK*, „Ateneum Kapłańskie” 1995, t. 125, z. 2-3, s. 278-280; K. Wolski (red.), *Działalność naukowo-dydaktyczna Instytutu Studiów nad Rodziną ATK 1975-1998*, Łomianki 1999; K. Wolski, *Instytut Świętej Rodziny w posłudze na rzecz rodzin*, „Studia nad Rodziną” 2015, nr 1(36), s. 155-174.

w kategorii „Promocja człowieka, praca charytatywna i edukacyjno-wychowawcza” przez Fundację „Dzieło Nowego Tysiąclecia”.

Pierwszym dyrektorem Instytutu został inicjator tej placówki naukowej powołanej w roku 1975, ks. prof. dr hab. Kazimierz Majdański, który funkcję tę pełnił do roku 1993, zaś wicedyrektorami byli: ks. dr hab. Bronisław Mierzwiński do roku 1998 i dr n. med. Monika Wójcik do roku 1994. Od 1980 r. powołano dodatkowo zastępcę dyrektora ISNR. Został nim bp dr Stanisław Stefanek, który w 1993 r. został mianowany dyrektorem i pełnił tę funkcję do 2008 r., natomiast wicedyrektorem był ks. dr hab. Bronisław Mierzwiński, po nim od 1998 r. funkcję wicedyrektora objął ks. dr Krzysztof Wolski. Ostatnim Dyrektorem ISNaR był ks. dr hab. Mieczysław Ozorowski, prof. UKSW.

Pod przywództwem bpa Stanisława Stefanka i przy aktywnym wsparciu założyciela abpa prof. Kazimierza Majdańskiego Instytut dążył do utworzenia systemu nauk o rodzinie, od teologii, przez filozofię po pedagogikę, psychologię, biomedyczne aspekty rozwoju człowieka, socjologię, ekonomikę życia rodzinnego, prawo. Wydawał Biuletyn ISNaR *Tak życiu – tak prawdzie*, czasopismo naukowe *Studia nad Rodziną*”, serię *Stworzeni do miłości*, wiele książek oraz dokumenty papieskie o problematyce dotyczącej małżeństwa i rodziny. Przy Instytucie istniała własna Biblioteka z dużym zbiorem książek poświęconych tematyce małżeńskiej i rodzinnej.

W 2008 r. Instytut Studiów nad Rodziną był inicjatorem utworzenia nowej dyscypliny: *nauki o rodzinie*. W porozumieniu z innymi jednostkami naukowymi Dyrektor Instytutu ks. prof. UKSW dr hab. Mieczysław Ozorowski złożył do Centralnej Komisji ds. Tytułu i Stopni Naukowych odpowiedni wniosek wraz z obszerną dokumentacją. Dzięki poparciu Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego Barbary Kudryckiej taka dyscyplina została powołana w 2011 r. 8 sierpnia 2011 r. Minister MNiSW podpisała Rozporządzenie o obszarach wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych. *Nauki o rodzinie* znalazły się na dziesiątej pozycji w dziedzinie nauk humanistycznych i obszarze nauk humanistycznych.

Od roku 2008, za zgodą Senatu UKSW, władze Instytutu podjęły działania w celu przekształcenia Instytutu w kościelny Wydział Studiów nad Rodziną.

2. Baza lokalowa

Od początku istnienia zajęcia dydaktyczne odbywały się w pomieszczeniach użyczonych Wydziałowi Studiów nad Rodziną przy ul. K. K. Baczyńskiego 9 w Łomiankach. Bazę lokalową Wydziału stanowiło 7 sal wykładowych. Wszystkie sale posiadały systemy nagłaśniające, a 5 z nich było wyposażonych w urządzenia audiowizualne i ekrany wspierające proces dydaktyczny. Studenci i pracownicy Wydziału mieli do stałej dyspozycji Pracownię Komputerową ze stałym łączem internetowym oraz sieć *wi-fi* w budynku Wydziału. Ponadto do lokalowej bazy dydaktycznej Wydziału należały pomieszczenia 9 Katedr, Biuro Praktyk Studenckich, pokój redakcyjny *Studiów nad Rodziną*, pokój Wydziałowej Rady Studenckiej oraz pokoje duszpasterskie. Na terenie budynku była także Sala spotkań studenckich „Bliźniak”. Budynek Wydziału posiadał system monitoringowy i przeciwpożarowy. Dostosowywany był do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Od 2016 r. siedziba Wydziału Studiów Nad Rodziną UKSW znajduje się na Kampusie im. ks. prof. R. Rumianka przy ul. Wóycickiego 1/3. Początkowo dziekanat oraz sale wykładowe znajdowały się w najstarszym budynku kampusu o numerze 19. Następnie, dzięki osobistym staraniom Małgorzaty Kozłowskiej, Wicekanclerz UKSW, od 2018 r. dziekanat oraz sale wykładowe zostały przeniesione do nowoczesnego budynku nr 23. Budynek ten jest wyposażony w trzy windy,

posiada udogodnienia dla osób z niepełnosprawnościami (na zewnątrz i wewnątrz obiektu). Baza dydaktyczna i naukowa zarządzana jest poprzez uczelniany System Rezerwacji Sal (SRS zintegrowany z Uniwersyteckim Systemem Obsługi Studiów – USOS). Wydział ma dostęp do sal dydaktycznych, w których prowadzi się konwersatoria i ćwiczenia audytoryjne oraz dostęp do auli wykładowych. W trakcie zajęć dydaktycznych studenci korzystają z pracowni komputerowej oraz z ogólnodostępnych stanowisk komputerowych w budynku nr 23 na kampusie Wóycickiego. W trakcie przerw między zajęciami pracownicy WSR mają do swej dyspozycji pokój, w których mogą odbywać się również konsultacje ze studentami. W celu prowadzenia spotkań naukowo-dydaktycznych, seminariów i spotkań organizacyjnych w większym gronie osób, pracownicy mają do dyspozycji małą salę konferencyjną. W ramach zrealizowanego w latach 2017-2019 projektu pt. „Profesjonalizacja usług asystenckich i opiekuńczych dla osób niesamodzielnych – nowe standardy kształcenia i opieki”, którego współrealizatorem był Wydział Studiów nad Rodziną, wyposażona została kompletnie pracownia do ćwiczeń z zakresu opieki i pielęgnacji osób starszych i niesamodzielnych (fantomy, łóżka, sprzęt pielęgnacyjny, urządzenia sanitarne, itd.).

Uczelnia zapewnia we wszystkich budynkach bezpłatny dostęp do szerokopasmowego, bezprzewodowego Internetu, w głównych budynkach jest wydzielona przestrzeń z otwartym dostępem do stanowisk komputerowych dla studentów. Technologia komunikacyjno-informacyjna wykorzystywana jest przez pracowników i studentów Uniwersytetu na potrzeby obsługi bezpłatnej platformy e-learningowej Moodle, usprawniającej dostęp do materiałów dydaktycznych i naukowych.

Wydział Studiów nad Rodziną posiadał własną bazę biblioteczną. Była nią dotychczasowa Biblioteka Instytutu Studiów nad Rodziną, która została powołana zarządzeniem Rektora Akademii Teologii Katolickiej, wydanym w wykonaniu uchwały Senatu ATK z dnia 6 grudnia 1981 r. Biblioteka Instytutu powstała na bazie bogatego księgozbioru prywatnego, gromadzonego od lat przez Założyciela Instytutu abpa prof. dr. hab. Kazimierza Majdańskiego. Księgozbiór ten został oddany Bibliotece w depozyt. Wraz z Biblioteką Główną Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego tworzyła ona jednolity system biblioteczno-informacyjny. Przekazywanie materiałów bibliecznych przez Bibliotekę Główną UKSW Bibliotece Instytutu odbywało się na zasadzie bezterminowych wypożyczeń zbiorowych. Z chwilą przeniesienia Wydziału z Łomianek do kampusu na ul. Wóycickiego 3, dotychczasowa biblioteka wydziałowa została rozwiązana, a księgozbiór został przekazany do Biblioteki Głównej UKSW. Głównym źródłem zasobów bibliecznych dla studentów i pracowników Wydziału jest księgozbiór Biblioteki Głównej UKSW (znajdujący się w kampusie UKSW przy ul. Dewajtis) oraz dostęp do baz danych oferowany przez Bibliotekę (m.in. Scopus, JSTOR, LOEB Classical Library, Philosophers Index (EBSCO), Springer)³.

3. Dydaktyka

Od początku kierunku *nauki o rodzinie* cieszył się dużą popularnością. W 2010 r. Wydział posiadał razem ponad tysiąc studentów na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych. Obecnie liczba ta nie przekracza dwustu osób.

Kierunek *nauki o rodzinie* prowadzony na Wydziale Studiów nad Rodziną UKSW stanowi ofertę adresowaną do wszystkich, którzy w ramach pracy zawodowej chcą podejmować zagadnienia

3 Więcej na stronie: *Bazy prenumerowane przez Bibliotekę UKSW – wykaz alfabetyczny* <http://www.biblioteka.uksw.edu.pl/pl/node/497> (dostęp 31.12.2020).

wspierania, rozwoju i pomocy całym rodzinom i poszczególnym jej członkom, funkcjonującym zawsze w kontekście mniej lub bardziej ujawnianego zaplecza własnych relacji rodzinnych. Prowadząc studia o charakterze interdyscyplinarnym, Wydział przedstawia bogatą ofertę rozwoju własnych zainteresowań i uzdolnień studentów w zakresie nauk psychologicznych, pedagogicznych, społecznych, filozoficznych, teologicznych i biomedycznych w odniesieniu do różnych aspektów życia rodzinnego.

Studia na Wydziale mogą być podejmowane w trybie stacjonarnym lub niestacjonarnym. Studia stacjonarne i niestacjonarne obejmują trzy lata studiów I stopnia (prowadząc do uzyskania tytułu licencjata) i dwa lata studiów II stopnia (umożliwiające uzyskanie tytułu zawodowego magistra). Studia licencjackie kończą się przygotowaniem, złożeniem i obroną dyplomowej, podobnie jak studia magisterskie. Do roku 2013/2014 na studiach niestacjonarnych I stopnia finalizowanie odbywało się w postaci egzaminu licencjackiego z pięciu wiodących przedmiotów (pedagogika rodziny, psychologia małżeństwa i rodziny, socjologia małżeństwa i rodziny, teologia małżeństwa i rodziny, etyka małżeństwa i rodziny), jednak w celu dostosowania do zmieniających się wytycznych MNIŚW, zostało to ujednoczone dla wszystkich trybów studiów w postaci prostego, egzaminu polegającego na obronie pracy licencjackiej.

Do roku 2012/2013 na Wydziale, oprócz podstawowej specjalności familiologicznej, w ramach studiów licencjackich można było realizować ścieżkę specjalności *pracownik socjalny ds. rodziny* oraz specjalności *pedagogicznej*. Obie te możliwości zostały wygaszone, pierwsza z powodu nieprzedłużenia czasowej zgody Ministerstwa Pracy i Spraw Socjalnych na realizację takiej specjalności w ramach kierunku *nauki o rodzinie*, druga natomiast ze względu na utworzenie jednostki ogólnouczonej Studium Pedagogizacji. W efekcie tych zmian obecnie na studiach licencjackich kształcenie przebiega zasadniczo w ramach jednej specjalności, choć były podejmowane próby utworzenia nowych specjalizacji. Na studiach II stopnia istnieje możliwość wyboru specjalności *mediacje pojednawcze w rodzinie*, umożliwiającej zdobycie podstawowej wiedzy i umiejętności niezbędnych do prowadzenia mediacji w sprawach rodzinnych zgodnie ze standardami szkolenia mediatorów uchwalonymi przez Społeczną Radę do spraw Alternatywnych Metod Rozwiązywania Konfliktów i Sporów przy Ministrze Sprawiedliwości 29 października 2007 r.

Zgodnie z Regulaminem studiów w UKSW: „Studia odbywały się według planów studiów i programów kształcenia ustalonych przez Radę Wydziału, po zasięgnięciu opinii wydziałowego organu samorządu studentów, zgodnie z postanowieniami Ustawy, Konstytucji Apostolskich *Sapientia christiana* i *Ex corde Ecclesiae*, Statutu Uniwersytetu oraz wytycznymi Senatu” (§ 13 pkt 1). Program studiów na Wydziale realizowany jest w ramach zajęć o wymiarze 15, 30, 60 lub 90 godzin, zwykle w cyklach bloków zajęć cotygodniowych lub codwutygodniowych. Na studiach niestacjonarnych program realizowany jest w formie dwunastu dwu- lub trzydniowych zjazdów weekendowych. Wymiar godzinowy zajęć na studiach niestacjonarnych wynosił 60 proc. wymiaru zajęć na studiach stacjonarnych. Od 2019 r. program studiów jest zatwierdzany przez Senat UKSW. Rady Wydziałów utraciły swoje uprawnienia, zgodnie z nową Ustawą.

Okresem rozliczeniowym dla studentów jest rok akademicki, natomiast transfer punktów ECTS odbywa się w cyklach semestralnych. Warunkiem zaliczenia roku jest uzyskanie wszystkich zaliczeń zajęć, złożenie egzaminów i zrealizowanie praktyk przewidzianych dla danego poziomu studiów oraz uzyskanie co najmniej 60 punktów ECTS. Zaliczenia i oceny studentów odnotowywane są zarówno w protokołach Uniwersyteckiego Systemu Obsługi Studentów (USOS), jak i – do roku 2013/2014 – w indeksach. Począwszy od roku akademickiego 2014/2015 studenci nie otrzymują indeksu papierowego. Wszystko rozliczane jest elektronicznie przez system USOS. Elastyczność systemu studiowania realizowana jest poprzez możliwość uczestnictwa studentów w programach

MOST i Erasmus. Dodatkową formą indywidualizacji kształcenia zgodnie z zainteresowaniami i planami życiowymi studenta są zajęcia ogólnouczelniane, między innymi w ramach Studium Języków Obcych, Studium Wychowania Fizycznego i Studium Pedagogizacji. Ukończenie tego ostatniego zapewnia absolwentowi przygotowanie pedagogiczne, niezbędne do podjęcia pracy nauczycielskiej w szkole lub w innej placówce wychowawczej.

4. Opieka nad studentami

W opiece nad studentami władze dziekańskie są wspomagane przez Pełnomocników Dziekana WSR, w tym Pełnomocnika ds. Programu Erasmus+, Pełnomocnika ds. Praktyk Studenckich oraz Pełnomocników ds. Strony Internetowej i Facebooka (odpowiadających za wsparcie informacyjne studentów). Każda grupa studencka ma swojego opiekuna spośród pracowników naukowych, który informuje studentów o ich prawach i obowiązkach, wyjaśnia obowiązujące na uczelni regulacje, stanowi pierwszy kontakt w razie potrzeby pomocy i wsparcia w różnych sprawach studenckich, przekazuje informacje o sytuacjach problemowych władzom dziekańskim. Dla studentów pierwszych lat przed rozpoczęciem roku akademickiego organizowane są spotkania organizacyjno-informacyjne.

System opieki naukowej na Wydziale realizowany jest głównie poprzez wsparcie dla funkcjonowania różnego rodzaju kół i grup studenckich. Najdłużej funkcjonującą grupę stanowili „MiOpraktycy”, czyli studenci zaangażowani w pogłębione studiowanie personalistycznych podstaw miłości małżeńskiej, zwłaszcza w odniesieniu do myśli Karola Wojtyły. „MiOpraktycy” tworzą i prowadzą warsztaty, mające na celu promowanie wiedzy i umiejętności związanymi ze sztuką budowania relacji w oparciu o pogłębioną refleksję antropologiczną. Do roku 2012/2013 opiekę nad „MiOpraktykami” sprawował ks. dr Jarosław Szymczak, aktualnie pełni tę funkcję mgr Agnieszka Rogalska. W latach 2007-2013 na Wydziale funkcjonowały: „Centrum Formacyjno-Szkoleniowe LIDER” oraz „Centrum formowania kobiecości CZARNA PERŁA”, podejmujące działania zmierzające do wszechstronnego rozwoju osobowości swoich członków, zwłaszcza poprzez udział w różnego rodzaju kursach, szkoleniach, warsztatach, projektach, spotkaniach edukacyjno-kulturowych i grach zespołowych. Celem działania tych grup było także inspirowanie i animowanie lokalnych społeczności, wyrażające się między innymi we współorganizacji obozów integracyjnych dla studentów pierwszorzecznych. Do 2012 r. studenci mogli uczestniczyć w obozach studenckich w Domu Formacyjnym w Wisielce, prowadzonym przez wspólnotę Instytutu Świętej Rodziny z Łomianek.

Na poziomie Wydziału wsparcie studentów w zakresie rozwoju naukowego, ale dodatkowo również społecznego i zawodowego, zapewniają studenckie koła naukowe (Bioetyczne Koło Studentów WSR, Studenckie Koło Nauk o Rodzinie, Studenckie Koło Myśli Społecznej). Szeroka oferta kół naukowych oraz ich zróżnicowanie tematyczne zapewnia każdemu zainteresowanemu możliwość zaangażowania się w prace naukowo-badawczego oraz uzyskanie wsparcia ze strony opiekuna naukowego koła (opiekunami są pracownicy naukowo-dydaktyczni WSR, reprezentujący różne dyscypliny naukowe). Koła zrzeszają zarówno studentów stacjonarnych, jak też niestacjonarnych. Pozwalają na uczestnictwo w projektach naukowych, uzyskanie wsparcia w przygotowaniu tekstów naukowych, zaangażowanie w organizację konferencji naukowych, nie tylko studenckich, udział w konferencji, ułatwiają integrację społeczności studenckiej, wspierają również rozwój zawodowy studentów, dając możliwość kontaktów z instytucjami, które stanowią potencjalne miejsce pracy po ukończeniu kierunku *nauki o rodzinie*. Koła studenckie w trybie konkursowym corocznie mogą się ubiegać o dofinansowanie ze środków Rektora.

W roku 2013/2014 zostało powołane Bioetyczne Koło Studentów Wydziału Studiów nad Rodziną, mające na celu przede wszystkim zdobywanie wiedzy i rozwój naukowy studentów, prowadzenie badań naukowych, doskonalenie umiejętności praktycznych studentów w zakresie pracy z rodziną oraz współpracę z innymi ośrodkami akademickimi, podejmującymi zagadnienia związane z problematyką rodziny i małżeństwa. Do Koła należą w praktyce studenci uczestniczący w seminarium z bioetyki, prowadzonym przez ks. dr hab. Stanisława Białego, prof. UKSW. Spotkania Koła mają charakter spotkań seminaryjnych, aczkolwiek działanie Koła wykracza poza obszar nauczania na seminarium. Z inicjatywy studentów były organizowane konferencje naukowe. W dniach 9-13 maja 2016 r. odbył się wyjazd studyjny z kołem do Rzymu, do katolickich ośrodków naukowych (np. Instytut Jana Pawła II dla Studiów nad Małżeństwem i Rodziną przy Papieskim Uniwersytecie Laterańskim). W dniu 19 października 2017 r. Bioetyczne Koło Studentów WSR UKSW w Warszawie zorganizowało jednodniowy wyjazd studyjny do Wyższej Szkoły Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu.

Koło Naukowe Myśli Społecznej (KNMS) w ramach realizacji celów statutowych aktywne uczestnictwo w konferencjach oraz promocji WSR i Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Praktycznym wymiarem tej działalności stały się następujące przedsięwzięcia naukowe i dydaktyczne: Współorganizacja Międzynarodowej Konferencji Naukowej pt. „Senior i rodzina: aksjologia, pomoc, wsparcie”, która odbyła się w Warszawie 25 lutego 2017 r. Z ramienia Koła wzięło udział trzech prelegentów z tematami: „Seniorzy w obliczu wyzwań współczesności. Od kryzysowości do suicydalności”; „Proces starzenia a zmiana wartości w mentalności seniorów”; „Polityka społeczna wobec seniorów i ludzi starych na poziomie samorządu lokalnego”. Kolejnym istotnym wydarzeniem była współorganizacja Międzynarodowej Konferencji Naukowej pt. *Pro Familia et Societate*. Polityka społeczna wobec wyzwań współczesnej rodziny. Konferencja odbyła się 11 stycznia 2018 r. Po raz kolejny Koło wystawiło referentów z tematami: „Rzeczywistość 500+ jako przejaw działań polityki społecznej”; „Osoby 60+ i starsze w rodzinie podmiotem polityki społecznej”. Za najważniejsze wydarzenie w krótkiej historii należy uznać wizytę studyjną na Teologiczna Fakulta Trnavskiej Univerzity, Katedra Nauki o Rodzine w Bratysławie. Wizyta ta odbyła się w dniach 6-9 maja 2018 r. Członkowie KNMS uczestniczyli w konferencji międzynarodowej, pt: „The inspiration of the Apostolic Exhortation *Gaudete et exultate* and pastoral counseling in social work”.

Ks. dr Dariusz Tułowiecki reaktywował w 2018 r. ogólnouczelniane Koło Nauk o Rodzinie UKSW, gromadząc w nim (proporcjonalnie do wielości Wydziału) dość znaczną liczbę członków. Koło w czasie pandemii prowadzi przede wszystkim aktywność *on-line* poprzez fanpage (Koło Nauk o Rodzinie UKSW), informując i dając możliwość zdalnego uczestnictwa w ważnych wydarzeniach naukowych z zakresu nauk o rodzinie: prezentacjach publikacji, wykładach otwartych, konferencjach, szkoleniach, etc.

Do systemu opieki naukowo-dydaktycznej należą także godziny przeznaczone na indywidualne konsultacje, czyli tzw. „dyżury” pracowników naukowych, w trakcie których są oni dostępni dla studentów i udzielają im pomocy w zgłaszanych problemach. Opiekę naukowo-dydaktyczną sprawują również opiekunowie poszczególnych lat studiów, powoływani do pełnienia tej funkcji przez Dziekana. Do zadań opiekunów należy wprowadzanie studentów w zasady funkcjonowania Wydziału i Uniwersytetu, wspieranie ich w doświadczanych trudnościach i bieżących sprawach, związanych zarówno z tokiem studiów, jak i socjalno-bytowych.

Wszelkie informacje, potrzebne studentom i pracownikom, udostępniane są na Wydziałowej stronie internetowej: www.wsr.uksw.edu.pl. Na głównej stronie internetowej Wydziału Studiów nad Rodziną pojawiają się aktualne informacje dotyczące bieżących wydarzeń, które mają miejsce

na Wydziale. Ponadto każdy znajdzie zakładki do poszczególnych podstron (aktualności, wydział, kandydaci, studenci, pracownicy, nauka i kontakt) oraz linki do najważniejszych stron uniwersyteckich (UKSW, USOS, Archiwum prac dyplomowych – APD, Centralny system uwierzytelniania – E.UKSW, Studium języków obcych – SJO, studium wychowania fizycznego – SWF, Dział pomocy materialnej – DPM – i inne przydatne dla studentów linki). Po prawej stronie znajdują się banery z linkami do informacji o: rekrutacji na Wydział Studiów nad Rodziną (informacje dla kandydatów), dydaktyce zdalnej, kształceniu zdalnym dla studentów, możliwości uczestniczenia w Programie ERASMUS+, aktualnościach dla studentów, a także informacje dotyczące praktyk, jak również informacje o czasopiśmie „Studia nad Rodziną”.

Ważnym źródłem aktualnych informacji (zwłaszcza dla studentów) jest Wydziałowy Facebook⁴, którego opiekunem jest ks. dr Dariusz Tułowiecki. Są tam przekazywane na różnego rodzaju informacje o przedsięwzięciach mających charakter naukowy czy informacyjny, np. konferencje naukowe, spotkania z młodzieżą, targi edukacyjne itp.

5. Kadra naukowa i zarząd Wydziału

Założycielem i pierwszym dziekanem Wydziału Studiów nad Rodziną był ks. prof. dr hab. Mieczysław Ozorowski. Pełnił on tę funkcję przez dziesięć lat od roku 2010 do 2020. Pierwszym prodziekanem Wydziału został ks. dr Krzysztof Wolski i pełnił tę funkcję do 2016 r. Na kolejną kadencję prodziekańską został wybrany ks. dr hab. Andrzej Najda, obecny Dziekan WSR. Kierowniczką dziekanatu przez wiele lat, do 2018 r., była mgr Dorota Łapińska. Następnie tę funkcję pełniła mgr Alicja Gan.

Wydział Studiów nad Rodziną od strony naukowej posiada charakter interdyscyplinarny. Po Instytucie Studiów nad Rodziną została przejęta struktura naukowa, podzielona na katedry, w których pracownicy naukowo-dydaktyczni prowadzili badania naukowe, zgodnie ze swoimi specjalnościami w ramach dyscypliny naukowej *nauki o rodzinie*, która została utworzona w 2011 r. Niestety, konsekwencją Ustawy 2.0 była likwidacja dyscypliny *nauki o rodzinie*. Spowodowało to, że od 2019 r. WSR stał się wydziałem dydaktycznym pozbawionym własnej struktury naukowej. Katedry zostały zlikwidowane, a pracownicy naukowo-dydaktyczni zostali przeniesieni formalnie do różnych instytutów na UKSW zgodnie ze złożonymi deklaracjami o przynależności naukowej.

W latach 2012-2014, ze względu na przeżywane trudności finansowe, na Wydziale i Uniwersytecie, na wniosek Rektora ks. prof. dra hab. Stanisława Dziekońskiego musiano dokonać poważnej redukcji kadry naukowo-dydaktycznej. Dokonano tego po uważnej analizie dorobku naukowego pracowników Wydziału. Działania te przyczyniły się do większej mobilizacji w zakresie prowadzonej działalności naukowej i dydaktycznej pracowników Wydziału. Dorobek naukowy Wydziału został omówiony w odrębnym artykule.

Wydział Studiów nad Rodziną przywiązuje bardzo dużą wagę do rozwoju naukowego swojej kadry. Od strony naukowej i dydaktycznej, wydział stara się zatrudniać, w postępowaniach konkursowych, jak najlepszych kandydatów wpisujących się swoimi badaniami w zadania badawcze i dydaktyczne odpowiedniej katedry. Od nowo zatrudnionych oczekuje się działalności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej oraz innowacyjności, a także, by UKSW było ich pierwszym miejscem pracy.

4 <https://pl-pl.facebook.com/wydzialstudiownadrodzinauksw/> (dostęp 31.12.2020).

Zgodnie z Regulaminem Statutem Wydziałów Kościelnych nauczycielami akademickimi WSR mogą być osoby posiadające odpowiednie kwalifikacje oraz należące do Kościoła katolickiego, zachowujące jego naukę, a ponadto kierujące się w życiu zasadami moralności chrześcijańskiej. Nauczyciele akademicy Wydziału wyróżniają się wiernością Kościołowi, krzewieniem nauki katolickiej, uczciwością i poczuciem odpowiedzialności, a także poświęceniem się w podejmowanej pracy. Zobowiązani są oni prawidłowo realizować programy nauczania, rzetelnie kształcić studentów oraz kształtować u studentów postawy etyczne i obywatelskie oraz wychowywać w duchu wartości ogólnoludzkich i chrześcijańskich szczególnie uwrażliwiają studentów na troskę o rodzinę i obronę życia ludzkiego od poczęcia aż do naturalnej śmierci.

Nauczyciele akademicy prowadzący zajęcia w zakresie przedmiotów odnoszących się do wiary i obyczajów wykonują swoje zadanie w pełnej współpracy z autentycznym nauczaniem Kościoła, w sposób zaś szczególnie z nauczaniem Papieża. Nauczyciele akademicy Wydziału, którzy zajmują się dyscyplinami kościelnymi, przed objęciem stanowiska uzyskują misję kanoniczną od Wielkiego Kanclerza i składają wobec dziekana wyznanie wiary; pozostali nauczyciele akademicy Wydziału przed objęciem stanowiska uzyskują zgodę na nauczanie.

Kadra uczestnicząca w procesie kształcenia podlega okresowej ocenie, która ma na celu monitorowanie i zapewnianie jakości kształcenia oraz mobilizowanie nauczycieli akademickich do owocnej i twórczej działalności dydaktycznej, naukowej i organizacyjnej. Ocena ta dokonywana jest przez studentów oraz przez odpowiednie Komisje Wydziałowe.

6. Współpraca z otoczeniem gospodarczym i ośrodkami naukowymi w Polsce i za granicą

Wydział w omawianym okresie posiadał liczne kontakty w środowiskach naukowych, społecznych, samorządowych, politycznych i kościelnych, a szczególnie współpracował z władzami samorządowymi Warszawy, Łomianek i innych miejscowości, Urzędem Marszałkowskim Mazowsza oraz Urzędem Wojewody Mazowieckiego i innych województw oraz z pracodawcami, którzy prowadzą działalność w zakresie ekonomii społecznej i rodzinnej, zwłaszcza tymi, którzy prowadzą działalność w zakresie promocji i ochrony małżeństwa i rodziny, a także zapewnia uczestnictwo w stażach. Na szczególną uwagę zasługuje współpraca prowadzona z Instytutem Papieża Jana Pawła II w Warszawie, kierowanym przez dyrektora, ks. dra hab. Zdzisława Struzika, która zaowocowała licznymi wspólnymi publikacjami oraz organizacją wielu konferencji naukowych.

Współpraca z interesariuszami zewnętrznymi umożliwiła diagnozę zapotrzebowania dynamicznie zmieniającego się rynku pracy w celu dostosowania programu studiów na kierunku *nauki o rodzinie* do oczekiwań pracodawców (poprzez np. opiniowanie programów studiów i efektów kształcenia). Umożliwiła również konstruowanie treści kształcenia nie tylko w oparciu o zasoby naukowo-badawcze kadry, ale także w oparciu o doświadczenie i oczekiwania instytucji realizujących różne formy pracy na rzecz wspierania rodziny i w oparciu o zgłaszane zapotrzebowanie na rynku pracy. Współpraca z potencjalnymi pracodawcami (m.in. domami pomocy społecznej, jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej zatrudniającymi m.in. asystentów rodziny, jednostkami poradnictwa rodzinnego, hospicjami), uwrażliwiła tworzącym plany studiów dokonywanie właściwych korekt adekwatnie do przedstawianych w trakcie dyskusji sugestii i dostosowanie treści kształcenia do potrzeb kadrowych wspomnianych instytucji.

Pozostając w różnorodnych relacjach ze swoim otoczeniem społeczno-gospodarczym, Wydział postrzega je jako szansę swego rozwoju. Nieustannie szukane są pomosty pomiędzy nauką

a sferami gospodarki, kultury i polityki, w których znajdzie ona swoje praktyczne zastosowania. Przedstawione powyżej działania koordynowane są przez Wydziałową Radę Biznesu.

Na skutek stałego monitoringu rynku pracy, problemów życia rodzinnego oraz opinii studentów, rozszerzono zakres przedmiotów społecznych: pedagogiki, psychologii i socjologii. Na polu pedagogiki skoncentrowano się na studiach o wychowaniu w rodzinie, samowychowaniu, sytuacjach problemowych, małych grupach społecznych, ojcostwie i macierzyństwie, rodzicielstwie zastępczym oraz sytuacjach adopcyjnych. W polu zagadnień psychologicznych rozszerzono zagadnienia o psychologię miłości, rozwiązywanie konfliktów w rodzinie, żałobę po utracie dziecka, traumę po doświadczeniu przemocy seksualnej.

WSR utrzymywał stałe kontakty z ośrodkami naukowymi krajowymi, które prowadzą kierunek *nauki o rodzinie*, takimi jak:

- Instytut Nauk o Rodzinie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego,
- Wydział Teologiczny Uniwersytetu Szczecińskiego,
- Instytut Nauk o Rodzinie na Wydziale Teologii Uniwersytetu Opolskiego,
- Instytut Rodziny na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Jana Pawła II w Krakowie,
- Wydział Studiów Edukacyjnych Szkoły Wyższej Ateneum w Gdańsku
- Wydział Nauk o Rodzinie w Krakowskiej Szkole Wyższej im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

Wydział Studiów nad Rodziną był również siedzibą Stowarzyszenia Familiologów, z którym prowadził ścisłą współpracę min. w celu podjęcia kroków, prowadzących do utworzenia dyscypliny *nauki o rodzinie*.

Na polu współpracy międzynarodowej najbardziej owocne były kontakty z następującymi ośrodkami naukowymi:

- Instytut Rodziny w Bratysławie (Słowacja),
- Wydział Teologii – Uniwersytet w Trnawie, siedziba w Bratysławie (Słowacja),
- Papieska Akademia Życia Rzym (Watykan),
- Instytut Jana Pawła II Studiów nad Małżeństwem i Rodziną przy Papieskim Uniwersytecie Laterańskim, Rzym (Watykan),
- Pope Paul VI Institute for the Study of Human Reproduction w Omaha (USA),
- Instytut Rodziny w Gaming (Austria),
- Katolicki Uniwersytet Eichstätt-Ingolstadt (Niemcy).

Przedstawiciele Instytutu Studiów nad Rodziną brali i biorą udział w licznych kongresach i sympozjach międzynarodowych o tematyce rodzinnej i społecznej.

Istotnym obszarem rozwoju umiędzynarodowienia jest realizacja projektów naukowobadawczych w partnerstwie z podmiotami zagranicznymi. Wśród partnerów zagranicznych w projektach należy wymienić: Katholische Universität Eichstätt-Ingolstadt (Niemcy), IFN GmbH (Niemcy), FOM Hochschule (Niemcy), Università Cattolica del Sacro Cuore (Włochy), Trnavska Univerzita v Trnave (Słowacja), Polska Misja Katolicka w Hiszpanii, Polska Misja Katolicka w Szkocji, Polska Misja Katolicka we Francji, Komisja Rodziny Polskiej Rady Duszpasterskiej Europy Zachodniej. W toku realizacji zadań projektowych odbywały się dwustronne wizyty studyjne i spotkania.

Ponadto kilku pracowników WSR skorzystało z doświadczeń dydaktycznych w zagranicznych uczelniach, dzięki wizytom studyjnym w ramach programu „Mistrzowie dydaktyki”. Pracownicy korzystali również z możliwości podniesienia swoich umiejętności językowych („Młody Dydaktyk w Uniwersytecie”, nr POWR. 03.04.00-00-Do03/17).

Do prowadzenia zajęć w języku obcym na kierunku nauki o rodzinie zapraszani są naukowcy z zagranicy. W okresie sprawozdawczym podpisane zostały umowy m.in. z Kijowskim Narodowym Uniwersytem Ekonomicznym im. Wadyma Hetmana, Uniwersytem w Zagrzebiu

w Chorwacji, FOM Hochschule für Ökonomie&Management gemeinnützige GmbH, Essen–München, Niemcy. Z tej racji w ramach umowy z Intermedia w latach 2017-2018 w Zakładzie Badań nad Równowagą Życia Zawodowego i Rodzinnego WSR zatrudniony był na stanowisku profesora nadzwyczajnego Dr. Dr. Walter Schmidt z Niemiec.

Zakończenie

W ciągu dziesięciu lat istnienia Wydziału Studiów nad Rodziną zespół studentów oraz wykładowców przeżył wiele różnych doświadczeń. Może nie rozwinął się spektakularnie, ale ocalał, pomimo nieprzyjaznej koniunktury: zmiany bazy lokalowej, niżu demograficznego, zmieniających się warunków społeczno-politycznych, nieustannej głębokiej reformy szkolnictwa wyższego, dryfu ideologicznego przeciwnego małżeństwu i rodzinie. Młody zespół dydaktyczno-naukowy nieustannie dopasowywał swoją ofertę do zmieniających się warunków. Osiągnięcia naukowe są imponujące, a są one liczone w publikacjach, zorganizowanych konferencjach naukowych, współpracy międzynarodowej, zrealizowanych dużych projektach. Władze wydziału z nadzieją i nową energią patrzą w przyszłość.

Bibliografia

- Bazyłuk D. i in. (red.), *Dwadzieścia lat Nauk o Rodzinie. Obchody XX-lecia Instytutu Studiów nad Rodziną ATK w Łomiankach (=Twenty years of family sciences)*, Warszawa 1995.
- DU-5-014-21/80 Dz. Urz. nr 10. Zarządzenie nr 38, par. 9-10.
- Majdański K. (red.), *Piętnastolecie Instytutu Studiów nad Rodziną*, Łomianki-Szczecin 1990.
- Ozorowski M., *Sprawozdanie w uroczystości jubileuszu XX-lecia Instytutu Studiów nad Rodziną ATK*, „Ate-neum Kapłańskie” 1995, t. 125, z. 2-3, s. 278-280.
- W służbie godności małżeństwa i rodziny. 10-lecie Instytutu Studiów nad Rodziną ATK*, Łomianki 1985.
- Wolski K. (red.), *Działalność naukowo-dydaktyczna Instytutu Studiów nad Rodziną ATK 1975-1998*, Łomianki 1999.
- Wolski K., *Instytut Świętej Rodziny w posłudze na rzecz rodzin*, „Studia nad Rodziną” 2015, nr 1(36), s. 155-174.

Netografia

- Bazy pręnumerowane przez Bibliotekę UKSW – wykaz alfabetyczny*, <http://www.biblioteka.uksw.edu.pl/pl/node/497> (dostęp 31.12.2020).
- <https://pl-pl.facebook.com/wydzialstudiownadrodzinauksw> (dostęp 31.12.2020).

24 (2020) nr 1-2 (55-56), s. 23-46
DOI <https://doi.org/10.21697/snr.2020.55-56.1-2.3>

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY-ND 4.0 International) license. <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0>

ks. Mieczysław Ozorowski

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6081-0134>
Wydział Studiów nad Rodziną UKSW w Warszawie
e-mail: m.ozorowski@uksw.edu.pl

Wybrany dorobek naukowy pracowników Wydziału Studiów nad Rodziną

Selected academic achievements of the employees of the Faculty of Family Studies

ABSTRAKT: Wydział Studiów nad Rodziną, który swoimi korzeniami sięga działalności abpa K. Majdańskiego w Akademii Teologii Katolickiej i wielu innych osób, wyrażających naukową troskę o małżeństwo i rodzinę, w ciągu pierwszej dekady swojego samodzielnego istnienia w ramach Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie kontynuuje badania w dyscyplinie nauk o rodzinie. Choć zespół pracowników naukowo-dydaktycznych nie był duży, bo większość tego czasu liczył kilkanaście osób, to udało się wypracować różne pola poszukiwań naukowych. Celem artykułu jest prezentacja osiągnięć naukowych nauczycieli akademickich, pracujących na Wydziale Studiów nad Rodziną UKSW w Warszawie. Nie jest to kompletna lista ani osób ani ich dorobku. Zostały tu zaznaczone najbardziej znaczące i zaangażowane osoby oraz najważniejsze ich osiągnięcia. Opis ten jest uporządkowany według istniejących wcześniej katedr.

SŁOWA KLUCZOWE: badania naukowe, dorobek naukowy, małżeństwo, rodzina, Wydział Studiów nad Rodziną

ABSTRACT: The Faculty of Family Studies, which dates back to the activities of Archbishop K. Majdański at the Academy of Catholic Theology and many other people expressing scientific concern for marriage and family, during the first decade of its independent existence at the Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw, continues research in the discipline family science. Although the team of research and teaching staff was not large, because most of that time it consisted of a dozen or so people, we managed to develop various fields of scientific research. The aim of the article is to present the scientific achievements of academic teachers working at the Faculty of Family Studies at the Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw. This is not a complete list of people or their legacy. The most significant and committed people and their most important achievements are marked here. This description is structured according to pre-existing cathedrals.

KEYWORDS: research, scientific achievements, marriage, family, Faculty of Family Studies.

Wprowadzenie

Przez dziesięć lat swego istnienia (2010-2020) Wydział Studiów nad Rodziną (dalej: WSR) może wykazać się pokaźnym dorobkiem naukowym. Zespół pracowników naukowo-dydaktycznych nie był duży. Przez większość tego czasu liczył kilkanaście osób. Na początku swego istnienia zespół ten był większy i miał ponad trzydziestu wykładowców. Wówczas było też znacznie więcej studentów niż obecnie. Ponadto w 2012 r., na wniosek Rektora UKSW ks. prof. dra hab. Stanisława Dziekońskiego musiano zredukować zatrudnienia i dostosować się do nowych wymogów, ze względu na trudności finansowe i wprowadzane oszczędności.

Projekty badawcze realizowanych na WSR przez nauczycieli akademickich prowadzących zajęcia na kierunku *nauki o rodzinie* charakteryzuje interdyscyplinarność. To założenie powoduje, że

badania prowadzone przez pracowników cechuje szczególna otwartość na różne zjawiska związane z rodziną. Wykładowcy starają się nie zamykać w schematach metodologicznych i teoretycznych związanych z jednoznacznie określonymi dyscyplinami naukowymi, lecz je poszerzają o nowe tematy i podejścia naukowe.

Wydział od strony naukowej był podzielony na katedry, w których pracownicy naukowo dydaktyczni prowadzili badania naukowe, zgodnie ze swoimi specjalnościami w ramach dyscypliny naukowej: nauki o rodzinie, która została utworzona w 2011 r. Niestety, konsekwencją Ustawy 2.0 była likwidacja dyscypliny nauki o rodzinie. Spowodowało to, że od 2019 r. WSR stał się wydziałem dydaktycznym, pozbawionym własnej struktury naukowej. Katedry zostały zlikwidowane, zaś pracownicy naukowo-dydaktyczni zostali przeniesieni formalnie do różnych instytutów zgodnie ze złożonymi deklaracjami o przynależności naukowej. Niemniej jednak, nie zaprzestali oni pracy naukowej zorientowanej na problematykę rodziną i małżeńską.

W omawianym okresie następujące osoby osiągnęły stopień doktora habilitowanego:

- ks. dr hab. Andrzej Jacek Najda – doktor habilitowany nauk teologicznych nadany w 2011 r.
- ks. dr hab. Stanisław Biały – doktor habilitowany nauk teologicznych nadany 21.05.2012 r.
- ks. dr hab. Zdzisław Struzik – doktor habilitowany nauk teologicznych nadany 1.12.2014 r.
- ks. dr hab. Józef Młyński – doktor habilitowany nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce w zakresie polityki społecznej nadany w 2019 r.
- dr hab. Agnieszka Regulska – doktor habilitowany nauk humanistycznych w zakresie nauk pedagogicznych nadany w 2019 r.

Następujące osoby otrzymały tytuł profesora nauk teologicznych:

- ks. prof. dr hab. Adam Skreczko – nadany w 2013 r.
- ks. prof. dr hab. Mieczysław Ozorowski – nadany w 2014 r.
- ks. prof. dr hab. Andrzej Jacek Najda – nadany w 2021 r.

Na Wydziale Studiów nad Rodziną redagowany jest najpierw półrocznik, a obecnie półrocznik *Studia nad Rodziną*. Jest to periodyk pomyślany jako forum wymiany wieloaspektowej refleksji naukowej związanej z problematyką małżeństwa i rodziny. Tego typu ujęcie jest owocem wieloletnich wysiłków Wydziału (wcześniej Instytutu Studiów nad Rodziną), zmierzających do stworzenia interdyscyplinarnego systemu badań nad rodziną. W czasopiśmie publikowane są recenzowane artykuły z zakresu nauk o rodzinie – dotyczące zarówno teoretycznych i historycznych aspektów rozwoju *nauk o rodzinie*, jak i tożsamości rodziny i różnych aspektów jej funkcjonowania w perspektywie filozoficznej, teologicznej, psychologicznej, pedagogicznej, socjologicznej, prawnej (prawo świeckie i prawo kanoniczne), ekonomicznej, zdrowotnej (medycyna), politycznej (nauki o polityce publicznej), historycznej i kulturowej. Zamieszczane są również recenzje specjalistycznych publikacji, sprawozdania, komunikaty dotyczące wydarzeń naukowych związanych z tematyką pisma, doniesienia o inicjatywach prorodzinnych w Polsce i na świecie. „*Studia nad Rodziną*” wydawane są od 1997 roku. W ocenie czasopism naukowych dokonanej przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wzwyższego pismo uzyskało 6 punktów (pozycja 1437 w wykazie z 17 września 2012 r.). Niestety, w 2019 roku czasopismo „*Studia nad Rodziną*” nie znalazło się na liście ministerialnej. Trwają starania, aby powróciło on na tę listę i miało zapewnione finansowanie.

Poniżej przedstawiamy zarys osiągnięć naukowych nauczycieli akademickich pracujących na Wydziale. Nie jest to kompletna lista ani osób ani ich dorobku. Zajęłoby to bowiem zbyt wiele miejsca. Prezentujemy tu tylko najbardziej znaczące i zaangażowane osoby oraz najważniejsze ich osiągnięcia. Prezentacja ta jest uporządkowana wg istniejących wcześniej katedr.

1. Katedra Historii Teologii Małżeństwa i Rodziny

a. ks. prof. dr hab. Mieczysław Ozorowski

Problematyka małżeńska i rodzinna w publikacjach ks. prof. dra hab. Mieczysława Ozorowskiego jest rozwijana na bazie przesłania biblijnego oraz umieszczona jest w szerszym kontekście zagadnień antropologicznych. Przedstawiana przez niego teologia małżeństwa i rodziny nie stanowi jakiejś enklawy, ale jest dynamiczną i żywą częścią poruszanych zagadnień teologicznych, szczególnie w zakresie eklezjologii i sakramentologii (szczególnie sakramentów małżeństwa, Eucharystii i pokuty), co ma odniesienie do prowadzonych przez niego wykładów. Interesuje się on historią teologii małżeństwa. Już jego rozprawa habilitacyjna została poświęcona zagadnieniu teologii małżeństwa i rodziny u polskiego, wybitnego teologa XV wieku: *Benedykta Hessego (1389-1456) nauka o małżeństwie. Studium teologiczno-dogmatyczne*, Wydawnictwo UKSW, Warszawa 2002 ss. 397; podobny historyczny charakter posiadają artykuły: *Małżeństwo i rodzina w nauczaniu Piusa XI*, w: A. Tomkiewicz, W. Wieczorek (red.), *Rodzina jako Kościół domowy*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2010, s. 159-167; *Historia starań o utworzenie dyscypliny nauki o rodzinie w Polsce*, w: J. Stala (red.), *Nauki o rodzinie w służbie rodziny*, Kraków 2014 s. 79-96.

Pisał on również o sprawach bardziej praktycznych i współczesnych. Poruszał problem przygotowania i formacji duszpasterzy rodzin w kontekście obowiązujących dokumentów Kościoła: *Zasady formacji duszpasterzy rodzin*, w: *Wartość i dobro rodziny*, red. J. Jęczeń, M.Z. Stepulak, Wydawnictwo KUL, Lublin 2011, s. 543-551; *Stosunek Kościoła katolickiego do związków niesakramentalnych*, „Teologický Časopis” 8(2010)1, s. 59-66 (Teologická Fakulta Trnavská Univerzita v Trnave); *Miejsce ludzi rozwiedzionych w Kościele*, w: M. Ozorowski, A. Skreczko (red.), *Kościół Rodzina Życie*, Wydawnictwo UKSW, Warszawa 2011, s. 145-154; *Prawa rodziny w nauczaniu papieża Jana Pawła II*, w: Z. Struzik (red.), *Zadania rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym*, Instytut Papieża Jana Pawła II, Warszawa 2012, s. 107-117; *Papieża Benedykta XVI nauka o miłości małżeńskiej*, „Rocznik Teologii Katolickiej”, 12(2014)1 s. 19-42. W kontekście teologii sakramentalnej powstał artykuł o związku pomiędzy sakramentami małżeństwa i Eucharystii: *Małżeństwo i Eucharystia jako znaki Bożej miłości*, „Studia nad Rodziną” 7(2004)1, s. 77-90; *Naturalne i nadprzyrodzone argumenty za zawarciem małżeństwa kościelnego*, „Teologia i Moralność” 12(2012), s. 37-48. Zagadnienia związane z antropologią teologiczną nie są obce jego zainteresowaniom naukowym. Problematyką tą zajmuje się w szerokim kontekście współczesnych uwarunkowań życia ludzkiego i rodzinnego. Przykładem jest tekst dotyczący stworzenia świata, człowieka, małżeństwa i rodziny: *Bóg a stworzenie w teologii katolickiej*, „Paedagogia Christiana”, „Edukacja ekologiczna”, (2011)2/28 s. 83-98; *Katolicki pogląd o ludzkiej płciowości*, w: J. Sokołowski (red.), *Kapłan i Rektor UKSW Ks. Stanisław Dziekoński*, UKSW, Warszawa 2012, s. 347-360 (Episteme 106); *Miłość rodzicielska w nauczaniu papieża Benedykta XVI*, w: *Rodzina i rodzicielstwo, między tradycją a współczesnością*, Warszawa 2014, s. 41-58; Redakcja z A. Najda, *Coaching rodzinny – innowacyjne podejście do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym*, Łomża 2015, ss. 286 nr: POKL 07.02.01-14-003/13. ISBN 978-83-938926-2-4; *Chrześcijańska rodzina szkołą człowieczeństwa*, „Teologia i Moralność” 16(2014), s. 39-50; *Życie jako wartość – hospicjum w służbie życiu*, „Studia nad Rodziną” 20(2016)38, z. 1, s. 11-26; *Ewangelia rodziny – posynodalna perspektywa pomocy rodzinie*, „Teologia i Moralność” 20(2016), s. 121-134. *Sakramentalne małżeństwo znakiem życiodajnej miłości Boga. Profetyczne przesłanie encykliki Humanae vitae*; „Homo Dei” (2018)4, s. 85-92; *Manželská láska najväčšia opora rodiny v učení pápeža Františka*, w: *Finančné a nefinančné stabilizátory rodiny*, L. Csontos (red.), Mária Šmidová, Trnava 2018, s. 16-24; M. Kulesza, M. Ozorowski, J. Surzykiewicz (red.), *Family balance coaching. Psychospołeczne wsparcie dla rodzin poszukujących balansu pomiędzy*

życiem zawodowym i rodzinnym, Warszawa 2019, ss. 260; *Coaching rodzinny jako pomoc w znalezieniu równowagi między życiem rodzinnym i zawodowym – doświadczenia polskie*, w: J. Młyński, L. Csontos (red.), *Kultúrne a sociálne vplyvy na stabilitu rodiny*, Trnava (SK) 2019, s. 101-110; *Chrześcijańskie ideały wychowawcze w rodzinie Martin – rodziców św. Teresy z Lisieux*, „Teologia i Moralność” 14(2019)2, s. 73-86; *Strategia pomocy rodzinie w Kościele, Zarys problematyki na przykładzie doświadczeń polskich*, „Studia Aloisiana” 11(2020)3, s. 37-50.

Był on kierownikiem i ekspertem w kilku projektach związanych z życiem rodzinnym min.: „Family balance coaching – psychospołeczne wsparcie rodzin poszukujących balansu między życiem zawodowym i rodzinnym” Nr projektu: POWR.04.03.00-00-W281/15; Projekt *Dialog 0223/2018 Konferencja Naukowa: Rodzina fundamentem niepodległości w setną rocznicę odzyskania niepodległości przez Polskę*; 12.03.2018 – WSR UKSW w Warszawie wraz z MNiSW. W ramach programu Polonia Restituta”.

Jego zainteresowania naukowe tematyką rodzinną i małżeńską można również odnaleźć w licznych konferencjach naukowych, które zorganizował i w których brał aktywny udział poprzez wygłoszone referaty. Przykłady zorganizowanych konferencji na tematy związane z *naukami o rodzinie*: Międzynarodowa Konferencja Naukowa z okazji 35-lecia Instytutu Studiów nad Rodziną, *Kościół – Rodzina – Życie* (7-8.05.2010); Konferencja naukowa: *Rodzina wspólnotą pokoleń i gwarantem dziedzictwa tradycji* (14.05.2011, WSR UKSW); Konferencja 30. rocznica *Adhortacji apostołskiej Jana Pawła II o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym „Familiaris consortio”* (22 i 26.11.2011, WSR UKSW); Konferencja naukowa zorganizowana we współpracy z Instytutem Jana Pawła II w Warszawie *Rodzina solą ziemi* (28.10 i 12.11.2012, WSR UKSW), Konferencja krajowa *Ludzka seksualność – Piękno czy zagrożenie?* (zorganizowana przez Podyplomowe Studium Relacji Interpersonalnych i Profilaktyki Uzależnień WFCh, Stowarzyszenie *Fides et Ratio, Polskie Stowarzyszenie Familiologiczne*, 8.06.2013, UKSW); Konferencja *Rodzina i bezpieczeństwo – współczesne wyzwania*, zorganizowana we współpracy z Wydziałem Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Obrony Narodowej w Warszawie, referat *Studia nad rodziną w promocji i obronie rodziny* (Warszawa, 13.06.2014).

Prezentowany dorobek naukowy znajduje swoje odzwierciedlenie w realizacji efektów kształcenia w ramach prowadzonych wykładów z *Eklezjologii familiologicznej* i nt. *Sakramenty w życiu rodziny*. Brał udział w licznych szkoleniach doskonaląc swoje umiejętności dydaktyczne, szczególnie w posługiwaniu się nowoczesnymi metodami multimedialnymi oraz w edukacji na odległość. Jest autorem skryptu dla studentów z metodologii pracy naukowej: *Przewodnik dla piszących pracę dyplomową*, UKSW, Warszawa 2006, ss. 59. Brał udział i jako dziekan nadzorował tworzenie nowych specjalności i programów nauczania na kierunku nauki o rodzinie. Był kierownikiem Studiów podyplomowych oraz Kursu Poradnictwa Rodzinnego. Ekspert przy opracowaniu programu stażowego dla absolwentów WSR w projekcie *Kompetencje na start* (nr UDA-POKL.04.01.01-14-114/14-00). Posiada doświadczenie w prowadzeniu wykładów w języku obcym w ramach programu ERASMUS+ oraz w wykładach prowadzonych w Wyższym Seminarium Duchownym w Bertoua (Kamerun).

b. ks. dr hab. Stanisław Strękowski, prof. ucz.

Rodzina w historii i kulturze chrześcijańskiej jest również obszarem zainteresowania ks. dr hab. Stanisława Strękowskiego, czego rezultatem są m.in. projekt naukowy złożony do NCN: *Zmiany mentalności rodziny w pierwszych trzech wiekach po Chrystusie* (niestety, odrzucony po pierwszej recenzji). Wyrazem tych poszukiwań są następujące publikacje: *Troska o czystość wiary w rodzinie*

in wspólnotach eklezjalnych według św. Grzegorza z Nyssy, „Studia Ełckie” 15 (2013), s. 349-367; *Niektóre aspekty służby w starożytnym Rzymie i w chrześcijaństwie I-II wieku*, w: W. Guzewicz, A. Mikucki, S. Strękowski (red.), *In rebus divinis atque humanis servire. Niektóre aspekty służby w rzeczywistości Boskiej i ludzkiej*, Ełk 2014; *Godność małżeństwa i rodziny w pismach chrześcijańskich I-II wieku*, w: J. Młyński, A. Regulska (red.), *Rodzina podstawowe dobro ludzkości. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Doktorowi Władysławowi Szewczykowi*, Tarnów 2015, s. 31-48; *Troska o czyistość wiary w rodzinie i wspólnotach kościelnych w świetle pism św. Grzegorza z Nazjanzu*, „Studia Ełckie” 17 (2015) nr 2, s. 173-190; *Odpowiedzialność rodziców za chrześcijańskie wychowanie dzieci w I-II wieku*, „Civitas et Lex” 4/12(2016), s. 55-66; *Prorodzinne i prospołeczne postawy i działania chrześcijan w świecie jako wkład w budowanie dobra wspólnego w I-III wieku*, „Civitas et Lex” 4/16 (2017), s. 65-78; *Prospołeczne nauczanie i działania Ojców Kapadockich*, w: W. Guzewicz, S. Strękowski, A. Mikucki, *Pro bono publico, personae et familiae. Niektóre aspekty działań na rzecz dobra osoby, rodziny i społeczeństwa*, Ełk 2018, s. 9-29. Publikacje mają charakter historyczny, podejmują wiele zagadnień szczegółowych z zakresu przemian historycznych małżeństwa i rodziny, wychowania i roli w społeczeństwie, są oparte na materiałach źródłowych i wiele z nich jest dostępne na stronach internetowych. W wykładach i kursach były szeroko wykorzystywane jako materiał pomocniczy dla studentów WSR.

c. ks. dr Cezary Naumowicz

Zainteresowania naukowe i badawcze ks. dra Cezarego Naumowicza koncentrują się wokół problematyki związanej z antropologią filozoficzną i teologiczną. Owocem pracy badawczej w tych obszarach jest publikacja kilkudziesięciu artykułów w recenzowanych pracach zbiorowych oraz punktowanych periodykach naukowych

Pierwsza grupa zagadnień odnosi się do tematów związanych z antropologią teologiczną. Chodzi tu o wizję człowieka w kontekście różnych współczesnych wyzwań, takich jak choćby wpływy pochodzące z filozofii Dalekiego Wschodu, neurofilozofię, ekofeminizm, kryzys ekologiczny. W swoich badaniach sięga do bogatej myśli antropologicznej dokumentów Soboru Watykańskiego II, nauczania Jana Pawła II oraz Benedykta XVI. Szczegółowym problemem badań w tym obszarze jest zagadnienie cielesności człowieka, podjęte w wymiarze filozoficznym i teologicznym.

Kolejnym ważnym przedmiotem badań w zakresie antropologiczno-teologicznym jest problematyka rodziny jako podstawowej komórki społecznej i eklezjalnej, a szczególnie jej potencjał w kontekście budowania cywilizacji pokoju oraz w procesie wychowania do pokoju. Rodzina jest instytucją, która w największym stopniu związana jest z naturą człowieka, zapewnia ciągłość i przyszłość społeczeństwa, w języku teologii jest określana jako „domowy Kościół”. Dlatego może ona stać się aktywnym czynnikiem oraz promotorem kultury dialogu i pokoju: poprzez wartości, które wyraża i przekazuje oraz poprzez udział każdego z jej członków w życiu społeczeństwa: *Człowiek w ekologicznej doktrynie o stworzeniu. Niektóre aspekty antropologii teologicznej Jürgena Moltmanna*, w: A.J. Najda (red.), *Małżeństwo i rodzina od Biblii po współczesność*, Warszawa 2008, s. 171-182; *Hipoteza reinkarnacji w kontekście teologii chrześcijańskiej*, „Studia Teologiczne Białystok-Drohiczyn-Łomża” 27 (2009), s. 55-69; *Ecology and Anthropology in Ecofeminist Theology*, „Studia Ecologiae et Bioethicae” 8/1 (2010), s. 91-104; *Antropologia teologiczna soborowej Konstytucji „Gaudium et Spes”*, w: Cz. Rychlicki, I. Werbiński (red.), *Veritas cum caritate – intellegentia cum amore*, Toruń 2011, s. 347-362; *Eschatologia ciała w ujęciu Jana Pawła II*, w: M. Ozorowski, A. Skreczko (red.), *Kościół – Rodzina – Życie*, Warszawa 2011, s. 211-222; *Problematyka ciała we współczesnej antropologii teologicznej*, w: A.J. Najda (red.), *Stworzeni do miłości. Wokół Jana*

Pawła II teologii ciała, Warszawa 2011, s. 29-45; *Związek między grzechem i śmiercią w aktualnej refleksji teologicznej*, „Roczniki Teologii Dogmatycznej KUL” 3 (2011), s. 227-240; *Eklezjalność rodziny chrześcijańskiej w kontekście nowej ewangelizacji*, w: Z. Struzik (red.), *Zadania rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym*. 30. Rocznica „Familiaris consortio”, Warszawa 2012, s. 95-105; *Rodzina szkołą wychowania do pokoju w myśli Jana Pawła II*, w: T. Kośmider, K. Gąsiorek, C. Smuniewski (red.), *Chrześcijaństwo i bezpieczeństwo. Znaczenie Jana Pawła II w dyskursie polemologiczno-irenologicznym*, Warszawa 2014, s. 251-265; *Rola rodziny w budowaniu cywilizacji pokoju – kontekst lokalny i globalny*, w: J. Stala (red.), *Nauki o rodzinie w służbie rodziny*, Kraków 2014, s. 465-480.

2. Katedra Teologii Systematycznej Małżeństwa i Rodziny

a. ks. dr hab. Andrzej Jacek Najda, prof. ucz.

Jest on autorem około 50 artykułów naukowych w języku polskim i niemieckim, opublikowanych zarówno na łamach czasopism naukowych (m.in. „Studia nad Rodziną”, „Warszawskie Studia Teologiczne”, „Studia Teologiczne Białystok – Drohiczyn – Łomża”, „Studia Ecologiae et Bioethicae”, „Studia Gdańskie”), jak i w monografiach zbiorowych. Autor monografii *Der Apostel als Prophet. Zur prophetischen Dimension des paulinischen Apostolats* i *Historiografia paradygmatyczna w Dziejach Apostolskich*. Redaktor książek: *Małżeństwo i rodzina – od Biblii po współczesność; Stworzeni do miłości. Wokół Jana Pawła II teologii ciała* i *Aksjologiczne aspekty Pisma świętego. Wokół Verbum Domini*.

Jego zainteresowania badawcze dotyczą m. in. biblijnych i teologicznych podstaw małżeństwa i rodziny, wsparcia rodzin i tradycji rodzinnych. Obszary badań naukowych pozostają w bezpośrednim związku z tematyką zajęć dydaktycznych prowadzonych na kierunku *nauki o rodzinie*, dzięki czemu proces kształcenia opiera się na najnowszej wiedzy i wynikach badań. Wyniki prowadzonych badań publikowane są w czasopismach naukowych i monografiach naukowych. Przykładem tego są następujące artykuły: *Nauka o narzeczeństwie w Starym i Nowym Testamencie*, w: Z. Struzik (red.), *Przewodnik dla narzeczonych i małżeństw. Narzeczeństwo jako przygotowanie do małżeństwa i rodziny w nauczaniu Jana Pawła II*, Warszawa 2010, s. 189-204; *O cierpieniu w Biblii*, w: W. Gałązka (red.), *Duchowość cierpienia*, Warszawa 2010, s. 203-216; *Życie w rozumieniu biblijnym*, w: A. Skreczko, J. Zabielski (red.), *Życie człowieka jako zobowiązujący dar*, Rozprawy Międzywydziałowej Katedry Teologii Katolickiej Uniwersytetu w Białymstoku 7, Białystok 2011, s. 96-109; *Ciało w rozumieniu biblijnym*, w: A.J. Najda (red.), *Stworzeni do miłości. Wokół Jana Pawła II teologii ciała*, Warszawa 2011, s. 11-22; *Semantyka metafor z życia rodzinnego w listach św. Pawła*, w: M. Ozorowski, A. Skreczko (red.), *Kościół. Rodzina. Życie. Prace dedykowane Księdzu Arcybiskupowi Profesorowi dr. hab. Edwardowi Ozorowskiemu w 70. Rocznicę urodzin*, Warszawa 2011, s. 231-243; M. Przybysz-Zaręba – A. Regulska – A.J. Najda (red.), *Family Versus Post-Modernity Challenges. Upbringing. Problems. Assistance and Support*, Warsaw 2016, ss. 336; A. Regulska – A.J. Najda (red.), *Wsparcie rodziny. Założenia i praktyka w ujęciu interdyscyplinarnym*, Warszawa 2017, ss. 277; A.J. Najda – A. Regulska (red.), *Dusza i ciało. Szkice o ludzkiej cielesności, wychowaniu i życiu*, Warszawa 2017, ss. 212; *Paradygmaty życia rodzinnego w Ewangelii wg św. Łukasza*, Warszawa 2019, ss. 311; *Familienassistenz als Dienst an der „kranken Familie” am Beispiel Polen*, w: A. Büssing – J. Surzykiewicz – Z. Zimowski (red.), *Dem Gutes tun, der leidet. Hilfe kranker Menschen – interdisziplinär betrachtet*, Berlin – Heidelberg 2015, s. 227-236; *Aufgaben der Familienassistenten in Polen*, w: „Studia nad Rodziną” 36(2015), s. 25-34; *Concern of the Family*

About Poor and Needing in the Bible, w: M. Przybysz-Zaręba, A. Regulska, A.J. Najda (red.), *Family Versus Post-Modernity Challenges. Upbringing. Problems. Assistance and Support*, Warszawa 2016, s. 69-79.

Bierze udział w projektach naukowych: 1) jako Koordynator Naukowy Programu w międzynarodowym projekcie „*Coaching – nowa metoda wsparcia procesów integracji społecznej i zawodowej*” o numerze POKL.07.02.01-14-235/11 współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, priorytet VII „Promocja integracji społecznej”, działanie 7.2 „Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej”, poddziałanie 7.2.1 „Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym”; 2) Koordynator Naukowy Zadania współpracy ponadnarodowej w międzynarodowym projekcie „*Coach rodzinny – innowacyjne podejście do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym*” o numerze POKL.07.02.01-14-003/13 współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, priorytet VII „Promocja integracji społecznej”, działanie 7.2 „Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej”, poddziałanie 7.2.1 „Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym”; 3) Ekspert w Konkursie o charakterze grantowym dla partnerstw przedsiębiorców z instytucjami naukowymi, organizowanym w ramach projektu systemowego Samorządu Województwa Mazowieckiego PN. „Mazowiecka Sieć Ośrodków Doradczo-Informacyjnych w zakresie innowacji (MSODI)”. Współpraca z Edu Reserarch Polska Sp. z o.o. w opracowaniu dokumentacji wdrożeniowej z neurocoachingu; 4) jako uczestnik w projekcie pt. „Staże i szkolenia” nr POKL.08.02.01-14-013/11 realizowanym z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet: VIII Regionalne Kadry Gospodarki; Działanie 8.2. Transfer wiedzy; Poddziałanie 8.2.1. Wsparcie dla współpracy sfery nauki i przedsiębiorstw, współfinansowanym z Europejskiego Funduszu Społecznego. Organizatorem projektu było Centrum Rozwiązań Menedżerskich SA w partnerstwie z Akademią Kultury Informacyjnej Sp. z o.o. oraz Wyższą Szkołą Współpracy Międzynarodowej i Regionalnej im. Zygmunta Glogera. Jest kierownikiem i ekspertem w Projekcie „Coaching sukcesji – wielowymiarowe wsparcia zarządzania procesami sukcesji w firmach rodzinnych” (Nr projektu: POWR.04.03.00-0052/17) realizowanym w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Ks. prof. UKSW dr hab. Andrzej Jacek Najda był organizatorem konferencji międzynarodowych: *Czy rodzina jest jeszcze potrzebna?* (Łomianki, 9.10.2012), *Rodzina miejscem pojednania i dialogu* (Łomianki, WSR 9.10.2013), *Gender a duchowość małżeńska* (Łomianki WSR, 11.03.2014), *Cieleśność człowieka – wolność czy ograniczenie* (Łomianki WSR, 26.11.2014). Wygłosił referaty na konferencjach międzynarodowych: „Familienassistent im Dienst der Kranken” (Eichstätt, 8.02.2013), „Rodzina w Piśmie Świętym” (Warszawa, 15.03.2013), „Praca i świętowanie w perspektywie biblijnej” (Łomianki, 7.12.2013), „Bezpieczeństwo duchowe jako podstawa jakości życia człowieka – perspektywa biblijna” (Stalowa Wola, 28.05.2014), „Troska o zdrowie w ujęciu biblijnym” (Sandomierz, 29.05.2014), „Rezeption der Theologie des Leibes in der polnischen Forschung” (Eichstätt, 15.11.2014), „Cieleśność w kontekście wolności w świetle przekazu biblijnego” (Łomianki, 26.11.2014).

Ks. prof. UKSW dr hab. Andrzej Jacek Najda, poza wyjazdami w ramach programu Erasmus, przeprowadził 60 godzin wykładów w języku niemieckim nt. „Biblijne podstawy i impulsy w coachingu” na Fakultät für Religionspädagogik und Kirchliche Bildungsarbeit na Katholische Universität Eichstätt-Ingolstadt w roku akademickim 2013/2014; ERASMUS+ 2018/2019 Wyjazd

zagraniczny w celu przeprowadzenia wykładów na temat: „Die Sorge für Waisen und Witwen – biblische Inspirationen und Motivationen” (8 godzin) wygłoszone na Wydziale Pedagogiki Religijnej Katholische Universität Ingolstadt-Eichstätt w ramach programu Erasmus+ w dn. 26.04-2.05.2019. Jest członkiem Stowarzyszenia Familiologicznego i Stowarzyszenia Bibliistów Polskich.

b. ks. dr Krzysztof Wolski

Prowadzi badania w zakresie teologii moralnej małżeństwa i rodziny. Jest autorem artykułów naukowych publikowanych zarówno na łamach czasopism naukowych („Studia nad Rodziną”, „Episteme”), jak i w pracach zbiorowych, m. in. *Rola słowa w budowaniu kultury prawdy o rodzinie*, „Studia nad Rodziną” 2008, nr 22-23, s. 73-90; *Dlaczego małżeństwo? – Rodzina drogą do świętości*, „Episteme” 92(2009); *Rodzina – dar i wyzwanie*, s. 19-34; *Funkcja prorocka rodziny – katecheza w rodzinie*, w: A. Tomkiewicz, W. Wieczorek (red.), *Rodzina jako Kościół domowy*, Lublin 2010, s. 293-304; Wolski K., Siciarz P., *Wychowanie przez turystykę*, w: E. Osewska (red.), *Wychowanie a wyzwania ponowoczesności*, Warszawa 2011, s. 223-232; *Powołanie Instytutu Świeckiego Życia Konsekwentnego Świętej Rodziny*, w: K. Kozłowski, G. Wejman (red.), *Arcybiskup Kazimierz Majdański Obrońca życia i Mąż stanu*, Szczecin 2011, s. 53-68; *Jana Pawła II wyjaśnienie „misterium iniquitatis”*, w: M. Ozorowski, A. Skreczko (red.), *Kościół. Rodzina. Życie*, Warszawa 2011, s. 193-200; *Pojednanie się z Bogiem „początku” FC 3 (Zmierzenie s Bohom „pociatku” FC 3)*, w: *Medzinárodná vedecká konferencia „Familiaris consortio – nádej pre súčasnú rodinu”*, Bratislava 2012, s. 106-114; Wolski K., Bazyluk D., *Kościół jest domem i rodziną dla wszystkich (FC 85)*, „Studia nad Rodziną” 2012, nr 30-31; *Rodzina szkołą wiary*, „Studia nad Rodziną” 2013, nr 32, s. 79-96. Wieloletni współredaktor półrocznika „Studia nad Rodziną”: nr 22-23/2009; 24-25/2010; 26-27/2011; 28-29/2012.

Uczestniczył w organizacji i moderowaniu wielu konferencji naukowych o zasięgu krajowym i międzynarodowym w Instytucie/na Wydziale Studiów nad Rodziną. Brał czynny udział w konferencjach, m. in. podczas Międzynarodowego Sympozjum: *Zadania rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym. 30. Rocznica „Familiaris consortio”* (WSR UKSW 22/26.11.2011) wygłosił referat *Kościół jest domem i rodziną dla wszystkich (FC 85)*; podczas Międzynarodowej Konferencji *Rodzina: trud, praca, świętowanie* (WSR UKSW 6-7.12.2013) wygłosił referat *Teologia świętowania Dnia Pańskiego*; podczas Międzynarodowej Konferencji *Rodzina i Rodzicielstwo. Między tradycją a nowoczesnością* (WSR UKSW 7-8.03.2014) wygłosił referat *Początek i wzór ludzkiego rodzicielstwa*.

Członek Stowarzyszenia Teologów Moralistów, Polskiego Stowarzyszenia Familiologicznego.

Posiada bardzo dobrą znajomość specyfiki kształcenia na kierunku *nauki o rodzinie* zdobytą poprzez wieloletnią pracę w zespołach opracowujących programy studiów, standardy kształcenia, efekty kształcenia, a także jako wieloletni Wicedyrektor Instytutu Studiów nad Rodziną, a od 2010 r. Prodziekan ds. studenckich WSR.

3. Katedra Teologii Pastoralnej Małżeństwa i Rodziny

a. ks. prof. dr hab. Adama Skreczko

W zainteresowaniach badawczych ks. prof. dra hab. Adama Skreczki mieści się m.in. kultura pedagogiczna rodziny, duszpasterstwo rodzin, wychowanie domowe i inne. Jest autorem kilkunastu artykułów naukowych opublikowanych zarówno na łamach czasopism naukowych (m.in. „International Journal of Practical Theology”, „Studia Aloisiana” (Rocznik Uniwersytetu w Trnawie), „Teologický Časopis”, „Communio”, „Episteme”, „Studia nad Rodziną”, „Studia Teologiczne.

Białystok-Drohiczyn-Łomża”, „Rocznik Teologii Katolickiej”, „Studia Prymasowskie”, jak i w monografiach zbiorowych: J.M. Śnieciński (red.), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*; Z. Abramowicz, J. Ławski (red.), *Chrześcijańskie dziedzictwo duchowe narodów słowiańskich*, t. II, Białystok 2010; R. Horodeński, E. Ozorowski (red.), *Mężczyzna. Etyka. Ekonomia*, Białystok 2011.

Autor lub współautor monografii: *Rola Kościoła katolickiego w kształtowaniu kultury pedagogicznej rodziców w Polsce*, Białystok 2011; *Wychowanie domowe*, Białystok 2011; A. Skreczko, J. Zabielski (red.), *Życie jako zobowiązujący dar*, Białystok 2011; A. Skreczko, T. Kasabała, A. Szot (red.), *Świadek i nauczyciel wiary*, Białystok 2010; A. Skreczko, J. Zabielski (red.), *Życie jako zobowiązujący dar*, Białystok 2011. Wykaz jego publikacji ukazuje szerokie spektrum zainteresowań problematyką rodzinną. Jest on również aktywnym i zaangażowanym popularyzatorem tej tematyki. Oto przykładowe publikacje: *Wychowanie domowe*, Białystok 2016, wyd. III, Instytut Jana Pawła II w Warszawie, (ISBN 978-83-65198-08-2), ss. 357; *Znaczenie świadectwa wiary rodziców w wychowaniu religijnym ich dzieci*, „Studia Pastoralne” 2013, nr 9, s. 33-48; *Niedziela dniem rodzinnego odpoczynku i dialogu*, „Studia nad Rodziną” 18(2014), nr 1(34), s. 43-58; *Parent Pedagogization as the need of the United Europe* w: E. Osewska, J. Stala (red.), *The Contemporary Family: Local and European Perspectives*, The Pontifical University of John Paul II in Krakow Press, Kraków 2015, s. 285-296; *Współczesne wyzwania w wychowaniu do miłości małżeńskiej*, „Symposium” 21(2017), nr 1(32), s. 49-67; *Wpływ nauczycielskiej i liturgicznej posługi Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce na kulturę pedagogiczną rodziców*, w: M. Marczewski (red.), *Pedagogika rodziny. Podejście systemowe*, Wyższa Szkoła Społeczno-Ekonomiczna w Gdańsku, Gdańsk 2018, t. 3, s. 483-524; *Religijny wymiar ojcostwa według Kardynała Stefana Wyszyńskiego*, „Studia Teologiczne” 38(2020), s. 95-120.

Brał udział jako ekspert w badaniach zleconych przez Prezydenta Miasta Białystok: A. Skreczko, M. Halicka, L. Dakowicz, Świadomość wychowawcza białostockich rodzin – 2012. W niektóre z tych badań byli włączani studenci.

Redaktor naczelny pism naukowych: „Rocznika Teologii Katolickiej” – pisma Katedry Teologii Katolickiej Uniwersytetu w Białymstoku (od 2001-2012); „Studiów Teologicznych. Białystok-Drohiczyn-Łomża” (od 2008 r.).

Członek Komitetu naukowego Międzynarodowych Konferencji naukowo-szkoleniowych Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku: *Życiodajna śmierć*. Członek Rady naukowej „Studia Seminaria Bialostocensis”. Członek Stowarzyszeń: Stowarzyszenia Ekspertów Oświaty MEN, Polskiego Stowarzyszenia Pastoralistów, Polskiego Stowarzyszenia Familiologicznego, Absolwentów Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego; Członek: Wojewódzkiej Komisji Kwalifikacyjnej do Spraw Stopni Specjalizacji Zawodowej Nauczycieli i Katechetów; Podlaskiej Szkoły dla Rodziców i Wychowawców.

Ks. prof. dr hab. Adam Skreczko prowadzi zajęć dydaktycznych z zakresu pedagogiki w Wilnie (Centrum Katechetyczne) dla polskich katechetów w ramach Filii Papieskiego Wydziału Teologicznego w Warszawie.

4. Katedra Antropologii i Bioetyki

a. ks. prof. dr hab. Ireneusz Mroczkowski

Podstawowym kierunkiem badań naukowych prowadzonych przez ks. prof. dr hab. Ireneusza Mroczkowskiego jest interdyscyplinarne ujęcie natury osoby ludzkiej w kontekście tożsamości podmiotów życia rodzinnego. W książce *Natura osoby ludzkiej* (Płock 2012) dokonuje syntezy współczesnej wiedzy biologiczno-psychologicznej w perspektywie personalistycznej koncepcji

osoby. W ten sposób wyjaśnia się nie tylko myśl Jana Pawła II, ale daje podstawę do obrony antropologicznej i teologicznej koncepcji rodziny, która odpowiada zamysłowi Bożemu i jest otwarta na dialog ze współczesnymi naukami o człowieku. Jest to pionierskie ujęcie w teologii polskiej, wierne postulatam Karola Wojtyły/Jana Pawła II.

Wśród 44 jego publikacji z ostatnich pięciu lat, poza wspomnianą wyżej problematyką antropologiczno-teologiczną, dwa inne obszary wydają się dominujące i szczególnie przydatne dla rozwoju nauk o rodzinie oraz kształcenia studentów tej dyscypliny. Pierwszy obszar to prace związane z refleksją nad istotą moralności, rolą sumienia, tożsamości moralnej osoby. Jest to szczególnie istotne w postmodernistycznym dyskursie na tematy moralne, w którym zanika nie tylko obiektywna prawda moralna, ale także krytyczna świadomość problemów. Postawiona w tej sytuacji rodzina przeżywa kryzys, który pogłębia spłaszczona ideologia gender i radykalne twierdzenia ruchów feministycznych. W tym obszarze zainteresowania naukowe zaowocowały publikacją *Rodzina, gender i nowy feminizm* (Płock 2014). W książce, która wzbudza zainteresowanie nie tylko umiarkowanych feministek, przywraca zapomnianą nieco przez polskich teologów koncepcję nowego feminizmu Jana Pawła II. Tematyka ta wzbudza żywe zainteresowanie studentów, poszerzając nie tylko ich wiedzę z zakresu chrześcijańskiej antropologii kobiety, ale ucząc także krytycznego dialogu z gender, uwrażliwiając na konieczność odkrycia chrześcijańskiego sposobu promocji kobiety. Zapotrzebowanie na te problematykę wykazuje nie tylko Polski Sejm, który ustanowił Rok Jana Pawła II i planuje wydanie publikacji m. in. na temat nowego feminizmu. Jedną z absolwentek WSR, Kinga Sadłoń, która przygotowywała pracę magisterską pod kierunkiem Księdza Profesora na temat gender zdobyła stypendium doktoranckie na prestiżowym Uniwersytecie w Londynie (Batha).

Ks. prof. dr hab. Ireneusza Mroczkowskiego brał aktywny udział w pracach Catholic Theological Ethics in the World Church, Regional Conference, która odbyła się w Krakowie, 14–16.11.2014 r. W gronie kilkudziesięciu etyków i teologów z całego świata dyskutowano nad współczesnymi wyzwaniami związanymi z reorientacją wartości moralnych. Przedstawił on tam jeden z trzech głównych referatów: *Uniwersalny i partykularny wymiar moralności*.

b. ks. dr hab. Stanisław Biały, prof. ucz.

Badania naukowe ks. dra hab. Stanisława Białego, prof. ucz., są pogłębioną refleksją teologiczną nad takimi zagadnieniami jak: pojęcie wiary według papieża Benedykta XVI oraz papieża Franciszka, pojęcie tolerancji religijnej, ale są także poszerzone o nowe akcenty i nową perspektywę eklezjologiczną, jak np. kontekst Światowych Dni Młodzieży w Rio de Janeiro. Badania zostały opublikowane w uznanych periodykach: *La fede in Gesu' Cristo in luce dell'insegnamento del papa Francesco durante GMG in Rio De Janeiro*, „Studia Teologiczne. Białystok – Drohiczyn – Łomża” 31 (2013), s. 205-219; *Church and Problems of Contemporary Bioethics. Current Challenges the Light of the Bioethical Document of the Conference of Poland's Episcopacy*, „Studia nad Rodziną” 33 (2013), s. 81-93; *Etyka katolicka jako stabilizator relacji małżeńskich, rodzinnych i społecznych w środowisku (wielokulturowym)*, w: L. Csantos, M. Smidova' (red.), *Finančné a nefinančné stabilizatory rodiny, Trnava-Bratysława 2018*, s. 56-63; *The Istanbul Convention And Violence In The Family (and in perinatal care): bioethical comments 50 years after the publication of the encyclical "Humanae vitae"*, „Studia Teologiczne. Białystok – Drohiczyn – Łomża” 36 (2018), s. 213-226.

Badania ks. dra hab. Stanisława Białego, prof. ucz., uwzględniają także aktualną sytuację bioetyczną rodziny, np. w temacie opieki okołoporodowej. Tutaj szczególnie nośnym tematem jest zagadnienie in vitro, aborcji i stereotypów nagromadzonych wokół tych zagadnień: Ale pojawił

się również inny ważny temat, jak wolność wyboru miejsca porodu. Problematykę będącą przedmiotem zainteresowań badawczych ks. dr hab. Białego stanowi także kwestia aktualnych kryteriów stosowanych w transplantologii. W kontekście społecznych dyskusji podejmowany jest szczególnie temat harwardzkiej definicji śmierci człowieka oraz godności człowieka będącego w śpiączce. Owocem poszukiwań badawczych była teza habilitacyjna: *Bioetyczne aspekty przeszczepiania organów pojedynczych i ich pamięci. Przejście od pokonania bariery immunologicznej organizmu do pokonania bariery nieufności społecznej*, Warszawa 2011. Inną podejmowaną aktualną problematyką jest ideologia *gender* konfrontowana z antropologią chrześcijańską. Klauzula *gender mainstreaming*, widziana jako równościowy paradygmat mężczyzn i kobiet stała się ściślejszą kanwą badań nad dobrem etycznym zasad postępowania i też społecznych związanych z ideą *gender*. I także tu, owocem poszukiwań naukowych jest publikacja: «Gender *mainstreaming*» jako projekt równouprawnienia mężczyzn i kobiet. Ocena etyczna na bazie chrześcijańskiego rozumienia: pracy dla dobra wspólnego, „Studia Teologiczne. Białystok Drohiczyń Łomża” 28 (2010), s. 147-164; *Problemy bioetyczne a rodzina*, w: M. Ryś (red.), *Przyszłość ludzkości idzie przez rodzinę*, Warszawa 2013, s. 161-172; „Gender *mainstreaming*” jako paradygmat równościowy mężczyzn i kobiet, i rodziny, „Studia nad Rodziną” 35 (2014), s. 17-32; *Macierzyństwo zastępcze jako subrogacja praw do dziecka wbrew zasadom miłości i sprawiedliwości*, „Studia nad Rodziną” 1/42 (2017), s. 65-84; *Odpowiedzialność w zakresie wychowania do wartości. Analiza w relacji do kanonu 226 § 2 kodeksu prawa kanonicznego z 1983 r.*, „Teki Komisji Prawniczej” 1/XIII (2020), s. 21-32.

Prezentowane kierunki badań naukowych znajdują swoje odzwierciedlenie w realizacji efektów kształcenia w prowadzonych przeze niego wykładach.

Ks. dr hab. Stanisław Biały, prof. ucz., jest opiekunem Bioetycznego Koła Studentów WSR. Do Koła należą studenci, którzy uczestniczą w seminarium dyplomowym z bioetyki, prowadzonym przez ks. dr hab. Stanisława Białego, prof. ucz. (obecnie do BKS należą także absolwenci). Koło posiada swój statut.

c. ks. dr Wojciech Kućko

Ks. dr Wojciech Kućko koncentruje się na etycznych wymiarach współczesnych wyzwań, dotyczących małżeństwa, rodziny i bioetyki oraz świętych i zagadnienia świętości. Podejmuje on analizę tekstów teologicznych, filozoficznych oraz dokumentów Kościoła katolickiego w kwestii zagadnień dotyczących ochrony życia człowieka. W ostatnich artykułach przeprowadza interpretację nauczania papieża Franciszka w różnych aspektach społecznych. Oto kilka wybranych publikacji: *Dylematy etyczne dotyczące badań prenatalnych prowadzonych w Polsce*, w: „Teologia i Moralność” 14 (2019) nr 1, s. 121-138; *Dzielić się mądrością czasu w rodzinie. Wyzwania etyczne współczesnych przemian demograficznych w Polsce*, w: „Teologia i Moralność” 14 (2019) nr 2, s. 87-101; *Dylematy sakramentu pokuty i pojednania w kontekście nadużyć seksualnych wobec nieletnich w świetle nauczania papieża Franciszka*, w: „Teologia i Moralność” 15 (2020), nr 1(27), s. 65-88; *Interpretacja teologii ciała św. Jana Pawła II w twórczości Ks. Ireneusza Mroczkowskiego*, w: A. Derdziuk, W. Kućko (red.), *Dyscyplina rozumu i uczciwość serca. Ks. Ireneusza Mroczkowskiego (1949-2020) sposób uprawiania teologii moralnej*, TN KUL, Lublin 2020, s. 191-207; *Braterstwo w nauczaniu papieża Franciszka*, „Collectanea Theologica” 90 (2020) nr 3, s. 123-162.

W praktyce dydaktycznej wdraża on nowoczesne metody i sposoby komunikacji ze studentami. Stara się podnosić umiejętności dydaktyczne poprzez udział w kursach i szkoleniach: Udział w szkoleniu „Jednolity System Antyplagiatowy”, Ośrodek Przetwarzania Informacji, UKSW, 19 grudnia 2018 r.; Udział w szkoleniu „Nowoczesne metody dydaktyczne z projektu Młody

Dydaktyk w Uniwersytecie”, Dział Kształcenia UKSW w Warszawie, semestr zimowy 2018/2019, zaświadczenie z dn. 1 marca 2019 r.; Udział w szkoleniu dotyczącym SciVal i Scopus, UKSW w Warszawie, 7 maja 2019 r.; „Mistrzowie dydaktyki”, Groningen (Holandia), 20-26 października 2019 r.; Język angielski na poziomie C1 w ramach projektu „Młody Dydaktyk w Uniwersytecie”, nr POWR. 3.04.00-00-D003/17.

5. Katedra Psychologii Małżeństwa i Rodziny

a. dr Anna Czyżkowska

Pani dr Anna Czyżkowska specjalizuje się w psychologii małżeństwa i rodziny. Była ona kierownikiem projektu NCN nr 2014/13/B/HS6/03947 pt. „Dynamiczny model celów małżeńskich wyjaśniających satysfakcję z małżeństwa: teoretyczna modyfikacja i test empiryczny”, 2015-2018; A. Czyżkowska, J. Ciecuch, *Marital goals: Circular value-based model and measurement* „Current Psychology” 2020; A. Czyżkowska, K. Kwiatkowska, *Znaczenie rodziców w międzypokoleniowej transmisji wartości w rodzinie – badania trzy-pokoleniowe*, w: L. Bakiera (red.), *Rodzicielstwo. Ujęcie interdyscyplinarne*. Wyd. Naukowe UAM, Poznań 2020; A. Czyżkowska, *Uzależnienie od seksu z perspektywy teorii przywiązania*, „Studia nad Rodziną” 49 (2018); A. Czyżkowska, K. Awruk, K. Janowski, *Sexual satisfaction and sexual reactivity in infertile women: The contribution of the dyadic functioning and clinical variables*, „International Journal of Fertility & Sterility” 2016, nr 4, s. 465-476; A. Czyżkowska, M. Rawińska, M. Józwik, (2013). *Komunikacja, relacje partnerskie oraz funkcjonowanie seksualne par leczących się z powodu niepłodności*, „Studia Psychologica” (UKSW) 2016, nr 13(2), s. 7-14.

Otrzymała ona Nagrodę Belfer Roku UKSW w roku 2018 i 2019. W latach 2019-2020 brała udział w projekcie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego „Mistrzowie Dydaktyki – Master of Didactics” na University of Groningen, Holandia.

b. dr Marek Kulesza

Dr Marek Kulesza prowadzi wiele projektów dofinansowanych z różnych instytucji krajowych, takich jak m. in. badanie procesów migracyjnych, sytuacji migrantów oraz determinantów decyzji migracyjnych (także w kontekście sytuacji rodzinnej). Był Kierownikiem Projektu: *Zatrudnienie w Polsce imigrantów/mniejszości etnicznych oraz wpływ zjawisk emigracyjnych i imigracyjnych na rynek pracy* (realizacja 8.2013–11.2014).

Aktualnym tematem działalności badawczo-naukowej jest coaching, szczególnie coaching rodzinny. Dr Kulesza podejmuje takie tematy badawcze jak: *Koncepcja coachingu rodzinnego oraz jego teoretyczno-badawcze umocowanie; Efektywność coachingu rodzinnego i sposoby jej pomiaru; Kwalifikowanie coachów rodzinnych – kompetencje i ich nabywanie*. Od listopada 2013 r. jest ekspertem w międzynarodowym projekcie *Coach rodzinny – innowacyjne podejście do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym* o numerze POKL.07.02.01-14-235/11 współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Kierownik Międzynarodowego Projektu *Coaching – nowa metoda wsparcia procesów integracji społecznej i zawodowej* (realizacja 5.2012–12.2013) współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego (POKL); Koordynator naukowy międzynarodowego projektu *Coach – Superwizor społeczny: ku profesjonalizacji innowacyjnych form wsparcia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym* (od 8.2013) współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach

Europejskiego Funduszu Społecznego (POKL). *Coaching sukcesji – wielowymiarowe wsparcia zarządzania procesami sukcesji w firmach rodzinnych* (od 5.2018). We współpracy z Akademickim Centrum Edukacji i Informacji Europejskiej. M. Kulesza, J. Surzykiewicz, E. Więcek-Janka (red.), *Coaching sukcesji. Wielowymiarowe wsparcie procesów sukcesyjnych w firmach rodzinnych*, Wydawnictwo Politechniki Poznańskiej, Poznań 2020 (w przygotowaniu); *Coach – Superwizor Społeczny: Ku profesjonalizacji innowacyjnych form wsparcia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym* (nr projektu: POKL. 7.02.01-14-012/13). Realizator: Akademia Szybkiej Nauki Warszawa. Poprawa skuteczności działań wspierających integrację społeczno-zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez wypracowanie i wdrożeniu modelu coacha-superwizora społecznego. *Coaching i superwizja wobec procesów profesjonalizacyjnych*, w: M. Kulesza, M. Kulesza (red.) *Coaching i superwizja w obszarze działań społecznych*, EDU Research, Warszawa, s. 9-18; *Kształcenie coachów-superwizorów: program szkolenia oraz rozwoju zawodowego*, w: M. Kulesza, M. Kulesza (red.), *Coaching i superwizja w obszarze działań społecznych*, EDU Research, Warszawa, s. 73-81; *Coaching – nowa metoda wsparcia procesów integracji społecznej i zawodowej (autor, kierownik projektu)*, UKSW Warszawa, Wydział Nauk Pedagogicznych. 2013-2015; M. Kulesza, J. Surzykiewicz (red.). *Coaching społeczny. Innowacyjne techniki i narzędzia wsparcia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym*, Difin, Warszawa, 2013; M. Kulesza, J. Surzykiewicz (red.), *Coaching społeczny. W poszukiwaniu efektywnych form wsparcia osób w trudnych sytuacjach życiowych. Sojusz dla Rodziny* (od 7/2019); POWER projekty ponadnarodowe 4.3 POWER (kierownik zespołu badawczego/eksperckiego, Akademickie Centrum Informacji i Edukacji Europejskiej wspólnie m.in. z FOM – FOM University of Applied Sciences for Economics and Management/Niemcy oraz miasta Ełk.

Prowadzi on również badania dotyczące rodzinnych uwarunkowań postaw i zachowań społecznych oraz profilaktyki uczestnictwa w ruchu drogowym osób po spożyciu substancji psychoaktywnych (skierowana do środowiska rodzinnego, opracowanie projektu: *Strategia rozwiązań psychoedukacyjnych, skierowana do kierujących pojazdami po spożyciu alkoholu*, w ramach konkursu Innowacje społeczne 2014 złożony do NCBiR, projekt oceniony pozytywnie nie uzyskał dofinansowania z uwagi na wyczerpanie alokacji finansowej).

Jego badania zaowocowały referatami i wystąpieniami na następujących konferencjach naukowych: autor 9 wystąpień tematycznych (referatów) na naukowych spotkaniach w kraju i za granicą (od 10.2013): Referat *Sozialpädagogik in Deutschland und Polen aus der Perspektiven des polnischen Absolventen der deutschen Universität* (Polsko-niemiecka konferencja *Soziale Pädagogik – neue Herausforderungen*, Szczecin/Stettin; vom 7–9.10.2013); Referat: *Coaching społeczny – implementacja w ramach projektu „Coaching – nowa metoda wsparcia procesów integracji społecznej i zawodowej”* (konferencja *Coaching – nowa metoda wsparcia procesów integracji społecznej i zawodowej*, 27–28.11.2013, Jachranka); Wystąpienie wprowadzające, 27.11.2013 (V Ogólnopolski Zjazd Pedagogów Społecznych pod hasłem: „Pedagogika społeczna w służbie człowiekowi i wartościom w XXI wieku. W poszukiwaniu nowych metod integracji i rozwoju społecznego” 26–27.11.2013, Jachranka); Referat: *Coaching als Instrument betrieblicher Gesundheitsförderung* (międzynarodowa konferencja *Knotenpunkt betrieblicher Gesundheitsförderung*, 13.12.2013, Klinikum Ingolstadt); Referat *Bildungscoaching und seine Zukunft* (Konferencja pn. *Lehrer, Meister oder Coach – Rolle der Dozenten an der Hochschule*, 20-22.5.2014, KU Eichstätt); Referat *Familiencoaching als Kurzintervention in der Familienorientierung* (Konferencja *Innovative Familienberatungsformen*, Eichstätt 17–19.6.2014); Referat *Theologie des Leibes – Aspekte pastoraler Praxis in Polen* (2. Międzynarodowa Konferencja *Liebe, Leid und Leidenschaft. Person sein aus der Sicht der Theologie des Leibes*, 14-16.11.2014, Eichstätt); *Zatrudnienie w Polsce imigrantów/mniejszości etnicznych oraz wpływ zjawisk emigracyjnych*

i imigracyjnych na rynek pracy – główne założenia i cele badania (21.11.2014, Warszawa); *Imigranci z krajów bliskich i dalekich kulturowo na rynku pracy w Polsce – bariery i aktywność zawodowa (w świetle badań ilościowych)* (21.11.2014, Warszawa).

Jest on doświadczonym trenerem, szkoleniowcem, ewaluatorem i superwizorem działań szkoleniowych dla osób dorosłych. Zrealizował on (poza regularnymi zajęciami dydaktycznymi dla studentów) kilkuset godzin zajęć szkoleniowych, warsztatów, treningów, wykładów we współpracy z instytucjami akademickimi (Uniwersytetem Warszawskim, Uniwersytetem Łódzkim, UKSW oraz KU-Eichstaett-Ingolstadt), organizacjami pozarządowymi (Stowarzyszenie KARAN, Fundacja KARAN, Fundacja Popieram Rodzinę, Akademickie Centrum Edukacji i Informacji Europejskiej i in.) oraz firmami szkoleniowymi (Akademia Szybkiej Nauki, EDU Research Polska, Centrum Edukacyjne Weles). Jest on także autorem programów kursów i szkoleń dla studentów oraz osób dorosłych.

c. mgr Katarzyna Kwiatkowska

Pani Katarzyna Kwiatkowska jest magistrem psychologii, specjalizuje się w zagadnieniach małżeńskich i rodzinnych. Jej dorobek naukowy obejmuje publikacje w czasopismach punktowanych z zakresu psychologii, referaty oraz postery na konferencjach naukowych krajowych i międzynarodowych, jak i pracę w grantach badawczych. Udział w 5 międzynarodowych konferencjach naukowych w ostatnich 3 latach m.in. ISSID 2019, ECP 2018 i EARA 2020 (w tym 6 referatów i 2 postery z wynikami z badań). Udział w charakterze członka zespołu w grantach badawczych (finansowanych ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Narodowego Centrum Nauki), w projekcie Partnerstwa Strategicznego ERASMUS+ oraz od lipca 2020 zaangażowanie w projekcie „UKSW bez barier – Uczelnia dla każdego” finansowanym z NCBiR. Najważniejsze publikacji w czasopismach z IF, tzn.: R. Rogoza, B. Danieluk, C. Kowalski, K. Kwiatkowska, M.M. Kwiatkowska, *Making and maintaining relationships through the prism of the Dark Triad traits: A longitudinal social network study*, „Journal of Personality” 2020; R. Rogoza, M. Żemojtel-Piotrowska, M.M. Kwiatkowska, K. Kwiatkowska, *The bright, the dark and the blue face of narcissism: The spectrum of narcissism in its relations to the metraits of personality, self-esteem, and nomological network of shyness, loneliness and empathy*, „Frontiers in Psychology” (2018) 9, 343; C.M. Kowalski, K. Kwiatkowska, M.M. Kwiatkowska, K. Ponikiewska, R. Rogoza, J.A. Schermer, *The Dark Triad traits and intelligence: Machiavellians are bright, and narcissists and psychopaths are ordinary*, „Personality and Individual Differences” (2018), 135, 1–6.

Prowadzone przez nią zajęcia dydaktyczne dotyczą psychologicznych aspektów mediacji i negocjacji, metodologii badań naukowych i psychologicznych, a także podstaw statystyki komputerowej. Najważniejszymi dodatkowymi kwalifikacjami, znaczącymi dla prowadzonych zajęć dydaktycznych: 2018 – Otrzymane kwalifikacje: Certyfikat SPSS Technology Junior Expert. Akredytowany przez Predictive Solution Sp. z o.o.; 2018 – Kurs „Metodyka Design Thinking” realizowany przez Idea Spin Sp. z o.o. w wymiarze 30 godzin szkoleniowych w ramach projektu realizowanego na UKSW „Lepsza Kadra=Lepszy Student” (nr: POWR.03.04.00-00-Do51/16); 2019 – Otrzymane kwalifikacje: Certyfikat SPSS Technology Expert. Akredytowany przez Predictive Solution Sp. z o.o. (poprzez złożenie egzaminu).

6. Katedra Pedagogiki Rodziny

a. dr hab. Elżbieta Osewska, prof. ucz.

Ważnymi badaniami dla Wydziału Studiów nad Rodziną były w latach 2009-2010 prace badawcze prowadzone przez Panią dr hab. Elżbietę Osewską we współpracy z jednostkami zagranicznymi: *Religious Education/ Catechesis in the Family. A European Perspective* (Catholic University in Leuven, Theology Faculty; University of Ljubljana, Theology Faculty; Malta University, Faculty of Theology; Charles University in Prague, Catholic Theology Faculty; Catholic University in Ružomberok/ Catholic Pedagogy Faculty; Mary Immaculate College, University of Limerick, Ireland; Catholic University of Portugal, Theology Faculty, National Centre for Family in Brno; University of Tübingen, Theology Faculty). Badania były częściowo finansowane z puli badań statutowych. Ich celem była analiza sytuacji rodziny i edukacji religijnej/katechezy w rodzinie w kilkunastu krajach Europy w kontekście przemian społeczno-kulturowych i religijnych w Europie. Badania ukazały realny obraz sytuacji rodziny, życia rodzinnego oraz wychowania, ze szczególnym uwzględnieniem wychowania religijnego. Ich efektem była publikacja wyników badań w wieloautorskiej monografii zbiorowej powstałej pod redakcją Elżbiety Osewskiej, *Religious Education/ Catechesis in the Family. A European Perspective*, Wydawnictwo UKSW, Warszawa 2010.

Angażując każdego roku studentów 3 roku studiów licencjackich WSR, dr hab. Elżbieta Osewska prowadziła także badania dofinansowane z dotacji na utrzymanie potencjału naukowego Wydziału: *Wychowanie religijne osoby niepełnosprawnej w rodzinie* (2009), *Wychowanie religijne dzieci na I i II poziomie edukacyjnym (szkoła podstawowa)* (2010); *Wychowanie religijne młodzieży w średnim wieku szkolnym. Perspektywa polska i angielska*; (2011); *Działania pastoralne na rzecz rodziny* (2012); *Wychowanie do miłości bliźniego. Angielskie i polskie propozycje katechetyczno-pastoralne* (2013).

Upowszechnieniem kreatywności, innowacyjności oraz rozwijaniem edukacji szkolnej i rodzinnej był projekt badawczy realizowany w latach 2012-2014 przez dr hab. Elżbietę Osewską na Wydziale Studiów nad Rodziną UKSW we współpracy z Australian Catholic University in Sydney, Faculty of Education and Art; University of Minnesota, Department of Postsecondary Teaching and Learning, Malta University, Faculty of Education, Catholic University in Leuven, Theology Faculty, University of Limerick, Mary Immaculate College; University in Ljubljana, Theology Faculty. Projekt badawczy *Education and Creativity*, którym kierowała dr hab. Elżbieta Osewska, dotyczył różnych aspektów kreatywności wyrażanej w edukacji, kulturze, sztuce, architekturze i codziennym stylu życia. Bezpośrednim wynikiem badań była monografia zbiorowa pod tym samym tytułem przygotowana w języku angielskim.

Prof. UKSW dr hab. Elżbieta Osewska jest członkiem wielu organizacji i stowarzyszeń: członkiem Zespołu Nauk Humanistycznych i Teologicznych Polskiej Komisji Akredytacyjnej IV kadencji; członkiem Zespołu ds. Etyki Polskiej Komisji Akredytacyjnej IV kadencji; członkiem Stowarzyszenia Katechetów Polskich (od 1999 r.); członkiem Stowarzyszenia Nauczycieli Dramy (od 2000 r.); członkiem i ekspertem Europejskiej Ekipy Katechetycznej – European Catechetical Equipie EEC (od 2004 r.); członkiem European Forum for Religious Education in Schools EuFRES (od 2009 r.); członkiem International Society Theologizing with Children – międzynarodowej organizacji naukowej, z wyboru prezesem sekcji Europy Centralnej i Wschodniej (od 2009 r.); członkiem (od 2010 r.) i wiceprezesem (od 2012 r.) Polskiego Stowarzyszenia Familiologicznego. rzeczoznawcą ds. oceny programów nauczania religii i podręczników katechetycznych (od 2011 r.); członkiem (od 2012 r.) i wiceprezesem sekcji (od 2013 r.) the European Society of Catholic Theology (ESCT); członkiem (od 2013 r.) The Co-ordinating Group for Religion in Education in

Europe CoGREE; ekspert Scientific Council of the Family Studies; ekspert (od 2014 r.) Croatian Agency for Science and Higher Education; ekspertem (od 2014 r.) Research and Higher Education Monitoring and Analysis Council in Lithuania.

Prof. UKSW dr hab. Elżbieta Osewska była współorganizatorem licznych konferencji międzynarodowych takich jak: Rehburg – Loccum – Instytut Pedagogiczny, Niemcy, 9.2009 r.; Międzynarodowa Konferencja: *Theologising with Children*; Univerza v Ljubljani / University of Ljubljana, 25.03.2010 r., Międzynarodowa Konferencja: *Religious Education and Catechesis in Europe with a Special Focus on Poland, England and Slovenia*; Banska Bystrica Univerzita Mateja Beli / Uniwersytet Mateja Beli, 1.03.2011 r., Międzynarodowa Konferencja Naukowa: *Bible and Ethics*; Protestant Theological University Kampen, 4-7.04.2011 r., Międzynarodowa Konferencja: *Powerful Learning Environments and Theologizing & Philosophizing with Children*; Univerza v Ljubljani / University of Ljubljana, 25.03.2011 r., Międzynarodowa Konferencja: *Solidarity in Europe*; Rehburg, RPI Loccum, Niemcy, 3-4.02.2012 r., Międzynarodowa Konferencja: *Theologizing with Children*; Charles University in Prague, 2.2013 r., Międzynarodowa Konferencja Naukowa: *Cooperation between family and educational institution*; Maud University College, Trondheim, Department of Christian Education in Church of Norway (DCE), 8-11.04.2013 r., Międzynarodowa Konferencja: *Children's voices – theological, philosophical and spiritual perspectives*; Kraków, 23-24.10.2013r., Biblioteka UPJPII w Krakowie, X Międzynarodowa Konferencja Naukowa: *Współczesna rodzina: perspektywy lokalne i europejski*. Na każdej z tych konferencji wygłosiła referaty.

Prof. UKSW dr hab. Elżbieta Osewska w ciągu ostatnich 5 lat prowadziła liczne zajęcia, w takich ośrodkach naukowych jak Catholic University in Leuven, Belgia; Limerick College, Irlandia; University in Ljubljana, Słowenia; Charles University in Prague, Czechy; University in Split, Chorwacja; Malta University; Catholic University in Ružomberok.

b. dr hab. Agnieszka Regulska, prof. ucz.

W zainteresowaniach badawczych Pani dr hab. Agnieszki Regulskiej, prof. ucz., mieści się m.in. pedagogika rodziny, pedagogika społeczna i opiekuńcza, praca socjalna oraz filozofia wychowania. Jest ona autorką wielu artykułów naukowych opublikowanych zarówno na łamach czasopism naukowych (m.in. „Studia nad Rodziną”, „Roczniki Pedagogiczne”, „Społeczeństwo i Rodzina”, „Pedagogika Rodziny”, „Studia Gdańskie”, „Nowa Paideia”), jak i w monografiach zbiorowych. Autorka monografii *Wartość czystości seksualnej. Analiza etyczno-pedagogiczna*. Redaktorka książki *Pedagogika Rodziny. Wybrane problemy*. Jako przykład można podać min.: A. Regulska, *Rodzina i piecza zastępcza nad dzieckiem w perspektywie zasady pomocniczości. Analiza dyskursu retoryki politycznej*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2018; A. Regulska, M. Przybysz-Zaremba, A.J. Najda (red.), *Family Versus Post-Modernity Challenges. Upbringing. Problems. Assistance and Support*, Instytut Papieża Jana Pawła II, Warszawa 2016; A. Regulska, A.J. Najda (red.), *Wsparcie rodziny – założenia i praktyka w ujęciu interdyscyplinarnym*, Instytut Papieża Jana Pawła II, Warszawa 2016; A.J. Najda, A. Regulska (red.), *Dusza i ciało. Szkice o ludzkiej cielesności, wychowaniu i życiu*, Instytut Papieża Jana Pawła II, Warszawa 2017; A. Regulska, *Adopcja – w kierunku dobra dziecka i spełnionego rodzicielstwa*, „Studia Gdańskie” 45 (2019), s. 211-224; A. Regulska, *Od opiekuńczości do aktywizacji i usamodzielnienia. Zasada pomocniczości państwa w organizacji pomocy społecznej*, „Pedagogika Społeczna” 2018, nr 2(68), s. 259-273; A. Regulska, *Placówki wsparcia dziennego i rodziny wspierające jako nowe formy pomocy rodzinie w opiece i wychowaniu dziecka*, „Warmińsko-Mazurski Kwartalnik Naukowy. Nauki Społeczne” 2017, nr 1(21), s. 23-33.

Brała udział w projektach naukowych: 1) jako ekspert w międzynarodowym projekcie „Coach rodzinny – innowacyjne podejście do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym” realizowanym w ramach POKL, oraz 2) jako opiekun stażu w projekcie pt. „Stolica Staży” realizowanym w ramach POKL 2007-2013. Udział w Projekcie „Profesjonalizacja usług asystenckich i opiekuńczych dla osób niesamodzielnych – nowe standardy kształcenia i opieki”, Projekt realizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 współfinansowany jest ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego (POWR. 2.08.00-00-0018/17-00) Okres realizacji: 1.07.2017 – 30.06.2019 Rola: ekspert ds. osób z niepełnosprawnością; Udział jako ekspert w Projekcie „Family balance coaching – psychospołeczne wsparcie rodzin poszukujących balansu między życiem zawodowym i rodzinnym” (POWR.04.03.00-00-W281/15) Okres realizacji: 1.10.2017-31.12.2017; Udział jako ekspert w Projekcie pt. „STRATEGOR. Opracowanie narzędzia do programowania strategicznego w obszarze przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu na poziomie lokalnym dla jednostek samorządu terytorialnego” (POWR.02.05.00-00-0217/18). Okres realizacji: 1.02.2019-28.02.2020.

W ramach badań dofinansowanych z dotacji na utrzymanie potencjału naukowego wydziału realizowała projekty badawcze dotyczące systemu pieczy zastępczej nad dzieckiem, funkcjonowania rodzin zastępczych, wsparcia rodziny w obszarze pomocy społecznej, asystentury rodziny (w 2014 r. kierownik projektu pt. „Uwarunkowania efektywności asystentury – nowej formy wsparcia dysfunkcyjnych rodzin w systemie pomocy społecznej”). Wyniki badań zostały opublikowane w renomowanych pismach: *Modern challenges toward the organization foster care systems over child*, w: Inovácie – podnikanie – spoločnosť No. 4., S. Hurná (ed.), Vysoká Škola Medzinárodného Podnikania, Presov 2011, p. 170-175; *Wykluczenie społeczne dzieci umieszczonych w systemie opieki zastępczej*, *Wykluczenie społeczne dzieci umieszczonych w systemie opieki zastępczej*, w: Sociálne posolstvo Jána Pavla II pre dnešný svet. „Integrácia marginalizovaných skupín do spoločnosti”, Katolícka Univerzita, Pedagogická fakulta, Ružomberok 2011, p. 589-594; *Rodzina dysfunkcyjna – analiza systemu opieki zastępczej nad dzieckiem*, w: Wartość i dobro rodziny, J. Jęczeń, M. Stepulak (red.), RW KUL, Lublin 2011.

Obszary badań naukowych pozostają w bezpośrednim związku z tematyką zajęć dydaktycznych prowadzonych na kierunku nauki o rodzinie, dzięki czemu proces kształcenia opiera się na najnowszej wiedzy i wynikach badań. Jest ona członkiem Polskiego Stowarzyszenia Familiologicznego i Towarzystwa Naukowego „Educare”.

c. dr Andrzej Mazan

Badania prowadzone przez dra Andrzeja Mazana w głównej mierze dotyczą problematyki edukacji domowej. Obejmują one analizę stanu prawnego systemu oświatowego, uprawnień rodziców w prawie polskim, europejskim i międzynarodowym oraz diagnozę zagrożeń wychowawczych i edukacyjnych współczesnej demokracji i systemu szkolnego a także diagnozę rodziców zajmujących się edukacją domową. Wyniki badań zostały przedstawione na zorganizowanych przez niego konferencjach naukowych na temat realistycznej edukacji domowej. Odbyły się trzy konferencje krajowe zorganizowane we współpracy z Katedrą Historii Filozofii Średniowiecznej WFCH UKSW a zaproszeni prelegenci reprezentowali takie ośrodki uniwersyteckie jak UKSW, KUL, UAM. Udzielał on również pomocy merytorycznej dla rodziców uczących w domu we współpracy z Fundacją Dobrej Edukacji Maximilianum poprzez organizację i przeprowadzenie warsztatowych szkoleń metodycznych dla rodziców prowadzących i chcących podjąć edukację domową. Pod jego kierunkiem ukazał się poradnik dla rodziców, a także podręcznik realistycznej edukacji domowej

dla studentów i rodziców. Opracował i przeprowadził cykl zajęć dla studentów pt. *Edukacja domowa, Edukacja domowa wobec zagrożeń wychowawczych*.

d. ks. dr hab. Zbigniew Struzik, prof. ucz.

Dorobek naukowy ks. dr hab. Zdzisława Struzika, prof. ucz., mieści się w dwóch dyscyplinach naukowych: pedagogika i nauki teologiczne. Początkowo był on przypisany do Katedry Teologii Pastoralnej Małżeństwa i Rodziny. Jego praca naukowa związana jest z problematyką wychowania w kontekście teologii małżeństwa i rodziny. W 2012 r. zredagował *Przewodnik dla narzeczonych i małżeństw. Narzeczeństwo jako przygotowanie do małżeństwa i rodziny w nauczaniu Jana Pawła II*. Pozycja ta była odpowiedzią na nagłą potrzebę materiału dydaktycznego opartego na współczesnych przesłankach psychologii, teologii i medycyny. W 2013 r. przeprowadził badania ankietowe wśród narzeczonych w środowisku wielkomiejskim na Woli w Warszawie. Opracowanie statystyczne pt. *Narzeczeni wobec wiary, życia, płodności i wychowania. Statystyka* ukazało się drukiem w 2014 r. W wyniku wieloletniej pracy źródłowej nad nauczaniem ks. kard. Stefana Wyszyńskiego, szczególnie dotyczącego zagadnień teologii małżeństwa i rodziny, powstała publikacja tekstów źródłowych: Stefan Kardynał Wyszyński Prymas Polski, *Nauczanie o małżeństwie i rodzinie. Antologia tekstów 1925-1981. Indeksy* oraz opracowania *Rodzina w obronie życia, wolności i wiary w nauczaniu ks. Kardynała Stefana Wyszyńskiego Prymasa Polski* i *Nauczanie kard. Stefana Wyszyńskiego o małżeństwie i rodzinie w okresie Wielkiej Nowenny*. W ramach tematyki nauczania Prymasa Wyszyńskiego ukazała się drukiem publikacja: *Obrona wolności narodu kard. Stefana Wyszyńskiego Prymasa Polski w 100. rocznicę odzyskania niepodległości 1918-2018*. Jego wybrane publikacje prezentują się następująco: *Program wychowawczy oparty na wartościach według nauczania Jana Pawła II*, Warszawa 2010; *Przewodnik dla narzeczonych i małżeństw. Narzeczeństwo jako przygotowanie do małżeństwa i rodziny w nauczaniu Jana Pawła II*, Warszawa 2010; *Narzeczeństwo, małżeństwo i rodzina w nauczaniu papieskim*, Warszawa 2019; *Narzeczeni wobec wiary, życia, płodności i wychowania. Statystyka*, Warszawa 2014; *I fidanzati di fronte alla fede, alla vita, alla fecondità ed all'educazione. Statistica*, Warszawa 2015.

Jego praca dydaktyczna obejmowała przedmioty z zakresu teologii małżeństwa i rodziny, aksjologii wychowawczej, przygotowania do małżeństwa oraz metodyki pisania prac dyplomowych. Był on współorganizatorem licznych konferencji, sympozjów i seminariów naukowych. Na uwagę zasługuje publikacja z zakresu metodologii: *Metodyka pisemnych prac naukowych*, Warszawa 2019, podręcznika, który jest efektem wieloletniej pracy akademickiej. Zawiera ona kompendium wiedzy nt. pisanie prac naukowych.

e. dr Katarzyna Stankiewicz

Pani dr Katarzyna Stankiewicz posiada dorobek w zakresie nauk pedagogicznych. Zainteresowania naukowe dr Stankiewicz dotyczą pedagogiki międzykulturowej, międzykulturowego uczenia się (również w kontekście edukacji dorosłych), glottodydaktyki polonistycznej, ukrytego programu edukacji, edukacji dziecka z doświadczeniem migracyjnym, integracji społecznej migrantów oraz wsparcia rodziny w sytuacji migracji. Przykłady jej publikacji naukowych: *Ukryty program nauczania polskiego i niemieckiego jako języków obcych. Konteksty kulturowe* [współautor: A. Żurek], Oficyna Wydawnicza LEKSEM, Łask 2014, ss. 172; *Międzykulturowe otwarcie szkoły jako odpowiedź na potrzeby ucznia z doświadczeniem migracyjnym. Na przykładzie migracji powrotnych*, „Kultura i Edukacja”, nr 1/2019, s. 248-262; *Od edukacji językowej do kształcenia (między)*

kulturowego. *Nauczyciel języka obcego w wielu rolach* (współautor: A. Żurek), „Języki Obce w Szkole” 2017, nr 4, s. 21-25; *Tożsamościowe aspekty integracji społeczności miejskiej. Ekspatrianci: między Wilnem i Gdańskiem*, „Studia Pedagogiczne” 2016, t. LXIX (69), „Miasto pedagogiczne”, red. M. Mendel, s. 91-96; *Polish Language Course as a Place to Meet Different Cultures: Integration of Language Skills Development with Intercultural Learning* [współautor: A. Żurek], w: E. Czerka, M. Mechlińska-Pauli (red.), *Teaching and Learning in Different Cultures. An Adult Education Perspective*, Wydawnictwo GWSH, Gdańsk 2009, s. 196-211.

Dr K. Stankiewicz posiada wieloletnie doświadczenie dydaktyczne w pracy ze studentami. Dodatkowe doświadczenia i kompetencje przydatne w dydaktyce uniwersyteckiej zdobywa ona w ramach prowadzenia szkoleń, zwłaszcza dla nauczycieli, oraz w pracy w szkole podstawowej z uczniami cudzoziemskimi. Na WSR UKSW odpowiada za realizację praktyk studenckich, wspierając studentów poprzez współpracę z instytucjami otoczenia. Przygotowała autorskie kursy, prowadzi również zajęcia w języku angielskim. W swojej pracy wykorzystuje aktywizujące metody kształcenia.

7. Katedra Wychowania Zdrowotnego i Odpowiedzialnego Rodzicielstwa

a. dr Bożena Zofia Bassa

Pani dr Bożena Zofia Bassa jest autorką ponad 20 artykułów naukowych, recenzji i sprawozdań. Wśród publikacji należy wymienić artykuły w czasopismach takich jak: „Studia nad Rodziną” i „Studia Aloisiana” (Słowacja), a także artykuły w monografiach naukowych m.in. M. Ozorowski, A. Skreczko (red.), *Kościół Rodzina Życie*, Warszawa 2011; R. Kamiński, G. Pyżlak, J. Goleń (red.), *Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*, Lublin 2013; I. Jazukiewicz, E. Rojewska (red.), *Miłość jako sprawność moralna w wychowaniu*, Szczecin 2013; A. Skreczko, B. Bassa, Z. Struzik (red.), *Rodzina i rodzicielstwo. Między tradycją a współczesnością*, Warszawa 2014.

Dużą część dorobku stanowią prace redaktorskie wydawnictw Wydziału Studiów nad Rodziną. Przez 13 lat była członkiem zespołu redakcyjnego półrocznika „Studia nad Rodziną”. Od 1987 roku współorganizowała większość sympozjów, sesji, konferencji i kongresów naukowych w WSR oraz uczestniczyła w wielu konferencjach w różnych ośrodkach naukowych.

Była opiekunem staży: „Staż pracowników w mazowieckich jednostkach naukowych” realizowanego przez Sysco Polska SP w 2013 r. oraz „Ekologiczne metody diagnozowania płodności” w ramach Projektu „VI edycja TEKLA PLUS – Stolica staży” w 2014 r.

Oprócz działalności dydaktycznej i naukowej prowadzi także działalność formacyjną i edukacyjną na rzecz małżonków i rodziców. Podczas comiesięcznych Dni Spotkań Kształcenia i Formacji Rodzin przygotowała i wygłosiła kilka cykli konferencji. W ramach poradni rodzinnej przygotowuje narzeczonych w zakresie realizacji odpowiedzialnego rodzicielstwa oraz metod rozpoznawania płodności. Prowadzi także spotkania z małżeństwami dotkniętymi problemem niepłodności w ramach Creighton Model Fertility Care System™. Działalność ta stanowi praktyczne wykorzystanie wiedzy zdobytej w ramach prowadzonych badań naukowych.

Zainteresowania badawcze obejmują m.in. odpowiedzialne rodzicielstwo, fizjologię płodności, biomedyczne aspekty rodzicielstwa z elementami seksuologii, metody rozpoznawania płodności, profilaktykę chorób cywilizacyjnych. Praca naukowo-badawcza ukierunkowana jest na interdyscyplinarne zagadnienia związane z małżeństwem i rodziną ze szczególnym uwzględnieniem problematyki odpowiedzialnego rodzicielstwa w aspekcie uwarunkowań biomedycznych.

Przedmiotem badań jest szczególnie promocja zachowań prozdrowotnych, zwłaszcza w zakresie zdrowia prokreacyjnego a także profilaktyka, diagnostyka i leczenie zaburzeń zdrowia prokreacyjnego – NaProTechnology.

W roku akademickim 2011/12 dr Bożena Zofia Bassa odbyła 1,5-letnie szkolenie i staż w zakresie The Creighton Model Fertility Care™ System w Pope Paul VI Institute for the Study of Human Reproduction w Omaha (Nebraska) pod kierunkiem twórcy NaProTechnology prof. Thomasa Hilgersa. Współpraca z Pope Paul VI Institute for the Study of Human Reproduction w Omaha zaowocowała podpisaniem przez UKSW umowy o współpracy. Bezpośrednim rezultatem współpracy jest wprowadzony do programu studiów przedmiot „NaProTECHNOLOGY – translatorium”, prowadzony przez panią dr Bożenę Bassę, w ramach którego studenci studiów II stopnia mają możliwość poznania w języku angielskim specjalistycznej terminologii odnoszącej się do biologicznych uwarunkowań płodności oraz diagnozowania i leczenia wybranych zaburzeń zdrowia prokreacyjnego stosowanych w NaProTECHNOLOGY, a także troski o płodność. Współpraca stała się także inspiracją do podejmowania badań własnych i pogłębiania tematyki związanej z prokreacją ludzką, czego rezultatem jest także prowadzone na WSR seminarium licencjackie i magisterskie oraz liczne prace magisterskie podejmujące tematy związane z ludzkim rodzicielstwem.

Zrealizowała ponadto następujące projekty: *Medycyna w służbie ludzkiego życia* (2010 r.); *NaProTECHNOLOGY – współczesną metodą diagnozowania i leczenia niepłodności małżeńskiej* (2013 r.), *Znaczenie właściwego sposobu odżywiania i trybu życia w profilaktyce zdrowia prokreacyjnego* (2014 r.); *Profilaktyka zdrowia w rodzinie wobec chorób cywilizacyjnych* (2015 r.).

Obszary badań naukowych pozostają w bezpośrednim związku z tematyką zajęć dydaktycznych prowadzonych na kierunku *nauki o rodzinie*. Rezultaty przeprowadzonych badań wykorzystywane są w procesie kształcenia. Członek Stowarzyszenia Familiologicznego i członek zarządu Fertility Care Centers of Poland.

b. dr n. med. Justyna Kinga Stępkowska

Dorobek naukowy Pani dr Justyna Stępkowska mieści się w obszarze dwóch dziedzin: dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu (dyscyplina nauki medyczne i nauki o zdrowiu) oraz dziedzinie nauk społecznych (dyscyplina nauki o socjologii). Dorobek obejmuje kilkadziesiąt publikacji naukowych, ponad 80 wystąpień podczas krajowych i zagranicznych konferencji naukowych (w tym *invited speaker*) oraz kierowanie grantami naukowymi. Doświadczenie naukowe nabywane w ramach staży, współpracy i stypendiów zagranicznych m.in. w Wielkiej Brytanii, Niemczech, Norwegii, Słowacji, Portugalii. Była ekspertem w Narodowym Programie Zdrowia na lata 2016-2020 *Poprawa zdrowia prokreacyjnego*.

Od 2019 r. ekspert Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej. Przez Ministerstwo Zdrowia RP powołana do zespołu ekspertów w pracach nad Programem Kompleksowej Ochrony Zdrowia Prokreacyjnego w Polsce. Oto przykłady jej publikacji naukowych: J. Stępkowska, E. Żurada, *Okresowa abstynencja seksualna mężczyzn żyjących w stałych związkach – wybrane aspekty*, „Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio Życie i Płodność. Ujęcie interdyscyplinarne” (2020), nr 3(43), s. 152-164; J. Stępkowska, J. Przygodzka, *Metody rozpoznawania płodności jako narzędzie profilaktyki zdrowotnej wspierające proces diagnostyczny zaburzeń zdrowia prokreacyjnego w opinii kobiet w wieku rozrodczym*, Kwartalnik Naukowy Fides Et Ratio Życie i Płodność. Ujęcie interdyscyplinarne” (2020), nr 3(43)2020, s. 211-222; J.K. Stępkowska, K.M. Stępkowska, E. Dmoch, *An analysis of motives to using hormonal contraception: a study on polish women of child-bearing age*,

„IJAS” (2015), nr 08(05), s. 23-28; J. Stępkowska, *Work – Family life Balance na przykładzie kobiet w grupie zawodowej lekarzy w Polsce*, w: L. Csontos, J. Młyński J. (ed.), *Kultúrne a sociálne vplyvy na stabilitu rodiny*, Trnava 2019, s. 63-72; J.K. Stępkowska, E. Dmoch-Gajzlerska, *Niepłodność a biopsychospołeczny paradygmat zdrowia człowieka*, w: D. Mikuličková, A. Mrázová, M. Štepanovská, Z. Mikulička, I. Hnát, *Človekakobio – psycho – sociálnabytosť Pracovný podnázov: Zdravotná, sociálna, psychologická a pedagogická starostlivosť o ľudivy ššiehoveku*, Vydalo 2014, s. 111-123; J.K. Stępkowska, *Zaburzenia zdrowia prokreacyjnego – niepłodność a bezpłodność*, w: J. Zimny (red.), *Rodzina: powołanie – zadania – przyszłość*, Stalowa Wola 2014, s. 1025-1032; J.K. Stępkowska, K.M. Stępkowska (red.), *Instytucja rodziny wczoraj i dziś: perspektywa interdyscyplinarna*, T. II: *Społeczeństwo i kultura*, Lublin 2012.

Dorobek dydaktyczny obejmuje prowadzenie zajęć w języku polskim oraz w angielskim (na kierunku *Nauki o rodzinie*, na kierunku anglojęzycznym na Wydziale Medycznym CM UKSW oraz w ramach programu Erasmus+). Od roku 2017 Koordynator Wydziałowy programu Erasmus+ na Wydziale Studiów nad Rodziną UKSW. Od roku 2019 ekspert zewnętrzny Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej. Udział w (1-13 marca 2020 r.). Grant Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego na staż „*Masters of Didactics*”, University in Oslo, Oslo, Norwegia (I-V 2019 r.). Ukończenie projektu *Kurs Lepsza Karda- Lepszy Student*, POWR.03.04.00-00-Do51/16; Ukończenie projektu *Młody Dydaktyk w Uniwersytecie* (X 2018 – VI 2019), POWR.03.04.00-00-Do03/17.

8. Katedra Socjologii Małżeństwa i Rodziny, Polityki Społecznej i Demografii

a. ks. dr hab. Józef Młyński, prof. ucz.

Dorobek naukowy ks. dr hab. Józefa Młyńskiego, prof. ucz., mieści się w obszarach: pracy socjalnej oraz socjologii rodziny. Podejmuje on badania, które w istocie dokonują deskrypcji rodziny pod względem jej trudności, problemów, jak również pomocy rodzinie w zakresie jej funkcjonowania w przestrzeni społecznej. W ten sposób próbuje wpisać się w zakres wiedzy, umiejętności i kształcenia studentów, którzy będą nie tylko dokonywać teoretycznych analiz rodziny, ale też zdobywać umiejętności pomagania rodzinie oraz funkcjonowania ich w możliwości możliwiejszego założenia rodziny. Ukazana wiedza pozwoli im niejako uprzedzająco zobaczyć, w jakich zakresach społecznego bytowania współczesna rodzina ulega dezintegracji. Studenci nie tylko posiada umiejętność wspierania rodziny, ale nade wszystko zdobywają umiejętności dyskusji i brania udziału w dysputach dotyczących spraw rodziny. Przekazywanie treści w zakresie wsparcia rodziny przez pracę socjalną jest istotnym wyzwaniem dla współczesnych rodzin. Również proces migracji, jawiący się szeroko w przestrzeni rodziny, jest bardzo ważnym zagadnieniem dla celów kształcenia studentów w tym zakresie.

Prowadzone przez ks. dra hab. Józefa Młyńskiego, prof. ucz., badania naukowe znalazły swoje upowszechnienie w wielu publikacjach, czego przykładem mogą być następujące: *Wem muss geholfen werden? Der Sozialarbeiter angesichts von Problemen der Gegenwart und Gefahren für das Individuum*, „Forum Katholische Theologie” 29 (2013), nr 1, s. 37-52; *Praktyczne formy metodycznego pomagania rodzinie w problemach społecznych*, w: U. Dudziak, G. Koszałka, J. Młyński (red.), *Poradnictwo rodzinne w teorii i praktyce*, Kraków 2013, s. 229-239; *Sozialarbeit als zielgerichtetes Handeln*, „The Person and the Challenges” 1 (2011), s. 209-219; *Rodzina wobec wybranych problemów społeczno-kulturowych*, „Teologia i Moralność” (2014), nr 1 (15), s. 7-36; *Rozwód i kohabitacja – dualny świat dezintegracji nowoczesnej rodziny*, w: A. Skreczko, B. Bassa, Z. Struzik (red.), *Rodzina i rodzicielstwo. Między tradycją a współczesnością*, Warszawa 2014, s. 209-239; *Poradnictwo*

rodzinne integralnym celem i wyzwaniem dla współczesnego Kościoła, w: L. Jenik (red.), *Pastorałne plánovanie vo farnostiach*, Trnava 2014, s. 22-37; *Polityka Społeczna wobec rodziny w Polsce w latach 1990-2015*, Kraków 2016; G. Koszałka, J. Młyński (red.), *Budowanie więzi w małżeństwie i rodzinie a emigracja. Teoria i praktyka*, Warszawa 2018; *Postrzeganie ludzi starszych w opinii abiturientów Pułtuska*, „Studia Socialia Cracoviensia” (2018), nr 2, s. 165-178; Aktywność seniorów w środowisku lokalnym, „Studia nad Rodziną” 2018, nr 3, s. 69-86; *Family support entities in the migration situation of its members*, „Periodyk Naukowy Akademii Polonijnej 35 (2019), s. 52-61; *Społeczno-wychowawcza rola seniorów (dziadków w rodzinie)*, „Teologia Moralność” (2019), nr 2, s. 103-118; *Polityka społeczna wobec seniorów i ludzi starszych na poziomie samorządu lokalnego*, w: F. Byłok, M. Łapot, K. Redziński (red.), *Społeczeństwo. Kultura. Wychowanie*, Częstochowa 2020; *Rodzina w sytuacji pandemii koronawirusa COVID-19 jako wyzwanie dla polityki lokalnej*, w: N.G. Pikuła, M. Grewiński, E. Zdebska, W. Glac, (red.), *Wyzwania dla polityki społecznej w kontekście pandemii koronawirusa*, Kraków 2020, s. 69-88.

Prowadzone przez niego badania naukowe są wykorzystywane w działalności dydaktycznej, w czasie wykładów i seminariów dyplomowych. W ramach prowadzonych zajęć podejmuje m. in. kwestie poradnictwa rodzinnego oraz różnych form wsparcia rodziny we współczesnym świecie. Ks. dr hab. Józef Młyński, prof. ucz., prowadził zajęcia z zakresu pracy socjalnej w ramach *Kursu Poradnictwa Rodzinnego*, zorganizowanego przez Polską Misję Katolicką w Niemczech (22-24.11.2013 r. oraz 07-09.03.2014 r.), a także w ramach *Kursu Poradnictwa Rodzinnego*, zorganizowanego przez Polską Misję Katolicką na Putney w Londynie (27-29.09. 2013 r. oraz 27-29.06.2014 r.).

b. dr Leszek Buller

Dorobek pana dra Leszka Bullera posiada charakter interdyscyplinarny. Mieści się on w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie socjologia (socjologia zarządzania oraz socjologia bezpieczeństwa), a także w dyscyplinie bezpieczeństwo wewnętrzne (prewencja kryminalna oraz bezpieczeństwo transgraniczne). Ostatnie 5 lat to również zainteresowanie funduszami europejskimi.

Publikacje to m.in.: L. Buller, *Cross-border security in theory and practice based on the analysis of projects implemented under Cross-border Cooperation Programme Poland – Belarus – Ukraine*, w: L. Buller, M. Lendel, *Security of the area of the Cross-border Cooperation Programme Poland – Belarus – Ukraine*, Uzhhorod 2019; L.J. Buller, *Uspołecznianie działań Policji w Polsce*, Warszawa 2019.

Jest on autorem programu nowych kierunków w UKSW (ekonomia UKSW) oraz kilku specjalizacji dydaktycznych. Promotor kilkuset prac licencjackich i magisterskich. Kilku jego absolwentów zostało wyróżnionych za prace licencjackie i magisterskie. Recenzent grantów promotorskich Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Uczestnik staży naukowych (np. Uniwersytet Stanowy Kalifornia, Los Angeles, USA), gdzie prowadził zajęcia dla studentów. Uczestnik wyjazdów studyjnych w ramach projektów finansowanych z funduszy europejskich.

c. ks. dr Dariusz Tułowiecki

Dorobek naukowy ks. dra Dariusza Tułowieckiego układa się w polu socjologii rodziny, socjologii problemów społecznych i socjologii religii. W polu tym znajdują się zarówno teksty teoretyczne, analizy wtórne danych zastanych, jak i raporty z badań ilościowych i jakościowych. Z dorobku naukowego ks. D. Tułowieckiego wyłania się następująca sieć powiązań między ww. subdyscyplinami socjologicznymi: życie rodzinne, które ulega szeregu przemianom, generuje sytuacje problemowe.

Religijność jest ważnym elementem życia rodzinnego: naznacza system aksjologiczny, socjalizację, typy relacji, dzieciństwo. Powiązanie religijności i rodzinności dokonuje się w polu definicyjnych początków małżeństwa, rytuałów rodzinnych, codzienności, stylów wychowania. Religijność, w określonych wersjach, bywa drogą wsparcia w rozwiązywaniu problemów jednostek i rodzin (np. wsparcie w sytuacji uzależnień lub zaburzeń behawioralnych). Problemy rodzin, w określonych sytuacjach kumulacji i zagrożenia ładu aksjologicznego, prowadzą do wygenerowania problemów społecznych.

Oto najbardziej reprezentatywne prace naukowe ks. dra D. Tułowieckiego: D. Tułowiecki, *Życie rodzinne i praca zawodowa w czasach prekariatu: komplementarność czy konflikt? Próba analizy socjologicznej*, w: B.M. Kołdon, B. Krajewska (red.), *Zagrożenia współczesnej rodziny. Teoria i eksploracje w ujęciu interdyscyplinarnym*, Warszawa 2019, s. 113-142; D. Tułowiecki, *Problemy rodzin jako źródła zagrożeń bezpieczeństwa socjalnego. Studium wybranych zagrożeń*, „Studia nad Rodziną” (2018), nr 47, s. 17-51; D. Tułowiecki, *Obraz Boga jako Siły Wyższej wspomagającej terapię zaburzeń odżywiania. Studium socjologiczne*, „Studia nad Rodziną” (2018), nr 49, s. 155-184; D. Svyrydenko, D. Tułowiecki, *Family policy of the state as a response to social security threats. Selected Problems*, „Future Human Image” (2018), nr 10, s. 92-102; D. Tułowiecki, *Socjologiczne podstawy wychowania*, w: M. Marczewski i in. (red.), *Pedagogika rodziny. Podejście systemowe*, t. 2: *Wychowanie rodzinne*, Gdańsk 2017, s. 149-203; D. Tułowiecki, *Bez Boga, Kościoła i zasad? Studium socjologiczne nad religijnością młodzieży*, Kraków 2012, ss. 512.

Ks. D. Tułowiecki jest doświadczonym pracownikiem dydaktycznym w kształceniu studentów w ramach dyscypliny *nauki socjologiczne*. Przekazując wiedzę, kształtując umiejętności i kompetencje społeczne u studentów, dzieli się zarówno posiadaną wiedzą, doświadczeniem badawczym jak i kompetencjami miękkimi: umiejętnością pracy w grupie, nawiązywania relacji i podtrzymywania ich. D. Tułowiecki reaktywował w 2018 r. ogólnouczelniane Koło Nauk o Rodzinie UKSW, gromadząc w nim (proporcjonalnie do wielkości Wydziału) dość znaczną liczbę członków. Koło w czasie pandemii prowadziło przede wszystkim aktywność *on-line* poprzez fanpage (Koło Nauk o Rodzinie UKSW), informując i dając możliwość zdalnego uczestnictwa w ważnych wydarzeniach naukowych z zakresu nauk o rodzinie: prezentacjach publikacji, wykładach otwartych, konferencjach, szkoleniach, etc. Pod kierunkiem ks. D. Tułowieckiego w roku akademickim 2018/2019 powstał nowy program studiów *nauki o rodzinie*, odpowiadającemu wymaganiom Ustawy 2.0. Wykorzystał w nim swą wiedzę i umiejętności, zdolności konsultacyjne ze studentami, umiejętności wykorzystania zasobów Wydziału oraz otwartość na potrzeby rynku pracy i wymagania emisariuszy zewnętrznych.

d. mgr Teresa Mazan

Podstawowe zainteresowania badawcze mgr Teresa Mazan realizuje w obszarze metodologii nauk, implementując filozoficzne podstawy metodologii ogólnej oraz szczegółowe rozwiązania wypracowane w dziedzinie socjologii i pedagogiki do rozwijającej się dyscypliny *nauk o rodzinie*. Tej tematyce poświęcony jest bieżący dorobek naukowy, czego przykładem są: *Podstawowe problemy metodologiczne nauk o rodzinie*, „Roczniki Nauk o Rodzinie” 4(63) (2013); *Przedmiot formalny nauk o rodzinie w ujęciu interdyscyplinarnym*, „Studia nad Rodziną” 30-31 (2012).

Interdyscyplinarny system nauk o rodzinie na tle gałęzi wiedzy istniejących od XIX w. jest zjawiskiem stosunkowo nowym, tym bardziej nowym zagadnieniem jest problematyka „dobrej roboty” (wg określenia Kotarbińskiego). Problemy podstaw jego metodologii oraz szczegółowych sposobów integrowania wiedzy naukowej o rodzinie stanowią wciąż nowe pole eksploracji

naukowej. Jedną z dziedzin, stanowiącą przykład interdyscyplinarnego podejścia do tematyki rodziny, jest socjologia, zatem analiza rozwoju i przekształceń w percepcji „podstawowej komórki społecznej” na gruncie tej nauki może wnieść wiele inspiracji dla konstituowania się systemu nauk o rodzinie. Podejmowane zagadnienia związane są bezpośrednio z funkcjonowaniem nauk o rodzinie i znajdują odzwierciedlenie w realizowanym procesie kształcenia.

24 (2020) nr 1-2 (55-56), s. 47-74
DOI <https://doi.org/10.21697/snr.2020.55-56.1-2.4>

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY-ND 4.0 International) license. <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0>

ks. Wojciech Kućko

✉ <https://orcid.org/0000-0003-4271-8478>
Wydział Studiów nad Rodziną UKSW w Warszawie
e-mail: w.kucko@uksw.edu.pl

Prace magisterskie przygotowane i obronione na Wydziale Studiów nad Rodziną UKSW w Warszawie w latach 2011-2020 – prezentacja i analiza problemowa

Master's theses prepared and defended at the Faculty of Family Studies at the Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw in 2011-2020 – presentation and problem analysis

ABSTRAKT: W 2020 r. minęło 10 lat istnienia Wydziału Studiów nad Rodziną w strukturach Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, który swoimi korzeniami sięga czasów Akademii Teologii Katolickiej i działalności badawczej na rzecz małżeństw i rodzin, zapoczątkowanej w 1975 r. przez późniejszego abpa Kazimierza Majdańskiego. Celem niniejszego artykułu jest prezentacja części dorobku badawczego i naukowego Wydziału, którym są przygotowane i obronione prace magisterskie, zarówno na studiach stacjonarnych, jak i niestacjonarnych, w latach 2011-2020, czyli w pierwszej dekadzie samodzielnego istnienia tegoż Wydziału. Po ukazaniu krótkiej jego historii, została przedstawiona metodologia pracy, oparta na zebraniu i przeanalizowaniu tematyki wszystkich prac 471 magisterskich we wskazanym okresie. Wyniki badań opracowano poprzez przywołanie przykładów zagadnień i tematów z sześciu obszarów badawczych, w których podejmowano analizy w ramach interdyscyplinarnych nauk o rodzinie: etyki filozoficznej i filozofii; nauk medycznych i nauk o rodzinie; pedagogiki; psychologii; katolickiej nauki społecznej i socjologii oraz teologii, bioetyki teologicznej i duszpasterstwa rodzin.

Słowa kluczowe: Akademia Teologii Katolickiej, badania naukowe, nauki o rodzinie, UKSW w Warszawie, Wydział Studiów nad Rodziną, prace dyplomowe, prace magisterskie

ABSTRAKT: In 2020 were passed 10 years of the existence of the Faculty of Family Studies within the structures of the Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw, which dates back to the times of the Academy of Catholic Theology and research activities for marriages and families, started in 1975 by the later Archbishop Kazimierz Majdański. The aim of this article is to present some of the research and scientific achievements of the Faculty, which are the prepared and defended Master's theses, both in full-time and part-time studies, in the years 2011-2020, i.e. in the first decade of the independent existence of this Faculty. After presenting a short history, the methodology of the work was presented, based on collecting and analyzing the topics of all 471 Master's theses in the indicated period. The research results were compiled by citing examples of issues and topics from six research areas in which analyzes were undertaken within the framework of interdisciplinary family sciences: philosophical ethics and philosophy; medical sciences and family sciences; pedagogy; psychology; Catholic social science and sociology; and theology, theological bioethics and pastoral care of families.

Keywords: Academy of Catholic Theology, research, family studies, Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw, Faculty of Family Studies, diploma theses, Master's theses

1. Z dziejów Wydziału Studiów nad Rodziną

Choć Wydział Studiów nad Rodziną (dalej: WSR) w strukturach Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (dalej: UKSW) istnieje formalnie od 2010 r., jego tradycje sięgają jednak ważnej i pionierskiej działalności abpa prof. Kazimierza Majdańskiego¹. Już w 1975 r. w strukturach Akademii Teologii Katolickiej (dalej: ATK) w Warszawie powstał Zakład Teologii Praktycznej na Wydziale Teologii ATK, zaś w 1980 r. został on przekształcony w Instytut Studiów nad Rodziną. Działał on do 1999 r. jako samodzielna pozawydziałowa jednostka organizacyjna na prawach wydziału. W 1995 r. powstał w Polsce nowy kierunek studiów: nauki o rodzinie, zaś w 2008 r. wspomniany Instytut Studiów nad Rodziną był inicjatorem kreowania nowej dyscypliny naukowej: nauk o rodzinie. 29 kwietnia 2010 r. Kongregacja Wychowania Katolickiego wydała dekret, na bazie którego erygowany Wydział Studiów nad Rodziną UKSW w Warszawie². Od 1997 r. staraniem pracowników Wydziału wydawane jest czasopismo „Studia nad Rodziną”.

Celem niniejszego artykułu jest prezentacja części dorobku naukowego Wydziału, którym są przygotowane i obronione prace magisterskie, zarówno na studiach stacjonarnych, jak i niestacjonarnych. Niniejszy wykaz obejmuje lata 2011-2020, a więc czas od powstania nowego Wydziału do roku obchodów 10. rocznicy jego istnienia. Został on sporządzony na podstawie danych, dostarczonych przez Dziekanat Wydziału Studiów nad Rodziną UKSW w Warszawie³ oraz na podstawie danych, znajdujących się w bazie Archiwum Prac Dyplomowych UKSW w Warszawie⁴.

2. Metodologia badań

W niniejszym artykule zostały przeanalizowane tematy i główne tezy wszystkich prac magisterskich, obronionych w WSR UKSW w Warszawie od dn. 1 stycznia 2011 r. do dn. 31 grudnia 2020 r. Okres ten to pierwsza dekada samodzielnego istnienia Wydziału w strukturach Uniwersytetu.

- 1 Zob. D. Bazyluk, „Z rodziną w pasterskiej legitymacji”. Arcybiskup Kazimierz Majdański – osoba i dzieło. Dane biograficzne, „Studia nad Rodziną” 2017, nr 3, s. 9-26. Więcej na temat początków Instytutu zob. W służbie godności małżeństwa i rodziny. 10-lecie Instytutu Studiów nad Rodziną ATK, Łomianki 1985; K. Majdański (red.), Piętnastolecie Instytutu Studiów nad Rodziną, Łomianki-Szczecin 1990; D. Bazyluk i in. (red.), Dwadzieścia lat Nauk o Rodzinie. Obchody XX-lecia Instytutu Studiów nad Rodziną ATK w Łomiankach (=Twenty years of family sciences), Warszawa 1995; J. Klys, Nauki o rodzinie, Szczecin 1995; M. Ozorowski, Sprawozdanie w uroczystości jubileuszu XX-lecia Instytutu Studiów nad Rodziną ATK, „Ateneum Kapłańskie” 1995, t. 125, z. 2-3, s. 278-280; K. Wolski (red.), Działalność naukowo-dydaktyczna Instytutu Studiów nad Rodziną ATK 1975-1998, Łomianki 1999; K. Majdański, Ocalić Prawdę o rodzinie. Srebrny jubileusz Instytutu Studiów nad Rodziną UKSW w Łomiankach, Łomianki 2000; K. Wolski, Powołanie Instytutu Świeckiego Życia Konsekwentnego Świętej Rodziny, w: K. Kozłowski, G. Wejman (red.), Arcybiskup prof. dr hab. Kazimierz Majdański. obrońca życia i mąż stanu, Szczecin 2011, s. 54-62; K. Wolski, Instytut Świętej Rodziny w posłudze na rzecz rodzin, „Studia nad Rodziną” 2015, nr 1(36), s. 155-174.
- 2 Por. Regulamin – Statut Wydziału Studiów nad Rodziną Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Załącznik do Uchwały Nr 64/2021 Senatu UKSW z dn. 24 czerwca 2021 r., s. 1. Na temat historii Instytutu, a następnie Wydziału Studiów nad Rodziną por.: J. Bajda, Program dla Instytutu Studiów nad Rodziną według Jana Pawła II, „Studia nad Rodziną” 2001, t. 5, nr 1, s. 11-18; S. Biały, Szczególna rola Instytutu Studiów nad Rodziną w świetle wymagań stawianych uniwersytetom katolickim przez papieża Jana Pawła II, „Studia nad Rodziną”, 2005, t. 9, nr 2, s. 49-58; K. Majdański, Perspektywy Instytutu Studiów nad Rodziną, „Studia nad Rodziną” 2007, t. 11, nr 1-2, s. 145-148.
- 3 Dane na dzień 31 maja 2021 r.
- 4 Zob. <https://apd.uksw.edu.pl> (dostęp 31.12.2021).

W Tabeli 1 został przedstawiony wykaz liczbowy obronionych prac licencjackich i magisterskich, obronionych w WSR UKSW w Warszawie w tym czasie – było to 428 prac licencjackich oraz 471 prac magisterskich, łącznie 899 prac dyplomowych.

W Tabeli 2 natomiast został przedstawiony wynik analizy prac magisterskich, z podziałem na promotorów oraz liczbę wypromowanych prac. Pod okiem 35 promotorów z różnych dyscyplin w ramach nauk o rodzinie prace magisterskie przygotowało łącznie 471 studentów. W dalszej części badań podjęto analizę problemową obronionych prac magisterskich według tematów i różnych obszarów badawczych w ramach nauk o rodzinie.

Tabela 1. Ogólna liczba prac dyplomowych (lic. i mgr.) obronionych w Wydziale Studiów nad Rodziną UKSW w Warszawie w latach 2011-2020

Rok	Prace licencjackie	Prace magisterskie
2011	59	195
2012	92	27
2013	80	31
2014	48	58
2015	31	39
2016	35	35
2017	20	30
2018	16	24
2019	21	15
2020	26	17
Razem	428	471

Tabela 2. Promotorzy i liczba prac magisterskich studentów WSR UKSW w Warszawie w latach 2011-2020

L.p.	Prowadzący	Liczba wypromowanych prac magisterskich
1.	dr Andrzej Mazan	60
2.	dr Bożena Zofia Bassa	53
3.	ks. prof. dr hab. Adam Skreczko	45
4.	ks. dr Krzysztof Tadeusz Wolski	30
5.	ks. dr hab. Józef Młyński, prof. ucz.	28
6.	dr hab. Agnieszka Regulska, prof. ucz.	26
7.	ks. dr Jerzy Waldemar Szymoń	21
8.	ks. dr Mirosław Nowosielski	21
9.	dr hab. Marek Lesław Czachorowski	19
10.	ks. dr Dariusz Stanisław Wojtecki	18
11.	ks. dr Wiesław Jankowski	18
12.	ks. dr hab. Stanisław Biały, prof. ucz.	15
13.	ks. dr Jarosław Szymon Szymczak	14
14.	ks. prof. dr hab. Ireneusz Mroczkowski	14
15.	dr hab. Elżbieta Osewska, prof. ucz.	10
16.	ks. prof. dr hab. Andrzej Jacek Najda	10
17.	ks. prof. ucz. dr hab. Jerzy Kułaczkowski	9
18.	prof. ucz. dr hab. Maria Załuska	7
19.	dr Anna Czyżkowska	7
20.	ks. prof. dr hab. Mieczysław Ozorowski	7

L.p.	Prowadzący	Liczba wypromowanych prac magisterskich
21.	ks. dr hab. Stanisław Strękowski, prof. ucz.	6
22.	bp dr Stanisław Stefanek	4
23.	dr Jacek Ruszczyński	4
24.	ks. dr Cezary Naumowicz	4
25.	prof. dr hab. Anna Tylki-Szymańska	3
26.	ks. dr Władysław Szewczyk	3
27.	dr n. med. Justyna Stępkowska	3
28.	ks. dr Leonard Pawlak	2
29.	ks. prof. dr hab. Jerzy Bajda	2
30.	ks. dr Andrzej Masłowski	2
31.	dr Katarzyna Stankiewicz	2
32.	ks. dr Józef Placha	1
33.	dr n. med. Agnieszka Kamińska	1
34.	ks. dr hab. Zdzisław Struzik, prof. ucz.	1
35.	ks. dr Dariusz Tułowiecki	1
Razem		471

3. Wyniki badań

Prowadzone w Wydziale Studiów nad Rodziną studia mają charakter interdyscyplinarny, nauki o rodzinie ze swej natury bowiem wymagają integralnego, szerokiego ujęcia i rozumienia człowieka, małżeństwa, rodziny, jak i wyzwań, które w różnych sferach stoją przed człowiekiem we współczesnym świecie.

Przygotowany wykaz prac magisterskich, obronionych na Wydziale Studiów nad Rodziną w latach 2011-2020, a więc podczas pierwszej dekady istnienia tej samodzielnej jednostki naukowej, prezentuje szeroki wachlarz zainteresowań badawczych kadry naukowej oraz studentów, poszukujących rzetelnych odpowiedzi na współczesne pytania dotyczące małżeństwa i rodziny. Podejmowane tematy potwierdzają interdyscyplinarność studiów oraz zainteresowanie zarówno kadry profesorskiej, jak i studentów wszelkimi wyzwaniami, które dotyczą człowieka i rodziny we współczesności, jak i w przeszłości oraz przyszłości myśli ludzkiej.

W czasie analizy podzielono tematy prac magisterskich według następujących obszarów badawczych, ukazując przykłady zainteresowań i hipotez badawczych:

- filozofia;
- nauki medyczne i nauki o rodzinie;
- pedagogika;
- psychologia;
- katolicka nauka społeczna i socjologia;
- teologia, bioetyka teologiczna i duszpasterstwo rodzin.

3.1. Etyka filozoficzna i filozofia

W latach 2011-2020 prace magisterskie z nauk o rodzinie w obszarze filozoficznym przygotowano pod kierunkiem: dr hab. Marka Lesława Czachorowskiego oraz dra Jacka Ruszczyńskiego.

Dotyczyły one m.in. problemów etycznych i filozoficznych na temat: problemu aborcji, relacji między ojcostwem a aborcją, wpływu antykoncepcji na zdrowie psychofizyczne kobiety, wychowanie do małżeństwa, homoseksualizmu, związków nieformalnych, sensu starości, współczesnych mediów a istoty człowieka.

W pracach analizowano m.in. dorobek naukowy następujących autorów: Cyncerona, św. Tomasz z Akwinu, Leo Straussa, Jacka Woronieckiego, Mieczysława Krąpca, Michaela Foucaulta, kard. Stefana Wyszyńskiego, Karol Wojtyła – Jana Pawła II. Próbowano również krytycznie oceniać publikacje o charakterze filozoficznym na łamach „Gazety Wyborczej”.

3.2. Nauki medyczne i nauki o rodzinie

Ważnym aspektem badań w obszarze nauk o rodzinie są łączące się z nimi nauki medyczne. W tych kwestiach badania w WSR prowadzili w latach 2011-2020: dr Bożena Zofia Bassa, dr n. med. Agnieszka Kamińska, dr n. med. Justyna Stępkowska oraz prof. dr hab. Anna Tyłki-Szymańska.

Wśród wielu zagadnień w pracach magisterskich obronionych w tym czasie w WSR pojawiały się następujące tezy, związane z początkiem życia człowieka, życiem w pełni, jak i z końcem życia ludzkiego: medycyna a problem niepłodności, niepłodność a bezpłodność, model Creighton, poziom samooceny mężczyzn uczestniczących w narodzinach swego dziecka, dzieci z Płodowym Zespołem Alkoholowym (FAS), antykoncepcja i naturalne planowanie rodziny, poród naturalny a poród zmedykalizowany, wsparcie kobiet po stracie dziecka, macierzyństwo a choroby nowotworowe, żywienie i tryb życia a płodność, wpływ ojca i matki na rozwój psychoseksualny dziecka, opieka zdrowotna dzieci z zespołem Downa w rodzinie wielodzietnej i rodzinie zastępczej, wsparcie dzieci niesłyszących, wychowanie do życia w czystości, dysleksja, standardy ruchów seksualnych w Europie, osoby chore na schizofrenię, a także ogólnie poradnictwo rodzinne.

W badaniach, oprócz analizy najnowszej literatury przedmiotu polskiej i obcej, odwoływano się do dokumentów magisterialnych Kościoła katolickiego, np. tekstu Papieskiej Rady ds. Rodziny *Ludzka płciowość: prawda i znaczenie* albo Instrukcji Kongregacji Nauki Wiary *Dignitas personae*. Podejmowano również refleksję nad znaczeniem niektórych form pomocy, jak np. Ruch Czystych Serc czy Duszpasterstwo „Winnica Racheli”.

3.3. Pedagogika

Ważnym elementem badań w naukach o rodzinie jest aspekt pedagogiczny, charakteryzujący się stawianiem pytań o strukturę i jakość wychowania człowieka, szczególnie dzieci, młodzieży i dorosłych. Badania w tej dziedzinie w latach 2011-2020 w WSR prowadzili: ks. prof. ucz. dr hab. Jerzy Kułaczkowski; dr Andrzej Mazan; dr hab. Agnieszka Regulska, prof. ucz.; ks. prof. dr hab. Adam Skreczko; dr Katarzyna Stankiewicz.

Prace w tej dziedzinie podejmują bardzo szeroki wachlarz zagadnień wychowawczych. Podjęto analizę wielu czasopism tematycznych, np. „Miesięcznika Katechetycznego i Wychowawczego”, „Wychowawcy”, „Tak Rodzinie” oraz innych czasopism pielęgnacyjno-wychowawczych w Polsce.

Wśród podejmowanych w pracach magisterskich zagadnień można wymienić m.in. następujące problemy: dziecko osierocone, wychowanie do wartości w toku edukacji domowej, globalizacja a wychowanie, modele wychowawcze dzieci z niepełnosprawnością, wychowanie religijne w rodzinie, metoda harcerska, terapia i wychowanie dzieci z porażeniem mózgowym, rola bajek w wychowaniu, *mobbing* szkolny, dzieci z zespołem Downa a potrzeby rodzin, autyzm, agresja

wśród dzieci, treści okultystyczne w świadomości młodzieży, pedagogika rodziny, organizacja czasu wolnego w różnych sferach urbanizacyjnych, rola reklamy w wychowaniu, kreowanie wizerunku rodziny we współczesnych serialach telewizyjnych, negocjacje i mediacje małżeńskie, zwyczaje i obrzędy różnych okresów liturgicznych, wychowanie patriotyczne, rola sportu, zagadnienie homoseksualizmu.

W prowadzonych różnymi metodami badaniach dla celów powyższych prac magisterskich analizowano wybrane wspólnoty i instytucje, jak np. diecezje (diecezja sandomierska); parafie rzymskokatolickie (parafia św. Jana Kantego w Legionowie); samorządy (gmina Sokołów Podlaski, gmina Czosnów, powiat sierpecki); instytucje oświatowe (Przedszkole Publiczne nr 199 w Warszawie, Szkoła Podstawowa w Czerwinie, Szkoła Podstawowa w Staninie, Szkoła Podstawowa nr 1 w Kobylce, szkoły podstawowe w Warszawie, gimnazja w Wołominie, Gimnazjum nr 1 w Raszynie, Katolickie Liceum Ogólnokształcące w Chojnicach, Uniwersytet Trzeciego Wieku w Strzegowie); instytucje pomocowe (Dom Pomocy Społecznej w Fiszorze, Dom Pomocy Społecznej w Warszawie, Ośrodek Pracy z Rodziną «Reintegracja», Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Niewidomych w Laskach, Ośrodek Pomocy Społecznej Praga-Południe); fundacje i stowarzyszenia (Biełańskie Stowarzyszenie Rodzin Wielodzietnych, Stowarzyszenie na Rzecz Naturalnego Rodzenia i Karmienia, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci, Stowarzyszenie «Razem Osiągniemy Cel» w Augustowie); inne grupy (Polonia w Anglii, Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej).

Badania do tego rodzaju prac dotyczyły dziedzictwa pedagogicznego m.in. ks. Jana Bosko, Marii i Luigiego Beltrame Quattrocchich, Aleksandra Kamińskiego, o. Ksawerego Knotza.

3.4. Psychologia

Prace naukowe z metodologią badań psychologicznych w WSR pisano w latach 2011-2020 pod kierunkiem: dr Anny Czyżkowskiej, ks. dra Andrzeja Masłowskiego, ks. dra Mirosława Nowosielskiego, ks. dra Józefa Plachy, ks. dra Władysława Szewczyka, ks. dra Jerzego Waldemara Szymońca, prof. ucz. dr hab. Marii Załuskiej.

Z punktu widzenia psychologicznego w pracach magisterskich analizowano w omawianym okresie tematy takie, jak: wpływ gier komputerowych na rozwój dziecka, obraz matki, wychowanie w rodzinie, instytucjonalna pomoc wychowawcza dzieciom, komunikacja w rodzinie, samotność, lęki człowieka, lęki tanatyczne, kobiecość i męskość, pomoc rodzinom patologicznym, hierarchia wartości a szczęście, poziom empatii, inteligencja emocjonalna, wartości a wybór partnera, zaburzenia tożsamości płciowej, mediacje i negocjacje, Kościół domowy i terapia uzależnień, problemy uzależnień alkoholizmu, narkotyków, Dorosłe Dzieci Alkoholików, choroby nowotworowe, terapia ludzkich zranień.

Spśród ankietowanych społeczności należy wymienić m.in.: Oratorium im. Aniołów Stróżów w Warszawie, mieszkańców Warszawy i okolic, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Uniwersytet Warszawski, Politechnikę Warszawską, Akademię Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie.

Opracowania dotyczyły dziedzictwa naukowego np.: Karen Horney, Denis Linna, Matthew Linna.

3.5. Katolicka nauka społeczna, socjologia

Za pomocą metod katolickiej nauki społecznej lub socjologii w WSR w latach 2011-2020 badania prowadzili: ks. dr hab. Józef Młyński, prof. ucz.; ks. dr Dariusz Tułowiecki; ks. dr Dariusz Stanisław Wojtecki.

W pracach magisterskich z tego obszaru, powołując się na osiągnięcia katolickiej nauki społecznej oraz socjologii i nauk pokrewnych, a także w oparciu o Magisterium Kościoła katolickiego, a szczególnie Jana Pawła II, podczas badań analizowano m.in.: eurosieroctwo, survival jako metoda resocjalizacji młodzieży, środki masowego przekazu a funkcjonowanie młodzieży, rodziny zastępcze niezawodowe, pomoc socjalną państwa, feminizm i maskulinizm, kobiecość w opiniach kobiet zróżnicowanych religijnie, socjalizację i jej znaczenie, życie mieszkańców wsi, społeczne aspekty przemocy, bezrobocie jako przyczyna ubóstwa, rozwój jako czynnik dezintegracji, społeczne aspekty starości, postrzeganie osób starszych przez młodzież, potrzebę przebaczenia.

Spośród omówionych w pracach miejsc i grup osób należy przywołać m.in.: dzielnicę Warszawa-Wawer, Gimnazjum im. Piotra Szembeka w Warszawie, Liceum Ogólnokształcące im. Piotra Skargi w Pułtusku, maturzystów z Żuromina, maturzystów ze Starego Sącza, hospicjum stacjonarne w Słupsku, a także rodziny wielodzietne.

3.6. Teologia, bioetyka teologiczna, duszpasterstwo rodzin

Metodę teologiczną i inne, związane z duszpasterstwem rodzin, w swoich badaniach naukowych w latach 2011-2022 w WSR stosowali: ks. prof. dr hab. Jerzy Bajda; ks. dr hab. Stanisław Biały, prof. ucz.; ks. dr Cezary Naumowicz; ks. prof. dr hab. Andrzej Jacek Najda; ks. dr Wiesław Jankowski; ks. prof. dr hab. Ireneusz Mroczkowski; ks. prof. dr hab. Mieczysław Ozorowski; dr hab. Elżbieta Osewska, prof. ucz.; ks. dr Leonard Pawlak; bp dr Stanisław Stefanek; ks. dr hab. Stanisław Strękowski, prof. ucz.; ks. dr hab. Zdzisław Struzik, prof. ucz.; ks. dr Jarosław Szymon Szymczak; ks. dr Krzysztof Tadeusz Wolski.

Główne tematy prac magisterskich, pisanych z ujęciem perspektywy teologicznej, były niejednokrotnie odzwierciedleniem aktualnych idei, podejmowanych przez Ojca Świętego i dykasterie watykańskie w publikowanych dokumentach. W pracach magisterskich z tego okresu znaleźć zatem można odniesienia do m.in.: encyklik papieskich (*Humanae vitae*, *Veritatis splendor*, *Evangelium vitae*, *Ecclesia de Eucharistia*, *Caritas in veritate*, *Spe salvi*, *Lumen fidei*); adhortacji apostołskich (*Familiaris consortio*, *Evangelii gaudium*, *Amoris laetitia*); listów apostołskich (Listu do rodzin *Gratissimam sane*, listu *Mulierii dignitatem*); dokumentów Kongregacji Nauki Wiary i innych dykasterii rzymskich (*List o współdziałaniu mężczyzny i kobiety w Kościele i świecie*, Instrukcji *Dignitas personae*); papieskich przemówień, np. z pielgrzymek do Polski; listów pasterskich Episkopatu Polski. Analizie poddawano ważne wydarzenia kościelne, jak np. Światowe Spotkania Rodzin, jak również teksty, których zapisy nie zawsze są zgodne z etyką katolicką, jak np. orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Analizowano także czasopisma, jak np. *Fronda*.

Z poruszanych w pracach magisterskich tezach z obszaru badań teologicznych i nauk o rodzinie można wymienić następujące pola zainteresowań, np.: o charakterze biblijnym (biblijne aspekty życia małżeńskiego i rodzinnego, pieniądze i bogactwo w Starym i Nowym Testamencie, trynitologia a tajemnica życia rodzinnego, życie św. Józefa); o charakterze moralnym (kultura tymczasowości, apologia cywilizacji życia, adopcja prenatalna, komórki macierzyste, eugenika a badania prenatalne, sposoby wspierania kobiet w ciąży w sytuacji kryzysowej, kryteria śmierci mózgowej, czystość w różnych stanach, rewolucja seksualna, ideologia gender, nowy feminizm, etyczne aspekty wojny, moralne aspekty gwałtu, duszpasterstwo związków niesakramentalnych,

wychowanie katolickie i narodowe, wychowanie religijno-moralne młodzieży polskiej, kultura religijna i życie rodzinne w Japonii); o charakterze pastoralnym (ewangelizacja a nauki o rodzinie, kryzys kapłaństwa, katecheza w rodzinie, rola sakramentów świętych, zwłaszcza małżeństwa, pokuty i Eucharystii, troska o chorych na Alzheimer, problem alkoholowy, VII Światowe Spotkanie Rodzin w Mediolanie w 2012 r.).

W pracach magisterskich w omawianym obszarze badań teologicznych i nauk o rodzinie odwoływano się do m.in.: parafii i innych instytucji kościelnych (parafia pw. św. Anny w Grodzisku Mazowieckim, parafia pw. Wniebowzięcia NMP w Nowym Warpnie, parafia pw. św. Jadwigi Śląskiej w Odrzywole, parafia pw. św. Michała Archanioła w Piastowie, parafia pw. Najświętszej Maryi Panny Matki Pięknej Miłości w Warszawie, wspólnoty Domowego Kościoła, Ośrodek Apostolstwa Trzeźwości w Zakroczymiu, Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy Księży Orionistów w Warszawie); instytucji oświatowych (XLII Liceum Ogólnokształcące im. Marii Konopnickiej w Warszawie); ruchów i stowarzyszeń oraz innych sposobów formacji (Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego «Zawisza», Ruch Focolari, Wspólnota Cenacolo), a także np. Polaków pracujących w Irlandii.

Badania magistrantów zogniskowane były w latach 2011-2020 wokół nauczania i dziedzictwa teologicznego m.in.: św. Augustyna, św. Ludwika Marii Grignon de Montfort, o. Pio z Pietrelciny, bpa Wilhelma Pluty, Edith Stein, Krzysztof Boczkowski, kard. Stefana Wyszyńskiego, Karola Wojtyły – Jana Pawła II, ks. Jerzego Bajdy, Jerzego Grzybowski, Benedykta XVI, abpa Kazimierza Majdańskiego, Jadwigi Zamowskiej, ks. Marka Dziewieckiego, Wandy Półtawskiej, Zgromadzenia Sióstr Opatrzności Bożej.

Podsumowanie liczby napisanych w WSR w latach 2011-2020 prac magisterskich z różnych obszarów badawczych i metodologicznych zawiera *Tabela 3*.

Tabela 3. Liczba obronionych w WSR prac magisterskich według obszarów badawczych

L.p.	Obszar badawczy	Liczba obronionych prac magisterskich
1.	Etyka filozoficzna i filozofia	23
2.	Nauki medyczne i nauki o rodzinie	60
3.	Pedagogika	142
4.	Psychologia	62
5.	Katolicka nauka społeczna, socjologia	47
6.	Teologia, bioetyka teologiczna, duszpasterstwo rodzin	137
Razem		471

4. Wykaz prac magisterskich, obronionych w latach 2011-2020

W niniejszym wykazie pominięto stopnie i tytuły naukowe promotorów.

2011

- Andrukiewicz Halina Marta, *Proces wychowania dziecka na podstawie artykułów «Miesięcznika Katechetycznego i Wychowawczego» w latach 1911-1939*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Antoń Edyta, *Etyka seksualna w programach przygotowania do życia małżeńskiego w świetle polskich podręczników szkolnych*, promotor: ks. Ireneusz Mroczkowski.
- Artisheuski Siarhei, *Uczestnictwo rodziny w życiu Kościoła w świetle nauczania Księdza Arcybiskupa Tadeusza Kondrusiewicza*, promotor: bp Stanisław Stefanek.
- Banasiak Iwona, *Metoda wychowania «systemem rodzinkowym» na przykładzie Zgromadzenia Sióstr Benedyktynek Samarytanek Krzyża Chrystusowego*, promotor: Andrzej Mazan.
- Bardska Anna, *Etyczne aspekty pracy zawodowej kobiet*, promotor: Marek Czachorowski.
- Bator-Szulec Magdalena, *Nowość ewangeliczna oblubieńczej relacji między kobietą a mężczyzną w świetle «Mulieris dignitatem» Jana Pawła II*, promotor: ks. Krzysztof Wolski.
- Bazydło Marek, *Ryzyko postawy antykoncepcyjnej w stosowaniu naturalnego planowania rodziny*, promotor: ks. Jerzy Bajda.
- Bernard Aleksandra Maria, *Rodzina niepełna jako środowisko wychowawcze na podstawie literatury psychologiczno-pedagogicznej*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Bilska Małgorzata, *Wpływ negatywnych postaw rodziców na rozwój dzieci w świetle najnowszej literatury pedagogicznej*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Bochińska Joanna Zofia, *Rola kształcenia integracyjnego w postrzeganiu obrazu osoby niepełnosprawnej. Badania empiryczne gimnazjalistów*, promotor: ks. Jerzy Szymoła.
- Bojar Katarzyna, *Zwyczaje, obrzędy i wierzenia okresu Adwentu i Bożego Narodzenia związane z życiem rodzinnym*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Bondarenko Agnieszka Maria, *Kryteria prawdziwego postępu społecznego w encyklice Benedykta XVI «Caritas in veritate»*, promotor: ks. Krzysztof Wolski.
- Borkowska Anna Magdalena, *Wpływ środowiska zewnętrznego na rozwój prenatalny dziecka na podstawie literatury pedagogiczno-psychologicznej*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Borowski Arkadiusz Bolesław, *Dziecko w starotestamentalnej rodzinie izraelskiej*, promotor: ks. Leonard Pawlak.
- Burc Justyna, *Świadomość młodzieży o wartości adopcji na przykładzie badań studentów w Warszawie*, promotor: Andrzej Mazan.
- Burzyńska Maria Jolanta, *Problem wychodzenia z narkomanii na podstawie programów terapeutycznych realizowanych w Młodzieżowych Ośrodkach Terapeutycznych*, promotor: Marek Czachorowski.
- Burzyński Andrzej Bogusław, *Kościół domowy a uzależnienia od środków psychoaktywnych na przykładzie wybranych ośrodków terapii uzależnień i rekolekcyjnych*, promotor: ks. Wiesław Jankowski.
- Chilińska Ewelina, *Katecheza w rodzinie dzieci od 2 do 6 lat na podstawie badań prowadzonych w Ogniskach Świętej Rodziny*, promotor: Elżbieta Osewska.
- Chłudzińska Anna, *Metody wychowania rodzinnego i ich znaczenie dla rozwoju dziecka w świetle literatury pedagogiczno-psychologicznej*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Chmielewska Katarzyna, *Świadomość wychowawcza przedwczesnej inicjacji seksualnej na podstawie badań młodzieży studenckiej w Warszawie*, promotor: Andrzej Mazan.
- Chomiak Paweł, *Zadania małżeństwa i rodziny chrześcijańskiej w nauczaniu bpa Wilhelma Pluty*, promotor: ks. Wiesław Jankowski.
- Chruśliński Rafał Andrzej, *Antropologiczne aspekty odpowiedzialnego rodzicielstwa i antykoncepcji w świetle opracowań ks. Jerzego Bajdy*, promotor: ks. Mieczysław Ozorowski.
- Ciarka Julia Monika, *Postawy rodzicielskie a system wartości. Badania empiryczne studentów Wydziału Studiów nad Rodziną UKSW*, promotor: ks. Jerzy Szymoła.

- Cichecka Agata Maria, *Występowanie i objawy lęku społecznego u młodzieży studiującej a obciążenie problemem alkoholowym w rodzinie. Badanie własne*, promotor: Maria Załuska.
- Czaplicki Paweł, *Ojcostwo darem i zadaniem w świetle adhortacji apostołskiej «Familiaris consortio»*, promotor: ks. Jarosław Szymczak.
- Czarniecka Izabela Agnieszka, *Miłość oblubieńcza w wybranych tekstach biblijnych*, promotor: bp Stanisław Stefanek.
- Czechowska Katarzyna, *Duchowość małżeńska w komentarzach polskich teologów do tekstów Jana Pawła II*, promotor: ks. Wiesław Jankowski.
- Czerwińska Agata Emilia, *Postawy matki względem rozwoju dziecka w twórczości Marii Ziemskiej*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Czerwińska Alicja Lucyna, *Spożywanie alkoholu przez kobietę w ciąży a rozwój jej dziecka*, promotor: Anna Tylki-Szymańska.
- Deptuła Anna, *Sprawa narodowa w działalności pedagogicznej Stefanii Sempołowskiej*, promotor: Andrzej Mazan.
- Dmowska Jadwiga, *Etyczne aspekty zapłodnienia pozaustrojowego w świetle Instrukcji „Dignitas personae”*, promotor: ks. Krzysztof Wolski.
- Dudek Anna Świętosława, *Powołanie kobiet do macierzyństwa w świetle Listu do rodzin «Gratissimam sane» Ojca Świętego Jana Pawła II*, promotor: ks. Jarosław Szymczak.
- Dudzińska Justyna, *Rola empatii w rozwoju więzi małżeństwa na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: Andrzej Mazan.
- Duszczyk Justyna Zofia, *Wartości wychowania domowego i przedszkolnego dziecka w wieku od 3 do 6 lat. Analiza porównawcza*, promotor: Andrzej Mazan.
- Dziekan Agata, *Sytuacja wychowawcza dzieci wychowywanych przez samotne matki*, promotor: Andrzej Mazan.
- Dziewanowska-Walerysiak Agnieszka Edyta, *Stanowisko Krzysztofa Boczkowskiego w sprawie homoseksualizmu*, promotor: Marek Czachorowski.
- Ebert Katarzyna, *Czystość a antykoncepcja. Wybory moralne małżonków w dziedzinie płciowości a duchowe skutki tych wyborów w świetle nauczania Jana Pawła II*, promotor: ks. Wiesław Jankowski.
- Florczyk Edyta Mariola, *Uwarunkowania wyboru współmałżonka na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: Andrzej Mazan.
- Fuszara Wiktoria Izabela, *Odpowiedzialne rodzicielstwo w świetle nauki Jana Pawła II*, promotor: ks. Jarosław Szymczak.
- Gała Damian Piotr, *Dziewictwo a małżeństwo według św. Augustyna*, promotor: Marek Czachorowski.
- Giedroń Justyna, *Relacje interpersonalne a poziom satysfakcji z małżeństwa. Badania empiryczne małżonków*, promotor: ks. Jerzy Szymoła.
- Ginałski Jakub, *Rola i znaczenie płciowości w seksuologii i w etyce katolickiej*, promotor: Jacek Ruszczyński.
- Gołąb Magdalena Katarzyna, *Problemy wychowawcze młodzieży nadużywającej alkohol w świetle najnowszej literatury*, promotor: Adam Skreczko.
- Gralewicz Karol Paweł, *Państwo a rodzina według Leo Straussa*, promotor: Marek Czachorowski.
- Gruszewska Sylwia, *Ujemny wpływ rozwodu na wychowanie w świetle najnowszej literatury pedagogicznej*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Gut Maria, *Rola czystości małżeńskiej w powołaniu do rodzicielstwa w świetle piśmiennictwa ks. Jerzego Bajdy*, promotor: ks. Krzysztof Wolski.
- Hrabowska Olha, *Oddziaływanie psychospołeczne w terapii uzależnienia od alkoholu (na podstawie piśmiennictwa)*, promotor: Maria Załuska.
- Humięcka Katarzyna Maria, *Poziom empatii a poczucie osamotnienia. Badania empiryczne studentów Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego oraz Politechniki Warszawskiej*, promotor: ks. Jerzy Szymoła.
- Izdebska Małgorzata Beata, *Obowiązki społeczności świeckiej wobec rodziny w świetle nauczania społecznego Kościoła*, promotor: ks. Dariusz Wojtecki.
- Jablonka-Kot Monika Anna, *Pomoc pedagogiczna świadczona rodzinom młodzieży z zespołem Downa i autyzmem na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: Andrzej Mazan.

- Jakubiuk Jan Paweł, *Pomoc dzieciom z rodzin patologicznych w celu kształtowania dojrzałości szkolnej*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Jankowska Beata, *Wychowanie religijne dzieci w rodzinie na podstawie badań członków ruchu Domowy Kościół w diecezji łomżyńskiej*, promotor: Elżbieta Osewska.
- Jastrzębski Piotr, *Ojciec Feliks Bednarski o cnocie czystości w miłości małżeńskiej*, promotor: Marek Czachorowski.
- Jędrzejczak Eliza Maria, *Wychowawcza reakcja rodziny na wybrane zagrożenia współczesnego świata na podstawie badań*, promotor: Andrzej Mazan.
- John Robert, *Wpływ rodziny alkoholowej na samoocenę u Dorosłych Dzieci Alkoholików. Studium psychologiczne w oparciu o literaturę przedmiotu*, promotor: ks. Jerzy Szymoła.
- Jóźwiak Milena, *Rola sakramentów pokuty i Eucharystii w życiu małżeńskim na podstawie wybranych dokumentów Jana Pawła II*, promotor: ks. Wiesław Jankowski.
- Jurczak Irmina Krystyna, *Rewolucja seksualna i jej współczesne skutki w świetle literatury przedmiotu*, promotor: ks. Krzysztof Wolski.
- Kaczeńska Iwona Alina, *Trudności w wychowaniu dziecka uzależnionego od narkotyków na podstawie najnowszej literatury*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Kaczorowska Marta Barbara, *Indywidualizm jako zagrożenie dla rozwoju osoby w świetle encykliki «Caritas in veritate» Benedykta XVI*, promotor: ks. Krzysztof Wolski.
- Kaczyńska Agnieszka, *Ryzyko manipulacji w procesie wychowania. Analiza psychologiczna na podstawie wybranej literatury*, promotor: ks. Jerzy Szymoła.
- Kaczyńska Aneta, *Komunikacja rodziców z dorastającymi dziećmi*, promotor: ks. Jerzy Szymoła.
- Kania Sławomir Piotr, *Eucharystia w życiu i misji Kościoła domowego w świetle encykliki papieża Jana Pawła II «Ecclesia de Eucharistia»*, promotor: ks. Wiesław Jankowski.
- Kawęczyńska Magdalena Alicja, *Wychowawczy model rodziny w świetle wypowiedzi wychowanków Ośrodka profilaktyczno-wychowawczego Michael przy parafii Matki Bożej Królowej Aniołów w Warszawie na Bemowie*, promotor: ks. Jerzy Kułaczkowski.
- Kędziorska Maria, *«Nowy feminizm» w świetle myśli Edyty Stein*, promotor: ks. Krzysztof Wolski.
- Kiersikowska Magdalena, *Wychowawcza rola matki w rodzinie w świetle opinii studentek Wydziału Studiów nad Rodziną UKSW*, promotor: ks. Jerzy Kułaczkowski.
- Kisieliński Tomasz, *Wpływ odpowiedzialnego ojcostwa na formowanie męczyzny na podstawie wybranej literatury pedagogicznej*, promotor: Andrzej Mazan.
- Klimkiewicz Dominika Joanna, *Wychowanie małżonków w ruchu Domowego Kościoła na przykładzie parafii św. Jana Kantego w Legionowie*, promotor: Andrzej Mazan.
- Kliszcz Aleksandra Maria, *Chrześcijański model małżeństwa według opinii studentów Politechniki Warszawskiej Wydziału Inżynierii Środowiska studiów magisterskich*, promotor: ks. Jerzy Kułaczkowski.
- Kluza Justyna Aleksandra, *Rozwój świadomości rodziców uczestniczących w kręgach Ośrodków Anonimowych Alkoholików*, promotor: Andrzej Mazan.
- Kłowska Agnieszka Julia, *Misja i działalność Ośrodka Apostolstwa Trzeźwości w Zakroczymiu*, promotor: ks. Mirosław Nowosielski.
- Kmieć Wiesława Teresa, *Stanowisko «Gazety Wyborczej» w sprawie aborcji eugenicznej*, promotor: Marek Czachorowski.
- Koczał Piotr, *Kryptanazja w życiu zbiorowym. Ocena moralna zagadnienia*, promotor: ks. Stanisław Biały.
- Koczyk Małgorzata Monika, *Wpływ alkoholizmu rodziców na funkcjonowanie dzieci w dorosłym życiu na podstawie publikacji naukowych*, promotor: Bożena Bassa.
- Kołodziejczyk Kinga Małgorzata, *Znaczenie dzieciństwa w przygotowaniu do rodzicielstwa na podstawie najnowszej literatury*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Komin Katarzyna, *Zaburzenia tożsamości płciowej. Przyczyny i metody postępowania*, promotor: Maria Załuska.
- Kondziór Barbara, *Rola duszpasterstwa rodzin w pomocy współczesnej rodzinie katolickiej w Polsce w świetle literatury przedmiotu*, promotor: ks. Krzysztof Wolski.
- Konieczna Natalia Anna, *Rola miłości w wychowaniu według nauczania Jana Pawła II*, promotor: ks. Adam Skreczko.

- Korzeniowska Ewa Katarzyna, *Percepcja choroby dziecka chorego na dystrofię mięśniową Duchenne'a przez matkę i pozostałych członków rodziny*, promotor: Anna Tylki-Szymańska.
- Kostrzewska Karolina, *Personalistyczne ujęcie małżeństwa w oparciu o myśl Karola Wojtyły w «Miłości i odpowiedzialności»*, promotor: ks. Jarosław Szymczak.
- Kostrzewska Maksymilian Paweł, *Media jako czynnik kształtujący model małżeństwa i rodziny w wybranej literaturze przedmiotu*, promotor: ks. Dariusz Wojtecki.
- Kot Magdalena, *Porównanie modelu tworzonej w przyszłości rodziny w świadomości uczniów szkoły zawodowej i liceum w Siedlcach*, promotor: Andrzej Mazan.
- Kotulska Gabriela Ewa, *Sprawiedliwość w duchowości małżeńskiej na podstawie dokumentów Jana Pawła II i Benedykta XVI*, promotor: ks. Wiesław Jankowski.
- Kowalczyk Katarzyna Marta, *Biblijny model małżeństwa i rodziny w świadomości kandydatów przygotowujących się do sakramentu bierzmowania w parafii św. Anny w Grodzisku Mazowieckim*, promotor: ks. Andrzej Najda.
- Kozak Mateusz, *Problem poznania praktycznego u ojca Jacka Woronieckiego i ojca Mieczysława Krąpca*, promotor: Jacek Ruszczyński.
- Kravets Marina, *Zagrożenia dla wychowania dziecka w wieku gimnazjalnym płynące z treści wybranych czasopism młodzieżowych*, promotor: Agnieszka Regulska.
- Krawczyk Beata Maria, *Znaczenie dialogu w małżeństwie w ujęciu Jerzego Grzybowskiego*, promotor: ks. Krzysztof Wolski.
- Krawczyk Mariola Ewelina, *Uczuciowość i serce w ujęciu Dietricha von Hildebranda i ich rola w życiu człowieka*, promotor: Jacek Ruszczyński.
- Krupa Anna Beata, *Wychowywanie uczuć a pielęgnowanie miłości małżeńskiej na podstawie «Miłości i odpowiedzialności» Karola Wojtyły*, promotor: ks. Jarosław Szymczak.
- Krzyszczak Ewelina, *Kobiecość w aspekcie teologicznym i psychologicznym*, promotor: ks. Władysław Szewczyk.
- Kulikiewicz Paweł Stefan, *Współczesne sposoby wychowania dzieci i młodzieży ku wartościom chrześcijańskim w rodzinie i szkole w oparciu o wybrane propozycje w miesięczniku «Wychowawca»*, promotor: Andrzej Mazan.
- Kwarciana Zofia Danuta, *Wstawiennictwo w modlitwie wyrazem uświęcania się małżonków w oparciu o teksty Jana Pawła II*, promotor: bp Stanisław Stefanek.
- Kwaśniak Patrycja Izabela, *Trudności wychowawcze z dzieckiem żyjącym w rodzinie niepełnej na podstawie najnowszej literatury pedagogicznej*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Kwaśniak Marta Olga, *Wpływ alkoholizmu rodziców na wykonywanie funkcji wychowawczej w opinii Dorosłego Dziecka Alkoholika – analiza przypadku*, promotor: Andrzej Mazan.
- Legieź Urszula, *Znaczenie sakramentu małżeństwa dla trwałości związku w katechezach srodowisk «Mężczyznę i niewiastę stworzył ich» Jana Pawła II*, promotor: ks. Jarosław Szymczak.
- Leksowski Łukasz Marcin, *Rozumienie kultury w nauczaniu Jana Pawła II*, promotor: Jacek Ruszczyński.
- Lepla Sylwia Katarzyna, *Rodzina chrześcijańska miejscem moralnego rozwoju dziecka na podstawie najnowszej literatury teologiczno-pedagogicznej*, promotor: Adam Skreczko.
- Leszczewicz Łukasz, *Duszpasterstwo rodzin w Parafii pw. Wniebowzięcia NMP w Nowym Warpnie w latach 1945-2005*, promotor: ks. Jarosław Szymczak.
- Leszczyńska Anna Beata, *Rola kobiety w rodzinie i świecie w świetle «Mulieris dignitatem» Jana Pawła II oraz «Listu o współdziałaniu mężczyzny i kobiety w Kościele i świecie» Kongregacji Nauki Wiary*, promotor: ks. Ireneusz Mroczkowski.
- Leszko Marzanna, *Eurosieroctwo jako zagrożenie współczesnej rodziny na podstawie wybranej literatury przedmiotu*, promotor: ks. Dariusz Wojtecki.
- Machnicka Judyta, *Poród naturalny wydarzeniem jednoczącym rodzinę na podstawie wybranej literatury przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Makowska Renata Teresa, *Rodzina izraelska w świetle tekstów starotestamentalnych*, promotor: ks. Leonard Pawlak.
- Maksimowicz Daria Natalia, *Koncepcja miłości erotycznej według Antoniego Kępińskiego*, promotor: Marek Czachorowski.

- Malarczyk Paulina Maria, *Biblijny model małżeństwa i rodziny w książce Ks. Abpa Kazimierza Majdańskiego pt. «Wspólnota życia i miłości»*, promotor: ks. Andrzej Najda.
- Madusiok-Draż Honorata, *Realizacja macierzyńskiego powołania kobiety jako przejaw «nowego feminizmu» w nauczaniu Jana Pawła II*, promotor: ks. Ireneusz Mroczkowski.
- Markiewicz Ewa, *Typ relacji interpersonalnych a poziom lęków osobowościowych. Badania empiryczne mieszkańców Warszawy i okolic*, promotor: ks. Jerzy Szymoła.
- Marzec Marta, *Zachowanie dzieci z nadpobudliwością psychoruchową z deficytem uwagi w nauczaniu wczesnoszkolnym*, promotor: Anna Tyłki-Szymańska.
- Mateja Sylwia Barbara, *Rola żywienia w profilaktyce chorób nowotworowych na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Matoszek Robert Stefan, *Wychowanie do czystości wobec zagrożeń współczesności w świetle literatury przedmiotu*, promotor: ks. Krzysztof Wolski.
- Matyjasek Elżbieta, *Kultura pedagogiczna rodziców dzieci w wieku wczesnoszkolnym na podstawie badań pedagogicznych w Szkole Podstawowej w Staninie*, promotor: ks. Jerzy Kułaczkowski.
- Mazur Anna, *Uwarunkowania rozwoju duchowego i psychicznego dzieci we współczesnej rodzinie polskiej w świetle literatury przedmiotu*, promotor: ks. Krzysztof Wolski.
- Mazurczak Anna, *Prawda daru jako cecha miłości małżeńskiej w wybranych dokumentach nauczania Jana Pawła II*, promotor: ks. Wiesław Jankowski.
- Michalewska Joanna Barbara, *Etyczny aspekt lęku przed drugą płcią według Karen Horney*, promotor: Marek Czachorowski.
- Miecznikowska Magdalena Maria, *Wychowawcze aspekty relacji pomiędzy rodzeństwem w rodzinie wielodzietnej w świetle badań rodziców z Bielańskiego Stowarzyszenia Rodzin Wielodzietnych*, promotor: ks. Jerzy Kułaczkowski.
- Mika Marta Teresa, *Wpływ współczesnych subkultur na młodzież*, promotor: Andrzej Mazan.
- Morawska Marta Barbara, *Mass media jako wyzwanie wychowawcze dla rodziny na podstawie miesięcznika «Wychowawca» (2000-2009)*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Muszyńska Ewa Elżbieta, *Rola duchowości w komplementarności płci na podstawie nauczania Jana Pawła II*, promotor: ks. Wiesław Jankowski.
- Narojek Maria Małgorzata, *Rola rodziny we współczesnym świecie na podstawie materiałów z IV Światowego Kongresu Rodzin*, promotor: ks. Dariusz Wojtecki.
- Niemirska Anna, *Katecheza małego dziecka w rodzinie na podstawie badań prowadzonych w parafii pw. św. Jadwigi Śląskiej w Odrzywole*, promotor: Elżbieta Osewska.
- Nowak Katarzyna Lidia, *Poglądy Michela Foucaulta na temat homoseksualizmu*, promotor: Marek Czachorowski.
- Obrycka Marta, *Sposoby przenikania treści okultystycznych do świadomości młodzieży na przykładzie wybranych szkół licealnych w wielki i małym mieście*, promotor: Andrzej Mazan.
- Olpińska Barbara Aleksandra, *Znaczenie dialogu w realizacji powołania małżeńskiego*, promotor: ks. Jerzy Bajda.
- Olszewska Agata, *Rodzina jako środowisko wychowawcze w opinii młodzieży klas trzecich Liceum Ogólnokształcącego im. Władysława Jagiełły w Płocku*, promotor: ks. Jerzy Kułaczkowski.
- Omelańczuk Michalina, *Nieprzystosowanie społeczne dzieci z nadpobudliwością psychoruchową na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Osińska Elżbieta, *Formy pomocy dzieciom z płodowym zespołem alkoholowym (FAS) w oparciu o literaturę przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Osmalek Elżbieta, *Prawa i powinności rodziny w wybranych dokumentach Jana Pawła II*, promotor: ks. Jarosław Szymczak.
- Ostrowska Dorota Monika, *Medyczne i psychospołeczne uwarunkowania samobójstw w oparciu o współczesną literaturę*, promotor: Maria Załuska.
- Ostrowska Magdalena, *Moralne aspekty wychowania w rodzinie z problemem alkoholowym w świetle współczesnej literatury teologicznej*, promotor: ks. Ireneusz Mroczkowski.
- Pasiecznik Karolina Anna, *Funkcja opiekunów rodziny w nauczaniu społecznym Kościoła*, promotor: ks. Dariusz Wojtecki.

- Pastuszka Agata, *Rola ojca w kształtowaniu zasad społecznych na podstawie badań młodzieży licealnej w wybranej szkole wielkowiejskiej*, promotor: Andrzej Mazan.
- Pawlikowska Ewelina Patrycja, *Diagnoza stanu współczesnego małżeństwa w świetle nauki społecznej Kościoła*, promotor: ks. Dariusz Wojtecki.
- Pergoń Jolanta, *Model wychowawczy dzieci z niepełnosprawnością na podstawie Domu Pomocy Społecznej dla dzieci w Fiszorze*, promotor: Andrzej Mazan.
- Piątkowska Martyna Dominika, *Autorytet rodziców i nauczycieli w świetle badań uczniów z gimnazjum wielkowiejskiego w Warszawie*, promotor: Andrzej Mazan.
- Pielak Tomasz, *Współczesna medycyna wobec problemu niepłodności w świetle literatury przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Pietrykowska Iwona Maria, *Spór na temat adopcji przez osoby homoseksualne na podstawie współczesnej literatury prawnej*, promotor: Marek Czachorowski.
- Pilińska Aleksandra, *Obraz siebie a poczucie sensu życia. Badania empiryczne studentów teologii i studentów pedagogiki*, promotor: ks. Jerzy Szymoń.
- Piskurewicz Paweł, *Współczesne interwencje wojskowe a pojęcie wojny sprawiedliwej w świetle encykliki «Evan-gelium vitae» i «Spe salvi»*, promotor: ks. Stanisław Biały.
- Płonka Monika Ewa, *Integralny system wychowania młodzieży oparty na zasadach pedagogiki ks. Jana Bosko*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Pomykała Ewa, *Problematyka uzależnienia od internetu na podstawie literatury polskojęzycznej*, promotor: ks. Mirosław Nowosielski.
- Prusik Michał Jakub, *Tożsamość mężczyzny i kobiety a feminizm w świetle literatury przedmiotu*, promotor: ks. Krzysztof Wolski.
- Puławska Magdalena, *Obraz małżeństwa w ujęciu o. Ksawerego Knotza*, promotor: Andrzej Mazan.
- Purgał Barbara Anna, *«Samotność konieczna» w małżeństwie w świetle literatury przedmiotu*, promotor: ks. Krzysztof Wolski.
- Raczykowska-Piotrowska Anna Maria, *Rodzina a praca zawodowa kobiet na podstawie najnowszej literatury przedmiotu*, promotor: ks. Dariusz Wojtecki.
- Rogalska Agnieszka, *Koncepcja normy personalistycznej jako zasady budowania relacji osobowych w świetle «Miłości i odpowiedzialności» Karola Wojtyły*, promotor: ks. Jarosław Szymczak.
- Roszkiewicz Anna Maria, *Poradnictwo rodzinne jako specyficzna forma interakcji ludzkiej w procesie osobowego rozwoju*, promotor: ks. Andrzej Masłowski.
- Rożek Iwona, *Istotne elementy powołania małżeńskiego i rodzinnego w świetle prac Arcybiskupa Kazimierza Majdańskiego*, promotor: ks. Jarosław Szymczak.
- Rudnicka Agnieszka, *Problemy wychowawcze w rodzinie w «Listach Pasterskich Episkopatu Polski» (1945-2000)*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Rut Małgorzata Urszula s., *Charyzmat Zgromadzenia Sióstr Opatrzności Bożej w służbie rodziny*, promotor: ks. Wiesław Jankowski.
- Sadłoń Kinga, *Tożsamość kobiety w świetle społeczno-kulturowej koncepcji płci*, promotor: ks. Ireneusz Mroczkowski.
- Safulak Joanna, *Sytuacja opiekuńczo-wychowawcza dzieci umieszczonych w spokrewnionych rodzinach zastępczych na terenie miasta stołecznego Warszawy*, promotor: Agnieszka Regulska.
- Sawicka Agnieszka Anna, *Wychowanie modlitewno-liturgiczne w małżeństwach i rodzinach różnowyznaniowych na podstawie Dokumentów Kościoła i literatury przedmiotu*, promotor: Elżbieta Osewska.
- Siekierko Dorota, *Inteligencja emocjonalna a samowychowanie w świetle wybranej literatury polskojęzycznej*, promotor: ks. Jerzy Szymoń.
- Sierosławska Małgorzata Teresa, *Ocena moralna związków nieformalnych według św. Tomasza z Akwinu*, promotor: Marek Czachorowski.
- Sigłowa Anna Natalia, *Poziom koncentracji na sobie a postawy «być» i «mieć». Badania empiryczne studentów UKSW i Wyższej Szkoły Pedagogiki Resocjalizacyjnej*, promotor: ks. Jerzy Szymoń.
- Skiba Diana Ilona, *Sytuacja wychowawcza dzieci alkoholików w świetle badań wychowanków ze świetlic terenu Bielany*, promotor: ks. Jerzy Kułaczkowski.

- Skrzyniarz Beata Grażyna, *Wpływ alkoholizmu ojca na rozwój emocjonalny dziecka w świetle literatury polskojęzycznej*, promotor: ks. Mirosław Nowosielski.
- Skrzyńska Anna, *Wychowanie do życia w rodzinie w nauczaniu świętego Ojca Pio*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Skrzypek Henryka Barbara, *Autorytet ojca w rodzinie w nauczaniu papieża Jana Pawła II*, promotor: ks. Wiesław Jankowski.
- Sobczak Monika Weronika, *Widzenie godności kobiety jako szczególna pomoc w rozwoju zintegrowanej kobiecości w świetle «Mulieris dignitatem»*, promotor: ks. Jarosław Szymczak.
- Stachelek Ewelina Justyna, *Apologia «cywilizacji życia» we «Frondzie» (1994-2010)*, promotor: ks. Jarosław Szymczak.
- Stankiewicz Agnieszka Ewa, *Religijność a poziom przeżywanych lęków egzystencjalnych. Badania empiryczne Polaków pracujących w Irlandii*, promotor: ks. Jerzy Szymoła.
- Stączak Anna Maria, *Wpływ antykoncepcji na zdrowie psychofizyczne kobiety w świetle wybranej literatury polskojęzycznej*, promotor: Marek Czachorowski.
- Sudakowska Agnieszka Ewa, *Wychowanie ku wartościom w Stowarzyszeniu Harcerstwa Katolickiego «Zawisza» Federacja Skautingu Europejskiego*, promotor: Elżbieta Osewska.
- Sułgostowska Jaromiła Teresa, *Metody i formy wychowania dziecka z dziecięcym porażeniem mózgowym w rodzinie dysfunkcyjnej – studium przypadku*, promotor: Andrzej Mazan.
- Suska Justyna, *Proces samowychowania w rodzinie w świetle dostępnej literatury polskojęzycznej*, promotor: ks. Mirosław Nowosielski.
- Szadkowska Justyna, *Archetyp współczesnej rodziny w kontekście więzi i relacji osobowych*, promotor: Bożena Bassa.
- Szeptowska-Rędzio Iwona Justyna, *Prawna ochrona dziecka przed zabójstwem, aborcją i przemocą – historia i teraźniejszość (na podstawie literatury)*, promotor: Maria Załuska.
- Szmidt Monika Barbara, *Reintegracja rodziny z ograniczonymi prawami do wychowania w świetle działalności Ośrodka Pracy z Rodziną «Reintegracja» w Warszawie*, promotor: ks. Jerzy Kułaczkowski.
- Szymańska Dorota Maria, *Rozwój miłości gwarancją doskonalenia człowieczeństwa małżonków w świetle «Miłości i odpowiedzialności» Karola Wojtyły*, promotor: ks. Jarosław Szymczak.
- Szymańska Halina Anna, *Personalistyczna koncepcja człowieka Karola Wojtyły – Jana Pawła II podstawą poradnictwa psychologiczno-religijnego*, promotor: ks. Władysław Szewczyk.
- Szynkarczuk Ewa, *Poczucie osamotnienia a poziom lęków tanatycznych. Badania empiryczne studentów Uniwersytetu Warszawskiego i Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego*, promotor: ks. Jerzy Szymoła.
- Szynkarczuk Jadwiga Stanisława, *Miłość rodzinna odbłaskiem miłości w Trójcy Przenajświętszej na podstawie wypowiedzi Jana Pawła II*, promotor: bp Stanisław Stefanek.
- Świtalska Maria Natalia, *Wychowawcze aspekty karmienia piersią dziecka w świetle badań członkiń Stowarzyszenia na Rzecz Naturalnego Rodzenia i Karmienia*, promotor: Andrzej Mazan.
- Tabarkiewicz Edyta, *Formy aktywizacji osób w podeszłym wieku na przykładzie działalności Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Strzegowie*, promotor: Agnieszka Regulska.
- Tyborowska Justyna, *Poziom niepokoju a obraz siebie. Badania empiryczne Dorosłych Dzieci Alkoholików*, promotor: ks. Jerzy Szymoła.
- Walicka Joanna, *Katecheza w rodzinie dzieci od urodzenia do 9 roku życia na podstawie badań przeprowadzonych w rodzinach Ruchu Focolari*, promotor: Elżbieta Osewska.
- Walkiewicz Anna, *Wierność wybranym standardom moralnym a postawy «być» i «mieć». Badania empiryczne rodziców z okolic Warszawy*, promotor: ks. Jerzy Szymoła.
- Wałykowski Marcin Krzysztof, *Instytucjonalna pomoc wychowawcza dzieciom z rodzin dysfunkcyjnych na podstawie działalności Oratorium im. Aniołów Stróżów w Warszawie*, promotor: Józef Placha.
- Wardaszko Wojciech Jerzy, *Metoda harcerska w pismach Aleksandra Kamińskiego*, promotor: Andrzej Mazan.
- Wardawy Aneta Dominika, *Wpływ narodzin dziecka na relację małżeńską rodziców w świetle wybranej literatury*, promotor: ks. Jerzy Szymoła.
- Węgiełek Jolanta, *Skutki rozpadu rodziny dla formacji osobowościowo-moralnej dziecka w świetle współczesnej literatury teologicznej*, promotor: ks. Ireneusz Mroczkowski.

- Wiercioch Iwona Elżbieta, *Aborcja a ojcostwo według Karola Wojtyły / Jana Pawła II*, promotor: Marek Czachorowski.
- Wiśniewska Monika, *Twórczość plastyczna a zdrowie psychiczne – możliwości arteterapii na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: Maria Załuska.
- Witek Małgorzata Ewa, *Inspiracje myślą św. Ludwika Marii Grignon de Montfort w nauczaniu Jana Pawła II o małżeństwie i rodzinie*, promotor: ks. Wiesław Jankowski.
- Włodek Izabela, *Hierarchia wartości a koncepcja szczęścia. Badanie empiryczne studentów Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego i Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie*, promotor: ks. Jerzy Szymoła.
- Wojnarska Emilia, *Formy pomocy dzieciom ryzyka dysleksji na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Wojnowska Katarzyna Wiesława, *Osoby uzależnione w rodzinie i ich rola w budowaniu więzi rodzinnych w świetle doświadczeń ośrodków wspólnoty Cenacolo*, promotor: ks. Jarosław Szymczak.
- Wojtaszek Anna Monikka, *Przyczyny konfliktów młodych małżeństw i sposoby ich rozwiązywania w świetle dostępnej literatury polskojęzycznej*, promotor: ks. Mirosław Nowosielski.
- Woroniecka-Gucza Joanna Leokadia, *Małżeństwo sakramentalne obrazem Boga Trójjedynego w świetle nauczania Kościoła*, promotor: ks. Krzysztof Wolski.
- Woronko Rafał Piotr, *Wychowanie religijne dzieci w rodzinie w świetle «Listu do Rodzin» Jana Pawła II*, promotor: ks. Krzysztof Wolski.
- Wójciak Magdalena, *Poziom empatii a preferencja wartości. Badania empiryczne licealistów i studentów Wydziału Studiów nad Rodziną*, promotor: ks. Jerzy Szymoła.
- Wysocka Eliza Maja, *Choroba afektywna dwubiegunowa – mechanizmy powstawania i zasady postępowania terapeutycznego na podstawie piśmiennictwa*, promotor: Maria Załuska.
- Wysocki Daniel Henryk, *Pomoc rodzicom w wychowaniu dziecka szkolnego wobec zagrożeń medialnych na podstawie wybranej literatury przedmiotu*, promotor: Andrzej Mazan.
- Zawodniak Natalia, *Mediacja jako forma rozwiązywania konfliktu małżeńskiego w sytuacji rozwodowej*, promotor: ks. Andrzej Masłowski.
- Zmywaczyk Katarzyna, *Obraz matki jako wzór kobiety w oczach współczesnego dziecka na przykładzie badań w szkole podstawowej i gimnazjum*, promotor: Andrzej Mazan.
- Żuromski Sławomir, *Specyfika wychowania religijnego dziecka w wieku przedszkolnym w rodzinie (w świetle wybranej literatury pedagogicznej)*, promotor: ks. Jerzy Kułaczkowski.

2012

- Bodzon Paweł Łukasz, *Ocena etyczna adopcji prenatalnej w świetle najnowszych dokumentów Magisterium Kościoła*, promotor: ks. Stanisław Biały.
- Federczyk Jolanta, *Wpływ żywienia oraz trybu życia na płodność w oparciu o literaturę przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Fołtyń Iwona, *Alkoholizm i jego wpływ na wykonywanie funkcji wychowawczych w rodzinie miejskiej na podstawie badań*, promotor: Andrzej Mazan.
- Iwanowa Krystyna, *Następstwa stosowania środków antykoncepcyjnych dla zdrowia kobiety i mężczyzny w świetle literatury przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Karłowicz Lidia, *Braki w wychowaniu seksualnym młodzieży na podstawie najnowszej literatury*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Krzemińska Karolina, *Survival jako metoda aktywnej resocjalizacji młodzieży na podstawie wybranej literatury przedmiotu*, promotor: ks. Dariusz Wojtecki.
- Kuć Magdalena, *Przyczyny kryzysu kapłaństwa na podstawie świadectw kapłanów z lat 1990-2010*, promotor: ks. Ireneusz Mroczkowski.
- Lubowicka Sylwia Anna, *Badania świadomości rodziców wobec problemów osamotnienia dzieci w rodzinie pełnej*, promotor: Andrzej Mazan.
- Makowska Anna, *Relacje rodzinne a dojrzałość społeczna. Zaangażowanie dzieci w działalność szkolną na podstawie badań własnych*, promotor: Andrzej Mazan.

- Mika Małgorzata Iwona, *Formacja odpowiedzialnych postaw rodzicielskich w świetle encykliki «Evangelium vitae» Jana Pawła II*, promotor: Bożena Bassa.
- Mydlarz Kinga Małgorzata, *Klimat wychowawczy domu a postawy wychowawcze młodocianych matek na podstawie badań*, promotor: Andrzej Mazan.
- Normantowicz Izabela, *Model życia chrześcijańskiego wg Listu św. Jakuba*, promotor: ks. Andrzej Najda.
- Paziak Justyna Franciszka, *Wychowanie młodzieży do czystości w oparciu o program Ruchu Czystych Serc*, promotor: Bożena Bassa.
- Popiołek Emilia, *Przeciwdziałanie agresji u dzieci w wieku szkolnym na podstawie wybranej literatury*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Romaniuk Anastazja Stanisława, *Formy pomocy rodzinie wychowującej dzieci niepełnosprawne na przykładzie Gminy Sokółów Podlaski*, promotor: Andrzej Mazan.
- Romanowska Karolina, *Rola reklamy w ocenie uczniów szkoły podstawowej (badania empiryczne)*, promotor: Andrzej Mazan.
- Rudzińska Beata Ewa, *Rola metod rozpoznawania płodności w pogłębianiu jedności małżeńskiej w oparciu o literaturę przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Rudziński Marek, *Etyczne aspekty użycia środka technicznego w celu pobrania nasienia męskiego do badań medycznych w świetle Instrukcji Kongregacji Nauki Wiary «Dignitas personae»*, promotor: ks. Stanisław Biały.
- Stachacz Jolanta, *Pieniądze i bogactwa w nauczaniu Jezusa w świetle Ewangelii*, promotor: ks. Andrzej Najda.
- Sugajska Milena, *Wpływ działalności kuratora sądowego na resocjalizację podopiecznego na podstawie badań własnych*, promotor: Andrzej Mazan.
- Supel Barbara Maria, *Postawy wobec zapłodnienia metodą in vitro a poczucie sensu życia. Badanie empiryczne osób dorosłych*, promotor: ks. Jerzy Szymoń.
- Szymański Kacper Kajetan, *Życie Świętego Józefa inspiracją duchowości chrześcijańskiego mężczyzny w świetle nauczania Kościoła*, promotor: ks. Mieczysław Ozorowski.
- Wieczorek Agnieszka, *Obrona godności rodziny wobec ideologii relatywizmu w świetle nauczania Benedykta XVI*, promotor: ks. Krzysztof Wolski.
- Wilk Sylwia Paulina, *Rola i zadania rodziny w księgach mądrościowych Starego Testamentu*, promotor: ks. Andrzej Najda.
- Wiśniewska Elżbieta, *Prawa seksualne i reprodukcyjne zagrożeniem dla funkcji prokreacyjnej rodziny w świetle encykliki Jana Pawła II «Evangelium vitae»*, promotor: Bożena Bassa.
- Witowska Justyna Wiktoria, *Spór o sens starości: Ciceron a nam współcześni*, promotor: Marek Czachorowski.
- Załucka Magdalena Teresa, *Dyskryminacja kobiet na rynku pracy w Polsce na podstawie wybranej literatury przedmiotu*, promotor: ks. Dariusz Wojtecki.
- 2013**
- Baranowski Łukasz Kamil, *Obraz ojca u osób pochodzących z rodzin niepełnych. Badania osób od 18 do 35 roku życia*, promotor: ks. Mirosław Nowosielski.
- Bassa Katarzyna, *Brak poszanowania prawa do życia w procesie sztucznej reprodukcji w świetle Instrukcji „Dignitas personae”*, promotor: Bożena Bassa.
- Brzeziński Łukasz, *Wykluczenie społeczne dzieci z wadą ośrodkowego układu nerwowego – bezmózgowiem na podstawie badań własnych przeprowadzonych wśród mieszkańców Warszawy*, promotor: ks. Józef Młyński.
- Burczyńska Patrycja, *Paschalne źródło urzeczywistniania powołania wobec nadzwyczajnej walki duchowej*, promotor: ks. Wiesław Jankowski.
- Donat Cezary Michał, *Realizacja powołania do świętości na przykładzie bł. Marii i Luigiego Beltrame Quattrocchi*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Fiedoruk Marcin, *Podstawowe zadania rodziny chrześcijańskiej na podstawie nauczania Jana Pawła II podczas pielgrzymek do Polski*, promotor: ks. Ireneusz Mroczkowski.
- Franek Beata Teresa, *Promocja godności osoby starszej w nauczaniu Jana Pawła II*, promotor: ks. Wiesław Jankowski.
- Goś Marta, *Przemiany w wewnętrznej strukturze rodziny w najnowszej literaturze przedmiotu*, promotor: ks. Dariusz Wojtecki.

- Hałas Katarzyna, *Sposoby radzenia sobie z sytuacjami konfliktowymi w małżeństwie w świetle dostępnej literatury*, promotor: ks. Mirosław Nowosielski.
- Jagodzińska Renata, *Syndrom DDA – podejście psychoterapeutyczne na podstawie literatury psychologiczno-pedagogicznej*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Kaczmarczyk Kinga, *Problem uzależnienia alkoholowego w świetle nauczania ks. Marka Dziewieckiego*, promotor: ks. Ireneusz Mroczkowski.
- Kosakowska Sylwia Elwira, *Bioetyczne aspekty bankowania komórek macierzystych w świetle Instrukcji „Dignitas personae”*, promotor: Stanisław Biały.
- Kowalczyk Katarzyna, *Rozumienie i akceptacja zadań małżeństwa i rodziny przez uczestników katechizacji przedmałżeńskiej (badania empiryczne)*, promotor: Andrzej Mazan.
- Kowalewska Joanna, *Zagrożenia współczesnej rodziny w nauczaniu papieża Benedykta XVI*, promotor: ks. Dariusz Wojtecki.
- Kubiak Marta, *Odpowiedzialność za dobro wspólne w małżeństwie i rodzinie w świetle „Listu do rodzin” Jana Pawła II*, promotor: ks. Krzysztof Wolski.
- Kuczkowska Marta Maria, *Funkcja ekonomiczna małżeństwa i rodziny w wybranej literaturze przedmiotu*, promotor: ks. Dariusz Wojtecki.
- Kuczkowski Kamil Zbigniew, *Pomoc socjalna państwa rodzinie niepełnej. Studium historyczno-socjologiczne*, promotor: ks. Dariusz Wojtecki.
- Kulesza Małgorzata, *Spółeczny aspekt starości na podstawie wybranych tekstów Jana Pawła II*, promotor: ks. Dariusz Wojtecki.
- Kulpa Magdalena, *Ocena bioetyczna braku rozwiązań prawnych w zakresie procedur in vitro w świetle instrukcji „Dignitas personae”*, promotor: ks. Stanisław Biały.
- Lipińska Katarzyna Kinga, *Praca i święto w życiu rodziny w świetle katechez przygotowawczych do VII Światowego Spotkania Rodzin (Mediolan, 30 maja – 3 czerwca 2012)*, promotor: ks. Dariusz Wojtecki.
- Maślanka Hanna, *Ocena ideologii gender w świetle Listu Biskupów Kościoła Katolickiego o współdziałaniu mężczyzny i kobiety w Kościele i świecie – Kongregacji Nauki Wiary*, promotor: Bożena Bassa.
- Ogonowska Anna Zenona, *Małżeństwo jako «communio personarum» w świetle nauki Kardynała Karola Wojtyły*, promotor: ks. Krzysztof Wolski.
- Pasternak Wioletta, *Odpowiedzialne rodzicielstwo na podstawie wybranej literatury przedmiotu*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Przetacka Magdalena, *«Miłość ludzka» Karola Wojtyły i «teologia ciała» Jana Pawła II w wybranych polskich materiałach katechetycznych dla narzeczonych*, promotor: ks. Krzysztof Wolski.
- Puchalska Klaudia, *Rola sportu w wychowaniu młodzieży gimnazjalnej*, promotor: Adam Skreczko.
- Seweryńska Dorota, *Wychowanie do pokoju na podstawie Orędzi Jana Pawła II na Światowe Dni Pokoju*, promotor: ks. Krzysztof Wolski.
- Sroka Aleksandra, *Alkoholizm rodziców jako wyzwanie wychowawcze dla rodziny na podstawie najnowszej literatury przedmiotu*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Toczek Katarzyna, *Zamysł Boży w odniesieniu do równości i odmienności kobiety i mężczyzny*, promotor: ks. Wiesław Jankowski.
- Wiśniewska Małgorzata Anna, *Znaczenie matki w rozwoju emocjonalnym dziecka na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Zdankowska Marta Katarzyna, *Przemiany w wewnętrznej strukturze rodziny w najnowszej literaturze przedmiotu*, promotor: ks. dr Dariusz Wojtecki.
- Żochowska Jolanta, *Duszpasterstwo związków niesakramentalnych w świetle dokumentów Kościoła*, promotor: ks. Krzysztof Wolski.

2014

- Bartnicka Aneta, *Przyczyny i skutki spożywania alkoholu przez kobiety w wieku rozrodczym na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Brewińska Teresa, *Analiza problemów wychowawczych w rodzinach współczesnych dotkniętych migracją zarobkową na podstawie badań*, promotor: Andrzej Mazan.

- Budrowski Tomasz, *Stosunek otoczenia wobec osób chorych na schizofrenię w przekazie filmowym*, promotor: Bożena Bassa.
- Cybulska Alicja, *Wpływ aktywności fizycznej na zdrowie człowieka w świetle literatury przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Danaj Anna, *Wsparcie rodziny w realizacji funkcji opiekuńczo-wychowawczej w zadaniach asystenta rodziny na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: Agnieszka Regulska.
- Dubrawska Olena, *Kryteria diagnostyczne śmierci mózgowej: aspekty etyczne w świetle Magisterium Kościoła*, promotor: ks. Stanisław Biały.
- Fabiańska Anna, *Indywidualizacja wychowania w rodzinie chrześcijańskiej na podstawie rozpoznanego temperamentu dzieci metodą indywidualnych przypadków*, promotor: Andrzej Mazan.
- Fabiański Marek, *Rola stosowania metod rozpoznawania płodności w kształtowaniu odpowiedzialnej miłości małżeńskiej i rodzicielskiej na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Gałązka Agnieszka, *Małżeństwo i rodzina w Księgach Prorockich Starego Testamentu*, promotor: ks. Andrzej Najda.
- Gąsiorek Barbara, *Kultura religijna a życie rodzinne w Japonii na podstawie współczesnej literatury przedmiotu*, promotor: ks. Ireneusz Mroczkowski.
- Goleska Aleksandra, *Mobbing szkolny jako problem wychowawczy w świetle literatury psychologiczno-pedagogicznej*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Gorzowska Paulina, *Promocja odpowiedzialnego rodzicielstwa wobec wyzwań postmodernizmu na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Hadryś Sylwia, *Blaski i cienie migracji zarobkowej Polaków na podstawie wybranej literatury*, promotor: ks. Józef Młyński.
- Jakubczak Agnieszka Patrycja, *Troska Kościoła o człowieka i rodzinę wobec zagrożeń duchowych na podstawie współczesnej literatury przedmiotu*, promotor: ks. Mieczysław Ozorowski.
- Jarmużewska Martyna, *Wychowanie małego dziecka w rodzinie na podstawie wybranych czasopism pielęgnacyjno-wychowawczych wydawanych w Polsce w latach 2002-2012*, promotor: Elżbieta Osewska.
- Jastrzębska Paulina, *Argumentacja filozoficzno-teologiczna ochrony życia poczętego w „Humanae vitae” na podstawie wybranych pism Kard. Karola Wojtyły*, promotor: ks. Stanisław Strękowski.
- Karamański Maciej Wojciech, *Wpływ ojca na rozwój psychoseksualny córki w okresie pokwitania w świetle literatury przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Kolano Tomasz, *Bezrobocie jako przyczyna ubóstwa na przykładzie dzielnicy Warszawa Wawer w latach 2008-2013*, promotor: ks. Dariusz Wojtecki.
- Komuda Michał Jerzy, *Obraz siebie u osób pochodzących z rodzin niepełnych. Badania osób od 18 do 35 roku życia*, promotor: ks. Mirosław Nowosielski.
- Kosowska Alicja Jadwiga, *Rola, znaczenie i potrzeba rodzin wielodzietnych w Polsce w świetle wybranej literatury*, promotor: ks. Józef Młyński.
- Kosowska Marta Aleksandra, *Rozwój psychofizyczny dzieci z rodzin z problemem alkoholowym na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: ks. Józef Młyński.
- Kowalczyk Jolanta Katarzyna, *Formy wsparcia społecznego współczesnej rodziny na przykładzie gminy Nekla*, promotor: ks. Józef Młyński.
- Kowalczyk Karolina Sylwia, *Charakterystyka zachowań suicydalnych u osób młodocianych na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: ks. Józef Młyński.
- Kropiewnicka Katarzyna, *Sposoby odżywiania a rozwój chorób cywilizacyjnych na podstawie literatury*, promotor: Agnieszka Kamińska.
- Król Sylwia, *Sposoby kompensacji braków wychowawczych w rodzinie z problemem alkoholowym na podstawie badań indywidualnych przypadków*, promotor: Andrzej Mazan.
- Krystyniak Joanna Marta, *Współczesna rodzina polska i jej dezintegracja – analiza zagadnienia na podstawie opinii i poglądów internautów*, ks. Józef Młyński.
- Krzysztoń Marta, *Wychowanie dziecka w rodzinie niepełnej na podstawie wybranej literatury przedmiotu*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Kurek Maria Paulina, *Style życia młodzieży a używanie substancji psychoaktywnych w świetle literatury przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.

- Lachowska Danuta, *Wpływ nadużywania alkoholu na organizm człowieka w oparciu literaturę przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Lubański Sławomir, *Problem wychowania do małżeństwa w ujęciu ojca Jacka Woronieckiego*, promotor: Marek Czachorowski.
- Matuszewski Piotr Paweł, *Eugenika a badanie prenatalne w świetle instrukcji Kongregacji Doktryny Wiary „Dignitas personae”*, promotor: ks. Stanisław Biały.
- Milewska Ewelina, *Destrukcyjny wpływ pornografii na rodzinę w świetle najnowszej literatury*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Nowakowska Teresa, *Życie codzienne mieszkańców wsi jako źródło konfliktów w rodzinie*, promotor: ks. Dariusz Wojtecki.
- Pitek Ewa Helena, *Rola rodziny w wychowaniu do wiary dzieci i młodzieży w świetle wybranych dokumentów Kościoła katolickiego*, promotor: ks. Krzysztof Wolski.
- Powalka Paweł Tomasz, *Małżeństwo jako „obraz i podobieństwo Boże” w świetle katechez środowych „Mężczyznę i niewiastę stworzył ich” św. Jana Pawła II*, promotor: ks. Krzysztof Wolski.
- Pyrak Małgorzata, *Rola kobiety w rodzinie: feminizm i maskulinizm na podstawie wybranej literatury*, promotor: ks. Józef Młyński.
- Rogalska Martyna Ewa, *Małżeństwo sakramentalne w służbie dobra i rozwoju człowieka wobec zagrożeń ze strony współczesnej kultury na podstawie wybranych dokumentów kościelnych*, promotor: ks. Mieczysław Ozorowski.
- Rydzewska Anna Katarzyna, *Obraz Boga Ojca u podopiecznych Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego Księży Orionistów w Warszawie*, promotor: ks. Stanisław Strękowski.
- Sikorska Emanuela Maria, *Rola szkoły w kształtowaniu hierarchii wartości na przykładzie badań uczniów Katolickiego Liceum Ogólnokształcącego w Chojnicach*, promotor: Andrzej Mazan.
- Sikorski Tomasz Grzegorz, *Powołanie osób świeckich do służby w Kościele w świetle wybranych dokumentów*, promotor: ks. Krzysztof Wolski.
- Sopyła Emilia, *Społeczne aspekty przemocy wobec osób starszych na podstawie wybranej literatury*, promotor: ks. Józef Młyński.
- Stępień Marta, *Warunki dopuszczalności transplantacji organów w świetle Instrukcji „Dignitas personae”*, promotor: ks. Stanisław Biały.
- Szatkowska Eliza, *Czynniki wpływające na nietrwałość małżeństwa na podstawie dostępnej literatury psychologicznej*, promotor: ks. Mirosław Nowosielski.
- Szmigielska Faustyna Weronika, *Wychowanie religijne dzieci od 2 do 7 roku życia na podstawie badań prowadzonych w parafii p.w. Michała Archaniola w Piastowie*, promotor: Elżbieta Osewska.
- Tabaczyńska Anna Maria, *Metody rozwiązywania wybranych problemów pedagogicznych związanych z rolą teściów na podstawie badań własnych*, promotor: Andrzej Mazan.
- Tomicka Ewa Małgorzata, *Pomoc osobom żyjącym w rodzinach dysfunkcyjnych doświadczających przemocy na podstawie literatury psychologiczno-pedagogicznej*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Wachowiak Dawid, *Nauczanie Kardynała Stefana Wyszyńskiego o znaczeniu rodziny dla utrzymania polskiej tożsamości narodowej i religijnej*, promotor: Marek Czachorowski.
- Wąlkowiak Elżbieta, *Współczesne metody realizacji zadań wychowawczych Matki Elżbiety Czackiej na przykładzie grupy internetowej Ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla Niewidomych w Laskach*, promotor: Andrzej Mazan.
- Walachowski Dariusz Jacek, *Orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w kwestii „prawa do samobójstwa” widziane w świetle encykliki „Evangelium vitae” i „Spe salvi”*, promotor: ks. Stanisław Biały.
- Wasiewicz Waldemar, *Wychowanie w rodzinie w świetle nauczania św. Jana Pawła II w czasie pielgrzymki do Polski w 1991 roku*, promotor: ks. Wiesław Jankowski.
- Wysocka Dąbrówka Sylwia, *Wychowanie dziecka z autyzmem w rodzinie na podstawie wybranej literatury psychologiczno-pedagogicznej*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Wysocka-Wachowiak Małgorzata, *Medialny wizerunek kobiety na podstawie wybranej literatury przedmiotu*, ks. Mieczysław Ozorowski.
- Zabawska Emilia Malwina, *Biblijny model małżeństwa i rodziny w świadomości uczniów XLII Liceum Ogólnokształcącego im. Marii Konopnickiej w Warszawie*, promotor: ks. Andrzej Najda.

- Zaluska Izabela, *Motywy biblijne w Adhortacji Apostolskiej „Familiaris consortio” Jana Pawła II*, promotor: ks. Andrzej Najda.
- Zaremba Barbara, *Wpływ przemocy w rodzinie na osobowość dziecka od poczęcia do trzeciego roku życia na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: ks. Mirosław Nowosielski.
- Zelek Wiesława, *Metody i formy wychowania prozdrowotnego w rodzinie na podstawie badań*, promotor: Andrzej Mazan.
- Zimnoch Katarzyna Dominika, *Pedagogiczne aspekty przynależności do grup kultowych na podstawie badań*, promotor: Andrzej Mazan.
- Żabińska Katarzyna, *Agresja dziecięca jako skutek ekranowej przemocy – diagnoza zjawiska i sposoby przeciwdziałania na podstawie badań w Szkole Podstawowej w Czerwinie*, promotor: Andrzej Mazan.

2015

- Białecki Damian, *Uzależnienie od alkoholu a realizacja zadań rodzicielskich na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Bocian Marzena, *Naturalne metody planowania płci dziecka w świetle Instrukcji „Dignitas personae”. Studium bioetyczne*, promotor: ks. Stanisław Biały.
- Buczyńska Dorota Bożena, *Metody i formy rozwiązywania konfliktów na przykładzie poradni rodzinnych w Diecezji Sandomierskiej*, promotor: Andrzej Mazan.
- Ciężkowska Urszula, *Sposoby rozwiązywania problemu niepłodności małżeńskiej w świetle instrukcji „Dignitas personae”*, promotor: ks. Stanisław Biały.
- Dadas Danuta Elżbieta, *Podniesienie odporności człowieka przez zastosowanie szczepień ochronnych w świetle literatury przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Dec Teresa Anna, *Obowiązki rodziców w zakresie moralnego i religijnego wychowania dzieci na podstawie wybranej literatury*, promotor: Andrzej Mazan.
- Głodkowska Elżbieta, *Zaburzenia relacji rodzinnych a powstawanie zjawiska homoseksualizmu w świetle dostępnej literatury polskojęzycznej*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Gocyla Klaudia Janina, *Komunikowanie miłości w małżeństwie i rodzinie na podstawie publikacji ks. Marka Dziewieckiego*, promotor: ks. Cezary Naumowicz.
- Gruba Joanna, *Procedury wspomaganego rozrodu a życie i zdrowie dziecka w świetle literatury przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Gwiazda Katarzyna, *Wychowanie dziecka autystycznego w wieku przedszkolnym na podstawie dostępnej literatury polskojęzycznej*, promotor: ks. Mirosław Nowosielski.
- Janiak Tomasz Paweł, *Religijność rodziców a dekonwersja. Badania empiryczne młodzieży w szkole średniej*, promotor: ks. Mirosław Nowosielski.
- Juszczel Wiktoria Emanuela, *Moralno-społeczne uwarunkowania zgwałceń na podstawie współczesnej literatury przedmiotu*, promotor: ks. Ireneusz Mroczkowski.
- Kaczmarczyk Karolina, *Wsparcie współczesnej rodziny w procesie wychowania do wiary na przykładzie Narodowego Projektu Konferencji Episkopatu Anglii i Walii*, promotor: Elżbieta Osewska.
- Kisiel Malwina, *Wierność jako podstawa funkcjonowania wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej*, promotor: ks. Ireneusz Mroczkowski.
- Konarzewska Aleksandra, *Przyczyny sięgania po alkohol przez młodzież w opinii uczniów Gimnazjum nr 1 w Raszynie*, promotor: Agnieszka Regulska.
- Koryl Agata Małgorzata, *Potrzeba wychowawczego i terapeutycznego wsparcia rodziny osoby z mózgowym porażeniem dziecięcym na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Krauze Adam Ryszard, *Liczba rodzeństwa w rodzinie a zjawisko dekonwersji. Badania empiryczne młodzieży w szkole średniej*, promotor: ks. Mirosław Nowosielski.
- Krupińska Marlena, *Czynniki zagrażające procesowi wychowania dziecka na podstawie badań wśród rodziców uczniów klas I-III*, promotor: Agnieszka Regulska.
- Lawendowska Karolina, *Problemy osób starszych w percepcji mieszkańców Domu Pomocy Społecznej w Warszawie*, promotor: Agnieszka Regulska.
- Malinowska Joanna Katarzyna, *Formy przekazywania tradycji i ich wpływ na kształtowanie właściwych postaw dzieci – badania empiryczne wśród Polonii w Anglii*, promotor: Andrzej Mazan.

- Malinowska Magdalena, *Rola ojca w procesie integralnego wychowania dziecka na podstawie wybranej literatury przedmiotu*, promotor: Elżbieta Osewska.
- Marczak Karolina, *Tradycyjna rodzina a ideologia gender w świetle literatury przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Mariańczyk Beata Ewa, *Zastosowanie Creighton Model FertilityCare System w naturalnym planowaniu rodziny oraz ocenie zdrowia prokreacyjnego w świetle literatury przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Mścichowska Ewelina, *Negatywne skutki migracji zarobkowej rodziców. Eurosieroctwo jako podstawowy problem rodziny na emigracji na podstawie badań przeprowadzonych w łomżyńskich gimnazjach*, promotor: ks. Józef Młyński.
- Nasiłowska Joanna, *Wychowanie społeczno-moralne dziecka w rodzinie w Polsce po 1989 roku w świetle literatury przedmiotu*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Olszowa Urszula Katarzyna, *Rola rodziny chrześcijańskiej w wychowaniu religijnym dzieci na podstawie nauczania Ojca Świętego Jana Pawła II w Roku Rodziny*, promotor: Andrzej Mazan.
- Pietrzak Agata, *Konsekwencje doświadczenia przemocy psychicznej dla funkcjonowania społecznego dziecka na podstawie badań w Towarzystwie Przyjaciół Dzieci w Warszawie*, promotor: Agnieszka Regulska.
- Pytkowska Ewa Bożena, *Zniekształcenie roli ojca we współczesnej kulturze i jego skutki wychowawcze*, promotor: Andrzej Mazan.
- Siwek Joanna, *Problemy wychowawcze i adaptacyjne dzieci w wieku wczesnoszkolnym na podstawie badań przeprowadzonych w szkołach podstawowych w Warszawie*, promotor: Agnieszka Regulska.
- Siwik Grażyna Teresa, *Formy i metody współpracy rodziców z Publicznym Przedszkolem Samorządowym nr 1 w Wieruszowie*, promotor: Andrzej Mazan.
- Strzałkowska Agnieszka Marta, *Obraz ojca w oczach dorosłego dziecka w oparciu o badanie indywidualnych przypadków*, promotor: Andrzej Mazan.
- Szadkowska Joanna Iwona, *Przemiany języka młodzieżowego w wyniku procesu globalizacji a komunikacja rodziców z dziećmi na podstawie badań uczniów szkoły gimnazjalnej*, promotor: Agnieszka Regulska.
- Szadkowski Sebastian, *Płeć a dekonwersja. Badania empiryczne wybranej młodzieży*, promotor: ks. Mirosław Nowosielski.
- Szyszkowska Sylwia, *Obraz rodziny u młodzieży w wieku 16-19. Badania empiryczne u wybranej grupy wiekowej*, promotor: ks. Mirosław Nowosielski.
- Troć Monika Krystyna, *Współczesna patologia społeczna jako zagrożenie dla rodziny na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: Agnieszka Regulska.
- Went Marta Angelika, *Przemoc w rodzinie jako źródło agresywnych zachowań młodzieży w świetle wybranej literatury*, promotor: ks. Józef Młyński.
- Wojak Natalia, *Przemoc w rodzinie jako przyczyna agresji wśród adolescentów na podstawie badań przeprowadzonych wśród młodzieży gimnazjalnej w Wołominie*, promotor: ks. Józef Młyński.
- Yakimenka Volha, *Duchowość małżeństw i rodzin w diecezji Pińskiej w latach 1991-2015*, promotor: ks. Wiesław Jankowski.
- Zwalińska Katarzyna Ewa, *Funkcje współczesnych baśni i bajek w wychowaniu dziecka przedszkolnego – analiza wybranej literatury i filmów*, promotor: Andrzej Mazan.

2016

- Bogdańska Marzena, *Komplementarność mężczyzny i kobiety w realizacji powołania małżeńskiego i rodzicielskiego w świetle katechez Jana Pawła II „Mężczyznę i niewiastą stworzył ich”*, promotor: Bożena Bassa.
- Bojarski Sebastian Łukasz, *Biblijny model małżeństwa i rodziny w świadomości kandydatów do bierzmowania w parafii Najświętszej Maryi Panny Matki Pięknej Miłości w Warszawie*, promotor: ks. Andrzej Najda.
- Brzezińska Jadwiga, *Problem otyłości u dzieci w wieku szkolnym w świetle literatury przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Ciszewska-Korona Małgorzata, *Realizacja macierzyństwa kobiety chorej na raka sutka. Studium przypadku*, promotor: Bożena Bassa.
- Dąbrowska Magdalena Iwona, *Obraz siebie u dzieci wychowujących się w związkach partnerskich. Badania empiryczne dzieci w wieku 10-15 lat*, promotor: ks. Mirosław Nowosielski.

- Faliszewska Renata Anna, *Szkodliwość wczesnej inicjacji seksualnej dla zdrowia fizycznego młodzieży w świetle literatury przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Hryniewicka Izabela Kinga s., *Bóg Ojciec wzorem powołania do ojcostwa w wybranej literaturze przedmiotu*, promotor: ks. Krzysztof Wolski.
- Iwanicka Małgorzata Elżbieta, *Rola duszpasterstwa rodzin w sytuacji współczesnego kryzysu małżeństwa i rodziny w Polsce na podstawie wybranej literatury*, promotor: ks. Cezary Naumowicz.
- Janiak Małgorzata Zofia, *Metody pomocy w opiece i wychowaniu w rodzinie zaangażowanej zawodowo. Badania przeprowadzone metodą indywidualnych przypadków*, promotor: Andrzej Mazan.
- Jopich Marek, *Wybrane przeszkody w realizacji powołania do świętości w małżeństwie sakramentalnym na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Konrad Karolina, *Przygotowanie do porodu naturalnego w szkole rodzenia na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Krzymińska Wioleta, *Autorytet ojca i jego wpływ na wychowanie dziewcząt na podstawie badań metodą indywidualnych przypadków*, promotor: Andrzej Mazan.
- Ługowska Agnieszka, *Potrzeba przebaczenia jako forma uzdrowienia więzi małżeńskiej na podstawie wybranej literatury*, promotor: ks. Józef Młyński.
- Makarewicz Izabella, *Pomoc wychowawcza uczniom niewidomym dawniej i dziś na przestrzeni lat 1979-2013 na przykładzie Ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla Dzieci Niewidomych im. Róży Czackiej w Laskach z punktu widzenia absolwentów metodą indywidualnych przypadków*, promotor: Andrzej Mazan.
- Mańkowska Anna Lidia, *Godność ludzkiej płciowości a współczesna antykultura w świetle nauczania Kościoła katolickiego*, promotor: ks. Krzysztof Wolski.
- Mazurek Alicja, *Znaczenie wychowania religijnego dla osób po formacji w Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej na podstawie badań w Okręgu Mazowieckim*, promotor: Agnieszka Regulska.
- Nowak Ewa, *Czynniki socjalizacji dziecka w rodzinach dysfunkcyjnych na podstawie wybranej literatury*, promotor: ks. Józef Młyński.
- Okólska Daria Zofia, *Wybrane formy pomocy osobom dotkniętym przemocą seksualną w oparciu o literaturę przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Pańczyk Mateusz, *Instytucjonalne formy wsparcia współczesnej rodziny polskiej wobec jej podstawowych problemów na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Perkowska-Magryta Dorota, *Wpływ gier komputerowych na rozwój i psychikę dziecka na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: ks. Mirosław Nowosielski.
- Porębska Aneta Magdalena, *Sport a funkcjonowanie człowieka w świetle badań przeprowadzonych wśród gimnazjalistów szkoły im. gen. Piotra Szembeka*, promotor: ks. Józef Młyński.
- Rabcewicz Aleksandra, *Modele „rodziny” proponowane przez ideologię gender a rodzina według zamysłu Bożego w świetle nauczania Kościoła*, promotor: Bożena Bassa.
- Runowicz Paulina Łucja, *Aborcje eugeniczne jako przejaw braku szacunku dla życia ludzkiego w świetle literatury przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Siwiek Maria Magdalena, *Znaczenie prawidłowego żywienia matki dla rozwoju dziecka w okresie prenatalnym i noworodkowym na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Sulej Iwona Małgorzata, *Problematyka wychowawcza dziecka osieroconego i pomoc rodziny adopcyjnej na podstawie badań metodą indywidualnych przypadków*, promotor: Andrzej Mazan.
- Szachna Dorota Elżbieta, *Komunikacja pomiędzy rodzicami a nastolatkami w aspekcie wychowania na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: ks. Mirosław Nowosielski.
- Szerszeń Marlena Magdalena, *Rodzinne uwarunkowania przestępstw osób młodocianych przebywających w zakładach poprawczych na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Szyszkowska Anetta Jolanta, *Terapia ludzkich zranień poprzez uzdrowienie wyobraźni i pamięci według D. Linn i M. Linn*, promotor: ks. Mirosław Nowosielski.
- Trzeciak Cezary Wojciech, *Seksualne nadużycia wobec dzieci i młodzieży proponowane w międzynarodowych „Standardach ruchów seksualnych w Europie” w świetle dokumentu Papieskiej Rady do spraw Rodziny „Ludzka płciowość: prawda i znaczenie”*, promotor: Bożena Bassa.
- Walendzewska Sylwia, *Rodzina z dzieckiem autystycznym – formy pedagogicznego wsparcia na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: Agnieszka Regulska.

- Wdowiarek Aneta Małgorzata, *Rola wychowania przedszkolnego w rozwoju dziecka na podstawie badań w gminie Czosnów*, promotor: Agnieszka Regulska.
- Wysowska Lucyna Cecylia, *Działalność Wandy Póltawskiej na rzecz obrony życia i rodziny*, promotor: ks. Cezary Naumowicz.
- Zachariasz Barbara Izabela, *Wychowanie do postawy miłosierdzia w rodzinie w świetle nauczania Jana Pawła II*, promotor: ks. Krzysztof Wolski.
- Zajkowska Magdalena, *Godność kobiety u boku mężczyzny w sakramencie małżeństwa w nauczaniu Jana Pawła II*, promotor: ks. Wiesław Jankowski
- Żołądek Wioleta Joanna, *Przemiany rodziny we współczesnych uwarunkowaniach społecznych w świetle wybranej literatury*, promotor: ks. Józef Młyński.

2017

- Bilska Agnieszka Katarzyna, *Formy wsparcia rozwoju dziecka niesłyszącego na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Bogusz Aleksandra Maria, *Organizacja czasu wolnego w rodzinie wiejskiej, miejskiej i podmiejskiej oraz wpływ na wychowanie dziecka na podstawie badań empirycznych*, promotor: Andrzej Mazan.
- Choinka Natalia, *Przemoc w rodzinie a poziom zachowań agresywnych u dzieci na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: ks. Jerzy Szymoła.
- Dąbrowska Danuta, *Rozwód jako czynnik dezintegracji rodziny w opinii studentów Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie*, promotor: ks. Józef Młyński.
- Fels Emilia Bożena, *Wychowanie jako zaspokojenie podstawowych potrzeb dziecka na podstawie dostępnej literatury polskojęzycznej*, promotor: ks. Mirosław Nowosielski.
- Gadowska Agnieszka Renata, *Formy i metody wychowawcze współczesnej matki w rodzinie niepełnej. Badania metodą indywidualnego przypadku*, promotor: Andrzej Mazan.
- Jakóbiak Karolina Paulina, *Istota i wartość małżeństwa w percepcji młodzieży ponadgimnazjalnej na podstawie badań własnych*, promotor: Agnieszka Regulska.
- Kabała Agnieszka Karolina, *Realizacja Bożego powołania do małżeństwa i rodziny w życiu błogosławionych Marii i Luigiego Beltrame Quattrocchi*, promotor: ks. Andrzej Najda.
- Kaczorek Paulina, *Płodność małżeńska i jej zagrożenia na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Karwacka Martyna, *Postrzeganie ludzi starszych przez maturzystów na przykładzie badań przeprowadzonych w Liceum Ogólnokształcącym im. Piotra Skargi w Pułtuskach*, promotor: ks. Józef Młyński.
- Kijas Sylwia Magdalena, *„Radość miłości” w misji wychowawczej rodziny w świetle adhortacji apostoelskiej Ojca Świętego Franciszka „Amoris laetitia”*, promotor: ks. Krzysztof Wolski.
- Kołąkowska Paulina, *Formy wsparcia dziecka – ofiary przemocy na podstawie literatury pedagogicznej polskojęzycznej*, promotor: Agnieszka Regulska.
- Kruślińska Ewa Barbara, *Model małżeństwa a hierarchia realizowanych priorytetów na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: ks. Jerzy Szymoła.
- Łukasik Regina, *Wybrane formy i metody pracy pedagogicznej z dzieckiem autystycznym w środowisku rodzinnym i pozarodzinnym na podstawie wybranej literatury*, promotor: Andrzej Mazan.
- Marciniak Anna, *Socjalizacja i jej znaczenie we współczesnych uwarunkowaniach społecznych na podstawie badań wśród uczniów Liceum Ogólnokształcącego im. Piotra Skargi w Pułtuskach*, promotor: ks. Józef Młyński.
- Nasiadka Oktawia, *Formy pomocy małżeństwom niepełnym stosowane we współczesnej medycynie na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Pętkowska Ewa, *Problemy rodziców i nauczycieli w edukacji domowej na podstawie badań własnych*, promotor: Andrzej Mazan.
- Piątkowska Joanna, *Współczesne media a istota człowieka na podstawie dokumentów pontyfikatu św. Jana Pawła II*, promotor: Marek Czachorowski.
- Pietura Michał, *Zakres wspierania rodzin wielodzietnych przez ośrodki pomocy społecznej na podstawie analizy działalności wybranych ośrodków*, promotor: Andrzej Mazan.

- Pomorska Anna Maria, *Sposoby radzenie sobie z syndromem DDA w okresie adolescencji na podstawie literatury polskojęzycznej*, promotor: ks. Mirosław Nowosielski.
- Skalski Marek, *Prymat ewangelizacji w przygotowaniu do sakramentu małżeństwa na podstawie adhortacji apostolskiej Papieża Franciszka „Evangelii gaudium” i „Amoris laetitia”*, promotor: ks. Krzysztof Wolski.
- Smutkiewicz Sonia Ewa, *Metody łagodzenia bólu porodowego a więź matki z dzieckiem na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Styś Agnieszka, *Zadania wychowawcze rodziny wobec „kultury tymczasowości” na podstawie nauczania papieża Franciszka*, promotor: ks. Krzysztof Wolski.
- Szatkowski Adam, *Rola rodziny w terapii dzieci autystycznych na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Szczek Agnieszka Maria, *Rola autorytetu w rodzinie a proces socjalizacji na podstawie badań przeprowadzonych wśród studentów*, promotor: ks. Józef Młyński.
- Szyborska Anna Patrycja, *Rodzina adopcyjna i jej znaczenie we współczesnym świecie na podstawie wybranej literatury*, promotor: ks. Józef Młyński.
- Święcki Marek, *Globalizacja a wychowanie w rodzinie na podstawie wybranej literatury przedmiotu*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Tajner Marta, *Starość kobiety według Simone de Beauvoir*, promotor: Marek Czachorowski.
- Wyczachowska-Rut Dorota Monika, *Poród naturalny a poród zmedykalizowany na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Wydra Sylwia Małgorzata, *Samoocena u osób głuchych w środowisku szkolnym i relacjach społecznych na podstawie badań własnych*, promotor: Agnieszka Regulska.

2018

- Biesiada Grażyna, *Rodzina wielodzietna szkołą bogatszego człowieczeństwa w świetle „Listu do Rodzin” św. Jana Pawła II*, promotor: Bożena Bassa.
- Dardzińska Emilia, *Wsparcie rodziny w wychowaniu dziecka z niepełnosprawnością umysłową na przykładzie działalności Stowarzyszenia „Razem Osiągniemy Cel” w Augustowie*, promotor: Agnieszka Regulska.
- Dubielecka Katarzyna, *Rodziny zastępcze niezawodowe a proces wychowania dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej na podstawie badań*, promotor: ks. Józef Młyński.
- Dziekońska Anita, *Rola komunikacji interpersonalnej w budowaniu relacji w rodzinie na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: Anna Czyżkowska.
- Godleś Estera Ewa, *Wartość przebaczenia i pojednania we wspólnocie rodzinnej na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: ks. Stanisław Strękowski.
- Kalinowska Klaudia, *Alkoholizm jako czynnik dezintegracji małżeństwa i rodziny na podstawie wybranej literatury*, promotor: ks. Józef Młyński.
- Kharitonova Karen, *Wsparcie udzielone kobietom po stracie dziecka w wyniku aborcji w Duszpasterstwie Winnica Racheli*, promotor: Bożena Bassa.
- Kobialka Katarzyna, *Metody współpracy z rodzicami w przedszkolu na podstawie analizy dokumentów przedszkola publicznego nr 199 w Warszawie*, promotor: Agnieszka Regulska.
- Kołodziejczyk Aleksandra Katarzyna, *Rodzinną opieką nad osobami dotkniętymi chorobą Alzheimera na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: ks. Ireneusz Mroczkowski.
- Kosiorek Ewa Maria, *Obraz małżeństwa i rodziny we współczesnym przekazie medialnym na podstawie wybranej literatury*, promotor: ks. Józef Młyński.
- Kowalska Marzena, *Negocjacje i mediacje małżeńskie ukierunkowane na pojednanie jako droga do satysfakcji małżeńskiej*, promotor: Anna Czyżkowska.
- Piątkowska Paulina, *Liturgia rodzinna w programie formacyjnym wspólnot Domowego Kościoła*, promotor: ks. Cezary Naumowicz.
- Sawicki Mariusz, *Problem zła etycznego antykoncepcji w kontekście dyskusji o encyklice „Humanae vitae”*, promotor: ks. Stanisław Biały.
- Smolińska Patrycja, *Choroba nowotworowa a relacje rodzinne na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: ks. Ireneusz Mroczkowski.

- Sosnowska Ilona Anna, *Znaczenie prawidłowego żywienia w profilaktyce zaburzeń płodności na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Stańczuk Michał Jan, *Problemy rodzinne kobiet starych i chorych w środowisku wielkomiejskim na podstawie literatury i obserwacji indywidualnych przypadków*, promotor: ks. Mieczysław Ozorowski.
- Stoń Sylwia Maria, *Katolickie placówki wsparcia dziennego jako forma pomocy rodzinie w wychowaniu dzieci na przykładzie wybranych placówek w Warszawie*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Szewczyk Ewelina, *Długotrwała nieobecność ojca a problemy wychowawcze dzieci na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Szmalec Sebastian, *Nowe formy wsparcia rodziny w systemie pomocy społecznej na podstawie doświadczenia Ośrodka Pomocy Społecznej Praga-Południe*, promotor: Agnieszka Regulska.
- Szumielewicz-Szklarska Klaudia Beata, *Rozwód rodziców a prawidłowy rozwój dziecka na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: Anna Czyżkowska.
- Szypulewska Katarzyna, *Oddziaływanie wychowawcze czasopisma „Tak Rodzinie” w opinii czytelników*, promotor: ks. Adam Skreczko.
- Wakuła Aneta, *Inicjatywy na rzecz odpowiedzialnego rodzicielstwa podejmowane w Diecezji Radomskiej*, promotor: Bożena Bassa.
- Wójcik Agata, *Wartość wychowania katolickiego i narodowego w pismach Jadwigi Zamoyskiej*, promotor: ks. Stanisław Strękowski.
- Zabłocka Dorota Małgorzata, *Prawidłowe granice w procesie wychowawczym dziecka w rodzinie na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: ks. Adam Skreczko.

2019

- Bala Paweł, *Trójca Święta jako wzór jedności małżeńskiej w świetle nauczania Jana Pawła II o rodzinie*, promotor: ks. Mieczysław Ozorowski.
- Barsuk Daria, *Dobro dziecka a procedury sztucznej reprodukcji w świetle Instrukcji „Dignitas personae” i literatury przedmiotu*, promotor: Bożena Bassa.
- Bogusz Magdalena Sara, *Analiza porównawcza poziomu samooceny mężczyzn uczestniczących w porodach domowych oraz porodach szpitalnych – badania własne*, promotor: Justyna Stępkowska.
- Borowska Jolanta, *Rodzina jako środowisko utrwalające cywilizację życia w świetle encykliki Jana Pawła II „Evangelium vitae”*, promotor: ks. Stanisław Strękowski.
- Każmierczak Piotr, *Wychowanie religijno-moralne polskiej młodzieży w nauczaniu Ks. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w latach 1949-1981*, promotor: ks. Stanisław Strękowski.
- Kempczyńska Aleksandra, *Model rodziny konstruowany przez studentów Wydziału Studiów nad Rodziną Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie – na podstawie badań*, promotor: Agnieszka Regulska.
- Kobylska Marta, *Kobiecość w opiniach kobiet zróżnicowanych religijnie. Studium porównawcze*, promotor: ks. Dariusz Tułowiecki.
- Madej Emilia, *Środki masowego przekazu a funkcjonowanie dorastającej młodzieży. Studium badawcze wśród abiturientów z Żuromina*, promotor: ks. Józef Młyński.
- Makowska Agnieszka, *Więź z Bogiem a jakość relacji małżeńskich- na podstawie badań własnych*, promotor: Anna Czyżkowska.
- Piątkowska Joanna Maria, *Poziom samooceny mężczyzn uczestniczących w narodzinach swego dziecka – studium na podstawie badań własnych*, promotor: Justyna Stępkowska.
- Polshchikova Larysa, *Zło etyczne adalterium w świetle adhortacji apostolskiej papieża Franciszka „Amoris laetitia”*, promotor: ks. Stanisław Biały.
- Powroźnik Katarzyna Anna, *Wychowanie młodzieży w wieku dojrzewania do odpowiedzialnej miłości w świetle dokumentu Papieskiej Rady ds. Rodziny „Ludzka płciowość prawda i znaczenie. Wskazówki do wychowania w rodzinie”*, promotor: Bożena Bassa.
- Tomaszek Paulina, *Wartości a wybór partnera i motywacje do zawarcia małżeństwa na podstawie badań w grupie narzeczonych i młodych małżeństw*, promotor: Anna Czyżkowska.
- Zagórska Iwona Małgorzata, *Wizja małżeństwa i rodziny w opinii współczesnej młodzieży. Studium socjologiczne na podstawie badań prowadzonych wśród maturzystów Starego Sącza*, promotor: ks. Józef Młyński.

Zając Dominika Emanuela, *Potrzeby rodzin oczekujących narodzin dziecka z zespołem Downa a wsparcie, które otrzymują – na podstawie badań własnych*, promotor: ks. Adam Skreczko.

2020

Dzieciątka Joanna, *Wychowanie do wartości w toku edukacji domowej. Perspektywa rodziców zaangażowanych we wspólnoty i ruchy chrześcijańskie*, promotor: Katarzyna Stankiewicz.

Fedorowicz Aleksandra, *Sytuacja wychowawcza dziecka w rodzinie rozbitej na podstawie badań własnych*, promotor: Agnieszka Regulska.

Gałęzowska Dominika Anna, *Kreowanie wizerunku rodziny we współczesnych wybranych serialach telewizyjnych na podstawie badań własnych*, promotor: Agnieszka Regulska.

Ignatowicz Zuzanna, *Wychowanie do podstawowych wartości życia małżeńskiego i rodzinnego w grupie młodzieży (16-25 lat) na podstawie badania ankietowego*, promotor: ks. Zdzisław Struzik.

Jacuń Paulina Wanda, *Program wychowania domowego według Jadwigi Zamoyskiej*, promotor: Agnieszka Regulska.

Karpińska Marietta, *Zjawisko agresji wśród uczniów klas 1-3 na podstawie badań w Szkole Podstawowej nr 1 w Kobyłce*, promotor: Agnieszka Regulska.

Kiersnowska Michalina, *Osoby z niepełnosprawnością w opiniach młodzieży. Studium socjologiczne na podstawie badań przeprowadzonych wśród maturzystów Legionowa*, promotor: ks. Józef Młyński.

Michałowska Natalia, *Wychowanie do wartości na podstawie homilii, listów i publikacji Jana Pawła II skierowanych do rodzin*, promotor: ks. Adam Skreczko.

Patrycja Mościbrodzka Edyta, *Rodzicielstwo bliskości, czyli praktyczne zastosowanie teorii przywiązania w wychowaniu dziecka do 3 r.ż. – na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: Anna Czyżkowska.

Poremba Weronika Helena, *Cele małżeńskie i style w miłości małżeńskiej na przykładzie przeprowadzonych badań*, promotor: Anna Czyżkowska.

Remiszewska Małgorzata Maria, *Sposoby wspierania kobiet w ciąży: będących w sytuacji kryzysowej (w Polsce)*, promotor: ks. Stanisław Biały.

Salnik Ewelina Dominika, *Rodzina fundamentem apostołstwa świeckich według Wandy Póltawskiej*, promotor: ks. Adam Skreczko.

Smolińska Milena, *Specyfika pracy asystentów rodziny w gminnych ośrodkach pomocy społecznej. Na podstawie wywiadu z asystentami z powiatu sierpeckiego*, promotor: Katarzyna Stankiewicz.

Szmukier Weronika Maria, *Warunki skuteczności wychowawczej wzmacniania negatywnego na podstawie badań własnych*, promotor: Agnieszka Regulska.

Tankiewicz Teresa, *Śmierć rodzica jako wyzwanie wychowawcze na podstawie literatury przedmiotu*, promotor: ks. Adam Skreczko.

Warska Tatiana Maria, *Postawa rodziny i bliskich wobec terminalnie chorego. Studium socjologiczne na przykładzie badań przeprowadzonych w hospicjum stacjonarnym w Słupsku*, promotor: ks. Józef Młyński.

Witecka Marta Anna, *Opieka zdrowotna nad dziećmi z zespołem Downa w rodzinie wielodzietnej i rodzinie zastępczej – studium przypadku*, promotor: Justyna Stępkowska.

Bibliografia

Bajda J., *Program dla Instytutu Studiów nad Rodziną według Jana Pawła II*, „Studia nad Rodziną” 2001, t. 5, nr 1, s. 11-18.

Bazyłuk D. i in. (red.), *Dwadzieścia lat Nauk o Rodzinie. Obchody XX-lecia Instytutu Studiów nad Rodziną ATK w Łomiankach (=Twenty years of family sciences)*, Warszawa 1995.

Bazyłuk D., „Z rodziną w pasterskiej legitymacji”. Arcybiskup Kazimierz Majdański – osoba i dzieło. Dane biograficzne, „Studia nad Rodziną” 2017, nr 3, s. 9-26.

Biały S., *Szczególna rola Instytutu Studiów nad Rodziną w świetle wymagań stawianych uniwersytetom katolickim przez papieża Jana Pawła II*, „Studia nad Rodziną”, 2005, t. 9, nr 2, s. 49-58.

Kłys J., *Nauki o rodzinie*, Szczecin 1995.

- Majdański K. (red.), *Piętnastolecie Instytutu Studiów nad Rodziną*, Łomianki-Szczecin 1990.
- Majdański K., *Ocalić Prawdę o rodzinie. Srebrny jubileusz Instytutu Studiów nad Rodziną UKSW w Łomiankach*, Łomianki 2000.
- Majdański K., *Perspektywy Instytutu Studiów nad Rodziną*, „Studia nad Rodziną” 2007, t. 11, nr 1-2, s. 145-148.
- Ozorowski O., *Sprawozdanie w uroczystości jubileuszu XX-lecia Instytutu Studiów nad Rodziną ATK*, „Ate-neum Kapłańskie” 1995, t. 125, z. 2-3, s. 278-280.
- Regulamin – Statut Wydziału Studiów nad Rodziną Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie*, Załącznik do Uchwały Nr 64/2021 Senatu UKSW z dn. 24 czerwca 2021 r.
- W służbie godności małżeństwa i rodziny. 10-lecie Instytutu Studiów nad Rodziną ATK*, Łomianki 1985.
- Wolski K. (red.), *Działalność naukowo-dydaktyczna Instytutu Studiów nad Rodziną ATK 1975-1998*, Łomianki 1999;
- Wolski K., *Powołanie Instytutu Świeckiego Życia Konsekwentnego Świętej Rodziny*, w: K. Kozłowski, G. Wej-man (red.), *Arcybiskup prof. dr hab. Kazimierz Majdański. Obrońca życia i mąż stanu*, Szczecin 2011, s. 54-62.
- Wolski K., *Instytut Świętej Rodziny w posłudze na rzecz rodzin*, „Studia nad Rodziną” 2015, nr 1(36), s. 155-174.

Netografia

<https://apd.uksw.edu.pl> (dostęp 31.12.2021).

24 (2020) nr 1-2 (55-56), s. 75-86

DOI <https://doi.org/10.21697/snr.2020.55-56.1-2.5>

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY-ND 4.0 International) license. <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0>

Marek Kulesza

 <https://orcid.org/0000-0001-6962-5488>

Wydział Studiów nad Rodziną UKSW w Warszawie

e-mail: m.kulesza@uksw.edu.pl

Międzynarodowe projekty badawczo-rozwojowe na Wydziale Studiów nad Rodziną (2013-2021)

International research and development projects at the Faculty of Family Studies (2013-2021)

ABSTRAKT: Wydział Studiów nad Rodziną UKSW uczestniczył w latach 2013-2021 w szeregu międzynarodowych przedsięwzięć badawczo-rozwojowych pozwalających na powiązanie ze sobą działań badawczych z praktyką wdrożeniową oraz współpracą międzynarodową i włączenie ich w planowanie i realizację aktywności kształceniowych. Realizowane w ostatnich latach międzynarodowe przedsięwzięcia badawczo-rozwojowe były niezwykle istotnym elementem wzmacniającym pozycję i rozpoznawalność Wydziału Studiów nad Rodziną UKSW. Wieloletnia kooperacja międzynarodowa i umocowanie pracowników naukowych Wydziału w sieciach partnerskich (w kraju i za granicą) pozwalało na ścisłe wiązanie podejmowanej refleksji teoretycznej, z praktyką badawczą oraz wdrożeniami.

SŁOWA KLUCZOWE: *coach* rodzinny, *coaching* sukcesji, *family balance coaching*, Wydział Studiów nad Rodziną, zrównoważenie zawodowe

ABSTRACT: The Family Studies Department of UKSW participated in the years 2013-2021 in several international research and development projects allowing for the linking of research activities with implementation practice and international cooperation and their inclusion in the planning and implementation of educational activities. The international research and development projects carried out in recent years were an extremely important element strengthening the position and recognition of the Faculty of Family Studies at UKSW. Many years of international cooperation and empowerment of the Faculty's research staff in partner networks (in Poland and abroad) allowed for the close connection of the undertaken theoretical reflection with research practice and implementations.

KEYWORDS: family coach, succession coaching, family balance coaching, Faculty of Family Studies, professional sustainability

Wstęp

Wydział Studiów nad Rodziną UKSW uczestniczył w latach 2013-2021 w szeregu międzynarodowych przedsięwzięć badawczo-rozwojowych pozwalających na powiązanie ze sobą działań badawczych z praktyką wdrożeniową oraz współpracą międzynarodową i włączenie ich w planowanie i realizację aktywności kształceniowych.

Bazą treściową i punktem wyjścia dla inicjowanych i uruchamianych projektów była każdorazowo problematyka rodziny oraz możliwości jej wielowymiarowego wsparcia, interdyscyplinarne poszukiwanie dróg i kierunków reagowania na współczesne wyzwania, potrzeby i zagrożenia rodzin, tworzenie i wdrażanie rozwiązań przyjaznych rodzinom. Szczególne znaczenia nabrało przy

tym wykorzystanie nowych metod pracy, inspirowanych metodyką coachingu i możliwościami wykorzystania ich w obszarze działań społecznych, w tym wsparcia rodzin.

Do najważniejszych tego typu przedsięwzięć zaliczyć należy projekty: *Coach rodzinny: innowacyjne podejście do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym* (2013-2015); *Family balance coaching – psychospołeczne wsparcie rodzin poszukujących balansu między życiem zawodowym i rodzinnym* (2016-2019); *Innowacyjne narzędzie diagnozy indywidualnych kompetencji równoważenia życia zawodowego i rodzinnego* (2017-2021) oraz *Coaching sukcesji – wielowymiarowe wsparcie zarządzania procesami sukcesji w firmach rodzinnych* (2018-2021), które zostaną tutaj skrótowo opisane.

1. Coach rodzinny: innowacyjne podejście do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym¹

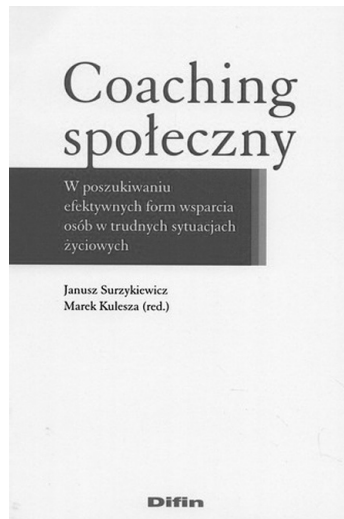
Prace przygotowawcze nad stworzeniem praktycznych rozwiązań wspierających rodzinę i wykorzystujących metodykę postępowania coachingowego rozpoczęły się w roku 2012, w trakcie i w następstwie realizacji projektu pn. „Coaching – nowa metoda wsparcia procesów integracji społecznej i zawodowej”². To właśnie system rodzinny i problematyka wsparcia rodziny potrzebowały szczególnej uwagi i wsparcia. Wcześniejsze prace interdyscyplinarnego zespołu Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego (Wydział Pedagogiczny) oraz Katolickiego Uniwersytetu Eichstätt-Ingolstadt dostarczyły inspiracji koncepcyjno-teoretycznych oraz propozycji gotowych rozwiązań możliwych do zastosowania a sam projekt zrealizowano w latach 2013–2015 w tym samym, międzynarodowym i sprawdzonym partnerstwie instytucjonalnym. Liderem projektu był Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (Wydział Studiów nad Rodziną) a partnerami, prócz Katolickiego Uniwersytetu Eichstätt-Ingolstadt z Niemiec, zostały (ponownie) Stowarzyszenie Katolicki Ruch Antynarkotyczny KARAN oraz Akademia Szybkiej Nauki z Warszawy.

Punktem wyjścia dla realizacji projektu była konstatacja, że wśród różnych form psychospołecznej pomocy i interwencji w środowisku rodzinnym wciąż dominowały działania o charakterze reaktywnym. Stanowiły one próbę poradzenia sobie różnymi konstelacjami problemowymi, które uwidaczniają się w rodzinach. Tymczasem dostrzeżono brak propozycji działań, które: (1) nastawione są na wsparcie całego systemu rodzinnego, (2) nie wychodzą od manifestowanych problemów/dysfunkcji rodziny, oraz (3) wspierają rodziny w różnych fazach rozwoju oraz towarzyszącym im kryzysom, które z jednej strony wpisane są w naturalny rozwój rodziny, z drugiej, wiążą się z koniecznością przededefiniowania własnego miejsca w systemie rodzinnym.

Odpowiedzią na dostrzeżone problemy stać się miało wypracowanie formuły *coachingowej* pracy z systemem rodzinnym. W trakcie prac przyjęto, że Coaching rodzinny jest interaktywnym zespołem oddziaływań, którego głównym celem jest wzmacnianie oraz wspieranie rodziny w jej rozwoju, w poszczególnych fazach życia rodzinnego i wydarzeniach (zamierzonych

1 Projekt „*Coach rodzinny: innowacyjne podejście do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym*” został zrealizowany w ramach poddziałania 7.2.1 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

2 Projekt „*Coaching – nowa metoda wsparcia procesów integracji społecznej i zawodowej*” został zrealizowany w ramach poddziałania 7.2.1 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Rys. 1. J. Surzykiewicz, M. Kulesza, *Coaching społeczny. W poszukiwaniu efektywnych form wsparcia osób w trudnych sytuacjach życiowych* (2013)

i niezamierzonych), poprzez samodzielne dokonywanie zmian, w oparciu o własne odkrycia, wnioski i zasoby systemu rodzinnego.

Inicjatorem podejmowanych działań w obszarze systemu rodzinnego miałby być coach, który by towarzyszył członkom rodziny w odkrywaniu potencjału rodziny, budzeniu samoświadomości, autorefleksji i wzmacnianiu przekonania o własnej skuteczności. Punktem wyjścia dla coachingu rodzinnego byłyby zatem nie tyle problemy rodziny, lecz jej wszechstronny rozwój.

Adresatem oddziaływań tego typu miałby być z założenia system rodzinny. Formy pracy *coacha* o charakterze indywidualnym i grupowym, zmierzać by miały do realizacji celu, jakim jest dobrostan całej rodziny, a nie rozwiązywanie sytuacji kryzysowych. Jednocześnie pozwalać by miały na tematyzowanie zagadnień związanych ze zmianą w rodzinie, zasobami w rodzinie, relacjami, zarządzaniem konfliktami czy komunikacją. Jak ważne zagadnienia uznano tworzenia właściwego balansu życiowego między rodziną a życiem zawodowym, także w kontekście realizacji celów indywidualnych oraz rodzinnych oraz hierarchii takich celów.

W trakcie realizacji projektu w sposób świadomy dystansowano formułę coachingu rodzinnego od innych form pomocowych – zwłaszcza terapeutycznych. Jednocześnie uznano go za propozycję znacznie szerszą i złożoną niż punktowo stosowane aktywności o charakterze *coachingowym*, nakierowane jednostronnie na wsparcie rodziców (coaching rodzicielski) czy relacje partnerskie (coaching relacji, coaching partnerski).

Założonym celem coachingu rodzinnego był wzrost efektywności funkcjonowania rodziny. Oparty na systemowo zorientowanych podejściach (H. Olson i in.) model optymalnego funkcjonowania rodzin przewiduje dążenie do równowagi w dwóch głównych wymiarach: spójności i elastyczności rodziny.

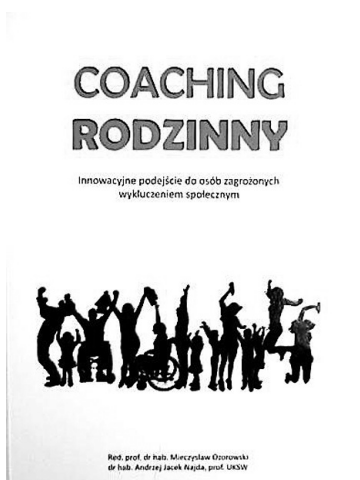
Centralne znaczenie w tej koncepcji odgrywała komunikacja, która uznano za warunek konieczny dla właściwego balansu w rodzinie. Tylko efektywna komunikacja powodować może właściwy poziom spójności i elastyczności systemu rodzinnego.

Coaching rodzinny nie powinien się jednak koncentrować jednorazowej, doraźnej poprawie stanu rodziny (sposobu jej funkcjonowania), lecz w myśl tradycji coachingowej dążyć do poprawy

procesów samoregulacyjnych (samo-organizacyjnych) rodziny. W trakcie coachingu rodzinnego system rodzinny nabywać by miał kompetencje (także narzędzia i techniki) do samodzielnego radzenia sobie z wyzwaniami rozwojowymi w przyszłości. Coaching rodzinny to zatem także efekty interakcyjne, gdzie rozpatrywać należy współdziałanie pozytywnych zmian w rodzinie z rozwiązywaniem trudności poszczególnych członków rodziny

Ostatecznie w ramach projektu wypracowano i opisano całą metodę postępowania *coachingowego*, opracowano i przeprowadzono wzorcowy kurs kształcenia *coachów* rodzinnych, przetestowano i sprawdzono całe postępowanie w pracy z rodzinami, opracowano i wdrożono standardy stosowania metody.

Rezultaty projektu w sposób trwały zostały wdrożone do praktyki. Wydział Studiów na Rodzinę UKSW wykorzystał elementy wypracowanych rozwiązań w pracy dydaktycznej ze studentami na kierunku Nauki o Rodzinie oraz uruchomił studia podyplomowe z zakresu coachingu rodzinnego. Stowarzyszenie KARAN wykorzystuje wypracowaną metodykę do pracy własnych *coachów* i doradców, prowadzi sesje oraz szkolenia. Wnioski i doświadczenia projektu stały się cennymi wskazówkami dla dalszych prac i poszukiwań, znajdując zastosowanie w kolejnych międzynarodowych przedsięwzięciach.

Rys. 2. M. Ozorowski, A. Najda (red.), *Coaching rodzinny. Innowacyjne podejście do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym* (2015)

2. Family balance coaching – psychospołeczne wsparcie rodzin poszukujących balansu między życiem zawodowym i rodzinnym³

Rozpoczęty w roku 2016 projekt stanowił bezpośrednie nawiązanie oraz wykorzystanie ustaleń i doświadczeń projektu odpisanego wcześniej projektu „Coach rodzinny...”, podczas którego

3 Międzynarodowy projekt *Family Balance Coaching – psychospołeczne wsparcie osób poszukujących balansu między życiem zawodowym i rodzinnym* zrealizowany został w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, Priorytet IV, Działanie 4.3, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

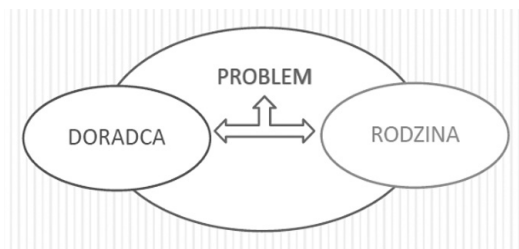
dostrzeżono i opisano konieczność budowania swoistej równowagi życia rodzinnego, dotyczącej nie tylko wewnętrznych właściwości systemu rodzinnego, lecz również równowagi pomiędzy systemem rodzinnym oraz systemami zewnętrznymi znaczącymi dla członków rodziny (głównie pracy).

Realizatorem zakończonego w 2019 roku projektu była firma EDU Research Polska sp. z o.o. (lider partnerstwa), we współpracy z Wydziałem Studiów nad Rodziną UKSW, Katolickim Uniwersytetem Eichstätt-Ingolstadt z Niemiec, a także Stowarzyszeniem Katolicki Ruch Antynarkotyczny KARAN.

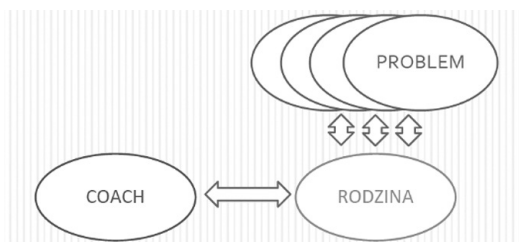
Przedsięwzięcie zgłoszono w odpowiedzi na konkurs prowadzony w ramach nowego (wówczas) Programu Operacyjnego – Wiedza, Edukacja, Rozwój. Zgodnie z warunkami konkursu projekt podzielono na sześć następujących po sobie faz (etapów): (1) przygotowanie rozwiązania we współpracy z partnerem ponadnarodowym; (2) testowanie wypracowanego rozwiązania na grupie docelowej projektu, z możliwym wsparciem partnera ponadnarodowego; (3) analizę efektów testowanego rozwiązania z uwzględnieniem opinii eksperta/ów oraz wsparcia partnera ponadnarodowego; (4) opracowanie z partnerem ponadnarodowym ostatecznej wersji wdrożeniowej produktu z uwzględnieniem wyników testowania i przeprowadzonej analizy; (5) wdrożenie rozwiązania do praktyki, z możliwym wsparciem partnera ponadnarodowego oraz (6) wypracowanie rekomendacji dla instytucji użytkownika w celu zapewnienia skutecznej trwałości stosowania wypracowanego rozwiązania, z możliwym wsparciem partnera ponadnarodowego.

Jednym z głównych założeń koncepcji Family Balance Coaching (FBC) było próba odejścia od duali-stycznego postrzegania dwóch kluczowych obszarów (domen) funkcjonowania jednostki – rodziny i pracy i zwrócenie się w stronę perspektywy zasobów i wzajemnego ubogacania się życia zawodowego i rodzinnego. Proces FBC koncentruje się więc wokół wzmocnienia i nabycia kompetencji, które umożliwią równoważenie życia zawodowego i rodzinnego, przy czym praca i rodzina nie są (nie muszą) być postrzegane jako obszary życiowe skazane na nierozwiązywalny konflikt. W tym podejściu równowaga pomiędzy pracą a rodziną jest postrzegana jako jedna z kluczowych kompetencji społecznych, którą można wzmocniać, nabywać. Jest to model dynamiczny a nie statyczny. Z uwagi na dynamizm życia jednostki, uwzględniając zarówno fazy rozwoju rodziny jak i fazy rozwoju zawodowego celem procesu *coachingowego* nie jest uzyskanie równowagi pomiędzy pracą a rodziną (rozumianej jako wartość statyczną, stałą, niezmienną niezależnie od sytuacji) a bardziej nabycie kompetencji ciągłego równoważenia pomiędzy tymi dwoma obszarami (monitorowania bieżących aktywności, dopasowywania ich do aktualnej sytuacji życiowej, potrzeb jednostki i sytuacji rodziny). Założono bowiem, że niemożliwe jest (trwałe) uzyskanie oczekiwanego poziomu równowagi w relacjach rodzina (życie osobiste) a praca (życie zawodowe). We współczesnych, zmiennych, czasach znaczenia nabiera nie tyle chwilowe rozwiązanie problemu, przez odwołanie się do aktualnej sytuacji, w danym momencie, lecz nabycie umiejętności radzenia sobie ze stale zmieniającymi się sytuacjami – tak w pracy, jak i rodzinie. To zatem nie tyle aktualny problem z równowagą między obiema sferami życia stanowi przedmiot relacji coach – klient, lecz przedmiotem tym są umiejętności samodzielnego radzenia sobie z tego typu wyzwaniem dnia codziennego. Tymczasem w tradycyjnie pojmowanym modelu poradnictwa rodzinnego relacja poradnicza między doradcą a klientem (rodziną) budowana jest na płaszczyźnie problemu, z jakimi zgłaszają się do doradcy klienci (por. rys. 3).

W przypadku coachingu dla rodzin (także w opisywanej tu formule FBC) założeniem budowanej relacji nie jest w pierwszej linii rozwiązanie aktualnego problemu, lecz szukania możliwości wzmocnienia klienta (rodziny), by mogła lepiej radzić sobie z problemami i trudnościami. Takie podejście ilustruje rys. 4.

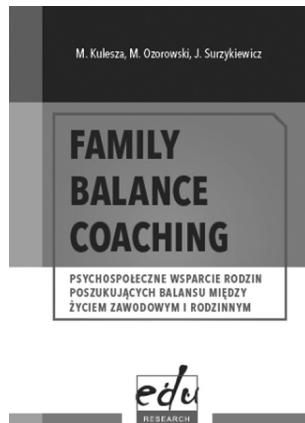
Rys. 3. Istota poradnictwa rodzinnego a coaching rodzinny

Rys. 4. Model poradnictwa coachingowego dla rodzin

Model Family Balance Coaching odchodząc od perspektywy konfliktu, trudności i zaburzeń w funkcjonowaniu jednostki, czy też rodziny, zwrócił się więc w stronę potencjałów, zasobów klientów i zasobów środowiskowych/rodzinnych. Podstawą oddziaływań w ramach FBC stało się identyfikowanie, aktywizacja, wykorzystywanie zasobów, koncentracja na rozwiązaniach, a nie problemach oraz uwzględnianie niepowtarzalnej sytuacji każdego klienta. Oznaczało to zatem odejście od spojrzenia z perspektywy patogenetycznej. Klient sam podejmuje decyzje, nie jest sterowany przez specjalistę; zwiększa to poczucie sprawczości i decyzyjności oraz sprzyja przyjmowaniu odpowiedzialności za własne działanie. Wspierając poczucie sprawczości, podmiotowości oraz odpowiedzialności za własne postępowanie u klienta, odchodzi się od tradycyjnego kształtowania relacji pomocowej jako relacji między „nauczycielem” a „uczniem”, „wiedzącym profesjonalistą” a „niewiedzącym klientem”. Według założeń FBC klient po zakończeniu procesu *coachingowego* ma wzmocnić w sobie umiejętność samoregulacji w obszarze równoważenia życia zawodowego i rodzinnego.

W trakcie projektu wypracowano nie tylko niezwykle bogatą bazę treściową i koncepcyjną, opartą na gruntownym przeglądzie teoretycznych refleksji oraz aktualnych prac badawczych, pozwalającą na bliższe łączenie ustaleń prac teoretyczno-badawczych nad problematyką równoważenia życia rodzinnego i zawodowego z praktycznymi propozycjami oddziaływań *coachingowych* (poradniczych, interwencyjnych), stworzono i przetestowano wzorcowy model procesu *coachingowego* wraz ze wskazówkami narzędziowymi lecz wypracowano również propozycję modelu kształcenia i profesjonalizacji *coachów* FBC, obejmujące zagadnienia jakości kształcenia, rozwoju zawodowego oraz wsparcia superwizyjnego. Istotne części opracowanej metodyki stały się trwałym elementem oferty dydaktycznej Wydziału Studiów nad Rodziną UKSW, zintegrowanym z kształceniem na kierunku „Nauki o Rodzinie”. Wykorzystane zostały również przez uczestniczące w przedsięwzięciu instytucje do rozwijania oferty działań szkoleniowych i praktycznych

Rys. 5. M. Kulesza, M. Ozorowski, J. Surzykiewicz, *Family Balance Coaching* (2019)

(EDU Research Polska oraz Stowarzyszenie KARAN) oraz planowania działalności badawczej i naukowej (Uniwersytet Eichstätt-Ingolstadt).

Podjęte w ramach projektu kierunkowo dociekań oraz doświadczenia praktyczne w fazie jego wdrożenia stały się punktem wyjścia dla poszukiwania nowych, innowacyjnych form i metod diagnostycznych.

3. Innowacyjne narzędzie diagnozy indywidualnych kompetencji równoważenia życia rodzinnego i zawodowego⁴

Przygotowane w latach 2016–2017 przedsięwzięcie stanowiło naturalne rozszerzenie, uzupełnienie i kontynuację wcześniejszych prac projektowych. Wydział Studiów nad Rodziną – jako inspirator przedsięwzięcia – wziął na siebie rolę lidera partnerstwa. Ze strony niemieckiej uczestniczył w nim ponownie zespół Katolickiego Uniwersytetu Eichstätt-Ingolstadt (katedry Pedagogiki Społecznej, prof. Janusza Surzykiewicza oraz Diagnostyki psychologicznej i interwencji, prof. Joachima Thomasa). Po stronie polskiej partnerami była firma EDU Research Polska sp. z o.o. oraz Stowarzyszenie KARAN.

Zagadnienie budowania relacji między sferą funkcjonowania osobistego (szczególnie rodzinnego) a życiem zawodowym stało się już w trakcie projektu bardziej aktualne niż kiedykolwiek. Dość dobrze rozpoznane i referowane od wielu lat zjawiska związane ze zmieniającymi się wymaganiami w obu, kluczowych obszarach ludzkiej aktywności, dostrzegalnym zacieraniem się granic oraz przenikaniem się ról tradycyjnie im przypisywanych zostały istotnie wzmocnione realnymi i odczuwalnymi doświadczeniami związanymi z pandemią. Wymuszona i przyspieszona integracja życia rodzinnego, osobistego oraz zawodowego wyzwoliła i wzmocniła cały wachlarz powiązanych

4 Międzynarodowy projekt *Family Balance Coaching* – psychospołeczne wsparcie osób poszukujących balansu między życiem zawodowym i rodzinnym zrealizowany został w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, Priorytet IV, Działanie 4.3, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

ze sobą zjawisk, reakcji i zachowań. Pogłębiona refleksja nad tym, gdzie kończy i zaczyna się praca, a gdzie życie rodzinne, w jaki sposób godzi się oba obszary, w jaki sposób one się przenikają, wreszcie co i dlaczego jest ważne, dotyczy już nie tylko wąskiego kręgu badaczy tej problematyki, ale w sposób naturalny staje się udziałem większości (Kulesza i in. 2020).

Punktem wyjścia dla referowanego tu projektu było ustalenie, że projektowanie działań praktycznych zmierzających do równoważenia obu sfer aktywności człowieka (pracy oraz życia osobistego i rodzinnego) musi wychodzić od odpowiedniego rozpoznania (diagnozy), która pozwala na podejmowanie ukierunkowanych działań praktycznych (interwencji). W trakcie przygotowania do realizacji projektu stwierdzono:

- stosunkowo niskie powiązanie funkcjonujących modeli i narzędzi diagnozy z możliwościami działań praktycznych (poradniczych, wspierających i in.);
- statyczne, przekrojowe, częściowo odległe od realnych doświadczeń środowiskowych ujmowania relacji praca – rodzina (badanie w jednym punkcie czasowym, nie uwzględnienie dynamiki czasowej oraz cykliczności/procesowości relacji, także w powiązaniu z cyklem rozwoju rodziny, zbierania danych o charakterze retrospektywnym, nie osadzone bezpośrednio w realiach środowiskowych);
- dominację podejść skoncentrowanych na konflikcie, a nie możliwościach jego rozwiązywania, względnie jednostronnego definiowania rozwiązań (np. tylko z punktu widzenia pracodawców, bez uwzględnienia perspektywy systemu rodzinnego);
- brak szeroko dostępnych narzędzi/podejść diagnostycznych uwzględniających powyższe postulaty.

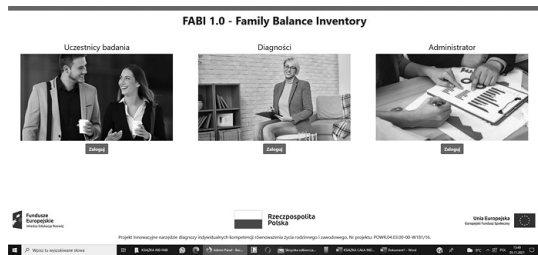
Powyższe spostrzeżenia i postulaty stanowiły istotną motywację do stworzenia nowego, odchodzącego od szukania wyznaczników konfliktowych, w kierunku poszukiwania obszarów kompetencyjnych pozwalających na budowanie indywidualnych strategii radzenia sobie z opisywaną sytuacją. Podejścia, które bada możliwości integrowania różnych perspektyw postrzegania problemu w dynamicznym, silnie osadzonym w realiach dnia codziennego modelu postępowania diagnostycznego, mogącego wspierać planowanie i projektowanie interwencji, ze szczególnym uwzględnieniem metodyki poradnictwa coachingowego.

W wyniku prowadzonych w latach 2017–2021 prac koncepcyjnych, badawczych i wdrożeniowych wypracowane zostało psychometryczne narzędzie badań w formule *ambulatory assesment* pn. Family Balance Inventory będące efektem prac polsko–niemieckiego, interdyscyplinarnego zespołu eksperckiego/badawczego.

Zaproponowane w ramach projektu, we współpracy z niemieckimi ekspertami podejście diagnostyczne – tzw. *ambulatory assesment* stanowić miał odpowiedź na wiele ograniczeń dotychczas stosowanych metod i postępowań. *Ambulatory assesment* (AA) stanowi zbiór podejść ukierunkowanych na modelowe ujęcie, wyjaśnienie, opis, oraz testowanie złożonych, dynamicznych procesów psychologicznych (np. emocji, stylów poznawczych, oczekiwań, wzorców zachowań i ich fizjologicznych korelatów codziennego życia) z uwzględnieniem dynamiki, cykliczności i zmienności. Zakłada się, że podejście takie minimalizuje błędy wynikające z retrospektywnego oraz punktowego charakteru zbieranych danych, jednocześnie pozwalając na pozyskanie ekologicznie ważne informacji z codziennego życia badanych w czasie rzeczywistym lub prawie rzeczywistym. Ten typ metodologicznego podejścia zyskuje w ostatnich latach na znaczeniu, pozwalając na monitorowanie, poznanie i odwzorowanie przebiegu złożonych procesów i zjawisk psychologicznych, które nie są możliwe lub możliwe w ograniczonym zakresie do ujęcia tradycyjnymi metodami badawczymi, takimi jak: narzędzia papierowe, badania przekrojowe, badania laboratoryjne.

Rys. 6. M. Kulesza, J. Surzykiewicz, J. Thomas (red.), *Diagnoza równowagi między życiem zawodowym i rodzinnym z wykorzystaniem FABI – Family Balance Inventory* (2020)

Rys. 7. Panel administracyjny FABI 1.0 – strona logowania

Silne osadzenie procesu badawczego (zbierania danych) w realnych warunkach środowiskowych – świata badanego, pozwala z jednej strony na ograniczenie do minimum zmiennych sytuacyjnych mogących zakłócać swobodę wypowiedzi, z drugiej jednak wymaga spełnienia wielu konkretnych warunków ramowych. Do podstawowych należą:

- możliwość zapewnienia trafnego odwzorowania cykliczności i procesowości badanych zjawisk, przez wielokrotne powtórzenie pomiaru w danym okresie (np. codzienne pomiary przez kilka-kilkanaście dni);
- ograniczenie wpływu zmiennych sytuacyjnych, mogących mieć znaczenie dla jakości zbieranych informacji (np. uczestnictwo osób trzecich, zmiana realnych warunków życiowych w trakcie pomiaru);
- konieczność zastosowania rozwiązań technicznych i organizacyjnych umożliwiających zbieranie, integrowanie oraz przetwarzanie dużych zbiorów danych w czasie rzeczywistym lub zbliżonym do rzeczywistego. (por. Kulesza i in. 2020)

Obecnie spełnienie powyższych warunków osiągnąć jest z zastosowaniem „wspomagaczy” (jako medium), do których należą (mogą należeć): smartfon lub inne urządzenia mobilne wyposażone w odpowiednio do tego celu aplikację, zintegrowaną z odpowiednio przygotowanym systemem informatycznym, pozwalającym na gromadzenie, przetwarzanie oraz analizowanie zbieranych w ten sposób danych.

Zbierane z wykorzystaniem metod AA dane tworzą złożoną, wielowymiarową i hierarchiczną strukturę bazo-danową, której przetwarzanie wymaga odpowiednio zabezpieczonego podejścia merytorycznego i metodycznego. Zasady opracowania danych powiązane muszą być zarówno z założeniami teoretyczno-koncepcyjnymi (posiadać trafność teoretyczną) jak i zapewniać oczekiwania praktyków (posiadać trafność diagnostyczną i prognostyczną) potrzeb użytkowników. Stąd konieczność ścisłego powiązania procesu konceptualizacji narzędzia, opracowanie wymogów dotyczących niezbędnych funkcjonalności całego systemu badawczego, informatycznego, odwzorowania wielowymiarowej struktury wzajemnie powiązanych baz danych z kryteriami analizy, przetworzenia oraz wykorzystania gromadzonych informacji.

Projekt ukończony we wrześniu 2021 ma szansę nie tylko na dostarczenie praktycznych i użytecznych narzędzi diagnostycznych/badawczych, lecz stać się wzorcowym przedsięwzięciem wskazującym konstruowanie podobnych rozwiązań w odniesieniu także do badania i monitorowania innych sytuacji dnia codziennego, podlegającym znacznej zmienności i cykliczności, w których pomiary w czasie rzeczywistym lub zbliżonym do rzeczywistego mogłyby znaleźć szerokie zastosowanie.

4. Coaching sukcesji – wielowymiarowe wsparcie zarządzania procesami sukcesji w firmach rodzinnych⁵

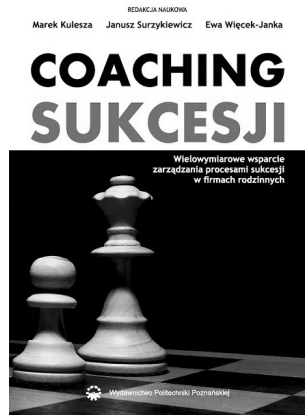
Kolejnym (ostatnim), dużym, międzynarodowym przedsięwzięciem projektowym prowadzonym na Wydziale Studiów nad Rodziną w ostatnich latach był projekt Coaching sukcesji – wielowymiarowe wsparcie zarządzania procesami sukcesji w firmach rodzinnych. Przedsięwzięcie zrealizowane zostało w latach 2018–21 we współpracy Wydziału Studiów nad Rodziną z Akademickim Centrum Informacji i Edukacji Europejskiej (ACIEE), zespołem Katolickiego Uniwersytetu Eichstätt-Ingolstadt oraz instytutem IFN (Internationales Privatinstitut für Forschung und Netzwerkarbeit in Bildung, Beratung und Management in soziokulturellen Bereichen GmbH).

Zgodnie z założeniem autorów projektu problematyka zarządzania procesami sukcesyjnymi od wielu lat obecna była i jest w pracach analitycznych nad funkcjonowaniem firm rodzinnych. Sukcesja przedsiębiorstw rodzinnych jako międzygeneracyjne przekazanie własności i władzy należy z pewnością do najlepiej rozpoznanych oraz najczęściej podejmowanych zagadnień. Jednocześnie to problem, który szczególnie w warunkach polskich wciąż nie został wsparty konkretnymi rozwiązaniami praktycznymi, w szczególności takimi, które odpowiednio trafnie integrują różne aspekty i perspektywy procesów sukcesyjnych (por. Kulesza, Surzykiewicz, Więcek-Janka 2020). Barię dla skutecznych procesów sukcesyjnych jest brak odpowiednich tradycji – zdecydowana większość firm rodzinnych w Polsce procesów sukcesyjnych dotąd nie przeprowadzała. O ile teoretyczno-empiryczne studia przypadków podkreślają obserwowane interferencje obszarów rozwoju firmy i rodziny oraz konieczność wielowymiarowego i interdyscyplinarnego podejścia w tym uwzględnienie cyklu i właściwości rozwoju systemu rodziny w zarządzania procesami sukcesyjnymi, to nie stworzono dotychczas spójnej, zabezpieczonej i zwalidowanej koncepcji oddziaływań uwzględniającej powyższe postulaty.

Punktem wyjścia dla realizacji przedsięwzięcia było zatem ustalenie:

- niskiego powiązania analiz teoretycznych i empirycznych z profesjonalnymi działaniami praktycznymi (poradniczymi, wspierającymi i in.);
- braku opisu systemu zarządzania jakością postępowań, w szczególności wykształcenia odpowiedniej ścieżki profesjonalizacyjnej (kształcenie i doksztalcanie specjalistów);
- niewielkiego zasięgu oraz wiedzy na temat coachingowego wsparcia procesów sukcesyjnych a także gotowości do ich wykorzystania, (często również niechęć do szerszego udostępnienia wypracowanego know-how).

5 Międzynarodowy projekt „Coaching sukcesji – wielowymiarowe wsparcie zarządzania procesami sukcesji w firmach rodzinnych” zrealizowany został w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, Priorytet IV, Działanie 4.3, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Rys. 8. M. Kulesza, J. Surzykiewicz, E. Więcek–Janka (red.), *Coaching sukcesji – wielowymiarowe wsparcia zarządzania procesami sukcesji w firmach rodzinnych* (2020)

Przygotowując projekt zauważono, że mimo trafności i adekwatności wielu spotykanych propozycji nie stworzono/udostępniono w Polsce spójnego, wystandaryzowanego systemu wsparcia *coachingowego*, w tym szczególnie zapewniającego odpowiednią jakość i porównywalność podejmowanych aktywności. Powyższe spostrzeżenie pozwoliło na wskazanie dwóch najważniejszych kierunków przyszłych aktywności projektowych (1) dookreślenia pola oraz metodyki oddziaływań *coachingowych* integrującego aspekty rozwoju firmy oraz rodziny i wypracowania modelu ich wdrożenia, (2) wypracowania i wdrożenia ścieżki profesjonalizacyjnej *coacha* sukcesji, jako jakościowo zabezpieczonego uzupełnienia dotychczas realizowanych postępowań *coachingowych*. Testowanie wypracowanych rozwiązań zaplanowane zostało w ramach zadania 2 projektu. Przewidywało podjęcie następujących działań:

- Uruchomienie wzorcowego kursu *coachów* sukcesji.
- Testowa realizacja postępowań *coachingowych* (sesji *coachingowych*) przez *coachów*, którzy odbyli szkolenia.
- Superwizje dla *coachów* sukcesji w trakcie realizowanych postępowań *coachingowych*. Sesje superwizyjne dla *coachów* sukcesji stanowić miały ważny element zabezpieczenia jakości oraz porównywalności działań praktycznych, zabezpieczenia zgodności podejmowanych aktywności z wypracowaną w ramach projektu metodyką, wsparcia zawodowego (fachowego, metodycznego) uczestniczących *coachów* oraz
- Sesje superwizyjno-konsultacyjne z ekspertami niemieckimi.

Uczestnikami projektu na etapie testowania, biorącymi udział w powyżej opisanych typach działań byli:

- *Coachowie* sukcesji – doradcy, terapeuci, *coachowie*, mentorzy, którzy uczestniczyli we wzorcowym kursie *coachingu* sukcesji, a także
- Przedsiębiorstwa rodzinne – przedstawiciele min. 12 firm rodzinnych zainteresowanych wielowymiarowym, *coachingowym* wsparciem procesów sukcesyjnych.

Doświadczenia zrealizowanego projektu pokazały w znacznej mierze słuszność i trafność poczynionych założeń. Oczekiwane silne powiązanie przebiegu procesu sukcesyjnych z psychospołecznymi procesami moderującymi relacje wewnątrzrodzinne nakazuje pilne uzupełnienie oferty wsparcia dla przedsiębiorców rodzinnych o elementy właśnie zakorzenione w problematyce

uwarunkowań wewnątrzrodzinnych. Dotychczasowa praktyka, często ograniczająca profesjonalne interwencje i wsparcie do obszaru finansowo-prawnego, pozostawia poza kręgiem zainteresowań bardzo ważny element motywacji do działania, osadzony w trudno uchwytnych, złożonych i częściowo trudnych procesach relacji wewnątrzrodzinnych.

Zakończenie

Realizowane w ostatnich latach międzynarodowe przedsięwzięcia badawczo-rozwojowe były niezwykle istotnym elementem wzmacniającym pozycję i rozpoznawalność Wydziału Studiów nad Rodziną UKSW. Wieloletnia kooperacja międzynarodowa i umocowanie pracowników naukowych Wydziału w sieciach partnerskich (w kraju i za granicą) pozwalało na ściśle wiązanie podejmowanej refleksji teoretycznej, z praktyką badawczą oraz wdrożeniami.

Bibliografia

- Kulesza M. i in. (red.), *Diagnoza równowagi między życiem zawodowym i rodzinnym z wykorzystaniem FABI – Family Balance Inventory*, Warszawa 2020.
- Kulesza M., Kulesza M., *Coaching i superwizja w obszarze działań społecznych*, Warszawa 2015.
- Kulesza M., Kulesza M., *Coaching rodzinny – zarys koncepcji*, w: M. Ozorowski, A. Najda (red.), *Coaching rodzinny. Innowacyjne podejście do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym*, Łomża 2015, s. 175-198.
- Kulesza M., Ozorowski M., Surzykiewicz J. (red.), *Family Balance Coaching. Psychospołeczne wsparcie rodzin poszukujących balansu między życiem zawodowym i rodzinnym*, Warszawa 2019.
- Kulesza M., Surzykiewicz J. (red.), *Coaching społeczny. Innowacyjne techniki i narzędzia wsparcia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym*, Warszawa 2013.
- Kulesza M., Surzykiewicz J. (red.), *Coaching społeczny. W poszukiwaniu efektywnych form wsparcia osób w trudnych sytuacjach życiowych*, Warszawa 2013.
- Kulesza M., Surzykiewicz J., Więcek-Janka E. (red.), *Coaching sukcesji – wielowymiarowe wsparcie zarządzania procesami sukcesji w firmach rodzinnych*, Poznań 2020.
- Ozorowski M., Kulesza, M., *Coaching rodzinny jako pomoc w znalezieniu równowagi między życiem rodzinnym i zawodowym – doświadczenia polskie*, w: L. Csontos, J. Młyński (red.), *Kulturne a socjalne vplyvy na stabilitu rodiny*, Trnava 2019, s. 101-110.

24 (2020) nr 1-2 (55-56), s. 87-97
DOI <https://doi.org/10.21697/snr.2020.55-56.1-2.6>

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY-ND 4.0 International) license. <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0>

ks. Czesław Rychlicki

✉ <https://orcid.org/0000-0002-8704-2750>
Wydział Teologiczny Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu
e-mail: czeslao@wp.pl

Świętość małżeństwa i rodziny

The sanctity of marriage and family

ABSTRAKT: Podjętą w opracowaniu refleksję nad świętością małżeństwa i rodziny rozpoczyna uwaga skoncentrowana nad powszechnym powołaniem do świętości jako darem Boskiej miłości skierowanym do wszystkich członków Kościoła. Ponieważ świętość Chrystusa polega na zjednoczeniu Jego człowieczeństwa z Boską osobą Słowa, analogicznie świętość człowieka, jako dar udzielony mu przez Boga, ma swoje źródło w przyjętym sakramencie chrztu. Przez chrzest dokonuje się *ontyczna* przemiana człowieka jednocząc go z Chrystusem. Pośród różnicowanych form świętości realizowanej w różnorodnych formach życia i działania wierzących szczególnie rodzaj wezwania do świętości stanowi powołanie małżonków, realizowane w ich konkretnym akcie wzajemnego darowania siebie. Akt ten *odtwarza* oblubieńczy dar miłości Chrystusa udzielony Jego Kościołowi. Rodzicielska i wychowawcza funkcja małżonków wskazuje na podwójny wymiar: *naturalny* i *transcendentny*. W aspekcie *natury* małżonkowie w akcie rodzenia i wychowania potomstwa włączają się czynnie w rozwój społeczny, przekazując wartości humanizujące osobę i społeczeństwo. W wymiarze *transcendentnym* rodzicielski i edukacyjny akt małżonków stanowi współpracę w stwórczym akcie Boga, powołującego człowieka na „obraz i podobieństwo” Boga (Rdz 1, 27), i do udziału w dziele doskonalącym kształtowanie świata, zgodnie z wolą Stwórcy (por. Rdz 1, 28). Z tej racji w rodzinie chrześcijańskiej – w sposób szczególnie w jej funkcji wychowawczej – powinien być respektowany prymat chrześcijańskiego wychowania dzieci, dzięki któremu formacja osobowa nabywa wymiaru integralnego.

SŁOWA KLUCZOWE: małżeństwo, miłość, rodzina, wychowanie, świętość

ABSTRACT: Among various forms of sanctity, implemented in various forms of life and activity of believers, the vocation as spouses, implemented in a particular act of giving yourself to another person, constitutes a specific type of sanctity. This act mirrors Christ's gift of love given to His Church. Parental and educational role of spouses indicates the existence of dual dimension: *natural* and *transcendental* one. As far as *nature* is concerned, spouses engage actively in social development by bearing and rearing offspring, transmitting values that humanize a person and society. In case of the *transcendental* dimension, the parental and educational act of spouses constitutes cooperation in the creative act of God, creating a human “in the likeness and image” of God (Genesis 1,27) and is participation in the act improving the development of the world, in line with the will of the Creator (cf. Genesis 1,28). That is why, the primacy of Christian upbringing of children, thanks to which a new person acquires an integral dimension, should play important role in a Christian family, especially in its educational role.

KEYWORDS: education, family, love, marriage, sanctity

Wstęp

Sobór Watykański II w Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes* mówiąc o świętości małżeństwa i rodziny podkreśla, że małżeństwo chrześcijańskie realizuje się w naturze samego Kościoła. Podobnie jak Stary Testament ukazuje przymierze Boga z narodem wybranym w obrazie małżeństwa, tak również Nowy Testament kontynuując tę myśl wskazuje na oblubieńczą relację Chrystusa z Kościołem jako jej *odtworzenie* w małżeństwie

chrześcijańskim¹. Odtwarzana w przymierzu małżeńskim miłość Chrystusa do Kościoła stanowi, że miłość mężczyzny i kobiety uczestniczy w boskiej wartości miłości Chrystusa. Tak więc oblubieńcze misterium Boga ze swoim ludem i oblubieńcze misterium Chrystusa ze swoim Kościołem stanowią archetyp, pierwotny model małżeństwa chrześcijańskiego. W ten sposób małżeństwo staje się sakramentem czyniącym boskie spotkanie człowieka z Chrystusem. Z tego źródła Bożej miłości małżonkowie powinni czerpać siły do godnego realizowania powołania małżeńskiego i rodzinnego. Miłość Boża, wzmacniająca ludzką miłość małżonków, uświęca ich i uzdalnia do urzeczywistnienia obecności Boga w świecie. Zadanie to wymaga od małżonków, by ich świętość była przekazywana dzieciom jako dar rozwijający nie tylko wartości religijne, ale także autentyczne wartości naturalne w życiu społecznym². Solidna formacja ludzka, w łączności z wartościami chrześcijańskimi, powinna stanowić siłę napędową w rozwoju osoby ludzkiej i społeczeństwa, w którym ta osoba żyje i działa.

1. Powszechne powołanie do świętości

Powołanie do świętości nie może być postrzegane jako przywilej określonej grupy osób w Kościele, ale stanowi wezwanie skierowane do wszystkich jego członków³. Świętość osób świeckich nie różni się istotowo od świętości, do której są wezwani kapłani i osoby konsekrowane. Różnice w jej osiągnięciu mogą dotyczyć jedynie odmiennej sytuacji życiowej i konkretnych środków stosowanych do jej realizowania, zaś istota świętości jest identyczna i obejmuje przede wszystkim realizację teologicznych postaw: wiary, nadziei i miłości, przy trwaniu w jedności z Kościołem.

Ostatni Sobór mówiąc o powszechnym powołaniu do świętości stwierdza, że wszyscy wierzący chrześcijanie „są powołani do tego, aby jako żywe członki [...] przyczyniali się do wzrostu Kościoła i do jego ustawicznego uświęcania”⁴. Przedmiotem owego wezwania nie jest więc jedynie doskonalenie osobiste, ale praca nad uświęceniem całego Kościoła, zorientowana na jego rozwój: „Ludzie świeccy są powołani szczególnie do tego, aby sprawiać, że Kościół okaże się obecny i aktywny w takich miejscach i w takich okolicznościach, w których jedynie przy ich pomocy może on stać się solą ziemi”⁵.

Funkcja Kościoła wobec świata w tej materii została tu przyrównana do zadania jakie spełnia sól wobec żywności. Kościół w swoich wiernych powinien przenikać, ożywiać i chronić przed zepsuciem wszystkie pola życia doczesnego: kulturę, naukę, życie rodzinne i społeczne, stając się w nich niejako „duszą” ożywiającą działalność świata. Uświęcenie świata poprzez codzienne zespolenie chrześcijan z Chrystusem stanowi podstawę tego uświęcenia. Na czym opiera się owa świętość?

Skoro tajemnica człowieka objawia się w pełni jedynie w Chrystusie, to również podstawa naszej świętości posiada aspekt chrystologiczny. Na tę podstawę wskazuje sam Jezus uzasadniając motyw swojego wcielenia: „Jeżeli [Pismo] nazywa bogami tych, do których skierowano słowo Boże – a Pisma nie można odrzucić – to jakżeż wy o Tym, którego Ojciec poświęcił i posłał na świat, mówicie: «Błuźnisz», dlatego że powiedziałem: Jestem Synem Bożym?” (J 10,36).

1 Por. Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska *Gaudium et spes*, n. 48; por. Ef 5,32.

2 Por. Tamże, n. 48.

3 Por. Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, n. 39-40.

4 Tamże, n. 33.

5 Tamże.

Poświęcenie przez Ojca odnosi się do Jego Syna w naturze ludzkiej, zjednoczonej w Osobie Boskiej. Chodzi więc o całkowite zjednoczenie Chrystusa Człowieka z Bogiem. Dlatego trzeba zauważyć, że świętość nie odnosi się wyłącznie do uczciwości moralnej, ale do *jedności z Bogiem*. W Jezusie taka ścisła jedność realizuje się przez fakt przyjęcia natury ludzkiej do jedności osobowej Słowa. Dzięki tej jedności natura ludzka Syna Bożego zostaje całkowicie oddana Ojcu i dlatego Jezus mógł oświadczyć swoim przeciwnikom, że „poświęcony” przez Ojca wykonuje dzieła, które należą prawdziwie do Boga⁶.

Jedynie więc w Chrystusie, na którego „obraz” został uczyniony człowiek⁷, możemy osiągać naszą doskonałość, ponieważ od Niego pochodzi zdolność miłowania Boga ponad wszystko. Zależy to jednak od łaski, która jest darem Boga. Świętość człowieka ma więc swoją ontyczną podstawę w jedności z Bogiem, której początkiem jest chrzest święty⁸. Łaska i z nią złączona świętość otrzymana na chrzcie jest samym życiem Bożym, które wierzący powinien pielęgnować i rozwijać w swoim codziennym postępowaniu. Wiemy jednak, że nasze codzienne życie wpływa wśród wielu niepowodzeń i upadków, także przez nas zawinionych. Podnoszenie się z nich nie jest jednak wynikiem wyłącznie naszych własnych wysiłków, potrzebujemy ciągle pomocy Boga i Jego miłosierdzia. Łaska jest darem i współpraca z nią jest warunkiem usunięcia z nas wszystkiego, co przeszkadza w rozwoju miłości jako zasady nowego życia w nas.

Świętość jest wypracowywana w wykonywaniu codziennych zadań życiowych człowieka i dlatego nie sprzeciwia się rzeczywistości ziemskiej, ale – zgodnie z zasadą: *łaska zakłada naturę i ją doskonali* – rozwija tę rzeczywistość i czyni ją bardziej przyjazną człowiekowi. Dlatego świętość chrześcijańska musi wspomagać rzeczywistość codzienną i wpływać na jej rozwój, zwłaszcza na płaszczyźnie życia społecznego.

2. Natura świętości

Świętość, jak już zostało przypomniane, jest darem miłości Boga, który przez nią przekazuje się człowiekowi. W jaki sposób dokonuje się dostęp człowieka do tej miłości? Człowiek nie może dotrzeć do niej o własnych siłach i jest konieczne, aby sam Bóg ją objawił i przekazał człowiekowi. Bóg jest źródłem świętości i jej najwyższym wzorem, co poświadczają obydwa Testamenty: „Bądźcie więc świętymi, bo Ja jestem święty” (Kpł 12,45; por. 1 P 1,15).

W Starym Testamencie pojęcie świętości jest wyrażane przy pomocy obrazów związanych ze sferą kultyczną, i to jest zrozumiałe uwzględniając fakt, że wymóg świętości miał swoje oparcie w prawie świętości (por. Kpł 17-26), zwłaszcza w różnych przepisach kultycznych, w tym odnoszących się do świętości małżeństwa i rodziny (por. Kpł 18,1-30). Głównie w kontekście czystości małżeńskiej uświęcenie zostało określone poprzez nakaz powstrzymywania się od nieczystości ze względu na świętość Boga (por. Kpł 18,1-30; 1 Tes 4,1-12)⁹.

Świętość Boga jest świętością transcendentną i w niej tkwi podstawa dla zróżnicowanych sposobów realizowania świętości w stworzeniach. Świętość człowieka jest więc *świętością udziału* w świętości Boga, stanowiąc Jego dar: „Kogo wybierze Pan, ten jest święty” (Lb 16,7). W Starym Testamencie prawo świętości odnosiło się do każdego Hebrajczyka, o czym przypomina św. Paweł,

6 Por. J. Galot, *Chi sei Tu, o Cristo?*, Firenze 1977, s. 345-346.

7 Por. Kol 1,15 nn.

8 Por. Franciszek, *Adhortacja Amoris laetitia*, n. 73.

9 Por. H. Baltensweiler, *Il matrimonio nel Nuovo Testamento. Ricerche esegetiche su matrimonio, celibato e divorzio*, Brescia 1981, s. 163-167.

który wymieniając charyzmaty Ducha Świętego stwierdza, że dostęp do tego daru jest adekwatny do natury obdarowanego (por. 1 Kor 12,1-11). Dar charyzmatów służy dynamicznemu udziałowi ludzi w świętości Boga i w budowaniu wspólnoty wierzących: „Każdemu zaś z nas została dana łaska według miary daru Chrystusowego. [...] I On ustanowił jednych apostołami, innych prorokami, innych ewangelistami, innych pasterzami i nauczycielami dla przysposobienia świętych do wykonywania posługi, celem budowania Ciała Chrystusowego” (Ef 4, 7. 11-12).

Wszystkie charyzmaty są skierowane ku kształtowaniu świętości Chrystusa w członkach Jego Kościoła. Jedyność źródła świętości jest skierowana na jedność celu realizowanego przez różne środki uświęcenia: łaska, charyzmaty, postawy moralne, sakramenty. Jedność świętości Chrystusa, realizowana przy pomocy różnych darów, stanowi fundament właściwej duchowości chrześcijanina, co wyraził H. Sanson w słowach: „Istnieje tylko jedna duchowość, oparta na wierności Duchowi Chrystusa i Kościoła. Istnieje tylko jedna świętość, stanowiona przez obecność w człowieku Ducha Chrystusa i Jego Kościoła. Istnieje tylko jedna mistyka, w której człowiek żyje Duchem Chrystusa i Jego Kościoła. Duchowość, świętość i mistyka mogą przybierać różne formy, ale te formy będą jedynie różnymi wyrażeniami jedynej i podstawowej formy”¹⁰.

W oparciu o wskazane źródło świętości, jej cel i istotne elementy, przejdźmy teraz do próby opisu natury świętości. Z dotychczasowych rozważań wynika, że świętość przekazywana człowiekowi przez Boga jako dar nie jest czymś zewnętrznym dla człowieka. Podobnie jak świętość człowieczeństwa Chrystusa polega na całkowitym zespoleniu z Boską osobą Słowa, również świętość człowieka polega na oddaniu się Chrystusowi w sakramencie chrztu¹¹. Łaska chrztu sprawia wyzwolenie człowieka z grzechu i wyposaża go w nowe życie w Chrystusie. Przez łaskę chrztu dokonuje się *ontyczna* przemiana człowieka, która staje się podstawą dla świętości w działaniu. Świętość bytowa chrześcijanina, spowodowana łaską Chrystusa, jest jakby nasieniem, z którego bierze początek działanie człowieka zorientowane na rozwój jego doskonałości, która oznacza *świętość etyczną*.

Świętość etyczna stanowi pozytywną odpowiedź człowieka na dar udzielonej mu świętości Chrystusa w konkretnych uwarunkowaniach życiowych. U św. Pawła uświęcenie jest ukazane jako działanie Boga, pod wpływem którego człowiek poddaje się Jego woli (por. Rz 6,19). Chrześcijanin żyjący łaską Chrystusa ma moralny obowiązek podjęcia wysiłku nad rozwojem życia duchowego w sobie i świadczenia pomocy innym. Podjęcie tego wysiłku wymaga od niego dojrzałości i równowagi na wielu odcinkach. Przede wszystkim świętość etyczna domaga się wprowadzenia równowagi *antropologicznej* między życiem duchowym i fizycznym, równowagi emocjonalnej i intelektualnej, odpowiednio do zaangażowania w życie kultury, polityki, w relacje społeczne¹².

Poza płaszczyzną antropologiczną jest potrzeba ustanowienia właściwych relacji *teologiczno-chryologicznych* z Bogiem, uznając w naszym życiu prymat Boga i łaski Chrystusa. Uznanie takiego prymatu wymaga od chrześcijanina poważnego traktowania przykazania *miłości*, która jako jedyna jest zdolna doprowadzić do przezwyciężenia własnego egoizmu i otwarcia się na innych.

Wymienione sektory chrześcijańskiego dojrzewania i kształtowania postawy świętości potrzebują integrującego miejsca, które stanowi Kościół ze swoją wiarą, z historyczną tradycją, ze swoim prawodawstwem, z siecią relacji międzyludzkich i międzykulturowych¹³.

10 H. Sanson, *Spiritualité de la vie active*, Le Puy-Lyon 1957, s. 14.

11 Por. Franciszek, *Adhortacja Amoris laetitia*, n. 67.

12 Por. A. López Trujillo, *La grande sfida. Famiglia, dignità della persona e umanizzazione*, Roma 2004, s. 79-101.

13 Por. C.M. Martini, *Il caso serio della fede*, Casale Monferrato (Al) 2002, s. 26-28.

3. Specyfika świętości powołania małżeńskiego

Jak już zostało powiedziane, prawdziwa świętość odnosi się do Boga, zaś świętość ludzka jest udziałem w Jego świętości. Do tej świętości są wezwani wszyscy, niezależnie od konkretnie realizowanego własnego powołania. Wezwanie do świętości odpowiada naturze osobistego powołania każdego człowieka i odpowiedź na nie powinna być również osobista. Na ten zróżnicowany charakter powołania do świętości zwraca uwagę ostatni Sobór deklarując: „Oprócz tego apostołatu, który jest zadaniem wszystkich w ogóle wiernych, ludzie świeccy mogą być także powoływani w różny sposób do bardziej bezpośredniej współpracy z apostołatem hierarchii, na wzór owych mężczyzn i kobiet, co pomagali apostołowi Pawłowi w głoszeniu Ewangelii, trudząc się bardzo w Panu (por. Flp 4,3; Rz 16,3 nn.)”¹⁴.

Pośród różnych form wezwania do świętości szczególny rodzaj stanowi powołanie skierowane do małżonków w ich konkretnym akcie wzajemnego darowania siebie: „Powszechnie powołanie do świętości jest skierowane również do małżonków i rodziców chrześcijańskich: określone w sprawowanym sakramencie zostaje przełożone na konkretny język rzeczywistości życia małżeńskiego i rodzinnego”¹⁵.

W akcie wzajemnego darowania się małżonków zostaje odtworzony oblubieńczy dar Chrystusa dla Jego Kościoła¹⁶. Na mocy odtworzonego w sakramencie małżeństwa tego misterium łaska Chrystusa przenika i uświęca dwoje ludzi w ich związku. Skoro bowiem żywy związek ofiarnej miłości Chrystusa i Kościoła stanowi dla małżonków trwale źródło łaski, to jest on dla nich także źródłem świętości¹⁷. „Dlatego powinni oni zachowywać w życiu i w pełni urzeczywistniać świętość, którą otrzymali z daru Bożego [...], i aby mieli owoce Ducha na uświęcenie (por. Ga 5,22; Rz 6,22)”¹⁸.

Niemożliwe jest więc uczestnictwo małżonków w świętości bez jej zakotwiczenia w darze otrzymanym od Chrystusa. Miłość Chrystusa do Kościoła jest przeto konkretną rzeczywistością *ofiarniczą*, przekazaną w sakramencie małżeństwa. Miłość *ofiarnicza* Chrystusa do Kościoła – o której wspomina św. Paweł w Liście do Ef 5,25 – stanowi odwołanie się do śmierci Chrystusa, jako ofiary złożonej za Kościół i dlatego zawiera sens przekraczający wymiar historyczny¹⁹.

Miłość Chrystusa jest rzeczywistością trwale doświadczaną przez Kościół i dlatego, gdy w jej świetle mówi się o świętości małżonków i świętości życia rodzinnego, to trzeba mówić o świętości samego przymierza małżeńskiego, na którym opiera się rodzina²⁰. Urzeczywistnienie w przymierzu małżeńskim zbawczego przymierza Chrystusa z Kościołem dokonuje się dzięki łasce Ducha Świętego²¹. Dlatego nie można mówić o świętości życia małżeńskiego i rodzinnego pomijając udział Ducha Chrystusa.

Skoro oblubieńcza miłość Chrystusa do Kościoła nie jest dla małżeństwa jedynie wzorem, ale podstawową normą konstytutywną, to oznacza, że w oparciu o nią małżeństwo dwojga osób

14 LG, n. 33.

15 Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio*, n. 56

16 Por. Cz. Rychlicki, *Sakramentalny charakter przymierza małżeńskiego*, Płock 1997, s. 95-126.

17 Por. K. Staab, *Die Gefangenschaftsbriefe*, w: K. Staab, J. Freundorfer, *Die Tessonickerbriefe. Die Gefangenschaftsbriefe. Die Pastoralbriefe*, Regensburg 1959, s. 26.

18 LG, n. 40.

19 Por. R. Schnackenburg, *Er hat uns auferweckt. Zur Tauflehre des Epheserbriefes*, w: *Liturgisches Jahrbuch*, t. II/2, Münster 1952, s. 178.

20 Por. Cz. Rychlicki, dz. cyt., s. 114-121.

21 Por. C. Rocchetta, *Il sacramento della coppia. Saggio di teologia del matrimonio cristiano*, Bologna 1996, s. 179.

powinno realizować wszystko, co jest zawarte istotowo we wzorze. Chodzi w nim głównie o obopólny dar ofiarnej miłości i o wspólnotę życia dającą podstawę dla rozwoju rodziny ludzkiej.

Każda rodzina opiera swoje istnienie na wzajemnym darze małżonków z siebie. Oprócz tej bezpośredniej podstawy rodzina chrześcijańska czerpie swój nadprzyrodzony byt z przymierza miłości Chrystusa i Kościoła. Z tego przymierza, będącego podstawą przymierza małżeńskiego, wypływają zadania dla samych małżonków i dla tworzonej przez nich rodziny. W chrześcijańskim małżeństwie mężczyzny i kobiety zostaje *odtworzona* nie tylko pierwotna relacja miłości z aktu stworzenia, ale również zbawcza relacja Chrystusa z Kościołem²². Dzięki temu małżeństwo nie jest tylko jedną z rzeczywistości ziemskich, ale pozostaje włączone w zakres zbawczego działania Chrystusa, ożywiającego związek dwojga kochających się osób.

4. Sposób i środki realizowania świętości

Ponieważ sakramentalną podstawę przymierza małżeńskiego stanowi *miłość* jako dar Chrystusa, to z jej natury wynika, że trwałość małżeństwa i rodziny zakłada jej ustawiczny rozwój. Ponieważ miłość jest tą wartością, poprzez którą Bóg przebywa w sercu człowieka, a człowiek w Bogu za pośrednictwem Ducha Świętego²³, to ona stanowi teologiczny fundament dla pozostałych środków doskonalących małżeństwo i rodzinę. Podstawowa wartość miłości w kształtowaniu świętości małżeństwa nie oznacza, że ona zastępuje inne środki jego doskonalenia, ale to, że ona wpływa na ich rozwój. Dlatego miłość małżonków jest podstawowym tworzywem dla budowania wspólnoty życia, dla kształtowania miejsca wychowania i przekazywania wartości.

a. Wychowanie do miłości

Zgodnie z przesłaniem obydwóch Testamentów miłość jest więzią w doskonaleniu osoby ludzkiej i wypełnieniem prawa Bożego, gdyż ona kieruje postępowaniem Boga i działaniem człowieka. Ponieważ miłość przenika wszystkie środki wspomagające rozwój życia duchowego i świętości, dlatego jest ona znakiem prawdziwego ucznia Chrystusa²⁴. Nierozerwalna więź obydwóch przykazań została zrealizowana w Chrystusie, w Jego śmierci dobrowolnie przyjętej i ofiarowanej Ojcu za nas. W niej Jezus doprowadził do końca swoją miłość do Ojca i do nas. Nowe przykazanie miłości domaga się również od nas naśladowania Chrystusa poprzez odnajdywanie w drugim człowieku osoby Jezusa. Najlepszym miejscem wychowania do tej miłości jest wspólnota małżeńska i rodzinna.

Gdy dwoje młodych ludzi wyznaje sobie miłość, wtedy niewątpliwie pragną być zjednoczeni we wszystkim i wydaje się im, że posiadają w swoich rękach cały świat. Tak samo małżonkowie w momentach wzajemnego rozumienia siebie doświadczają pokoju i wewnętrznego wyciszenia. Ta zdolność i możliwość komunikacji osób, gdy się spotykają jako „para kochająca”, i gdy się otwiera ich serce na pokój i nadzieję, jest jednak ciągle poddawana napięciom mogącym prowadzić do zerwania więzi między nimi. Są to trudności, które zależą bądź od samych małżonków (ich charakteru, stylu życia, itd.), bądź od otoczenia, w którym żyją.

22 Por. H. Schlier, *Der Brief an die Epheser. Ein Kommentar*, Düsseldorf 1968, s. 253-260; także: R. Schnackenburg, *Die Ehe im Neuen Testament*, w: *Theologie der Ehe*, Regensburg 1969, s. 29.

23 Por. 1 J 4,16; Rz 5,5.

24 Por. LG, n. 42.

Konkretna para ludzka, także w momencie uczucia miłości nawet najbardziej romantycznej, nie może się odłączyć od otoczenia, w którym żyje, od problemów i skutków jakie te sytuacje powodują. Sposób życia i problemy społeczne, nawet gdy można je wyrazić w języku na płaszczyźnie pojęciowej, nie są abstrakcyjne, bo wpływają na konkretne osoby, które przeżywają te problemy, lub muszą je podjąć i rozwiązywać w konkretnych sytuacjach. Mówić o małżeństwie, które dotyczy pary ludzkiej w życiu wspólnotowym i w solidarności, oznacza traktować życie i doświadczenie osób usytuowanych w konkretnym środowisku, ale oznacza także odniesienie się do tego co mówi i wskazuje Bóg w Objawieniu. Tylko bowiem w nim można odnaleźć właściwe motywacje dla stworzenia i nadania znaczenia życiu każdej pary i małżeństwu.

Żyjemy w epoce ciągłej ewolucji z towarzyszącymi jej wieloma napięciami. Obok nas istnieją odmienne sposoby przeżywania sytuacji małżeńskiej do tego stopnia, że każdy chce tworzyć „własną drogę” realizując własne idee, które często zmierzają do znalezienia łatwych rozwiązań, nie zawsze jednak właściwych i wyzwających. Rozumieć, decydować samemu, kształtować życie według własnego planu, oznacza chcieć rozwiązywać problemy własnymi siłami, które chociaż są szczerze to są ograniczone przez grzech, a także przez nasze możliwości naturalne. Trzeba więc odwołać się do refleksji nad małżeństwem jako wydarzeniem zaproponowanym przez Boga wszystkim ludziom, którzy pragną szukać wartości w kontekście społeczno-kulturowym, w jaki jesteśmy włączeni.

Małżonkowie są wezwani do odkrycia swojego powołania, by realizować się w małżeństwie z konkretną osobą, z którą razem powinni być znakiem miłości Bożej. Wymaga to dojrzałości wiary, bo jest to dar Boga udzielony nam przy naszych ograniczeniach. Chodzi o udostępnienie w nas przestrzeni Duchowi Świętemu, dawcy miłości. Chodzi o zdolność otwarcia się na Boga w celu oddania samego siebie do Jego dyspozycji. Nie chodzi tu o jakieś tylko duchowe przeżywanie tej sytuacji, ale o konkretne życie w bezpośredniej obecności Ducha Świętego, o tworzenie środowiska, o wybory dokonywane przez małżonków, które stają się miejscem doświadczania miłości. Małżonkowie nie mogą więc układać swojego wspólnego życia prywatnie, niezależnie od dzieci, które mogą mieć lub nie mieć. Jest to droga *solidarności ze wszystkimi ludźmi*, bez marginalizowania kogokolwiek, nawet w usprawiedliwionych sytuacjach. Tu powstaje bardzo drastyczne pytanie: dlaczego tyle małżeństw starszych żyje w domach tzw. „starości”? Ile dzieci pozostaje w „domach dziecka”, w różnych instytucjach albo ile osób żyje w samotności?

Małżeństwo, które żyje w sytuacji poszukiwania pewnych wartości proponowanych przez społeczeństwo, pozostaje często także odseparowane przez innych. Dziś nie ma pewności sytuacji jakie kiedyś tworzyło prawo proponowane przez kulturę. Chodzi o znalezienie motywów i celów postępowania, które regulowałyby życie małżeństwa w taki sposób, by społeczność i wspólnota nie utrudniały takiej sytuacji, ale sprzyjały jej realizacji. Dlatego wychowanie do miłości, obiektywnie rozumiana rola kobiety, pojęcie autorytetu, pojęcie rodziny i małżeństwa, są właściwymi tematami dla podjęcia badań i wprowadzania ich w życie, gdyż miłość między małżonkami ożywia życie rodzinne. Jest ona zasadą umacniającą i ożywiającą relacje między małżonkami i w rodzinie.

b. Wychowanie do wartości

Jednym z najbardziej widzialnych skutków miłości małżeńskiej jest rodzicielstwo. Prokreacja nie może być jednak celem samym w sobie. Aby mogła spełniać swoje powołanie wyznaczone przez Stwórcę powinna pomagać osobowemu rozwojowi każdego z małżonków i przyczyniać się do

osobowego rozwoju społeczeństwa, którego zasadniczym źródłem jest rodzina²⁵. Taki cel osobowego rozwoju przez właściwie realizowaną miłość małżeńską został określony przez Stwórcę: „Dlatego to mężczyzna opuszcza ojca swego i matkę swoją i łączy się ze swą żoną tak ściśle, że stają się jednym ciałem” (Rdz 2, 24; por. Mt 19, 5).

Powołanie do miłości małżeńskiej posiada więc podstawową wartość społeczną. Ten moment podkreśla także w naszych czasach Kościół w Konstytucji soborowej *Gaudium et spes*: „Z samej zaś natury swojej instytucja małżeńska oraz miłość małżeńska nastawione są na rodzenie i wychowywanie potomstwa, co stanowi jej jakby szczytowe uwieńczenie” (GS, 48).

Przeto sama miłość małżeńska i organicznie związane z nią rodzenie potomstwa nie stanowią celu samego w sobie, ale z nim jest związane wychowanie potomstwa, a to zadanie jest już włączone w wymiar życia społecznego i zakłada odpowiedzialność rodzicielską. Rodzicielska odpowiedzialność za zrodzone potomstwo wymaga zwrócenia szczególnej uwagi w obecnym klimacie kulturowym, ponieważ godność małżeństwa często „przymiewa wielożeństwo, pląga rozwodów, tzw. wolna miłość i inne zniekształcenia. Ponadto miłość małżeńska bardzo często doznaje sprofanowania przez egoizm, hedonizm i niedozwolone zabiegi przeciw poczęciu” (GS, 47; por. EV, 14).

Drastycznie przebiegająca w naszych czasach *rewolucja seksualna* znajduje swój wyraz w wielu zjawiskach, które nie tylko są sprzeczne z moralnością chrześcijańską, opartą na objawionym słowie Bożym i potwierdzaną w nauce i wierze Kościoła, ale redukują wprost godność osoby ludzkiej i osłabiają społeczeństwo. W głównej mierze takie rzeczywistości stanowią: związki oparte na współżyciu osób bez prawnej regulacji małżeńskiej, aborcja, gender, eutanazja, związki jednopłciowe. Są to rzeczywistości stanowiące mocne wyzwanie w relacji do rodziny, nie kierowane jedynie wartościami religijnymi, ale prawdziwie antropologicznymi. Rodzina i życie stanowią bowiem jedność, gdyż są nierozzerwalnie z sobą złączone. Stąd też stanowią wyzwanie zarówno dla prawodawców i polityków oraz do Kościoła, z racji naturalnej odpowiedzialności obu stron za troskę o integralną formację osoby ludzkiej.

5. Rola Kościoła w obronie istotnych wartości małżeństwa i rodziny

Ostatni Sobór rozważając w Konstytucji *Gaudium et spes* miejsce i rolę Kościoła we współczesnym świecie szczególną uwagę skoncentrował na małżeństwie i rodzinie. W tych bowiem instytucjach są złożone bogate wartości ludzkie, które przy świadomym i odpowiedzialnym wykorzystaniu wywierają zasadniczy wpływ humanizujący konkretną osobę i społeczeństwo. Naturalne doświadczenie codzienne prowadzi do wyraźnego wniosku, że rodzina jest podstawowym miejscem wychowania, a w szczególności kształtowania osoby dziecka w wartościach etycznych. Ponieważ rodzice są dawcami nowego życia, to podstawowe wychowanie ich dziecka jest ściśle złączone z aktem rodzicielskim. Tę obiektywną prawdę potwierdza Kościół uzasadniając swoją odpowiedzialność za rodzinę: „Rodzice, ponieważ dali życie dzieciom, w najwyższym stopniu są obowiązani do wychowania potomstwa i dlatego muszą być uznani za pierwszych i głównych jego wychowawców”²⁶. Tę samą prawdę przekazuje Jan Paweł II w Adhortacji apostołskiej *Familiaris consortio*²⁷, oraz

25 Por. A. Favale, *Fini del Matrimonio nel Magistero del Concilio Vaticano II*, w: A.M. Triacca, G. Pianazzi (red.), *Realtà e valori del sacramento del matrimonio*, Roma, 1976, s. 173-207, zwłaszcza: s. 200-202.

26 Sobór Watykański II, Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum educationis* (28.10.1965), n. 3.

27 Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Familiaris consortio* (22.11.1981), n. 41: „Płodna miłość małżeńska wyraża się w różnych formach służenia życiu. Wśród nich najbardziej bezpośrednie, właściwe małżeństwu i zarazem takie, w których nic małżeństwa nie może zastąpić, to rodzenie i wychowanie”.

Karta Praw Rodziny: „Przekazując życie swoim dzieciom, rodzice posiadają autentyczne, główne i niezbywalne prawo do ich wychowania, dlatego powinni być uznani za pierwszych i głównych wychowawców swoich dzieci”²⁸.

Źródłem, z którego wypływa niezbywalne prawo rodziców do wychowania własnego dziecka jest miłość rodzicielska²⁹. Ponieważ miłość rodzicielska jest siłą inspirującą wychowanie dziecka, to ona stanowi także konstytutywny element wychowawczej funkcji rodziców. To źródło inspirujące edukacyjną funkcję rodziców wobec własnych dzieci antropologia chrześcijańska wyprowadza z aktu stworzenia człowieka przez Boga na Jego *obraz i podobieństwo* (por. Rdz 1,27). Skoro Bóg jest *miłością* (1 J 4,8), to powołał On do istnienia człowieka – w wydaniu mężczyzny i kobiety – z *miłości*, a zlecając mu funkcję współpracy we własnym dziele stwórczym (por. Rdz 2,18-19,21-24) wezwał go także *do trwania w miłości* i przekazywania jej aktem rodzenia nowego człowieka (por. Rdz 1, 28). Stąd więc rodzicielska miłość względem własnego dziecka stanowi źródło funkcji wychowawczej i jej podstawowy element składowy. Miłość bowiem jest darem z natury swej udzielającym się drugiej osobie. Ponieważ miłość jest aktem osobowym i humanizującym to musi jej towarzyszyć *wolność*, a cecha wolności w miłości edukacyjnej rodziców wobec własnego dziecka wymaga *odpowiedzialności* za jej wyrażanie (por. Rdz 2, 16-17). Świadoma i wolna odpowiedź miłości rodzicielskiej wyrażona w wychowaniu potomstwa nabiera więc znaczenia *transcendentnego*, gdyż odpowiada w pełni wezwaniu Stwórcy, zawartym w powołaniu człowieka na Jego „obraz i podobieństwo” – obecne w Jezusie Chrystusie, oraz w zleceniu skierowanym na jego rozwój (por. Kol 1,15-17).

Tak rozumianą naturę miłości rodzicielskiej w relacji do wychowania potomstwa znajdujemy potwierdzoną w Adhortacji *Familiaris consortio*: „W swej najgłębszej rzeczywistości miłość jest istotowo darem, a miłość małżeńska, prowadząc małżonków do wzajemnego *poznania*, które czyni z nich «jedno ciało», nie wyczerpuje się wśród nich dwojga, gdy uzdalnia ich do największego oddania, dzięki któremu stają się współpracownikami Boga, udzielając daru życia nowej osobie ludzkiej. W ten sposób małżonkowie, oddając się sobie, wydają z siebie nową rzeczywistość – dziecko, żywe odbicie ich miłości, trwałą znak jedności małżeńskiej oraz żywą i nierozłączną syntezę ojcostwa i macierzyństwa. [...] Stawszy się rodzicami, małżonkowie otrzymują od Boga dar nowej odpowiedzialności. Ich miłość rodzicielska ma się stać dla dzieci widzialnym znakiem tej samej miłości Boga, *od której bierze nazwę wszelkie ojcostwo na niebie i na ziemi* (Ef 3,15)”³⁰. Stąd więc etyczne wychowanie dziecka przez własnych rodziców ma swoje źródło w samym fakcie rodzenia jako znaku rodzicielskiej miłości dającej siebie drugiej osobie³¹.

Skoro przedstawiona prawda o podstawowym źródle obowiązku etycznego wychowania dziecka przez jego rodziców odnosi się do każdej ziemskiej rzeczywistości małżeństwa i rodziców względem narodzonego z nich dziecka, to tym bardziej powinna ona znaleźć swoje miejsce w rodzinie chrześcijańskiej. W niej bowiem prymat religijnego wymiaru wychowania powinien być szczególnie respektowany. Uzasadnienie dla takiego obowiązku wychowania dzieci znajdujemy w przywoływanej już parokrotnie Adhortacji Jana Pawła II: „Nową i specjalną pomoc w posłannictwie wychowawczym rodziców chrześcijańskich, wpływającym z uczestnictwa w dziele stwórczym Boga, znajdują oni w sakramencie małżeństwa, który ich konsekruje do prawdziwie

28 Pontificio Consiglio per la Famiglia, *Carta dei Diritti della Famiglia* (22.10.1983), art. 5: “Avendo dato la vita ai loro figli, i genitori hanno l'originario, primario ed inalienabile diritto di educarli; essi devono perciò essere riconosciuti come i primi e principali educatori dei loro figli”.

29 Por. Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio*, n. 36.

30 Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio*, n. 14.

31 Por. D. Tettamanzi, *La famiglia via della Chiesa*, Milano 1991, s. 167-171.

chrześcijańskiego wychowania dzieci, to znaczy powołuje ich do uczestnictwa we władzy i miłości samego Boga Ojca i Chrystusa Pasterza, a także w macierzyńskiej miłości Kościoła, wzbogaca ich darami mądrości, rady, męstwa i wszystkimi innymi darami Ducha Świętego po to, ażeby pomogli dzieciom w ich ludzkim i chrześcijańskim wzrastaniu. Poprzez sakrament małżeństwa zadanie wychowawcze rodziców nabiera godności i charakteru powołania, stając się prawdziwą i w ścisłym sensie *posługą* Kościoła w dziele budowania jego członków. Doniosłość i zaszczytność wychowawczej posługi rodziców chrześcijańskich jest tak wielka, że św. Tomasz nie waha się zestawiać jej z posługą kapłańską: «Niektórzy krzewią i podtrzymują życie duchowe wyłącznie poprzez posługę duchową. To odnosi się do sakramentu kapłaństwa; inni czynią to zarówno w stosunku do życia fizycznego, jak i duchowego, co ma miejsce w przypadku sakramentu małżeństwa, w którym mężczyzna z kobietą łączą się, ażeby wydać na świat potomstwo i wychować je na chwałę Bożą» (Św. Tomasz, *Summa contra Gentiles* IV, 58). Żywa i czujna świadomość posłannictwa otrzymanego wraz z sakramentem małżeństwa pomoże rodzicom chrześcijańskim poświęcić się dziełu wychowania dzieci z wielką pogodą ducha i ufnością, a zarazem z poczuciem odpowiedzialności wobec Boga, który ich powołuje i posyła, ażeby budowali Kościół w dzieciach. W ten sposób rodzina ochrzczonych, zgromadzona razem przez Słowo i Sakrament jako Kościół domowy, staje się tak jak wielki Kościół, nauczycielem i matką³².

W odniesieniu do małżeństwa chrześcijańskiego należy więc uwzględnić, że rodzice spełniając obowiązek wychowawczy w stosunku do swoich dzieci są włączeni w misję budowanie *Kościola domowego*. Godność ta wypływa z sakramentalności ich małżeństwa. W ten sposób: „umocnieni małżonkowie chrześcijańscy potrafią zachować żywą świadomość szczególnego wpływu, który wywiera łaska sakramentu małżeństwa na wszystkie aspekty życia małżeńskiego, a zatem i na dziedzinę płciową: dar Ducha, przyjęty i odwzajemniony przez małżonków, pomoże im przeżywać płciowość ludzką wedle zamysłu Bożego i jako znak jednoczącej i płodnej miłości Chrystusa do Jego Kościoła”³³.

W trosce Kościoła o kształtowanie właściwej godności małżeństwa i rodziny, a poprzez te instytucje godności każdej osoby ludzkiej i społeczeństwa, nie może zabraknąć czynnego udziału kapłanów. Do ich ważnych i zaszczytnych zadań należy wspieranie powołania małżeńskiego i rodzinnego, zwłaszcza w sytuacjach kryzysów w tym sektorze. Pomoc duszpasterska, obok normalnych i stałych środków religijnych, jak: katecheza, kult liturgiczny, zwłaszcza korzystanie z sakramentów świętych, domaga się świadczenia dobrze ukształtowanej pomocy humanitarnej poprzez okazywanie ludzkiej dobroci w sytuacjach trudnych i krzepienia w miłości. Aby duszpasterska pomoc małżeństwom i rodzinom była efektywna potrzeba ze strony duszpasterzy również odpowiedniego przygotowania w sektorze nauk o rodzinie. Dlatego nie jest Kościołowi i duszpasterstwu obca także kwalifikowana pomoc specjalistów, przygotowanych w zakresie odpowiednich nauk humanistycznych. W tym sektorze należy docenić dokonujący się w ostatnich latach, także w Polsce, rozwój kierunku „nauki o rodzinie” w ramach studiów teologicznych. Ten pozytywny trend naukowy rozwija się z pragnienia niesienia pomocy małżeństwu i rodzinie w sprawach dotyczących problemów codziennego życia oraz sfery duchowej. Cel jest ściśle określony: pomoc człowiekowi w jego integralnej formacji osobowej, jednoczącej formację ludzką z duchowo – chrześcijańską. Jest to także wyraz troski Kościoła o zabezpieczenie i aktualizowanie doktryny Chrystusa w odniesieniu do powołanej przez Niego instytucji małżeństwa i rodziny, z określonym celem budowania świata w sposób uporządkowany (por. Rdz 1, 28).

32 Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Familiaris consortio*, n. 38.

33 Tamże, n. 33.

Zakończenie

Dla podkreślenia wielkiej wartości polityki prorodzinnej i integralnej promocji wartości życia ludzkiego Stolica Apostolska opublikowała *Kartę Praw Rodziny*, która w swojej preambule stwierdza: „Społeczność, a w szczególności Państwo i organizacje międzynarodowe, mają obowiązek wspierać rodzinę przy pomocy środków o charakterze politycznym, ekonomicznym, socjalnym i prawnym, zorientowanym na umacnianie jedności i stabilności rodziny w taki sposób, by ona mogła realizować swoje ściśle określone zadanie”³⁴.

W ten sposób Magisterium Kościoła, odpowiedzialne za strzeżenie doktryny Chrystusa, podkreśla w różnorodnych momentach i okazjach wartość małżeństwa i rodziny jako miejsca, w którym spotykają się różne pokolenia, które powinny wspomagać się wzajemnie dla osiągnięcia coraz bardziej doskonałej mądrości i formacji ludzkiej.

Bibliografia

- Baltensweiler H., *Il matrimonio nel Nuovo Testamento. Ricerche esegetiche su matrimonio, celibato e divorzio*, Brescia 1981.
- Favale A., *Fini del Matrimonio nel Magistero del Concilio Vaticano II*, w: A.M. Triacca, G. Pianazzi (red.), *Realtà e valori del sacramento del matrimonio*, Roma, 1976, s. 173-207.
- Franciszek, Adhortacja apostolska *Amoris laetitia*, Watykan 2016.
- Galot J., *Chi sei Tu, o Cristo?*, Firenze 1977.
- Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio*, Watykan 1981.
- López Trujillo A., *La grande sfida. Famiglia, dignità della persona e umanizzazione*, Roma 2004.
- Martini C.M., *Il caso serio della fede*, Casale Monferrato (Al) 2002.
- Pontificio Consiglio per la Famiglia, *Carta dei Diritti della Famiglia* (22.10.1983).
- Rochetta C., *Il sacramento della coppia. Saggio di teologia del matrimonio cristiano*, Bologna 1996.
- Rychlicki C., *Sakramentalny charakter przymierza małżeńskiego*, Płock 1997.
- Sanson H., *Spiritualité de la vie active*, Le Puy-Lyon 1957.
- Schlier H., *Der Brief an die Epheser. Ein Kommentar*, Düsseldorf 1968.
- Schnackenburg R., *Er hat uns auferweckt. Zur Tauflehre des Epheserbriefes*, w: *Liturgisches Jahrbuch*, t. II/2, Münster 1952.
- Schnackenburg R., *Die Ehe im Neuen Testament*, w: *Theologie der Ehe*, Regensburg 1969.
- Sobór Watykański II, Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum educationis*.
- Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*.
- Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska *Gaudium et spes*.
- Staab K., Freundorfer J., *Die Thessalonikerbriefe. Die Gefangenschaftsbriefe. Die Pastoralbriefe*, Regensburg 1959.
- Tettamanzi D., *La famiglia via della Chiesa*, Milano 1991.

34 Pontificio Consiglio per la Famiglia, *Carta dei Diritti della Famiglia* (22.10.1983), Preambula, I: “La società, e in particolare modo lo Stato e le organizzazioni internazionali, devono proteggere la famiglia con misure di carattere politico, economico, sociale e giuridico, miranti a consolidare l’unità e la stabilità della famiglia in modo che essa possa esercitare la sua specifica funzione”.

24 (2020) nr 1-2 (55-56), s. 99-113
DOI <https://doi.org/10.21697/snr.2020.55-56.1-2.7>

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY-ND 4.0 International) license. <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0>

ks. Adam Skreczko

✉ <https://orcid.org/0000-0002-1437-8923>
Wydział Studiów nad Rodziną UKSW w Warszawie
e-mail: a.skreczko@uksw.edu.pl

Pedagogizacja rodziców wyrazem troski o dobro dziecka

Parents' pedagogy as an expression of concern for the child's well-being

ABSTRAKT: Proces wychowania w obecnym czasie jest bardzo złożony i niejednokrotnie konfliktowy. Dzisiaj bardziej niż kiedykolwiek potrzebne jest poważne, głębokie i staranne przygotowanie rodziców do pełnienia zadań wychowawczych. Należy przy tym pamiętać, że pedagogizacja rodziców, jako wyraz troski o dobro dziecka, powinna być prowadzona nie tylko ze znajomością rzeczy, ale i z dużym taktem. W działalności tej mamy do czynienia głównie z osobami dorosłymi posiadającymi utrwalone poglądy i własne doświadczenie życiowe. Reprezentują oni różny stopień rozwoju kulturalnego, religijnego, moralnego i intelektualnego. Stąd przy podejmowaniu tego rodzaju zadań mogą pojawić się różne trudności. Różny jest także poziom i jakość oddziaływań wychowawczych w ich rodzinach.

SŁOWA KLUCZOWE: dobro dziecka, pedagogizacja rodziców, proces wychowania, troska o dziecko, wychowanie

ABSTRACT: The upbringing process at the present time is very complex and often conflicting. Today, more than ever, there is a need for serious, deep and careful preparation of parents to perform their educational tasks. It should be remembered that the pedagogization of parents, as an expression of concern for the child's welfare, should be carried out not only with knowledge of things, but also with great tact. In this activity, we deal mainly with adults who have well-established views and their own life experience. They represent different degrees of cultural, religious, moral and intellectual development. Hence, various difficulties may arise in undertaking such tasks. The level and quality of educational interactions in their families are also different.

KEYWORDS: child's welfare, care for a child, parents' pedagogy, upbringing process, upbringing.

Wstęp

Prawdziwy rozwój człowieka dokonuje się głównie dzięki osobowym relacjom z innymi ludźmi. W przypadku dziecka są to przede wszystkim relacje z rodzicami. Dziecko ma prawo oczekiwać od tych, którzy powołali je do życia troski o prawidłowy rozwój. To głównie rodzice mają za zadanie zapewnić wszechstronne wychowanie swojemu dziecku. Aby mogli to uczynić, powinni nieustannie troszczyć się o swój własny rozwój i właściwe podejście do dziecka. Dotykamy więc problemu tzw. pedagogizacji rodziców i tego, jak ona wpisuje się w troskę o dobro dziecka.

1. Dobro dziecka

Nadrzędnym celem wszelkich oddziaływań wychowawczych jest dobro dziecka i jego wszechstronny rozwój¹. W naszym odczuciu dobro dziecka to możliwość wychowywania się w atmosferze szacunku między rodzicami, przy należytej ich trosce tak o opiekę, jak i wychowanie własnego dziecka. Kontakt z rodziną bliższą i dalszą, uczestnictwo w jej życiu jest najlepszym zapewnieniem troski o dziecko i jego dobro. Problem jednak tkwi w szczegółach, czyli w tym, co każdy rodzic rozumie pod pojęciem „dobra”. Różne są przecież poglądy rodziców na sprawy wychowania czy form i jakości przekazywanych wartości dziecku. Dobrem dziecka jest wszechstronny jego rozwój. Wychowanie sprowadza się do troski o jego człowieczeństwo, o pełnię tego człowieczeństwa². Jan Paweł II nieustannie przypominał, że w procesie wychowania chodzi o to, ażeby człowiek stawał się coraz bardziej człowiekiem – o to, ażeby bardziej był, a nie tylko więcej miał – aby więc przez wszystko, co ma, co posiada, umiał bardziej i pełniej być człowiekiem – to znaczy, ażeby również umiał bardziej być nie tylko z innymi, ale także dla innych.

Rodzice mogą ubogacać swoje dziecko człowieczeństwem, jeśli sami o nie się troszczą, „inwestują” w siebie. W tym momencie dochodzimy do powiązania pedagogizacji rodziców z dobrem dziecka. Pedagogizacja rodziców jest jedną z form troski o jego dobro. W tym przejawia się ich miłość do dziecka.

2. Pedagogizacja rodziców elementem troski o dobro dziecka

Czym jest w swej istocie pedagogizacja rodziców, którą mamy tu rozważyć?³ Jest to – według *Encyklopedii Pedagogicznej*: „działalność zmierzająca do stałego wzbogacania posiadanej przez rodziców potocznej wiedzy pedagogicznej o elementy naukowej wiedzy o wychowaniu dzieci i młodzieży, dostarczanie rodzicom wiadomości o celach, zadaniach, treściach, metodach, środkach i uwarunkowaniu procesu wychowania zachodzącego w rodzinie, szkole, zakładzie wychowawczym, w różnych organizacjach ze szczególnym położeniem nacisku na uzupełnienie ich wiedzy o wychowaniu ich dzieci w rodzinie”⁴. Posiadana przez rodziców wiedza na temat wychowania, a szczególnie wiedza o psychice dziecięcej w ogóle i warunkach jej rozwoju pozwala im na trafniejsze rozwiązywanie problemów wychowawczych, a co za tym idzie – na trafniejsze i skuteczniejsze oddziaływanie w kierunku prawidłowego kształtowania osobowości dziecka. Dzięki pedagogizacji rodzice wzbogacają swoją wiedzę o wybrane zagadnienia z pedagogiki i innych nauk związanych z wychowaniem⁵.

1 Warto zauważyć, że w Konwencji o Prawach Dziecka nie ma definicji pojęcia dobro dziecka, chociaż dokument określa w pewnym stopniu jego zakres wskazując na takie elementy jak opieka, troska i ochrona. Także polskie prawo nie definiuje pojęcia dobro dziecka, jednak niejednokrotnie się nim posługuje. Kodeks rodzinny i opiekuńczy określa władzę rodzicielską zarówno jako obowiązek, jak i prawo rodziców do wykonywania pieczy nad osobą i majątkiem dziecka oraz do wychowania dziecka. Por: *Dobro dziecka*, <http://dladobradziecka.pl/dobro-dziecka/> (dostęp 11.06.2021).

2 Por. Jan Paweł II, *List do Rodzin*, Watykan 1994, n. 16.

3 „Pedagogizacja rodziców” w literaturze przedmiotu przybiera różne określenia: „pedagogiczne kształcenie rodziców”, „podnoszenie (kształtowanie) kultury pedagogicznej rodziców”. Można jednak te określenia traktować jako synonimy. Por. R. Bielen, *Kościół Katolicki w Polsce promotorem podnoszenia kultury pedagogicznej rodziców*, w: J. Stala (red.), *Dzisiejsze aspiracje katechezy*, Kielce 2005, s. 388.

4 S. Kawula, *Pedagogizacja rodziców*, w: W. Pomykało (red.), *Encyklopedia Pedagogiczna*, Warszawa 1993, s. 581.

5 Por. P. Ziółkowski, *Pedagogizacja rodziców – potrzeby i uwarunkowania*, Bydgoszcz 2016.

2.1. Potrzeba pedagogizacji

Rodzina jest podstawowym, naturalnym środowiskiem wychowawczym z tego względu, że stwarza najbardziej sprzyjające warunki zaspokojenia wszystkich potrzeb dziecka. Jest też środowiskiem, które oddziałuje na jednostkę najdłużej, niekiedy przez całe życie. Jednak najsilniejszy jest wpływ wychowawczy rodziny we wczesnych stadiach rozwoju człowieka, w okresie dzieciństwa, gdy nie podlega jeszcze lub podlega w ograniczonej mierze oddziaływaniom innych instytucji.

Rodzina stanowi też najważniejsze środowisko wychowawcze⁶ i w sposób decydujący wpływa na rozwój i wychowanie dziecka⁷. Dlatego rodzice zobowiązani są do szczególnych umiejętności ze względu na pojawiające się, wciąż nowe, coraz bardziej skomplikowane, problemy wychowawcze oraz zagrożenia. Przeprowadzane badania na temat świadomości wychowawczej rodziców ujawniają niedostatki w przygotowaniu ich do należytego wypełniania powołania rodzicielskiego⁸.

Wychowanie w rodzinie ma swoją specyfikę. Oddziaływania wychowawcze, socjalizacyjne, opiekuńcze, powinny być realizowane w niej nie tylko przez czynności rodzicielskie niezamierzone, nieświadome i bezrefleksyjne. Rodzice powinni wypełniać swe zadania z pełną świadomością. Powinni celowo i planowo organizować życie rodzinne, by swoje powołanie rodzicielskie wypełniać w sposób refleksyjny. Na podstawie przeprowadzonych badań (S. Kawula 1978; I. Jundziłł 1977; A. Płukis 1985; H. Cudak 1987, 1997) można stwierdzić, że rodzice w toku swych oddziaływań rodzicielskich posługują się z reguły pierwszą sferą działań, wynikającą najczęściej z intencji naśladownictwa swojej rodziny pochodzenia. Nie biorą pod uwagę, gdyż często jej nie znają, naukowej wiedzy pedagogicznej, psychologicznej i socjologicznej w oddziaływaniach wychowawczych i innych sytuacjach życia codziennego.

Proces wychowania rodzinnego może i powinien mieć charakter celowy, planowy i świadomy (refleksyjny), podobnie jak wychowanie zachodzące w instytucjach poza rodziną. Z refleksyjnym oddziaływaniem wychowawczym rodziny mamy do czynienia wtedy, gdy rodzice w świadomy i planowy sposób kierują rozwojem swoich dzieci. Odbywa się ono wtedy, gdy rodzice pragną swoim dzieciom zaszczepić określone przyzwyczajenia, nawyki, umiejętności, postawy i poglądy, ideały, do ukształtowania których konieczna jest stałość sytuacji wychowawczych w domu. Jeśli rodzice sami czegoś nie widzą, nie cenią, i nie starają się reprezentować swoimi postawami, to nie mogą tego należyście przekazać swojemu potomstwu⁹.

Współczesna rodzina straciła w znacznym stopniu wsparcie wychowawcze ze strony innych podmiotów wychowania. Zarówno sąsiedztwo, jak szkoła, jak również – choć w mniejszym stopniu – szersza rodzina, nie zapewniają już takiego wsparcia wychowawczego, jakie miała rodzina w przeszłości.

- 6 „Pośród tych wielu dróg rodzina jest drogą pierwszą i z wielu względów najważniejszą. Jest drogą powszechną, pozostając za każdym razem drogą szczególną, jedyną i niepowtarzalną, tak jak niepowtarzalny jest każdy człowiek. Rodzina jest tą drogą, od której nie może on się odłączyć: Wszak normalnie każdy z nas w rodzinie przychodzi na świat, można więc powiedzieć, że rodzinie zawdzięcza się fakt bycia człowiekiem. A jeśli w tym przyjsciu na świat oraz w wchodzeniu w świat człowiekowi brakuje rodziny, to jest to zawsze wyłom i brak nad wyraz niepokojący i bolesny, który potem ciąży nad całym życiem”. Jan Paweł II, *List do rodzin*, n. 23.
- 7 Por. A. Lepa, *Rodzina jako środowisko wychowawcze*, „Wiadomości Diecezjalne Łódzkie” 1977, nr 11-12, s. 251-270; J. Skórcz, *Rodzina podstawowym środowiskiem wychowawczym*, „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej” 1979, nr 1-2, s. 44-50; A. Kwak, *Rodzina jako środowisko wychowawcze*, w: T. Pilch, I. Lepalczyk (red.), *Pedagogika społeczna*, Warszawa 1993, s. 121-144.
- 8 Por. H. Cudak, *Edukacja pedagogiczna rodziców – ważny element systemu polityki prorodzinnej*, w: M. Chymuk, D. Topa (red.), *Edukacja prorodzinna*, Kraków 2000, s. 58-65.
- 9 W. Wiśniewski, *Społeczne potrzeby uzupełniania wiedzy*, w: T. Wujek (red.), *Wprowadzenie do pedagogiki dorosłych*, Warszawa 1992, s. 214.

Obecnie zaburzenia występujące u dzieci i młodzieży mają uwarunkowania środowiskowe, których nie można łagodzić czy eliminować bez współpracy z domem¹⁰. Świadomość łączności i bliskości oraz poczucie przynależności do konkretnej rodziny wpływają na kształtowanie się trwałej więzi osobowej, emocjonalnej, między dzieckiem a pozostałymi członkami rodziny.

Wychowanie rodzinne staje się tym bardziej skuteczne, im mniej wykazuje błędów. Współcześnie dużo mówi się o różnorodnych brakach pedagogicznych, które ujawniają rodzice. Oni sami zauważają u siebie różne nieumiejętności pedagogiczne i potknięcia wychowawcze, których można by było uniknąć. Często uświadamiają to sobie po czasie, gdy należy leczyć negatywne skutki nieprzemyślanych zachowań lub wyraźnych błędów. Systematyczna pedagogizacja pozwala unikać wielu błędów w wychowaniu, które są bardzo trudne do naprawienia, gdyż wpływają na całe życie człowieka.

Także sytuacja kulturowa społeczeństwa staje się coraz bardziej skomplikowana. Dzisiejsza rzeczywistość społeczna i kulturalna stwarza trudne warunki w procesie adaptacyjnym dziecka, stąd też wymaga od rodziców dodatkowych pouczeń wychowawczych, by mogli nabyć odpowiednich umiejętności. Społeczeństwo polskie stało się społeczeństwem pluralistycznym, a niemiała część jego poglądów niesie w sobie treści nastawione niechętnie lub wrogo do tradycyjnej rodziny. Społeczeństwo to za pośrednictwem mediów, które wnoszą ogromne ilości informacji, w tym również socjotechnicznych manipulacji, włączone zostało do „globalnej wioski”¹¹. Dlatego pojedynczej osobie czy małżeństwu trudno jest dostrzec wszystkie wyzwania pojawiające się na horyzoncie codziennego życia, a tym bardziej znaleźć adekwatną odpowiedź na nowe zagrożenia rodziny.

Stałe pogłębianie rozumienia świata dziecka w obecnym czasie ukazało bogactwo życia tego okresu, co powinno stanowić dla rodziców bodziec do nieustannego poznawania tej wiedzy. Tylko w ten sposób mogą oni uświadamiać sobie realne potrzeby dziecka, jego prawdziwe dobro, aby wychodzić im naprzeciw.

Tak więc istotnym postulatem w przedstawianym zagadnieniu jest potrzeba szeroko rozumianej pedagogizacji rodziców jako procesu, który ma zaradzić rodzącym się problemom w wychowaniu dzieci, troski o ich dobro. Istnieje potrzeba ustawicznego wzbogacania świadomości pedagogicznej rodziców, gdyż za koniecznością systematycznej pedagogizacji przemawiają liczne argumenty¹².

Pogłębiona świadomość spraw wychowawczych może zawsze procentować dobrym wychowaniem własnego dziecka, a przecież o to każdemu rodzicowi chodzi. Zatem potrzebna jest w tym dziele współpraca szkoły, Kościoła, osób odpowiedzialnych za różnego typu media, aby ta trudna, ale konieczna praca przynosiła właściwe owoce. Zawsze jednak należy zaczynać od „obudzenia” w rodzicach potrzeby ciągłego zdobywania i pogłębiania wiedzy dotyczącej spraw wychowania.

10 Por. E. Jarosz, *Wybrane obszary diagnozowania pedagogicznego*, Katowice 2004; I. Leparczyk, J. Badura (red.), *Elementy diagnostyki pedagogicznej*, Warszawa 1987.

11 Por. R. Bieliń, *Duszpasterstwo rodzin we współczesnej Polsce*, Lublin 2001, s. 440-448.

12 Por. R. Bieliń, *Kościół katolicki w Polsce promotorem podnoszenia kultury pedagogicznej rodziców*, w: J. Stala (red.), *Dzisiejsze aspiracje katechezy*, Kielce 2005, s. 385-386; A. Skreczko, *Pedagogizacja rodziców wyrazem troski o wychowanie*, w: J. Wilk (red.), *W służbie dziecku. Rodzina XX wieku wobec dobra dziecka*, t. 2, Lublin 2003, s. 460-474; tenże, *Znaczenie ciągłej pedagogizacji rodziców dla wychowania prorodzinnego dziecka*, w: M. Chymuk, D. Topa (red.), *Edukacja prorodzinną*, Kraków 2000, s. 240-246; M. Sztaba, *Permanentna edukacja rodziców pilnym wyzwaniem doby współczesnej w świetle nauczania Jana Pawła II*, w: D. Opozda (red.), *Rodzicielstwo. Wybrane zagadnienia kontekstów edukacyjnych*, Lublin 2007, s. 56-80.

2.2. Cele i zadania pedagogizacji

Celem pedagogizacji jest bezpośrednia i pośrednia pomoc rodzicom w oddziaływaniach wychowawczych na swoje dzieci przez podniesienie stopnia ich refleksyjności, wzbogacenie świadomości pedagogicznej, co w konsekwencji poprawia funkcjonowanie rodziny pod względem wychowawczym. Pedagogizacja rodziców polega więc na dostarczeniu rodzicom fachowej wiedzy na temat świadomego wychowania dzieci. Rodzice powinni uczyć się mądrze je kształtować, by wyrosły na odpowiedzialnych ludzi. Ważnym zadaniem pedagogizacji jest spowodowanie oddziaływania wychowawczego rodziców według metod i umiejętności pedagogicznych, by nie musieli korzystać tylko z intuicji i tradycyjnych wzorców.

Pedagogizacja dokonuje się poprzez różnorodne informacje, porady, a nawet interwencje. Ma ona przyczyniać się do stałego podnoszenia stopnia refleksyjności rodziców w ich działalności wychowawczej. Powinna doprowadzić do usprawnienia wychowawczej działalności rodziny i podniesienia kultury pedagogicznej rodziny¹³. Dążyć należy przede wszystkim do uświadamiania rodzicom ich zadań wychowawczych wobec dzieci, by wychowanie stawało się ich działalnością coraz bardziej refleksyjną¹⁴.

Z tak ujętego celu pedagogizacji wynikają zadania, które powinien realizować każdy, kto uprawia ten rodzaj pracy pedagogicznej. Po pierwsze – powinien ukazywać rodzicom ważne problemy związane z wychowaniem ich dzieci, których bez pedagogicznego przewodnictwa nie byłoby w stanie dostrzec i zrozumieć. Po drugie – powinien uwrażliwiać rodziców, aby przyswajaną wiedzę o wychowaniu stosowali we własnej praktyce wychowawczej. Po trzecie – powinien zaszczepiać im przyzwyczajenia i potrzeby ustawicznego samokształcenia się pedagogicznego (m.in. poprzez czytelnictwo).

Prowadząc działalność pedagogizacyjną należy pamiętać, że wychowanie w rodzinie włączone jest w całość funkcjonowania rodziny. Prowadząc działalność w zakresie pedagogizacji rodziców należy się z tym faktem liczyć. Dlatego też nie można ograniczać się do podawania rodzicom jedynie wiedzy o wychowaniu, ale także trzeba im przedstawiać wiadomości dotyczące poszczególnych zadań rodziny, przyczyniając się przez to do usprawnienia jej ogólnego funkcjonowania.

2.3. Podmioty pedagogizacji

Realizatorem pośredniego kształcenia pedagogicznego rodziców i kształcenia bezpośredniego potencjalnych rodziców jest przede wszystkim szkoła¹⁵. Nauczyciel-wychowawca żyje i pracuje najbliżej dziecka i jego rodziny, jest ze środowiskiem ucznia najbardziej powiązany¹⁶. Ma najwięcej okazji poznania warunków domowych ucznia i najwięcej możliwości oddziaływania na rodziców. Tymczasem badania nad rzeczywistą rolą szkoły we wzbogacaniu wiedzy pedagogicznej rodziców dowodzą znikomej jej aktywności w tym względzie¹⁷. Wprawdzie instytucja ta podejmuje

13 Por. H. Cudak, *Rola ośrodków nieszkolnych w kształtowaniu kultury pedagogicznej rodziców*, Kielce 1997; M. Grochociński, *Kultura pedagogiczna rodziców*, w: M. Ziemska (red.), *Rodzina i dziecko*, Warszawa 1986, s. 299-348.

14 Por. J. Izdebska, *Kultura pedagogiczna rodziców a rodzinna edukacja medialna*, w: D. Opozda (red.), *Rodzicielstwo. Wybrane zagadnienia kontekstów edukacyjnych*, Lublin 2007, s. 111-121.

15 Por. A. Skreczko, *Współpraca nauczyciela z rodzicami w kształtowaniu kultury pedagogicznej*, w: J. Stala, E. Osewska, *W poszukiwaniu katechezy rodziców. Studium teoretyczno-empiryczne*, Tarnów 2007, s. 307-322; A. Dzikowska-Kucharz, *Pedagogizacja rodziców – zadanie szkoły*, „Edukacja i Dialog” 2011, nr 3, s. 7.

16 Por. E. Kosińska, *Rodzice, a szkoła. Krótki poradnik psychologiczny*, Kraków 1999.

17 Por. W. Kubiak, *Pedagogizacja rodziców jako forma realizacji funkcji opiekuńczej szkoły*, „Wychowanie na co dzień” 1994, nr 6, s. 21; B. Marzęda-Przybyś, *Pedagogizacja rodziców w szkole*, „Życie Szkoły” 1995, nr 10, s. 591-596.

działania na rzecz podnoszenia kultury pedagogicznej rodziców, lecz mają one zazwyczaj charakter tradycyjny – o niedostatecznych efektach poznawczych, emocjonalnych czy działaniowych. Przyczyny takiego stanu rzeczy są wielorakie i złożone. Tkwią one zarówno w niedoskonałościach wewnętrznych systemów wychowawczych i opiekuńczych szkół, jak również w ogólnie znanych uwarunkowaniach makrostrukturalnych wyznaczających ich pracę. Należy przy tym zaznaczyć, że co pewien czas ukonkretniane są obszary pedagogizacji rodziców w szkole, a także formy jej wprowadzania¹⁸.

Oprócz szkoły pedagogizacją rodziców zajmują się w różnym wymiarze domy kultury, poradnie pedagogiczne, media, samorządy terytorialne oraz inne instytucje¹⁹. Niestety niewielu pedagogów, zajmujących się obecnie tą problematyką, wymienia Kościół katolicki²⁰. A przecież stara się on iść wraz z człowiekiem po tyłu różnych drogach jego ziemskiego życia i „uważa służbę rodzinie za jedno ze swych najistotniejszych zadań”²¹. Nieustannie realizuje misję wychowawczą wobec rodziny, o czym świadczą wypowiedzi i działania przedstawicieli Kościoła – duchowieństwa i osób świeckich²². Kościół niesie rodzinom nadzieję płynącą z Ewangelii i na jej bazie ukształtowany system postulatów wychowawczych. Troska o małżeństwo i rodzinę znajduje się w samym centrum jego pastoralnej działalności²³. Stąd też z całą pewnością „rola Kościoła jako instytucji wychowawczej w kształtowaniu kultury pedagogicznej jest niezwykle istotna, bo zadania przez nią realizowane w stosunku do dzieci, młodzieży i wspólnot rodzinnych są planowe, świadome i systematycznie potwierdzane”²⁴.

Otwartym zagadnieniem jest ustalenie – kto w Kościele ma udzielać informacji o dziecku, rodzicach czy procesie wychowania rodziców i kandydatów na rodziców? Z pewnością powinny to być osoby znające zagadnienia zarówno od strony teoretycznej jak i praktycznej, a jednocześnie cieszące się wysokim autorytetem w danym środowisku. Pedagogizacja rodziców, propagowana przez Kościół, jest jedną z form pracy duszpasterskiej, dlatego też pracę tę mogą prowadzić, na mocy sakramentu chrztu i bierzmowania, nie tylko duchowni, ale i świeccy dobrze do tego przygotowani²⁵. Winni to być ludzie o wysokim poziomie etycznym. Do niejednego zadania osoba świecka bywa bardziej pożądana niż duchowna, zwłaszcza w zakresie medycyny, psychologii czy

18 Por. A. Romanowska, *W poszukiwaniu nowych środków i form pedagogizacji rodziców*, „Opieka. Wychowanie. Terapia” 1994, nr 4, s. 33-35.

19 Por. H. Cudak, *Rola ośrodków nieszkolnych w kształtowaniu kultury pedagogicznej rodziców*, Kielce 1997; M. Dudek, *Edukacja rodziców w świetle doświadczeń prac poradni psychologiczno-pedagogicznej z rodziną*, w: D. Opozda (red.), *Rodzicielstwo. Wybrane zagadnienia kontekstów edukacyjnych*, Lublin 2007, s. 346-356.

20 Czyni to m.in.: H. Cudak, *Rola ośrodków nieszkolnych w kształtowaniu kultury pedagogicznej rodziców*, Kielce 1997; P. Poręba, *Pedagogizacja rodziców*, „Studia Warmińskie” 1969, t. 6, s. 423-487; A. Lepa, *U podstaw duszpasterskiej pedagogizacji rodziców*, „Katecheta” 6(1980), s. 250-255; A. Skreczko, *Rola Kościoła w kształtowaniu kultury pedagogicznej rodziców*, „Rocznik Teologii Katolickiej” UwB 2004, t. 3, s. 35-49; tenże, *Parafia katolicka a kształtowanie kultury pedagogicznej rodziców*, w: J. Stala (red.), *Dzisiejsi rodzice. Problemy i wyzwania*, Tarnów 2009, s. 269-278.

21 *List do rodzin*, n. 2.

22 Por. *Familiaris consortio*, n. 73.

23 Por. M. Przykucki, *Inicjatywy duszpasterskie Kościoła na rzecz rodziny*, „Znaki Czasu” 1987, nr 1, s. 20-38; S. Stefanek, *Dokumenty Kościoła o rodzinie*, w: K. Klauza (red.), *Rodzina środowiskiem życia*, Częstochowa 1994, s. 191-219; J. Śledzianowski, *Kościół katolicki w służbie rodzinie*, w: H. Cudak (red.), *Wychowanie w rodzinie współczesnej w świetle zagrożeń i wsparcia społecznego*, Piotrków Trybunalski 1999, s. 385-397; A. Skreczko, *Troska Kościoła katolickiego w Polsce o rodzinę po drugiej wojnie światowej*, „Rocznik Teologii Katolickiej” UwB 2003, t. 2, s. 41-73; S. Szczerek, *Posługa rodzinie w nauczaniu Jana Pawła II*, Sandomierz 2006.

24 H. Cudak, *Rola ośrodków nieszkolnych w kształtowaniu kultury pedagogicznej rodziców*, Kielce 1997, s. 183.

25 Por. A. Skreczko, *Przygotowanie przyszłych kapłanów do duszpasterstwa rodzin w warunkach współczesnych*, „Studia Teologiczne. Białystok-Drohiczyń-Łomża” 1999, t. 17, s. 121-134.

innej specjalności dotyczącej życia świeckiego. Rozmaitość profesjonalna tych osób, odpowiednio przygotowanych, doda powagi i znaczenia samej pedagogizacji.

2.4. Wiedza przekazywana w procesie pedagogizacji

Rodzaj i zakres treści przekazywanych w ramach pedagogizacji rodziców zależy od podmiotu, który to czyni. Skupiając uwagę na Kościele należy podkreślić wagę kilku istotnych obszarów wiedzy do przekazania rodzicom.

A. Świadomość zobowiązań płynących z sakramentu małżeństwa

Ojcostwo i macierzyństwo są nie tylko sprawą dotyczącą ludzkiej wolności, ale przede wszystkim powołaniem wpisanim w miłość małżeńską, przeżywanym ze szczególną odpowiedzialnością wobec Boga za przyjęcie dzieci jako Jego daru²⁶.

Małżonkowie chrześcijańscy poprzez sakrament małżeństwa zostali powołani do rodzicielstwa, czyli współpracy z Bogiem w jego stwórczym dziele²⁷. Trzeba im, jako rodzicom chrześcijańskim, zdecydowanie przypominać, że nie są panami życia, ale sługami Bożych zamiarów²⁸. Świadomość tego posłannictwa pomaga im poświęcić się dziełu wychowania potomstwa z ufnością i poczuciem odpowiedzialności wobec Boga za troskę o wzrost „dziecka Bożego”²⁹. Rodzice więc mają obowiązek wprowadzenia dziecka w nadprzyrodzoną rzeczywistość, potencjalnego nawiązywania i rozwijania kontaktu z Bogiem. Wzrost moralny i religijny dziecka powinien stanowić istotną rolę w procesie wychowawczym. Mamy świadomość, że obecnie schodzi on na plan dalszy, a rodzice więcej uwagi poświęcają rozwojowi umysłowemu i fizycznemu, zaniedbując rozwój duchowy.

Odpowiedzialne rodzicielstwo jest jednym z głównych zadań małżeństwa. Jednak potrzeba odpowiedzialności w dziedzinie rodzicielstwa może być w pełni zrozumiana tylko w świetle Objawienia. Prawda o rodzicielstwie została objawiona «od początku» przez fakt, że była umieszczona w samym centrum stworzenia. Właśnie w tajemnicy stworzenia Bóg jawi się jako Ojciec każdego życia, a ojcostwo człowieka jako misja współpracy ze stwórczym aktem Boga, który sprawił, że człowiek przychodzi na świat w rodzinie. Ta prawda winna być uznana przez człowieka w duchu Maryi i Józefa, czyli w posłuszeństwie wiary. Wzór Maryi i Józefa pozwala twierdzić, iż odpowiedzialne rodzicielstwo małżonków wszystkich czasów znajduje swój początek i swoje kryterium prawdziwości w pierwszym artykule wiary: Wierzę w Boga Ojca i Stworzyciela³⁰. W tym duchu należy troszczyć się nie tylko o fizyczne poczęcie i narodzenie dziecka, ale i o kształtowanie duchowe³¹.

Rodzice ustawicznie kształtują swą osobowość w trakcie realizacji powołania rodzicielskiego. Przyjście na świat dziecka jest ogromnym wyzwaniem dla małżonków. Muszą bowiem wejść w pełnienie nowej roli społecznej – roli matki i ojca – a każda zmiana roli społecznej jest trudna i wymaga przygotowania. Role rodzicielskie są rolami żywicieli, opiekunów, wychowawców

26 Por. R. Sztuchmiller, *Pojęcie małżeństwa chrześcijańskiego*, „Roczniki Nauk Prawnych” 1991-1992, t. 1-2, s. 29-52.

27 „W sakramencie małżeństwa rodzice otrzymują łaskę i zadanie chrześcijańskiego wychowania swoich dzieci, wobec których świadczą i którym przekazują równocześnie wartości ludzkie i religijne”, *Christifideles laici*, n. 62.

28 Por. J. Nagórny, „Ewangelia życia” wobec „kultury śmierci”, w: A. Młotek, T. Reroń (red.), *Życie – dar nienaruszalny. Wokół encykliki „Evangelium vitae”*, Wrocław 1995, s. 168-169.

29 „Rodzą, Jego [Boga] i swoje dziecko – wraz z Nim, w akcie samooddania!”, T. Styczeń, *Dar życia i Jego Dawca*, w: K. Majdański (red.), *Dar ludzkiego życia. Humanae vitae donum*, Lublin 1991, s. 73.

30 Por. A. Rynio, *Specyfika religijnego wychowania w rodzinie*, w: D. Opozda (red.), *Rodzicielstwo. Wybrane zagadnienia kontekstów edukacyjnych*, Lublin 2007, s. 140-160.

31 Por. A. Skreczko, *Jezus i Maryja przyjmują Chrystusa w rodzinie. Paradigmat dla współczesnej rodziny*, „Salvatoris Mater” 2004, nr 4, s. 78-93.

i przewodników duchowych. Każdy z tych elementów jest tak samo ważny, a pominięcie któregokolwiek z nich wpływa zawsze negatywnie na harmonijny rozwój dziecka.

Bardzo ważnym zagadnieniem jest nastawienie rodziców do swego powołania rodzicielskiego, do roli rodzicielskiej. Dlatego warto uświadamiać im, że kształtowanie się ich stosunku do dziecka i wywiązywanie się z obowiązków rodzicielskich jest efektywne wtedy, kiedy każde z rodziców akceptuje się w tej nowej roli, kiedy mają przeświadczenie o ważności roli rodzicielskiej w rodzinie, Kościele i społeczeństwie, kiedy w pełni identyfikują się z nią i mają świadomość, że jej pełnienie jest realizowaniem celów rodziny jako całości. Istotną sprawą jest praca rodziców nad sobą w celu kształtowania osobowości według wybranego wzoru, co w pedagogice określa się procesem personalizacji. U ludzi dorosłych jest to głównie własna praca formacyjna, wymagająca wysiłku i systematyczności, wspierana pomocą Bożej łaski, działalnością ewangelizacyjną i duszpasterską Kościoła, stanowiącą oddziaływanie formacyjne przez całe ich życie.

B. Wiedza o dziecku

Znajomość dziecka, tak nieodzowna dla jego prawidłowego wychowania, jest rzeczą niełatwą. Dotyczy ona wszystkich jego procesów rozwojowych, czyli zachodzących w nim zmian progresywnych, wymagających zrozumienia ze strony rodziców. Nieznający tych prawidłowości rodzice narażeni są na popełnianie poważnych błędów wychowawczych, biorąc często normalne objawy rozwoju za wypaczenia.

Kształtowanie się właściwego kontaktu z dzieckiem dokonuje się wówczas, gdy rodziców cechuje autonomia wewnętrzna i zrównoważenie uczuciowe. Podejście do dziecka jest wtedy nastawione na rzeczywiste jego potrzeby. Takie zachowanie rodziców stanowi podstawę do powstawania właściwych postaw, którymi są: akceptacja, współdziałanie, dawanie dziecku rozumnej swobody oraz uznanie prawa dziecka. Zadaniem postaw rodzicielskich jest warunkowanie właściwego stylu wychowania w rodzinie. W znacznej mierze oddziałują one na kształtowanie się więzi uczuciowej między jej członkami, a przez to na ogólną atmosferę życia w rodzinie.

Dokładna znajomość faz rozwoju dziecka, liczenie się z ich prawami i prawidłowościami, ułatwiają rodzicom w porę rozpoznawanie – czy ich dziecko rozwija się normalnie, czy też jest opóźnione w rozwoju i wymaga stosowania odpowiednich środków zaradczych. Wyodrębnienie różnych jakościowo okresów rozwojowych człowieka pozwala uchwycić prawidłowość przeobrażeń zachodzących w poszczególnych okresach. Dobra znajomość poszczególnych okresów rozwojowych pomaga w podejmowaniu odpowiednich działań wychowawczych.

Rodzice mają odpowiedzialnie podchodzić do pytania: na kogo winni wychowywać swoje dziecko? Wychowanie polega na harmonijnym ukształtowaniu osoby w zakresie jej wrodzonych właściwości fizycznych, intelektualnych, społecznych, moralnych i religijnych³². Kształtowanie to powinno zmierzać do celu ostatecznego człowieka, uwzględniając przy tym dobro społeczeństwa i Kościoła³³. Stąd płyną wymagania wobec duszpasterzy i katechetów, aby uczyli rodziców należytego rozumienia ideału wychowania chrześcijańskiego, który w sferze codziennej praktyki stałby się dla nich modelem całej pedagogii³⁴. Stanowiłby podstawowy punkt odniesienia do ustalenia poprawności oddziaływań wychowawczych podejmowanych w następstwie jego przyjęcia.

32 Por. P. Poręba, *Wychowanie religijne w rodzinie*, w: F. Adamski (red.), *Miłość, małżeństwo, rodzina*, Kraków 1981, s. 411-428.

33 Por. T. Sikorski, *Rodzina jako źródło kształtowania człowieka. Od myśli Karola Wojtyły do nauczania Jana Pawła II*, „Chrześcijanin w Świecie” 12(1980) nr 10, s. 18-28.

34 Por. J. Przybyłowski, *Wychowanie chrześcijańskie – pełny rozwój osoby ludzkiej*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 2005, nr 2, s. 71-97.

Ideałem chrześcijańskiego wychowania jest osiągnięcie pełni człowieczeństwa. Tak więc kościelna nauka o wychowaniu może być ujęta w ramy pedagogii wiary wiążącej człowieka z Bogiem i z ludźmi w osobie Jezusa Chrystusa. Cechy idealnego chrześcijanina nakreśla wyraźnie soborowa *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim* „Gravissimum educationis”. Jest nim człowiek nowy, żyjący „w sprawiedliwości i świętości prawdy” i doskonały „na miarę wielkości według Pełni Chrystusa” (Ef 4,13), a ponadto gotowy do współdziałania w chrześcijańskim kształtowaniu świata – dla „dobra całej społeczności” (por. DWCH, 2). Jego cechy – chrześcijanina doskonałego – współtworzą na użytek wychowania współczesny model osobowości, wg którego idealny chrześcijanin wrażliwy jest na aktualne potrzeby i oczekiwania Kościoła – zarówno w skali swojej parafii, jak i całego partykularnego Kościoła w Polsce. Z pomocą rodzicom w dobrym kształtowaniu chrześcijanina spieszy tu teologia, która w rozważaniach nad człowiekiem nie ogranicza się do pytania, jakim on jest?, lecz, idąc dalej, wskazuje na ludzkie możliwości i udziela pewnej odpowiedzi na pytanie, kim człowiek może się stać?

Odwoływanie się w ramach pedagogizacji do ideału wychowania chrześcijańskiego ułatwi rodzicom nie tylko bliższe poznanie tego ideału i podporządkowanie mu ogółu działań wychowawczych, lecz pozwoli im również znacznie pogłębić świadomość pedagogiczną, kształtując w nich ducha odpowiedzialności za dzieło wychowania z wszystkimi jego skutkami i konsekwencjami³⁵.

C. Wiedza o rodzicach jako wychowawcach

Informacja dotycząca tylko dziecka jest zaledwie częścią wiedzy, jakiej wymaga wychowanie go. Jest ono często takie, jakimi są jego rodzice. Dlatego znajomość samych siebie u rodziców jest ważna dla prawidłowego wychowania dziecka, zwłaszcza w pierwszych latach jego rozwoju. Rodzice są wówczas dla dziecka największym autorytetem. Patrzy ono na świat i wartościuje rzeczy oraz ludzi przez ich pryzmat widzenia³⁶, co daje możliwość tworzenia w rodzinie wspólnoty życia i miłości, o którą rodzice powinni usilnie się starać³⁷.

Rodzice dzięki pedagogizacji powinni zdobyć świadomość swojej odrębności psychicznej i inności, która przejawia się np. w poczuciu własnej wartości. Kobieta przeżywa swoją wartość bardziej w kategoriach estetycznych i moralnych, mężczyzna natomiast o wiele bardziej w poczuciu swej siły i sprawności zarówno fizycznej, jak i umysłowej oraz w konkretnych osiągnięciach życiowych³⁸. Inne też mają motywy podejmowania wszelkich wysiłków. Kobieta adresuje swój wysiłek do konkretnego odbiorcy i jest wrażliwa na reakcję tego odbiorcy, mężczyzna natomiast zabiega o samo dzieło i jego wysiłek, nawet nie uznany przez innych, nie odbiera mu radości pracy i tworzenia. Mężczyzna przeżywa bardziej sprawy zewnętrzne, sprawy świata, kobieta zaś sprawy wewnętrzne i ludzkie relacje³⁹.

Rodzice powinni wypracować w sobie pozytywne spojrzenie na małżeństwo, akceptację własnej płci oraz odpowiednie odniesienie do płci odmiennej⁴⁰. Muszą też w ramach pedagogizacji dowiedzieć się o potrzebie ustawicznego wzbogacania swej osobowości, bowiem o sukcesie wychowania dziecka decyduje przede wszystkim bogactwo osobowości rodziców.

35 Por. Cz. Walesa, *Rozwój religijności dziecka*, „Roczniki Filozoficzne” 1994, z. 4, s. 97-117.

36 Por. E. Sujak, *Małżeństwo*, Katowice 1991, s. 6.

37 Por. K. Majdański, *Wspólnota życia i miłości*, Poznań-Warszawa 1983.

38 Por. J. Wilk, *Pedagogika rodziny*, Lublin 2002, s. 88-89.

39 Por. B. Mierzwiński, *Istotna rola mężczyzny we wspólnocie życia rodzinnego. Studium teologiczno-pastoralne*, Wrocław 1988.

40 Por. B. Mierzwiński, *Szczęście w małżeństwie – mit czy rzeczywistość?*, „Katecheta” 1997, nr 3, s. 182-184.

Także wysoki poziom moralno-religijny rodziców jest najlepszą gwarancją duchowego rozwoju ich dziecka⁴¹. Już jako realni rodzice mogą osiągnąć go przez ustawiczne kształcenie religijne, które obecnie realizuje m.in. katecheza dorosłych⁴². Właściwy poziom duchowy osiągają oni wtedy, gdy wypełnianiem obowiązków rodzicielskich, wynikających z wiary, dają wyraz swoim przekonaniom religijnym. Od rodziców wymaga się świadomości wychowawczej, która pozwala im dostrzec ich wielkie obowiązki wobec dziecka jako osoby. Muszą pamiętać, że dziecko jest nie dla nich i nie może być ich zabawką czy przedmiotem poniewierki, ale to oni, jako rodzice, są dani przez Boga dla dobra dziecka. Stąd mają się troszczyć o jego rozwój, postęp i przyszłość, o dobro doczesne i wieczne⁴³.

Rodzice wychowują nie tyle wtedy, kiedy mówią do dziecka informując je jak ma postępować, co raczej wtedy, gdy przykładowo postępują. Zarówno na samą strukturę życia rodzinnego jak i na stosunki międzypersonalne w rodzinie wpływają właściwości osobowościowe rodziców. Jedne z nich mają wpływ dodatni, korzystny, a inne ujemny, destruktywny. Ważne jest nie tyle to, co rodzice mówią, ale jak sami postępują, jak się odnoszą do siebie i do dziecka. To zaś z kolei zależy od wielu czynników, takich jak: struktura ich życia małżeńskiego, cechy osobowości, postawy, stosunek uczuciowy do dziecka, itp.

Rodzice wychowują głównie przez swoją osobowość, poprzez jej właściwości, ale nie tylko przez nie. Wszak nie są oni tylko automatami, bardziej lub mniej udanymi, ale są ludźmi mogącymi świadomie czegoś chcieć. Mogą zmieniać swoją świadomą wolą to, co im się nie podoba, a co leży w ich mocy. Mogą zmieniać siebie, korygować swoją osobowość, pozbywać się wad, nabywać cnoty; słowem – mogą u siebie dokonywać zmian na lepsze.

Aby rodzice mogli skutecznie wprowadzić dziecko w życie religijne, wymaga się od nich autentyczności, szczerości i prawdy. Zdarza się czasem, że rodzice czują się niekompetentni jako osoby świeckie do rozmawiania o Bogu i zostawiają dzieciom swobodę wyboru stylu religijności, gdy dorosną. Odmiennie postępują inni rodzice, którzy zmuszają dzieci do religijnych praktyk, stając się dla nich jedynym autorytetem w tej dziedzinie. Należy podkreślić, że obydwa sposoby postępowania rodziców są niedobre, ponieważ dziecko nie może wybierać, kiedy nie zna religii, jak też rodzice nie mogą być dla dziecka wzorem ostatecznym. Również dziecko, poprzez swoją ciekawość i zadawanie pytań odnośnie do religii, może wpływać na wzrost wiary rodziców, „zmuszając” ich do refleksji i samokształcenia.

D. Wiedza o wychowaniu

Rodzice mają dwa podstawowe obowiązki wobec własnych dzieci: urodzenia i wychowania⁴⁴. Wymagana jest od nich świadomość wychowawcza, która pozwoli im dostrzec ich wielkie obowiązki wobec dziecka. Wychowania nie mogą oni uważać za tresurę, ale za proces, serię zmian zachodzących w wychowaniu przy współdziałaniu obydwu stron: wychowującej i wychowywanej, rodziców i dzieci. Papież Jan Paweł II, odpowiadając na pytanie: „na czym polega wychowanie?” stwierdza, że jest ono „obdarzaniem człowieczeństwem – obdarzaniem dwustronnym” (*List do Rodzin*, 16). Tak więc wychowanek, zgodnie z tym stwierdzeniem, staje się również podmiotem,

41 Por. S. Kunowski, *Rola wychowania moralnego w rodzinie chrześcijańskiej*, „Zeszyty Naukowe KUL” 14(1971), nr 1, s. 59-69; tenże, *Proces rozwoju moralnego*, J. Bejze (red.), *W służbie Ludowi Bożemu*, Poznań-Warszawa 1983, s. 224-239.

42 Por. H. Lombaerts, *Poszukiwanie współczesnych modeli katechezy dorosłych*, w: E. Osewska, J. Stala (red.), *Drogi katechezy rodzinnej*, Poznań 2002, s. 127-140.

43 Por. Z. Grocholewski, *Prawa dziecka a dobro dziecka*, w: J. Wilk (red.), *Stulecie dziecka – blaski i cienie*, Lublin 2003, s. 55-72.

44 Cz. Strzeszewski, *Katolicka Nauka Społeczna*, Lublin 1994, s. 416.

a nie tylko przedmiotem oddziaływań wychowawczych. On także obdarowuje, czyli wychowuje swego wychowawcę. Relacja wychowawcza ma więc być dwupodmiotowa, choć wiodąca rola przysługuje dorosłemu⁴⁵.

Umiejętność wychowania, jak zresztą każda umiejętność, wymaga pewnych wiadomości oraz stosowania ich w konkretnym przypadku⁴⁶. Świadomość wychowawcza rodziców powinna dotyczyć tego, czym w swej istocie jest wychowanie. Powinni wiedzieć, że nie jest ono tresurą polegającą na stosowaniu nagród i kar, ale jest procesem, serią zmian zachodzących w wychowanku przy współdziałaniu obydwóch stron, wychowującej i wychowywanej. Jest internalizacją wzoru wychowawczego, społecznego i kulturowego. Wzór ukazywany tylko słowami wychowawcy, ale przez niego nie realizowany, nie może zapuścić korzeni w osobowość wychowanka. Jest wtedy wzorem martwym. W procesie wychowawczym obydwie strony są aktywne, obydwie realizują wspólny ideał, z tą różnicą, że strona wychowująca daje przykład, jak to należy czynić.

Rodzina w swoich działaniach powinna współpracować z innymi środowiskami wychowawczymi, pamiętając przy tym, że mają one współpracować na zasadzie pomocniczości. Dziecko przynosi swoje rodzinne doświadczenia na grunt innych społeczności. Odpowiednio przygotowane do wejścia w środowisko pozarodzinne, bez problemu porozumie się z rówieśnikami, gdyż łatwo potrafi zaakceptować innych wokół siebie.

Gdy chodzi o wychowanie religijne, które jest zadaniem nie tylko rodziny, ale i Kościoła, to zmierza ono do tego, aby dziecko trwale zespoliło się z Bogiem, by żyło w łasce poprzez poznanie Go, uczuciowe przeżywanie miłości do Niego i dawanie o Nim świadectwa życia⁴⁷. Chodzi o to, aby wykształcić w dziecku obraz Boga kochającego, który daje poczucie bezpieczeństwa. To poznanie, przeżywanie i wyrażanie Boga w życiu zależne jest od psychicznych możliwości dziecka, które rozwijają się w nim stopniowo. Dlatego rodzice winni kierować się stosunkiem przychylności wobec swojego małego dziecka, uważając je za część nie tylko swoją, ale też za wartościową część społeczeństwa i Ludu Bożego.

Dla rodziców, jako wychowawców, ważne jest wejście w początkowe zagadnienia wychowawcze, uświadomienie sobie, że takie zagadnienia i problemy istnieją. Ważne jest też dla nich związane z tym obudzenie w sobie pewnej refleksji wychowawczej, np. że dzięki wychowaniu człowiek staje się tym, kim jest, dobrym lub złym. Mówi się powszechnie, że okoliczności czynią człowieka takim, jakim jest, ale wśród nich najważniejszą okolicznością jest właśnie wychowanie. Wypada więc zastanowić się nad tym, czym ono właściwie jest, ku czemu zmierza i jak je należy realizować.

Nie ze wszystkimi dziećmi postępuje się w ten sam sposób, a wybór metod i środków adekwatnych do poszczególnych warunków rozwoju każdego z nich, a także do ich poszczególnych właściwości psychicznych, zależy od bogactwa, poziomu i charakterystycznych cech wychowawcy oraz jego wychowawczej wnikliwości.

Nie można wyczerzyć się wychowania raz na zawsze, bo znajduje się ono w ustawicznym rozwoju. Niemniej jednak istnieją pewne warunki tego rozwoju, wewnętrzne i zewnętrzne, obecne zawsze, których znajomość jest nieodzowna dla wychowawcy. Są też pewne zasady ogólne, których znajomość nie może być pominięta i zlekceważona w wychowaniu. Dlatego też, mówiąc o sztuce wychowania, nie możemy zapominać o tym, że jest ono także umiejętnością.

45 Por. A. Skreczko, *Znaczenie dwupodmiotowej relacji w wychowaniu dziecka*, „Studia nad Rodziną” 2000, nr 1, s. 123-129.

46 Por. D. Opozda, *Wiedza rodziców o wychowaniu podstawą planowania edukacji*, w: D. Opozda (red.), *Rodzicielstwo. Wybrane zagadnienia kontekstów edukacyjnych*, Lublin 2007, s. 47-56.

47 Por. P. Poręba, *Wychowanie religijne w rodzinie*, w: Adamski F. (red.), *Miłość, małżeństwo, rodzina*, Kraków 1981, s. 411-428.

Dla religijnego rozwoju dziecka ważne znaczenie ma modlitwa rodzinna, w której biorą udział rodzice i dzieci, gdyż to w niej Chrystus obiecał swą obecność (por. Mt 18, 19n.). Poza modlitwą istotne znaczenie ma też stopniowe wprowadzanie dziecka do uczestnictwa we Mszy św. oraz uczynki miłości i dobroci wobec innych ludzi, a także rozmawianie o religii i Bogu. „To, co mówi się małemu dziecku o Bogu musi być tak sformułowane, aby później nie potrzebna było odrzucać i zmieniać, ale tylko uzupełniać i poszerzać”⁴⁸.

Jednym z błędów, popełnianych przez rodziców w wychowaniu religijnym, jest oddzielenie wiary od życia. Nie powinni oni zachowywać się tak, jakoby ich religijność wyczerpywał tylko pacierz i Kościół, a życie nie miało nic wspólnego z wiarą. Ważną rzeczą jest, aby dzieci widziały i czuły, że w codziennym życiu rodziców obecny jest Bóg. Dlatego rodzice powinni starać się, głównie przez przykład, pokazywać dzieciom i młodzieży, że wiara to nie dodatek do życia, ale to czynnik wprowadzający ład i celowość w całe działanie człowieka – poczynając od zabawy, odpoczynku i pracy, a kończąc na uczestnictwie w sakramentach.

Odpowiedzialne wychowanie wymaga nie tylko wyznaczenia właściwych celów (nauczyć się dojrzałe myśleć i dojrzałe kochać), lecz również konsekwentnego stosowania odpowiednich metod wychowawczych. Podstawową zasadą w tym względzie jest posługiwanie się pozytywną motywacją. Wychowanie nie jest skuteczne i owocne, jeśli opiera się jedynie na moralizowaniu, nakazywaniu i zakazywaniu, straszaniu, kontrolowaniu czy przymuszaniu. Motywacja pozytywna oznacza, że, dzięki mądrym oddziaływaniom rodziców oraz dzięki wspólnym rozmowom, dzieci rozumieją, iż kierowanie się wskazaniem rodziców nie jest przykrą koniecznością, ale osobistym zyskiem oraz najpewniejszą drogą do osiągnięcia dojrzałości i satysfakcji. Ważną sprawą jest rozmawianie z dziećmi i młodzieżą takim językiem, który oni rozumieją oraz posługiwanie się takimi argumentami, które ich przekonują.

Szczególnego omówienia wymaga więc stosowanie metod i środków w wychowaniu dziecka przez rodziców. Ponieważ każde z nich stosuje swoiste metody wychowania, należy ogólnie powiedzieć o metodach właściwych i niewłaściwych. Metoda właściwa winna uwzględniać możliwości dziecka w danym okresie jego rozwoju, jak też wymagania stawiane mu przez rodziców oddziałujących pozytywnie i wyzwajająco na jego aktywność. Z metodą pozytywną łączy się metoda zapobiegania, profilaktyczna, metoda usuwania okazji niebezpiecznych dla dziecka. Należy przy tym dziecku spokojnie wyjaśnić i wytłumaczyć powód, dla którego nie wolno czegoś czynić, a dla którego należy czynić inaczej. Należy także rodziców przestrzec przed metodami niewłaściwymi, jak: wynikające z nieznamości możliwości dziecka stawianie mu nadmiernych wymagań lub też przez stosowanie nadmiernej wolności, bądź też przez stosowanie ciągłych nakazów i nagan powodujących zahamowanie jego aktywności, bądź stosowanie nakazów i zakazów bez wyjaśnień wtedy, gdy dziecko już czuje tego potrzebę. Wśród metod i naturalnych środków wychowawczych rodzice chrześcijańscy dysponują także środkami nadprzyrodzonymi. Powinni sami korzystać ze słuchania i czytania Słowa Bożego oraz z uczestnictwa w sakramentach i zachęcać do tego swoje dzieci.

Realizacja wychowania religijnego polega na świadomym ukazywaniu dzieciom prawd chrześcijańskich, na pomaganiu im w rozwoju moralnym oraz ukazywaniu im zasad Bożego życia i motywowaniu do przyjęcia ich. Jest to konieczne, gdyż nie uda się dobrze wychować dziecka bez kształtowania w nim silnej woli, wytrwałości, umiejętności wyrzeczenia, konieczności panowania nad sobą i podejmowania wysiłku. Przez całe rodzicielskie działanie należy zbliżać dzieci do Boga rozbudzając w nich miłość do Niego, wiarę i zaufanie. Celem wychowania religijnego

48 E. Wójcik, *Trzeba kochać, żeby żyć*, Warszawa 2000, s. 280.

jest miłość do Boga i bliźnich i trwała chęć do życia w obecności Boga. Rodzice nie mogą swemu dziecku dać wiary, mogą jednak promieniować wiarą, przez co potrafią stworzyć w potomstwie gotowość do wiary.

Ważną rzeczą jest wiedzieć nie tylko co należy czynić?, ale jak czynić?, przy pomocy jakich metod i środków? Na koniec należy zaznaczyć, że pedagogizacja rodziców, nie tylko dla Kościoła, pozostaje ciągle jeszcze nowym terenem działalności. To jednak wymaga osobnego ujęcia zagadnienia.

* * *

Reasumując należy zaznaczyć, że proces wychowania w obecnym czasie jest bardzo złożony i niejednokrotnie konfliktowy. Dzisiaj bardziej niż kiedykolwiek potrzebne jest poważne, głębokie i staranne przygotowanie rodziców do pełnienia zadań wychowawczych. Należy przy tym pamiętać, że pedagogizacja rodziców, jako wyraz troski o dobro dziecka, powinna być prowadzona nie tylko ze znajomością rzeczy, ale i z dużym taktem. W działalności tej mamy do czynienia głównie z osobami dorosłymi posiadającymi utrwalone poglądy i własne doświadczenie życiowe. Reprezentują oni różny stopień rozwoju kulturalnego, religijnego, moralnego i intelektualnego. Stąd przy podejmowaniu tego rodzaju zadań mogą pojawić się różne trudności. Różny jest także poziom i jakość oddziaływań wychowawczych w ich rodzinach.

Przygotowanie młodego człowieka do zadań rodzicielskich muszą realizować z całą odpowiedzialnością zarówno rodzice, jak szkoła, Kościół oraz środki masowego przekazu. Wszystkim tym podmiotom ma przyświecać troska o dobro wspólne. Tylko w zintegrowanych i scalonych oddziaływaniach można liczyć, że pedagogizacja przyczyni się do powiększania ilości rodzin szczęśliwych, w których każde dziecko będzie traktowane jako dar i zarazem zadanie, a miłość pojmowana będzie jako wzajemne obdarowywanie się dobrem⁴⁹. Pedagogizacja rodziców stwarza okazję do zintegrowanych działań i holistycznego spojrzenia na dziecko.

Bibliografia

- Bieleń R., *Duszpasterstwo rodzin we współczesnej Polsce*, Lublin 2001.
- Bieleń R., *Kościół Katolicki w Polsce promotorem podnoszenia kultury pedagogicznej rodziców*, w: J. Stala (red.), *Dzisiejsze aspiracje katechezy*, Kielce 2005.
- Cudak H., *Rola ośrodków nieszkolnych w kształtowaniu kultury pedagogicznej rodziców*, Kielce 1997.
- Cudak H., *Edukacja pedagogiczna rodziców – ważny element systemu polityki prorodzinnej*, w: M. Chymuk, D. Topa (red.), *Edukacja prorodzinna*, Kraków 2000, s. 58-65.
- Dudek M., *Edukacja rodziców w świetle doświadczeń prac poradni psychologiczno-pedagogicznej z rodziną*, w: D. Opozda (red.), *Rodzicielstwo. Wybrane zagadnienia kontekstów edukacyjnych*, Lublin 2007, s. 346-356.
- Dzikowska-Kucharz A., *Pedagogizacja rodziców – zadanie szkoły*, „Edukacja i Dialog” 2011, nr 3, s. 7-12.
- Grochociński M., *Kultura pedagogiczna rodziców*, w: M. Ziemska (red.), *Rodzina i dziecko*, Warszawa 1986, s. 299-348.
- Grocholewski Z., *Prawa dziecka a dobro dziecka*, w: J. Wilk (red.), *Stulecie dziecka – blaski i cienie*, Lublin 2003, s. 55-72.

49 Por. A. Skreczko, *Pedagogizacja rodziców wyrazem troski o wychowanie*, w: J. Wilk (red.), *W służbie dziecku. Rodzina XX wieku wobec dobra dziecka*, t. 2, Lublin 2003, s. 460-474;

- Izdebska J., *Kultura pedagogiczna rodziców a rodzinna edukacja medialna*, w: D. Opozda (red.), *Rodzicielstwo. Wybrane zagadnienia kontekstów edukacyjnych*, Lublin 2007, s. 111-121.
- Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Christifideles laici*, Watykan 1988.
- Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio*, Watykan 1981.
- Jan Paweł II, *List do Rodzin*, Watykan 1994.
- Jarosław E., *Wybrane obszary diagnozowania pedagogicznego*, Katowice 2004.
- Kawula S., *Pedagogizacja rodziców*, w: W. Pomykała (red.), *Encyklopedia Pedagogiczna*, Warszawa 1993.
- Kosińska E., *Rodzice, a szkoła. Krótki poradnik psychologiczny*, Kraków 1999.
- Kubiak W., *Pedagogizacja rodziców jako forma realizacji funkcji opiekuńczej szkoły*, „Wychowanie na co dzień” 1994, nr 6, s. 21.
- Kunowski S., *Rola wychowania moralnego w rodzinie chrześcijańskiej*, „Zeszyty Naukowe KUL” 1971, nr 1, s. 59-69.
- Kunowski S., *Proces rozwoju moralnego*, J. Bejze (red.), *W służbie Ludowi Bożemu*, Poznań-Warszawa 1983, s. 224-239.
- Kwak A., *Rodzina jako środowisko wychowawcze*, w: T. Pilch, I. Lepalczyk (red.), *Pedagogika społeczna*, Warszawa 1993, s. 121-144.
- Lepa A., *Rodzina jako środowisko wychowawcze*, „Wiadomości Diecezjalne Łódzkie” 1977, nr 11-12, s. 251-270.
- Lepa A., *U podstaw duszpasterskiej pedagogizacji rodziców*, „Katecheta” 1980, nr 6, s. 250-255.
- Leparczyk I., Badura J. (red.), *Elementy diagnostyki pedagogicznej*, Warszawa 1987.
- Lombaerts L., *Poszukiwanie współczesnych modeli katechezy dorosłych*, w: E. Osewska, J. Stala (red.), *Drogi katechezy rodzinnej*, Poznań 2002, s. 127-140.
- Majdański K., *Wspólnota życia i miłości*, Poznań-Warszawa 1983.
- Marzęda-Przybysz B., *Pedagogizacja rodziców w szkole*, „Życie Szkoły” 1995, nr 10, s. 591-596.
- Mierzwiński B., *Istotna rola mężczyzny we wspólnocie życia rodzinnego. Studium teologiczno-pastoralne*, Wrocław 1988.
- Mierzwiński B., *Szczęście w małżeństwie – mit czy rzeczywistość?*, „Katecheta” 1997, nr 3, s. 182-184.
- Nagórny J., *„Ewangelia życia” wobec „kultury śmierci”*, w: A. Młotek, T. Reroń (red.), *Życie – dar nienaruszalny. Wokół encykliki „Evangelium vitae”*, Wrocław 1995, s. 168-169.
- Opozda D., *Wiedza rodziców o wychowaniu podstawą planowania edukacji*, w: D. Opozda (red.), *Rodzicielstwo. Wybrane zagadnienia kontekstów edukacyjnych*, Lublin 2007, s. 47-56.
- Poręba P., *Pedagogizacja rodziców*, „Studia Warmińskie” 1969, t. 6, s. 423-487.
- Poręba P., *Wychowanie religijne w rodzinie*, w: Adamski F. (red.), *Miłość, małżeństwo, rodzina*, Kraków 1981, s. 411-428.
- Przybyłowski J., *Wychowanie chrześcijańskie – pełny rozwój osoby ludzkiej*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 1(2005) nr 2, s. 71-97.
- Przykucki M., *Inicjatywy duszpasterskie Kościoła na rzecz rodziny*, „Znaki Czasu” 1987, nr 1, s. 20-38.
- Romanowska A., *W poszukiwaniu nowych środków i form pedagogizacji rodziców*, „Opieka. Wychowanie. Terapia” 1994, nr 4, s. 33-35.
- Rynio A., *Specyfika religijnego wychowania w rodzinie*, w: D. Opozda (red.), *Rodzicielstwo. Wybrane zagadnienia kontekstów edukacyjnych*, Lublin 2007, s. 140-160.
- Sikorski T., *Rodzina jako źródło kształtowania człowieka. Od myśli Karola Wojtyły do nauczania Jana Pawła II*, „Chrześcijanin w Świecie” 1980, nr 10, s. 18-28.
- Skórcz J., *Rodzina podstawowym środowiskiem wychowawczym*, „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej” 1979, nr 1-2, s. 44-50.
- Skreczko A., *Jezus i Maryja przyjmują Chrystusa w rodzinie. Paradygmat dla współczesnej rodziny*, „Salvatoris Mater” 2004, nr 4, s. 78-93.
- Skreczko A., *Przygotowanie przyszłych kapłanów do duszpasterstwa rodzin w warunkach współczesnych*, „Studia Teologiczne. Białystok-Drohiczyn-Łomża” 1999, t. 17, s. 121-134.
- Skreczko A., *Znaczenie ciągłej pedagogizacji rodziców dla wychowania prorodzinnego dziecka*, w: M. Chymuk, D. Topa (red.), *Edukacja prorodzinną*, Kraków 2000, s. 240-246.
- Skreczko A., *Znaczenie dwupodmiotowej relacji w wychowaniu dziecka*, „Studia nad Rodziną” 2000, nr 1, s. 123-129.

- Skreczko A., *Pedagogizacja rodziców wyrazem troski o wychowanie*, w: J. Wilk (red.), *W służbie dziecku. Rodzina XX wieku wobec dobra dziecka*, t. 2, Lublin 2003, s. 460-474.
- Skreczko A., *Troska Kościoła katolickiego w Polsce o rodzinę po drugiej wojnie światowej*, „Rocznik Teologii Katolickiej” UwB 2003, t. 2, s. 41-73.
- Skreczko A., *Rola Kościoła w kształtowaniu kultury pedagogicznej rodziców*, „Rocznik Teologii Katolickiej” UwB 2004, t. 3, s. 35-49.
- Skreczko A., *Współpraca nauczyciela z rodzicami w kształtowaniu kultury pedagogicznej*, w: J. Stala, E. Osewska, *W poszukiwaniu katechezy rodziców. Studium teoretyczno-empiryczne*, Tarnów 2007, s. 307-322.
- Skreczko A., *Parafia katolicka a kształtowanie kultury pedagogicznej rodziców*, w: J. Stala (red.), *Dzisiejsi rodzice. Problemy i wyzwania*, Tarnów 2009, s. 269-278.
- Stefanek S., *Dokumenty Kościoła o rodzinie*, w: K. Klauza (red.), *Rodzina środowiskiem życia*, Częstochowa 1994, s. 191-219.
- Strzeszewski Cz., *Katolicka Nauka Społeczna*, Lublin 1994.
- Styczeń T., *Dar życia i Jego Dawca*, w: K. Majdański (red.), *Dar ludzkiego życia. Humanae vitae donum*, Lublin 1991.
- Sujak E., *Małżeństwo*, Katowice 1991.
- Szczerek S., *Posługa rodzinie w nauczaniu Jana Pawła II*, Sandomierz 2006.
- Sztaba M., *Permanentna edukacja rodziców pilnym wyzwaniem doby współczesnej w świetle nauczania Jana Pawła II*, w: D. Opozda (red.), *Rodzicielstwo. Wybrane zagadnienia kontekstów edukacyjnych*, Lublin 2007, s. 56-80.
- Sztychmiller R., *Pojęcie małżeństwa chrześcijańskiego*, „Roczniki Nauk Prawnych” 1991-1992, t. 1-2, s. 29-52.
- Śledzianowski J., *Kościół katolicki w służbie rodzinie*, w: H. Cudak (red.), *Wychowanie w rodzinie współczesnej w świetle zagrożeń i wsparcia społecznego*, Piotrków Trybunalski 1999, s. 385-397.
- Walesa Cz., *Rozwój religijności dziecka*, „Roczniki Filozoficzne” 1994, z. 4, s. 97-117.
- Wilk J., *Pedagogika rodziny*, Lublin 2002.
- Wiśniewski W., *Społeczne potrzeby uzupełniania wiedzy*, w: T. Wujek (red.), *Wprowadzenie do pedagogiki dorosłych*, Warszawa 1992.
- Wójcik E., *Trzeba kochać, żeby żyć*, Warszawa 2000.
- Ziółkowski Z., *Pedagogizacja rodziców – potrzeby i uwarunkowania*, Bydgoszcz 2016.

Netografia

Dobro dziecka, <http://dladobradziecka.pl/dobro-dziecka/> (dostęp 11.06.2021)

24 (2020) nr 1-2 (55-56), s. 115-118

DOI <https://doi.org/10.21697/snr.2020.55-56.1-2.8>

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY-ND 4.0 International) license. <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0>

ks. Wojciech KućkoORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4271-8478>

Wydział Studiów nad Rodziną UKSW w Warszawie

e-mail: w.kucko@uksw.edu.pl

Jan Polák, *Bellezza in vendita. Chirurgia estetica tra storia, antropologia ed etica*, Edizioni Sant'Antonio, Beau Bassin 2018, ss. 503.

Troska o ciało, nierzadko przybierająca formy kultu ciała, jest jednym z charakterystycznych fenomenów czasów współczesnych, naznaczonych bardzo mocno przywiązywaniem uwagi do tego, co widoczne, mniej zaś do tego, co metafizyczne, duchowe. W tym kontekście bardzo poważnym problemem moralnym są proponowane na coraz większą skalę i dla coraz szerszego grona odbiorców oferty operacji estetycznych, plastycznych i innych zabiegów, upiększających ciało ludzkie. Z drugiej strony chirurgia estetyczna jest ogromną szansą dla wielu osób, dotkniętych konsekwencjami różnych chorób, wypadków komunikacyjnych, okaleczeń, wojen. Dzięki operacjom plastycznym możliwe jest przywracanie akceptowalnego przez danego człowieka wyglądu i poprawianie w ten sposób kondycji psycho-fizyczno-duchowej.

Próbie wskazania kompleksowej odpowiedzi moralnej na te kwestie jest obszerna publikacja (503 ss.) w języku włoskim autorstwa czeskiego duchownego katolickiego, ks. Jana Poláka, zatytułowana *Bellezza in vendita. Chirurgia estetica tra storia, antropologia ed etica* [*Piękno na sprzedaż. Chirurgia estetyczna między historią, antropologią i etyką*], wydana we włoskim wydawnictwie Edizioni Sant'Antonio. Książka jest owocem *studium ad Doctoratum* i poszukiwań badawczych ks. Jana Poláka w czasie studiów w Accademia Alfonsiana – Wyższym Instytucie Teologii Moralnej Papieskiego Uniwersytetu Laterańskiego w Rzymie pod kierunkiem ks. prof. Giovanniego Del Missiera oraz prof. Cristiany Freni.

Materiał został podzielony na siedem dość obszernych rozdziałów, zawierających wyjaśnienia terminologiczne, nieco historii chirurgii estetycznej, a przede wszystkim ocenę moralną niektórych związanych z nią praktyk.

W rozdziale pierwszym, zatytułowanym *Fenomen chirurgii estetycznej*, zostały zawarte zarówno definicje podejmowanych kwestii, jak i opisy wybranych, najbardziej powszechnych propozycji interwencji chirurgicznych, dostępne w klinikach estetycznych. W każdej z charakterystyk uwagę skupiono na rodzaju inwazji w ciało w danym zabiegu oraz ryzyka dla zdrowia. Opisy przedstawiono *de capite ad pedem*, pomijając kwestie stomatologii, uznawanej za odrębną dyscyplinę. Przedstawione zostały zatem opisy następujących dwudziestu praktyk: chirurgia głowy, *facelifting*, plastyka powiek, korekcja uszu, korekcja warg, mentoplastyka (korekcja brody), brachioplastyka (plastyka ramiona), mastoplastyka (operacje biustu), mastopekcja („podnoszenie piersi”), korekcja sutków, ginekomastia (przerost sutka u mężczyzn), abdominoplastyka (usuwanie tkanki tłuszczowej brzucha), liposukcja, gluteoplastyka (*lifting* pośladków), *lifting* ud, chirurgia narządów rozrodczych, powiększanie łydek, *lipolifting*, usuwanie zmian skórnych i podskórnych. Rozdział ten kończą zwięzłe dane statystyczne, obrazujące jak ważną częścią medycyny jest chirurgia estetyczna.

Rozdział drugi zawiera informacje dotyczące historii chirurgii estetycznej, od najdawniejszych praktyk w epoce starożytnej aż po czasy współczesne. W średniowieczu wiele uniwersytetów zakazywało tego typu badań nad ludzkim ciałem, kierując się wskazaniem teologów, głoszących konieczność zachowania szacunku dla ciała ludzkiego. Z tego powodu chirurgia plastyczna zaczęła rozwijać się wśród badaczy w narodach barbarzyńskich. Warto zwrócić uwagę, że dopiero w XVIII w. nastąpiło odrodzenie zainteresowania badaniami nad ciałem i jego właściwościami plastycznymi. Poszerzył je rozwój anestetyki i antyseptyki, jak również wypadki w czasie toczonych wojen, wskutek których żołnierze i ludność cywilna doznawali wielu obrażeń ciała. Dalszy postęp był możliwy wraz ze wprowadzaniem nowych instrumentów medycznych i chirurgicznych, nowych metod diagnostycznych, jak np. promienie X (Röntgena), a od lat 30. XX w. profesjonalizacja samej chirurgii plastycznej. Najbardziej znaczący rozkwit tej dyscypliny przypada na II połowę XX w., przede wszystkim po odkryciach antybiotyków i nowych sposobów przeprowadzania zabiegów chirurgicznych.

Kolejny, trzeci rozdział, poświęcony został zagadnieniu: *Piękno cielesne między historią a terażniejszością*, a zatem odpowiedzi na pytanie o ideał pięknego ciała w ciągu dziejów. Ks. Jan Polák opisał zatem ideał cielesności od czasów starożytnych do współczesnych, przywołując przykłady ukazywania piękna w różnych formach sztuki. Zauważył ponadto, że bardzo trudno jest dać jednoznacznie definicję pięknego ciała ludzkiego, trudno bowiem jednoznacznie stwierdzić, na czym polega istota piękna. Istnieje dziś wiele redukcyjnych teorii piękna, sprowadzających je do angielskich określeń: *cute, hot, sexy*; inni mówią jedynie o pięknie „wewnętrznym”. Z tego powodu należałoby, zdaniem ks. Poláka, we współczesnym kontekście społeczno-kulturowym na nowo odczytać starożytną ideę *kalokagatia* oraz na nowo połączyć aspekt fizyczny i moralny osoby (por. s. 233-238).

W czwartym rozdziale została przedstawiona kwestia pacjenta / klienta usług chirurgii plastycznej według jego wieku, od okresu dzieciństwa aż do starości. Już w dzieciństwie możliwe są pewne zabiegi, jak np. w sytuacji dzieci niepełnosprawnych umysłowo oraz w okresie wczesnego dorostania. Ten problem etyczny staje się coraz ważniejszy, bowiem rozszerza się wiele sposobów i możliwości reklamy chirurgii plastycznej wśród dzieci np. poprzez promowanie określonych zabawek i gier, zawierających konkretne modele piękna, nieraz w sposób podświadomy pożądanego przez korzystające z nich dzieci. Niemniej wymagający w tym względzie jest czas dojrzewania i wchodzenia w dorosłość, kiedy zmiany fizyczne ciała i rodzenie się popędu seksualnego sprawiają, że młodzi ludzie stają przed wieloma pytaniami o swoje ciało, nieraz pod wpływem mediów i rówieśników podejmują refleksję nad akceptacją swojej cielesności i seksualności. Dlatego w publikacji zawarto rozważania moralne i medyczne nad różnego rodzaju dymorfizmami ciała, mięśni i innymi. Co do okresu dorosłego, opisano czynniki związane z motywacjami przeprowadzania pewnych zabiegów estetycznych (wymagania finansowe, relacje interpersonalne, wpływy społeczno-kulturalne, konieczności związane z wykonywanymi zawodami, czynniki egzystencjalne, motywy szczególne, a także kontekst kryminalny), jak również wyzwania moralne związane z czasem po zabiegach i operacjach plastycznych, szczególnie problem akceptacji i inne uwarunkowania psychologiczne. Co do wieku dorosłego i okresu senioralnego zauważono wzrost zainteresowania takimi zabiegami osób starszych w społeczeństwach bogatych i rozwijających się. Jak konstatuje ks. Polák, współczesny *boom* chirurgii estetycznej objawia przede wszystkim kryzys antropologiczny i niezdecydowanie człowieka w epoce postmodernizmu.

Rozdział piąty zawiera ważne i nowatorskie rozważania na temat *Tożsamości chirurga estetycznego*. Opisano zatem na przykładzie Włoch obecne *curriculum* formacji chirurgów, które nie zawsze zawiera zagadnienia wprost odnoszące się do wymagającej, zwłaszcza pod względem

etycznym, pracy chirurga plastycznego, zawodu bardzo lukratywnego i dającego ogromne możliwości bogacenia się. W konsekwencji ocenione zostały wyzwania moralne relacji pacjenta / klienta i chirurga estetycznego. Niestety, w czasach współczesnych wielu lekarzy utraciło w tej materii pewne hamulce moralne, które osłabły przez warunki ekonomiczne wykonywanej pracy, jak również przez zepchnięcie na bok integralnej wizji człowieka, sekularyzację środowiska służby zdrowia, zmianę koncepcji zdrowia etc. W pracy chirurga istotne są także tzw. względy medyczne, nakazujące wykonanie jakiegoś zabiegu estetycznego w imię np. respektowania zasady całościowości, a także woli samego pacjenta, która nierzadko wymaga przedstawienia rozumnych i całościowych argumentów za lub przeciw danemu zabiegowi. W dalszej części rozdziału zawarto rozważania na temat informowania pacjenta, selekcji pacjentów w różnych okolicznościach funkcjonowania szpitala jak i świata, a także problem reklamy usług chirurgii estetycznej.

Przedostatni, szósty rozdział, zawiera istotne rozważania etyczne w perspektywie personalizmu chrześcijańskiego, zasady świętości życia i integralnej wizji człowieka, które są fundamentalne dla odpowiedzi na pytanie o moralność i granice działań modyfikujących ciało człowieka. Ks. Polák zauważa, że cnota wiary odwołuje człowieka do Boga Stwórcy, który dał człowiekowi piękny dar w postaci ciała. Rozumieją to ludzie otwarci na prawdę, dla których istnieje rzeczywistość także poza tą ziemską, jak np. wiara w zmartwychwstanie ciała, a nie jedynie ulotne i ograniczone w czasie radość i szczęście *hic et nunc*. Dla pełnej oceny zostały wskazane zarówno biblijne fundamenty wartości ciała ludzkiego, jak i najważniejsze wypowiedzi magisterialne od Piusa XII i Jana Pawła II po pozostałe dokumenty Kościoła katolickiego, jak np. *Katechizm Kościoła katolickiego*. W dalszej kolejności ocena moralna zabiegów estetycznych została oparta na niektórych pryncypalach, przede wszystkim na zasadzie podwójnego skutku, zasadzie całościowości oraz wskazaniach pryncypializmu etycznego (poszanowaniu autonomii, nieczynieniu zła, czynieniu dobrze, sprawiedliwości). W kolejnej części tego rozdziału omówiono współczesną dyskusję etyczną, przede wszystkim stanowiska niektórych komitetów bioetycznych oraz bioetyków (np. Maria Teresa Iannone, Paola Delbon, Giovanni Maio, Germain Grisez, Patrick D. Guinan). Ostatnim, ważnym punktem rozdziału jest próba sformułowania głównych, ogólnych wskazań etycznych dotyczących interwencji estetycznych. Pierwszym, podstawowym jest zakaz okaleczania ciała. Zgodność z zasadami etyki została natomiast rozpatrzona z punktu widzenia pacjenta / klienta oraz z perspektywy chirurga estetycznego i jego współpracowników. Na tej podstawie został zaprezentowany schemat zawierający przegląd kryteriów oceny (por. s. 421). Na uwagę zasługuje oparcie tego wniosku na podstawowych, tradycyjnych źródłach moralności czynu ludzkiego, jakimi są: przedmiot czynu, intencja, czyli cel działającego oraz okoliczności.

W ostatnim rozdziale zostały przedstawione pewne propozycje edukacyjne i formacyjne. Wiele dającym do myślenia fragmentem pracy są przywołane konkretne kazusy osób, które poddały się operacjom estetycznym, wraz z opisem dylematów medycznych i etycznych z nimi związanymi. W dalszej części rozdziału została ukazana propozycja *Chrześcijańskiego wychowania do piękna*, w którym istotne miejsce powinno odgrywać wychowanie duchowe, będące integralną częścią troski o ciało i psychikę. Wśród zasad takiego wychowania Autor wymienił: wsparcie rodziny; posiadanie ideałów; ograniczenie używania nowych technologii komunikacyjnych; znalezienie czasu dla siebie. Ostatnim punktem rozdziału jest refleksja nad wskazaniem w formacji przyszłych chirurgów, praktykujących medycynę estetyczną.

Cała praca naukowa ks. Poláka jest ważnym i wartościowym głosem we współczesnej dyskusji o pięknie ciała. Wykazał w niej, że interwencja medyczna i estetyczna jest dopuszczalna, a nawet wskazana etycznie w sytuacji ciała uszkodzonego lub bardzo zdeformowanego, szczególnie w sytuacji, gdy ma to pomóc osobie cierpiącej fizycznie lub psychicznie. Z dystansem natomiast Autor

pracy odnosi się natomiast do współczesnych „obsesji” na punkcie piękna fizycznego, szczególnie tego, co jest wytworzone w sposób sztuczny. Dlatego prawdziwe piękno nie jest jedynie zwykłą atrakcyjnością fizyczną, ale ma wymiar wieloaspektowy. Chodzi zatem o troskę o aspekt fizyczny, jednak musi być on dopełniony również dbałością o rzeczy niematerialne: krzewienie duchowości i upiększenie ducha. Piękno duchowe jest czymś dynamicznym, zawierającym w sobie także pewien stopień brzydoty.

Warta podkreślenia jest obszerna, licząca 45 stron bibliografia tekstów naukowych w różnych językach, głównie angielskim i włoskim, podzielona na kilkanaście grup tematycznych. Ponadto w książce zamieszczono 133 zdjęcia poglądowe i wykresy, ułatwiające zrozumienie istoty różnych praktyk medycyny estetycznej, oraz 8 tabel.

Praca ks. Jana Poláka może posłużyć w lepszym rozumieniu katolickiej wizji medycyny estetycznej, jak również w katechezie i duszpasterstwie. Można żywić nadzieje na pojawienie się na rynku polskim jej tłumaczenia lub podobnych publikacji w tej rzadko podejmowanej dziś w dyskursie publicznym dziedzinie etyki.

24 (2020) nr 1-2 (55-56), s. 119-121

DOI <https://doi.org/10.21697/snr.2020.55-56.1-2.9>

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY-ND 4.0 International) license. <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0>

ks. Wojciech KućkoORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4271-8478>

Wydział Studiów nad Rodziną UKSW w Warszawie

e-mail: w.kucko@uksw.edu.pl

Jan Polák, *Toccamenti proibiti. Aspetti antropologici ed etici della masturbazione*, Edizioni Sant'Antonio, Beau Bassin 2018, ss. 131.

Revolucja seksualna objawiła i znacząco rozszerzyła różne problemy związane z przekazywaniem życia, a także z ludzką seksualnością. Dla wielu, nie tylko wierzących, trudne są do przyjęcia dotychczasowe, sprawdzone argumenty ukierunkowane na poszanowanie sfery seksualnej i promowanie jej właściwego rozwoju. Tym bardziej aktualne i pożądane wydaje się poszukiwanie nowych form opisu i oceny moralnej zjawisk i zachowań dotyczących ludzkiej seksualności. Bardzo trudnym tematem w tej dziedzinie jest zagadnienie oceny etycznej masturbacji, przez jednych traktowane jako zwykły sposób zaspokojenia popędu seksualnego, przez innych zaś rzeczywistość demonizowana i naznaczona różnymi wypaczeniami. Ogromny wpływ na ocenę moralną mają w tej dziedzinie współczesne środki społecznego przekazu, a zwłaszcza Internet.

W tym kontekście bardzo ważna wydaje się praca czeskiego kapłana, ks. Jana Poláka, będąca owocem jego badań naukowych podczas studiów w Accademia Alfonsiana – Wyższym Instytucie Teologii Moralnej w Papieskim Uniwersytecie Laterańskim w Rzymie, która powstała z pomocą wybitnego włoskiego bioetyka i teologa moralisty o. prof. Maurizio Faggioniego OFM.

Opublikowana we włoskim wydawnictwie Edizioni Sant'Antonio, licząca 131 stron książka w języku włoskim, zawiera cztery rozdziały, w których w sposób logiczny i konsekwentny zaprezentowano badaną materię.

W rozdziale pierwszym opisany został fenomen masturbacji, jego istota, częstotliwość występowania, a przede wszystkim psychodynamika w różnych okresach rozwoju: w okresie karmienia, dzieciństwa i dojrzewania, w dorosłości, w starości, a także w kontekście uzależnień. Jak wynika z przedstawionych badań, termin łac. *masturbatio* po raz pierwszy pojawia się w dziele rzymskiego pisarza Marzjała, zaś *onanizm* pochodzi od Onana, o którym traktuje Rdz 38,8-10. Wskazano także wiele innych określeń: nieczystość, polucja, autoerotyzm, autoseksualizm czy ipsacja. Autor przedstawił także badania statystyczne, w świetle których zauważył m.in., że masturbację częściej praktykują mężczyźni niż kobiety.

W kolejnym, najobszerniejszym rozdziale, można odnaleźć informacje o źródłach biblijnych i innych tekstach teologicznych, traktujących o masturbacji. Wskazano różne źródła pozabiblijne na ten temat (greckie, rzymskie, żydowskie). W kwestii tekstów biblijnych ukazano kontekst, który jest ważny dla właściwego ich rozumienia. Zarówno w Starym, jak i w Nowym Testamencie nie można znaleźć wyraźnego potępienia masturbacji, jednak właściwa interpretacja przesłania biblijnego lokuje pytanie o jej moralność w kontekście szerszego problemu zachowywania czystości ciała. W okresie patrystycznym autorzy mierzyli się z poważnymi grzechami publicznymi

w dziedzinie nieczystości, dlatego mniejszą uwagę przykładano do grzechów prywatnych. Nowy punkt widzenia problemu wprowadzili natomiast mnisi anglosascy i celtyccy, wraz z których działalnością rozpowszechniły się w Kościele *libri poenitentiales*, zawierające wykazy także grzechów masturbacji. W średniowieczu, m.in. dzięki pismom Piotra Damianiego (†1072), zaczęto rozróżniać używanie seksualności w sposób zgodny z naturą oraz z nią niezgodny; do tych ostatnich należałyby także masturbacja. W podobny sposób ocenił ten grzech św. Tomasz z Akwinu. W epoce współczesnej, wraz z wydaniem w 1710 r. pseudonaukowego dzieła *Onania* rozpoczęła się swoista „obsesja na punkcie domniemanego niebezpieczeństwa fenomenu masturbacji” (s. 55) i zawierającego opisy kontrowersyjnych terapii, mogących rzekomo wyleczyć z nawyku masturbacji. Pierwsze zmiany tego paradygmatu nastąpiły dopiero w końcu XIX w. – zaczęto mówić o psychologicznych wymiarach problemu i okolicznościach łagodzących odpowiedzialność, niemniej jednak jego ocena moralna pozostawała ciągle niezmienna.

Trzeci rozdział to analiza aspektów antropologicznych i etycznych w świetle współczesnych badań interdyscyplinarnych. W 1897 r. Święta Kongregacja Inkwizycji na pytanie o dopuszczalność sztucznego zapłodnienia kobiety odrzuciła tę możliwość właśnie ze względu na sposób pobrania nasienia męskiego. Przed Soborem Watykańskim II znacząca większość teologów potępiała masturbację. Po Soborze temat ten został poruszony w wielu dokumentach papieży i dykasterii watykańskich, spośród których w książce przywołano i omówiono m.in.: *Wskazania wychowawcze dla formacji do celibatu kapłańskiego* (1974), *Persona humana* (1974), *Wytyczne wychowawcze w odniesieniu do ludzkiej miłości* (1983), *Katechizm Kościoła katolickiego* (1992), *Veritatis splendor* (1993). W ich świetle każdy przypadek grzechu masturbacji wymaga oddzielnego rozstrzygnięcia i wzięcia pod uwagę wielu okoliczności. Na podstawie tekstu *Persona humana* ks. Polák skonkretyzował obecne nauczanie moralne Kościoła katolickiego w tej materii: 1) masturbacja jest aktem obiektywnie nieuporządkowanym; 2) ciężkość tego aktu może być subiektywnie pomniejszona; 3) do przewyciężenia tego grzechu można dążyć posługując się środkami naturalnymi (zwłaszcza zaparciem się siebie) i nadprzyrodzonymi (głębokie życie religijne) (por. s. 84). Wspomniano również odmienne, liberalne stanowiska teologiczne, np. uznanie aktywności autoerotycznej za obiektywnie neutralną lub rozważanie jej w kontekście „opcji fundamentalnej” (przez np. Charlesa Currana) – obydwa poglądy zostały odrzucone w dokumencie *Persona humana*. Można natomiast rozważać różne okoliczności zmieniające odpowiedzialność moralną tego typu czynów, jak np. masturbacja w okresie dojrzewania, kompensacja, swoista konieczność, nastawienie hedonistyczne, patologia lub z powodów medycznych. Ta ostanía została również omówiona w tekście wraz ze wszystkimi obiekcjami moralnymi materii.

Ostatni, czwarty rozdział, zawiera *Wskazania duszpasterskie* w pomocy w pokonywaniu grzechu masturbacji różnych grup osób: młodzieży w okresie dojrzewania i osób stanu wolnego, masturbacji w życiu osób w związkach małżeńskich, osób konsekrowanych (seminarzystów, nowicjuszy i nowicjuszek, kapłanów i osób konsekrowanych, sióstr zakonnych). Konieczne jest w tych przypadkach wzięcie pod uwagę osobistej historii osoby, jej dotychczasowych zmagania z grzechem, kondycji psychicznej i innych faktorów, mogących z znaczący sposób wpłynąć na ocenę winy osobistej. Jeśli więc podmiot moralny nie działałby w stanie całkowitej świadomości i dobrowolnie, wówczas w przypadku masturbacji nie popełniałby grzechu ciężkiego. Nie można jednak zapominać, że istnieją przypadki, w których masturbacja jest grzechem ciężkim, przede wszystkim w kontekście wielu współczesnych form hedonistycznego podejścia do życia. Zdaniem ks. Poláka zawsze ważne jest właściwe kierownictwo duchowe. Otwarta ponadto pozostaje kwestia dalszych poszukiwań sposobów pobierania nasienia dla celów prawdziwie medycznych, które byłyby jednocześnie zgodne z wymaganiami etycznymi.

Studium ks. Jana Poláka na temat etycznych aspektów masturbacji jest ważnym głosem teologa moralisty we współczesnej dyskusji bioetycznej, w której istotne jest poszukiwanie argumentów rozumowych, popartych także właściwymi racjami wynikającymi ze studium moralności chrześcijańskiej. Z pewnością ta oparta na zdrowej nauce katolickiej książka może posłużyć do lepszej pracy duszpasterskiej, przede wszystkim w sakramencie pokuty i kierownictwie duchowym, a także może pomóc wielu osobom we właściwej ocenie moralnej różnych wyzwań, związanych z realizacją seksualności ludzkiej.

Warto ponadto nadmienić, że w ostatnim czasie publikacja została wydana w języku czeskim (*Zakázané dotyky. Masturbace pohledem katolické morálky*, Červený Kostelec, Pavel Mervart 2019).

24 (2020) nr 1-2 (55-56), s. 123-124
DOI <https://doi.org/10.21697/snr.2020.55-56.1-2.10>

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY-ND 4.0 International) license. <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0>

ks. Wojciech Kućko

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-4271-8478>
Wydział Studiów nad Rodziną UKSW w Warszawie
e-mail: w.kucko@uksw.edu.pl

Lino Ciccone, *Trudne spotkania w konfesjonale. Trzydzieści problemów sumienia*, tłum. Krzysztof Stopa, Wydawnictwo Serafin, Kraków 2019, ss. 209.

Sakrament pokuty i pojednania jest jedną z płaszczyzn życia Kościoła katolickiego, w której można jak w soczewce dostrzec wiele problemów i trudności obecnych czasów, jak i ludzi w nich żyjących. Postmodernizm i szerząca się w świecie zachodnim rewolucja seksualna bardzo mocno uderzyły w sakrament pokuty, w którym człowiek wierzący konfrontuje swoje postępowanie we własnym sumieniu z obiektywnymi normami prawa Bożego. Utrata poczucia grzechu w wielu społeczeństwach niemal całkowicie zniweczyła to, co przez wieki było duchową siłą Kościoła – powstawanie z grzechów dzięki rozgrzeszeniu sakramentalnemu, połączone z zadośćuczynieniem i naprawą krzywd grzechów, które zawsze mają konsekwencje w życiu indywidualnym i wspólnotowym.

W tym kontekście jako bardzo użyteczna i potrzebna jawi się publikacja Lino Cicconego, zmarłego w 2014 r. włoskiego teologa moralisty, bioetyka i badacza problematyki sumienia, zatytułowana *Trudne spotkania w konfesjonale. Trzydzieści problemów sumienia* (polski tytuł nie jest tłumaczeniem trudnego do przełożenia włoskiego pierwowzoru: *L'inconfessabile & il confessato*, Ares, Milano 2007). To pierwsza w języku polskim książka tego autora, która otwiera nową serię, zatytułowaną *Biblioteka Szkoły dla Spowiedników*. To właśnie dzięki twórcom tej założonej w 2004 r. szkoły polscy czytelnicy mogą zapoznać się z trzydziestoma kazusami, dotyczącymi różnych grzechów wyznawanych w sakramencie pokuty.

Sam autor we *Wprowadzeniu* zauważa, że jest postrzegany przez niektórych jako „zatwardziały «przedsoborowy» teolog moralista, żałośnie powracający do moralności kazuistycznej, powszechnie zaniechanej po Soborze na rzecz odnowionej nauki moralnej” (s. 11). Nie powinno być to jednak przeszkodą dla Czytelników, którzy sięgną po tę książkę, gdyż znajdują w niej konkretne odpowiedzi na konkretne dylematy moralne, w duchu tradycyjnej, zdrowej nauki katolickiej, której nie są obce konkretne przypadki moralne.

We *Wprowadzeniu* sprecyzowano, że autor nie pretenduje do przedstawienia wszystkich kazusów moralnych, ale ma na celu opisanie pewnych przykładów, pomocnych w konkretnych sytuacjach często powtarzających się w konfesjonale. W ten sposób mogą służyć do rozjaśnienia wielu problemów, z którymi spowiednik styka się w codzienności posługi sakramentalnej.

W publikacji omówiono dwa typy kazusów: przypadki opisujące określone zachowania, wymagające oceny w świetle doktryny moralnej Kościoła katolickiego („kazusy sumienia”), zaś drugi rodzaj to przypadki, w których wymagana jest ocena postępowania spowiednika i jego zachowania w tej sytuacji („kazusy spowiedzi”).

Ogólnie w książce zostało wyjaśnionych trzydzieści przypadków, ułożonych w kolejności wybranej przez autora, według schematu wykładu teologii moralnej. Obejmują one następującą problematykę m.in.: rozgrzeszenie bolesnej sytuacji aborcji, przywłaszczenie cudzych dóbr, współpracę w nieuczciwej działalności, problem przed zawarciem sakramentu małżeństwa, przypadek homoseksualizmu, zachowanie celibatu, stosowanie środków antykoncepcyjnych, dostęp do sakramentów dla par żyjących w związkach niesakramentalnych, niepodjęcie terapii w sytuacji poważnej choroby, skomplikowana historia miłosna z próbą aborcji, spowiedź osoby bliskiej śmierci, skrupuły moralne, rozgrzeszanie nałogowych grzeszników, udzielanie sakramentów w czasie epidemii, sprzedaż własnej nerki, przedmałżeńskie stosunki seksualne.

Po przedstawieniu treści przypadku, podano pewne rozwiązanie, składające się zwykle z czterech punktów. W pierwszym sprecyzowana jest istota problemu, czyli przedmiot czynu ludzkiego. W drugim przywołano zapisy doktryny katolickiej, do której należy się odwołać. Spośród wielu tekstów cytowane są zapisy m.in. papieskich encyklik, adhortacji, *Katechizmu Kościoła katolickiego*, *Kodeksu prawa kanonicznego* i innych, dających właściwą perspektywę oceny etycznej. W trzecim punkcie podana jest próba rozwiązania wspomnianego problemu centralnego przypadku, zaś w ostatnim, czwartym, wymieniono inne problemy i wymogi moralne oraz pastoralne, powiązane z ocenianą sytuacją. Taka szeroka perspektywa oceny danego grzechu, jego wagi i kategorii, a także docenienie duszpasterskiej troski o wiernych są bardzo cenne we właściwym podejściu spowiednika do penitenta. Przywołane argumenty pozwalają spowiednikowi, ale też i penitentom w inny, szeroki sposób spojrzeć na wątpliwości moralne, których jest coraz więcej w zmieniającym się świecie, gdzie nierzadko zwyciężają permissywizm moralny i dyktatura relatywizmu.

Książka *Trudne spotkania w konfesjonale* może być cenną pomocą w dydaktyce na temat sakramentu pokuty w seminariach duchownych, ale przede wszystkim może służyć w codziennej pracy duszpasterskiej, której ważnym elementem jest sprawowanie sakramentu pojednania. Współczesne osiągnięcia teologii moralnej, do których odwołuje się Lino Ciccone, połączone z tradycyjnym rozumieniem istoty norm moralnych, mogą zaowocować powolnym odradzaniem wartości spowiedzi w świadomości wiernych, mimo obecnego czasu kryzysu w tej materii.

Warto dodać, że publikacja jest promowana przez Szkołę dla Spowiedników, zainicjowaną w 2004 r. przez Krakowską Prowincję Zakonu Braci Mniejszych Kapucynów, która także troszczy się o jakość i tradycyjny charakter sprawowania spowiedzi.

24 (2020) nr 1-2 (55-56), s. 125-128

DOI <https://doi.org/10.21697/snr.2020.55-56.1-2.11>

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY-ND 4.0 International) license. <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0>

Sandra Kruszewska <https://orcid.org/0000-0003-2635-1805>

studentka Wydziału Studiów nad Rodziną UKSW w Warszawie

e-mail: Sandra.K7733@gmail.com

Kludia Smyk <https://orcid.org/0000-0002-9819-2885>

studentka Wydziału Studiów nad Rodziną UKSW w Warszawie

e-mail: kludiasmyk@student.uksw.edu.pl

**Nauki o rodzinie w strukturze uniwersyteckiej – między tradycją a współczesnością.
Rozmowa z ks. prof. Mieczysławem Ozorowskim, byłym Dziekanem Wydziału Studiów nad Rodziną UKSW**

Z okazji 10. rocznicy powstania Wydziału Studiów nad Rodziną rozmowę z ks. prof. Mieczysławem Ozorowskim przeprowadziły w 2021 r. Sandra Kruszewska i Kludia Smyk, studentki nauk o rodzinie, członkinie studenckiego Koła Naukowego Myśli i Praktyki Społecznej, Wydziałowej Rady Studenckiej WSR, Komisji ds. PR i Wizerunku.

Sandra Kruszewska, Kludia Smyk – Czy Ksiądz Profesor mógłby przybliżyć nam krótko historię Wydziału Studiów nad Rodziną?

Ks. prof. M. Ozorowski – Wcześniej był to Instytut Studiów nad Rodziną i znajdował się w Łomiankach pod Warszawą na ulicy Baczyńskiego 9. Tak naprawdę wszystko jest związane z Łomiankami i z abp. Kazimierzem Majdańskim, profesorem teologii, arcybiskupem i metropolitą szczecińskim, biskupem pochodzącym z Włocławka, przyjacielem bł. Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Arcybiskup jest pochowany w instytucie w Łomiankach w krypcie w kaplicy pod aulą główną.

Istnieje taka niemal legenda związana z powstaniem Instytutu. Sam pomysł zrodził się w 1945 r., kiedy abp Kazimierz Majdański – jeszcze jako kleryk – był internowany przez Niemców w obozie koncentracyjnym w Dachau, specjalnie przeznaczonym dla duchowieństwa. Kilka dni przed wyzwoleniem obozu przez Niemców księża i klerycy złożyli ślubowanie do św. Józefa, że jeżeli zostaną ocaleni, to zrobią coś dobrego dla ratowania rodziny w Polsce. Zostali uwolnieni. Co roku ci wszyscy księża i biskupi spotykali się w Kaliszu, 29 kwietnia każdego roku, kilka dni przed wspomnieniem św. Józefa Rzemieślnika, które przypada 1 maja. W Kaliszu znajduje się cudowny obraz św. Józefa i to miejsce zostało wybrane na owe spotkania. Wszystko to ksiądz arcybiskup opisał w kilku książkach. Abp Kazimierz Majdański był bardzo związany i zaprzyjaźniony z kard. Karolem Wojtyłą, późniejszym papieżem Janem Pawłem II. Istnieje zachowana korespondencja między Papieżem a Kazimierzem Majdańskim.

Od 1993 r. byłem naocznym świadkiem, jak ten Instytut się rozwijał, zaś w latach 90. istniał jako samodzielna jednostka międzywydziałowa, która posiadała swoistą autonomię. W tym czasie abp Kazimierz Majdański był na emeryturze, więc Instytutowi przewodził bp Stanisław Stefanek,

późniejszy biskup łomżyński. On był jego dyrektorem aż do 2008 r. Właśnie po nim zostałem dyrektorem, na 2 lata, do 2010 r. W 2010 r. powstał Wydział Studiów nad Rodziną i zostałem także pierwszym dziekanem tego Wydziału.

Proszę przybliżyć, jak wyglądało przekształcenie Instytutu Nauk o Rodzinie w Wydział Studiów nad Rodziną.

Jeżeli chodzi o sprawy naukowe, to ważny jest rok 1995, kiedy Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego zatwierdziło kierunek *nauki o rodzinie*. Wcześniej Instytut kształcił na kierunku teologia ze specjalizacją teologia małżeństwa i rodziny, ale od 1995 r. nastąpiło merytoryczne usamodzielnienie się Instytutu.

W latach 1999-2000 Akademia Teologii Katolickiej, w skład której wchodził Instytut, została przekształcona w Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego. To spowodowało również, że Instytut stracił swoją autonomię. W nowej strukturze uniwersyteckiej został włączony do Wydziału Teologicznego jako jeden z instytutów podległych dziekanowi tego Wydziału. W 2005 r. wcześniejszy rektor ks. Roman Bartnicki, zaproponował mi, abym był prodziekanem Wydziału Teologicznego i przez 3 lata, razem z księdzem prof. Stanisławem Dziekońskim pełniliśmy funkcję prodziekanów na Wydziale Teologicznym. Później zostałem senatorem Senatu UKSW i doszło do kolejnych wyborów w 2008 r. Rektor, śp. ks. Ryszard Rumianek, zaproponował mi, abym zastąpił bpa Stanisława Stefankę na funkcji dyrektora Instytutu Studiów nad Rodziną i podjął działania naukowe, aby doprowadzić do powstania wydziału kościelnego studiów nad rodziną. Takie było założenie abpa Kazimierza Majdańskiego, potem bpa Stanisława Stefankę oraz kolejnych rektorów UKSW. Musieliśmy otrzymać specjalne pozwolenie nie tylko z Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego, ale także ze strony Kongregacji Edukacji Katolickiej z Watykanu. Przygotowaliśmy odpowiednią dokumentację. Procedura trwała kilka lat. Również sam jeździłem w tej sprawie do Rzymu. Ostatecznie, w 2010 r. został powołany Wydział Studiów nad Rodziną i od tego momentu pełniłem funkcję dziekana.

W jaki sposób WSR zmienił się w przeciągu tych lat, kiedy Ksiądz Profesor był dziekanem? Jakie były najważniejsze zadania Księdza Profesora jako dziekana?

Trochę się zmieniło. Ja przez czas prawie tych 30 lat całą moją karierę naukową zrobiłem w Instytucie, a potem na Wydziale. W 2003 r. zrobiłem habilitację z nauk o rodzinie, z teologii małżeństwa i rodziny. Staraliśmy się od dawna o to, aby została utworzona dyscyplina nauki o rodzinie, to by nam dawało możliwość nadawania stopni naukowych, prowadzenia studiów doktoranckich w zakresie nauk o rodzinie. Składaliśmy dokumentację do Ministerstwa, do Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego, przeprowadziliśmy wiele różnych rozmów, korespondencji... Bardzo to było pracochłonne. Z panią minister Barbarą Kudrycką też rozmawiałem. Ostatecznie minister Kudrycka ustanowiła nauki o rodzinie jako dyscyplinę naukową, która istniała przez 8 lat, aż do czasu ministra Jarosława Gowina, który dokonał kolejnej rewolucji w nauce polskiej, ponieważ zlikwidował wiele różnych dyscyplin naukowych, między innymi nauki o rodzinie. W tej chwili nie mamy takiej dyscypliny, nie możemy robić stopni naukowych i mamy trudności w publikowaniu artykułów w zakresie nauk o rodzinie.

Po roku 2000 powstało stowarzyszenie familiologów, które skupiało ludzi związanych z naukami o rodzinie. Tam też przez 4 lata, od 2012 do 2016 r., byłem prezesem. Teraz prezesem jest pani prof. Elżbieta Osewska, która była też pracownikiem naszego Instytutu, a później Wydziału. To stowarzyszenie przyczyniło się do powstania nauk o rodzinie. W 1995 r. założono czasopismo

„Studia nad Rodziną”, na początku był to rocznik, a gdy już zostaliśmy Wydziałem, ten rocznik przekształcił się w półrocznik, a następnie w kwartalnik.

Jak zmienił się uniwersytet w przeciągu kadencji dyrektorskiej, a potem dziekańskiej Księdza Profesora? Czy studenci są ciągle tacy sami, czy może już inni?

Uniwersytet też poważnie się zmienił. Wcześniej była to Akademia Teologii Katolickiej, nieduża uczelnia, miała zaledwie cztery wydziały, ale gdy stała się uniwersytetem, to został przyjęty dynamiczny program rozwoju. Około 2010 r. to był to bardzo duży uniwersytet, jak na warunki polskie. Miał szesnaście tysięcy studentów, dziesięć wydziałów. Studentów mamy obecnie na Wydziale mniej niż na początku. To też jest spowodowane wieloma różnymi czynnikami, m.in. mniej młodzięży studiuje stacjonarnie i stacjonarnie. Kiedy ja zaczynałem to swoje „dziekanowanie”, to nasz Instytut, potem Wydział, liczył około tysiąca studentów. Na każdym roku było tak mniej więcej około 80-100 studentów, także mieliśmy dużą grupę studentów stacjonarnych. Pod koniec lat 90., na przełomie tysiąclecia, Instytut prowadził bardzo dużo punktów konsultacyjnych, w których odbywało się nauczanie dla studentów niestacjonarnych, nie tylko w Warszawie czy Łomiankach, ale także w wielu innych miejscach, np. w Szczecinie, w Olsztynie. Później te miejsca usamodzielniały się. W Olsztynie i w Szczecinie powstały wydziały teologiczne, które kontynuowały nauczanie w zakresie nauk o rodzinie.

Jak wspomina Ksiądz Profesor swoją pracę jako dziekana?

Pracę dziekana zawsze wspominam bardzo dobrze. Wspominam dobrze współpracę z wykładowcami, profesorami, którzy wykładali w naszej jednostce. Wspominam także bardzo dobrze studentów aktywnych, zadowolonych. Gdy byliśmy w Łomiankach, to tam może dodatkowo jeszcze – poza pracą naukową – była prowadzona formacja duchowa. Swoją siedzibę ma tam Wspólnota Świętej Rodziny. Jest to taki jakby zakon składający się z sióstr, braci i trzech księży. Dbano tam o sferę intelektualną, ale również tę duchową. Zachęcano studentów do różnych aktywności duszpasterskich. Instytut Świętej Rodziny dysponował także ośrodkiem rekolekcyjnym na wyspie Wolin. Właśnie tam odbywały się różnego rodzaju obozy, turnusy letnie i zimowe, także dla studentów.

Co było dla Księdza Profesora najtrudniejsze podczas sprawowania funkcji dziekana?

Czasem są sprawy trudne, związane z pracą. Gdy rektorem został ks. prof. Stanisław Dziekoński, to z powodu różnych kłopotów finansowych na Uniwersytecie trzeba było dokonywać pewnej redukcji zatrudnienia. Ta odpowiedzialność za redukcję spadała na dziekanów. Ja również musiałem przeprowadzać rozmowy z różnymi pracownikami po to, żeby zmniejszyć grupę wykładowców. Mieliśmy dużo studentów, potem tych studentów ubywało. Nasza grupa nauczycieli akademickich liczyła około trzydzieści osób. W tej chwili jest ich około dwudziestu. Kiedy zatrudnia się nowego pracownika, to wszyscy się cieszymy, bo przeprowadza się wtedy konkurs i wybiera się kogoś wartościowego. Gdy trzeba komuś podziękować, no to jest troszeczkę gorzej. Wtedy są trudne rozmowy, które musiałem przeprowadzać, według tych kryteriów, które były wyznaczone przez władze uniwersytetu. Z niektórymi musieliśmy się pożegnać – nie dlatego, że byli gorszymi czy leniwymi wykładowcami, tylko po prostu taka była konieczność. Ta konieczność polegała na tym, że Uniwersytet zwalniał czy dziękował tym, którzy byli zatrudnieni na tzw. „drugim etacie”. Jeżeli ktoś miał etat podstawowy na innej uczelni i nie przekazywał on dla naszego uniwersytetu wszystkich uprawnień, to wtedy trzeba było mu podziękować. To było związane z pewnymi wymaganiami idącymi z Ministerstwa.

Trudną sprawą było również przejście na kampus na ul. Wóycickiego. Związane to było z koniecznością finansową, do której troszeczkę nas przymuszono. W pierwszym roku otrzymaliśmy bardzo słabe pomieszczenie w budynku numer 19, którego już nie ma. Został zburzony, a na tym miejscu wybudowano w tej chwili nowoczesny budynek dla *Collegium Medicum*. Nasze początki na kampusie przy ul. Wóycickiego też były dość skromne. Było to trudne i trochę przykre, no ale też związane z pewną koniecznością, której decyzja nie zależała w całości od dziekana. Bycie na zewnątrz, poza kampusem, miało swoje zalety. Tworzyliśmy pewną atmosferę, ale ze względu na odległość, tych studentów było coraz mniej, także studenci nie integrowali się z pozostałymi studentami z uniwersytetu... Problemem był brak możliwości uczestniczenia w wykładach i w innych aktywnościach uniwersyteckich. Łomianki to jednak kilka kilometrów dalej i to było poważne utrudnienie, aby uczestniczyć w pełni w życiu uniwersyteckim.

Z jakimi sprawami najczęściej zwracali się do dziekana studenci? Jakich rad i pomocy udzielał im Ksiądz Profesor?

Studenci zwracają się z takimi sprawami, jak zawsze. Mają swoje osobiste problemy, rzutuące na możliwość kontynuowania nauki. Proszą o urlopy dziekańskie. Zresztą, dziekan mniej się zajmuje sprawami studenckimi. Pracę tę wykonuje Prodziekan od spraw studenckich. To on nadzoruje tok studiów, jest bliżej studenta, dziekan tak trochę mniej – jest bardziej oddalony i zajmuje się sprawami organizacyjnym, naukowymi... Tym niemniej zawsze byłem otwarty na studentów i starałem się w jakiś sposób wychodzić naprzeciw tym problemom, które czasem studenci mają, czy to właśnie z trudnościami w nauce czy z powodów rodzinnych. Często trzeba było przychodzić im z pomocą czy jakoś iść na rękę, aby student mógł się odnaleźć w różnych trudnych sytuacjach.

Co chciałby Ksiądz Profesor przekazać nowym władzom Wydziału? Czego im życzyć?

Chciałbym życzyć, aby w nowej już sytuacji dzielnie bronili Wydziału Studiów nad Rodziną! Żeby też podejmowali nowe inicjatywy, chociażby jak ta inicjatywa związana z odzyskaniem dyscypliny naukowej *nauki o rodzinie*. Mam nadzieję, że ta dyscyplina na nowo powstanie. Życzę także, żeby starali się dostosować dydaktykę, które daje jakieś uprawnienia i umiejętności zawodowe do wymagań rynku. Zawsze staraliśmy się za mojej kadencji, żeby tak było, chociaż nie zawsze nam to może wychodziło, bo dziekan nie ma pełnej autonomii. To zależy też od rektora, senatu. Tu rada wydziału niewiele ma do powiedzenia... Niemniej jednak dziekan jest tym, który moderuje te wszystkie wysiłki, inicjuje, wskazuje pewną drogę tak, aby Wydział rozwijał się w sposób prężny i żeby to przynosiło korzyść dla studentów, dla Polski i dla Kościoła.

Bardzo dziękujemy Księdzu Profesorowi za przemianę atmosferę i ciekawe odpowiedzi na zadane pytania. Cieszymy się, że zgodził się Ksiądz odpowiedzieć na nie. Życzymy dalszych sukcesów w karierze naukowej, uczelnianej oraz błogosławieństwa Bożego na każdy dzień!

* * *

Ks. prof. dr hab. Mieczysław Ozorowski – teolog, od prawie 30 lat związany z naukami o rodzinie. Pochodzi z diecezji łomżyńskiej. Na Wydziale Studiów nad Rodziną UKSW pracuje od 1993 r. Mówi o sobie, że jest najstarszym pracownikiem wydziału, wcześniej Instytutu Studiów nad Rodziną w Łomiankach przy Akademii Teologii Katolickiej. Dziekan Wydziału Studiów na Rodziną UKSW w okresie od 1.11.2010 r. do 31.08.2020 r.

Informacje dla autorów

Informacje ogólne

1. Materiał do publikacji należy przygotować zgodnie z zasadami określonymi przez Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.
2. Artykuły przekazane do publikacji w „Studiach nad Rodziną” nie mogą być wcześniej publikowane w formie papierowej lub elektronicznej ani nie mogą być w tym samym czasie złożone w redakcjach innych czasopism.
3. Do publikacji przyjmowane są teksty (artykuły, sprawozdania, recenzje i komunikaty) w języku polskim oraz w językach kongresowych, mające wysoki poziom merytoryczny, językowy, zgodny z problematyką czasopisma, z poprawnym warsztatem metodologicznym, właściwie stosowanymi przypisami, bibliografią i uwzględnionymi innymi wymogami, obowiązującymi w „Studiach nad Rodziną”. Dostosowanie zapisu przypisów i zachowanie właściwej struktury manuskryptu są warunkiem przyjęcia tekstu przez redakcję do publikacji w „Studiach nad Rodziną”.
4. Artykuł należy przesłać poprzez system zgłaszania tekstów na platformie czasopisma Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie: <https://czasopisma.uksw.edu.pl/index.php/snr/index>. Autor powinien tam utworzyć indywidualne konto, następnie wprowadzić plik z tekstem i wszystkie metadane (abstrakt, słowa kluczowe, bibliografię załącznikową). W przypadku problemów technicznych należy kontaktować się z redakcją.
5. Preferowana objętość tekstu nie powinna przekraczać 1 arkusza wydawniczego, czyli około 40 tysięcy znaków ze spacjami; objętość recenzji i sprawozdań zaś to 0,5 arkusza wydawniczego, czyli około 20 tysięcy znaków ze spacjami.
6. Tekst należy przygotować w formacie OpenOffice, Microsoft Word lub RTF w pliku .doc lub .docx według następujących wytycznych:
 - marginesy 2,5 cm;
 - czcionka Times New Roman 12 pkt;
 - interlinia 1,5 pkt;
 - strony numerowane w stopce;
 - ewentualne obce czcionki dołączone do pliku.
7. Cytaty należy zamieszczać w tekście w cudzysłowie. W celu wyróżnienia słowa lub wyrażenia należy stosować jedynie kursywę. Fragmenty opuszczone w cytatach należy oznaczyć trzema kropkami w nawiasach kwadratowych: [...].
8. Tytuły czasopism należy pisać czcionką prostą i w cudzysłowie, terminy obce i tytuły kursywą, numer przypisu na końcu zdania zawsze przed kropką (kropka kończy zdanie).
9. Zdjęcia, rysunki, tabele lub inne formy graficzne należy umieszczać w odpowiednich miejscach i z podpisem, pamiętając o zachowaniu praw autorskich. Jeśli wykorzystywane są materiały innych autorów, należy dodać oświadczenia autora o zgodzie na publikację zdjęcia, reprodukcji dzieła sztuki etc.
10. W celu zapewnienia procesu anonimowej recenzji (*double blind review*) w nagłówku manuskryptu nie należy zamieszczać imienia i nazwiska autora, zaś w tekście nie można używać

- jakichkolwiek skrótów lub wzmianek, które mogłyby pomóc w zidentyfikowaniu autora / autorów artykułu.
11. Manuskrypt powinien mieć następującą strukturę:
 - tytuł artykułu w języku polskim.
 - tytuł artykułu w języku angielskim.
 - abstrakt w języku polskim (w przypadku recenzji lub sprawozdań nie zamieszczamy streszczenia).
 - słowa kluczowe w języku polskim (4-5 słów).
 - abstrakt w języku angielskim.
 - słowa kluczowe w języku angielskim (4-5 słów).
 - tekst zasadniczy.
 - bibliografia (zawierająca jedynie publikacje cytowane w artykule).
 12. Autorzy artykułów oraz recenzji otrzymują 1 egzemplarz autorski czasopisma. Nie przewiduje się honorariów za publikację tekstu.
 13. Redakcja nie pobiera od autorów opłat za publikację tekstu na łamach czasopisma „Studia nad Rodziną”. Dostęp do treści czasopisma online jest bezpłatny.

Zasady sporządzania przypisów

Przypisy, w których po raz pierwszy przywoływane jest określone dzieło, powinny zawierać pełne dane bibliograficzne, według wzoru:

- monografia jednoautorska:
K. Wojtyła, *Miłość i odpowiedzialność*, TN KUL, Lublin 1982, s. 18-20.
- artykuł z monografii wieloautorskiej:
A.J. Najda, Kulturotwórcza rola parafii. Szanse i ograniczenia, w: M. Jacyno, T. Kukołowicz, M. Lewicki (red.), *Kultura na peryferiach*, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2018, s. 167-193.
P. Donati, *Famiglia*, w: J. Noriega, R., I. Ecochard (red.), *Dizionario su sesso, amore e fecondità*, Edizioni Cantagalli, Siena 2019, s. 325-331.
- artykuł z czasopisma:
A.J. Najda, *Małżonkowie w służbie ewangelizacji w pierwotnym Kościele*, „Studia nad Rodziną” 2015, nr 37, s. 27-47.
- hasło z encyklopedii lub leksykonu:
I. Mroczkowski, *Ciało ludzkie – teologia ciała*, w: K. Nagórny, K. Jeżyna (red.), *Jan Paweł II. Encyklopedia nauczania moralnego*, Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne, Radom 2005, s. 107-111.
- opracowanie w maszynopisie:
K. Stańko, *Charyzmat i duchowość Domowego Kościoła w świetle adhortacji apostolskiej „Amoris laetitia”*, Warszawa 2018, mps w Archiwum UKSW w Warszawie, s. 10.
- cytowanie dokumentów Kościoła:
cytując encykliki, adhortacje papieskie i inne ważniejsze dokumenty magisterialne, stosujemy ogólnie przyjęte skróty wraz z numerem akapitu dokumentu, a nie numer strony konkretnego wydania; np. numer 20 z adhortacji apostolskiej *Amoris laetitia* papieża Franciszka zacytujemy: AL 20.

- inne dokumenty Kościoła:
Papieska Komisja Biblijna, *Czym jest człowiek? Zarys antropologii biblijnej*, Dzieło Biblijne im. św. Jana Pawła II, Lublin 2020, nr 185-191.
- przemówienia, homilie papieża:
Franciszek, *Braterstwo nowym wyznacznikiem ludzkości. Przesłanie wideo na Międzynarodowy Dzień Braterstwa Międzyludzkiego* (4 II 2021), „L'Osservatore Romano” (Pl) 3 (2021), s. 4-5.
- tłumaczenia:
P. Seewald, *Benedykt XVI. Życie*, tłum. W. Szymona, Wydawnictwo Znak, Kraków 2021, s. 414.
- źródła online:
T. Musiał, *Jak uzdrowić rodzinę?*, <https://www.niedziela.pl/arttykul/151720/nd/Jak-uzdrowic-rodzine> (dostęp 1.05.2021).
- Zawsze, jeśli możliwe, należy dodać także numer DOI artykułu, np.:
W. Kućko, *Fraternity in the Teaching of Pope Francis*, „Collectanea Theologica” 2020, t. 90, nr 5, s. 701-740. DOI <https://doi.org/10.21697/ct.2020.90.5.30>.

Kiedy dzieło cytowane jest po raz kolejny, nie należy stosować takich słów, jak np.: tamże, tenże, dz. cyt., itp., ale należy powtórzyć zapis bibliograficzny (inicjał imienia, nazwisko, tytuł lub jego część oraz strony), np. P. Seewald, *Benedykt XVI*, s. 400.